

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2023–2024)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2024

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2023–2024)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2024

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

Innhold

Del I	Innledende del	7	Kap. 144	Norsk senter for utvekslings- samarbeid (Norec)	71
1	Innledning	9			
2	Effektiv drift og forvaltning av utenriktjenesten	12			
3	Oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak	15			
4	Tabelloversikter for budsjett- forslaget	17			
5	Utenriksministerens og utviklingsministerens ansvars- områder	21			
6	Oversikt ansatte	23			
Del II	Budsjettforslag	25			
7	Budsjettforslaget	27			
	Programområde 02				
	Utenriksforvaltning	27			
	<i>Programkategori 02.00</i>				
	<i>Administrasjon av utenrikspolitikken</i>	27			
	Kap. 100 Utenriksdepartementet	30			
	Kap. 3100 Utenriksdepartementet	33			
	Kap. 103 Regjeringens representasjon	34			
	Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	35			
	<i>Programkategori 02.10 Utenriksformål</i>	36			
	Kap. 115 Næringsfremme, kultur og informasjon	38			
	Kap. 116 Internasjonale organisasjoner	43			
	Kap. 117 EØS-finansieringsordningene	45			
	Kap. 118 Utenrikspolitiske satsinger	50			
	Programområde 03				
	Internasjonal bistand	63			
	<i>Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet</i>	65			
	Kap. 140 Utenriksdepartementet	65			
	Kap. 3140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	69			
	Kap. 141 Direktoratet for utviklings- samarbeid (Norad)	69			
			Kap. 144	Norsk senter for utvekslings- samarbeid (Norec)	71
				<i>Programkategori 03.10</i>	
				<i>Utviklingssamarbeidet</i>	74
			Kap. 150	Humanitær bistand	82
			Kap. 151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	90
			Kap. 152	Menneskerettigheter	103
			Kap. 153	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn	109
			Kap. 159	Regionbevilgninger	113
			Kap. 160	Helse	136
			Kap. 161	Utdanning, forskning og offentlige institusjoner	145
			Kap. 162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	155
			Kap. 163	Klima, miljø og hav	168
			Kap. 164	Likestilling	173
			Kap. 170	Sivilt samfunn	177
			Kap. 171	FNs utviklingsarbeid	181
			Kap. 172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	185
			Kap. 179	Flyktningiltak i Norge	196
			Del III	Spesielle tema	199
			8	2030-agendaen med bærekraftsmålene – status for måloppnåelse og Norges bidrag	201
			9	Rapport om norsk utviklings- samarbeid 2022	212
			10	Sektorovergrepene miljø- og klimapolitikk	218
			11	Kvinneres rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken	221
			12	Likestilling og ikke- diskriminering i utenriks- tjenesten	226
			13	Redegjørelse for likestilling som offentlig myndighet	231
			14	Omtale av ledes ansettelses- vilkår i statlige foretak under Utenriksdepartementet	235

Forslag	237	4	Bistand gjennom multilaterale organisasjoner i 2022	253
Vedlegg		5	Største mottakerland av bilateral bistand i 2022	254
1 Bilateral bistand i 2022	247		Bistand som andel av BNI i OECD/DAC-land 2022	255
2 Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser i 2022	251	7	Utviklingsbankene	256
3 Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner og stiftelser i 2022	252			

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2023–2024)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2024

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 21. september 2023,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

Del I
Innledning del

1 Innledning

Utenrikspolitikk har blitt både vanskeligere og viktigere for å forsvare norske interesser, norsk velferd og sikkerhet. Utenrikspolitiske utfordringer påvirker våre liv sterkere enn på svært lenge.

Russlands fullskala angrepskrig mot et naboland forrykker sikkerhetspolitikken på vårt kontinent. Norge må bruke en større andel av våre samlede ressurser på vår egen trygghet, på å støtte Ukraina og på å håndtere direkte og indirekte konsekvenser av krigen.

Støtte til Ukrainas frihetskamp er nødvendig for Europas og Norges sikkerhet. Regjeringens mål er et Ukraina som kan bestemme over egen framtid. Derfor bidrar regjeringen gjennom Nansen-programmet for Ukraina med militær, sivil og humanitær støtte. I 2022 ga Norge om lag 10,7 mrd. kroner i støtte til Ukraina og andre land i regionen som ble berørt av Russlands invasjon av Ukraina. Om lag 4,4 mrd. kroner gikk til militær støtte, mens den ikke-militære støtten ble fordelt med 2,6 mrd. kroner i humanitær bistand og 3,7 mrd. kroner til annen sivil støtte.

I 2023 er det satt av til sammen 18,7 mrd. kroner i militær støtte og sivil og humanitær bistand. Det er budsjettert med 8,7 mrd. kroner i ikke-militær støtte. Regjeringens støtte til myndighetene i Kyiv har bidratt til å holde den ukrainske statens kjernefunksjoner i gang, gjenoppbygge ødelagt infrastruktur og opprettholde Ukrainas motstandskraft.

Norge bidrar til å sikre at ukrainske hjem og offentlige institusjoner har gass- og vannforsyning, at ukrainske barn har skoler å gå på og at det er lærere i klasserommene, og at ukrainske menn, kvinner og barn kan få den helsehjelpen de trenger. Regjeringen har bidratt til sikkerhet på atomanleggene og til krigsforsikring og garantiordninger for privat sektor. Rydding av miner og eksplosiver og humanitær assistanse til husly, mat, vann og sanitær, utdanning, helsehjelp og psykososial støtte, samt beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold, har blitt prioritert i den humanitære innsatsen.

Et annet viktig norsk bidrag er medisinsk evakuering av ukrainske pasienter til Norge og andre europeiske land, gjennom EUs sivile

beredskapsmekanisme. Norsk støtte gis i tråd med Ukrainas prioriteringer og i samarbeid med våre partnere.

Forholdet til Russland er kaldere enn det har vært på mange tiår. Konsekvensene av det kjølige forholdet til Russland merkes best i nord. Sanksjoner rammer også lokale norske bedrifter hardt. Samarbeidet over grensen har i praksis opphørt, med noen få kritiske unntak som fiskeriforvaltning og grensekontroll.

Norge overtok i mai lederskapet i Arktisk råd fra Russland. Arbeidet i rådet påvirkes av Russlands angrepskrig mot Ukraina. Samtidig er det i Norges interesse at Arktisk råd fortsetter å være det viktigste internasjonale samarbeidsforumet for arktiske spørsmål.

Klimaendringene forårsaker og forsterker kriser, og øker sannsynligheten for flom, hetebølger og tørke i nye områder. Nordmenn på reise i utlandet sommeren 2023 har møtt ekstrem varme; nordmenn hjemme har møtt ekstrem nedbør. Regjeringen har økt innsatsen for å redusere klimagassutslippene både her hjemme og ute i verden. Samtidig må vi forberede oss bedre på de klimaendringene som uansett vil komme fremover.

Bare i løpet av de neste 25 årene kan så mye som 5 pst. av Afrikas befolkning, 113 millioner mennesker, måtte forlate hjemstedene sine på grunn av effekter av klimaendringene.

Norges klimafinansiering i 2022 var på om lag 15,5 mrd. kroner. Det er 1,5 mrd. kroner over målet fra Glasgow, blant annet grunnet høy mobilisering av privat kapital. Målet om å minst tredoble støtten til klimatilpasning gjenstår. Regjeringen skal fortsette å prioritere klima, og særlig klimatilpasning, framover. Målet om 14 mrd. kroner i årlig klimafinansiering står fast.

I møte med en tilspisset sikkerhetssituasjon på vårt eget kontinent er det viktig å ikke miste resten av verden av syne. Krigen i Ukraina har synliggjort betydningen av dialog på tvers av regioner. Det er viktig å synliggjøre at det er Russlands krigføring som har bidratt til matmangel og energikrise, ikke Vestens reaksjoner. Og selv om perspektiver og prioriteringer i øvrige land og ver-

densdeler skiller seg fra Europas, er det grunnlag for bred enighet om viktigheten av å fastholde respekten for folkeretten og staters territorielle suverenitet.

Norges sikkerhet, velstand og handlingsfrihet avhenger av internasjonalt samarbeid gjennom velfungerende internasjonale institusjoner – ikke minst gjennom FN. I en verden preget av økende polarisering er det i norsk interesse å fortsette å prioritere internasjonalt samarbeid og bidra til å løse de store felles utfordringene verden står overfor.

Afrika blir stadig viktigere for hele bredden av utenrikspolitikken. Regjeringen vil lansere en ny Afrika-strategi som setter kursen videre for Norges samarbeid med afrikanske land.

I en verden preget av mange, sammensatte og langvarige kriser arbeider regjeringen for å sikre bedre samspill mellom humanitær innsats, langsiktig utviklingssamarbeid og arbeid for fred og forsoning.

Regjeringen støtter etableringen av et forskningssenter for geopolitikk, som skal styrke kunnskapen om internasjonale maktforhold og hvordan de påvirker norske interesser.

Det er seks år igjen for å nå bærekraftsmålene. På en rekke områder går utviklingen i feil retning, innen matsikkerhet, klimaendringer og med tilbakeslag for likestilling.

Verdenssamfunnet har gjennom bærekraftsmålene satt som mål å utrydde sult. Verden er på ingen måte i rute. FN har beregnet at antall som sulter har økt til over 800 millioner mennesker, og advarer mot fare for global matmangel.

Pandemien, klimaendringer og konflikter skaper utfordringer for innsatsen mot sult. Regjeringen har matsikkerhet som sin hovedprioritering i utviklingspolitikken, og vil gjennom strategien *Kraftsamling mot svolt – ein politikk for auka sjølvforsyning* levere en spisset innsats for å bidra til å endre matsystemene i utviklingsland og til økt selvforsyning.

Det er i dag et betydelig finansieringsgap for å nå bærekraftsmålene, og tradisjonell bistand er ikke nok. Det er avgjørende å tiltrekke private investeringer. Samtidig bidrar global uro til at global kapital søker trygge markeder og ikke investerer der behovene for fattigdomsreduksjon er størst.

Norfund bidrar til utvikling av lønnsomme virksomheter i sektorene fornybar energi, finans, grønn infrastruktur og vekstkraftige virksomheter, og støtter slik opp under flere av bærekraftsmålene. Norfund som en minoritetsinvestor har lang tradisjon i å mobilisere kapital fra private investorer

og næringsliv. Norfund forvalter også statens klimainvesteringsfond med mål om å redusere eller unngå klimagassutslipp ved å investere i fornybar energi i utviklingsland med store utslipp fra kullkraft og annen fossil kraftproduksjon. Økningen i norsk klimafinansiering i 2022 kom særlig gjennom Norfunds mobilisering av privat kapital.

I en situasjon der finansieringsgapet for å nå bærekraftsmålene øker internasjonalt er det viktig for regjeringen å hele tiden se etter muligheter for å sikre en mer effektiv internasjonal innsats for bærekraftig utvikling. Ekspertgrupperapporten «Investeringer i felles fremtid» gav mange konkrete innspill, som regjeringen vil ta videre i arbeidet med å øke effektiviteten av den norske innsatsen.

Regjeringen styrker den internasjonale innsatsen for effektive og rettferdige skattesystemer og kampen mot korrupsjon og ulovlige kapitalflyt.

Norge har spilt og fortsetter å spille en sentral pådriverrolle innen FNs finansiering for utviklingsagenda – Addis Ababa Action Agenda. Når FN nå vender blikket mot den neste globale konferansen om finansiering for utvikling i 2025, vil Norge søke å videreføre sitt lederskap innen ett eller flere tematiske arbeidsspor frem mot konferansen – fortrinnsvis innen nasjonal ressursmobilisering og skattesamarbeid.

Regjeringen viderefører den internasjonale innsatsen for effektive og rettferdige skattesystemer og kampen mot korrupsjon og ulovlige kapitalstrømmer.

Norge er en pådriver for reformer i de internasjonale utviklingsbankene, spesielt Verdensbanken, slik at de effektivt kan bidra til en vesentlig økning av finansiering til globale utfordringer, som klima.

Europas sikkerhetsarkitektur er i ferd med å finne en ny form. Med Finland og Sverige i NATO, blir hele Norden for første gang på flere hundre år samlet i én allianse. Det er i Norges interesse. NATO blir sterkere. Og Norge blir tryggere.

Regjeringen følger opp Norges forpliktelser i EØS-samarbeidet, og bruker handlingsrommet i EØS-avtalen for å ivareta og fremme norske interesser overfor EU. Regjeringen arbeider også med å sikre norske interesser på områder der EU-samarbeidet videreutvikles utenfor rammene av Norges avtaleverk med EU.

Gjennom EØS-midlene bidrar Norge til sosial og økonomisk utjevning, og til å fremme rettsstaten og menneskerettighetene. Ukraina-krigen har understreket viktigheten av å verne om og utvikle demokratiene i Europa.

Krigen i Ukraina har minnet oss på at energipolitikk også er sikkerhetspolitikk. Russland fortsetter å bruke energi som pressmiddel. Det er enda viktigere enn før at Norge forblir en stabil og forutsigbar gassleverandør til Europa, samtidig som vi bidrar til grønn omstilling av energi og industri.

Sammen med Norges nærmeste handels- og samarbeidspartnere i Europa øker regjeringen takten i den grønne omstillingen. Det koster, men det gir også muligheter for verdiskaping, nye arbeidsplasser, sikkerhet og velferd. Derfor er også den grønne alliansen med EU viktig. Det er en politisk ramme for et styrket samarbeid på klima, miljø, energi, industri, strategiske verdikjeder og klimadiplomati. Den kan være en inngang for norsk eksport og grønt industrisamarbeid.

Endring og uro i den globale økonomien, energikrisen og det grønne skiftet vil prege utenrikspolitikken i de kommende årene. Økonomisk uro og handelshindre hos Norges handelspartnere påvirker norske husholdninger og norsk næringsliv, gjennom dyrere strøm og varer, gjennom påvirkning på renter, inflasjon og valutakurs, og gjennom endrede forutsetninger for handel og investeringer både i og utenfor Norge.

Også Norge må tilpasse handelspolitikken til en mer urolig tid, med økt årvåkenhet rundt sikkerhetspolitiske hensyn til handel og investeringer. Samtidig skal Norge være en motvekt til en utvikling vekk fra åpen og regulert verdenshandel gjennom Verdens handelsorganisasjon (WTO). Sikkerhet må ikke misbrukes som påskudd for proteksjonisme. Det er ikke i Norges interesse at det skapes blokkdannelser og at verdenshandelen fragmenteres. Norge er en tydelig stemme i favør av åpen handel og multilateralt samarbeid, forankret i felles regler.

Verden er vitne til autoritære strømninger og svekkelse av demokratiet i stadig flere land. I denne verdikampen er kvinners rett til å bestemme over egen kropp og skeives rettigheter ofte spesielt utsatt. Norge arbeider for å styrke det normative rammeverket og omsette det i hand-

ling, og bygge allianser med land og aktører som jobber for likestilling, menneskerettigheter og demokrati.

I et krevende sikkerhetspolitisk landskap fortsetter Norge å arbeide for nedrustning og rustningskontroll. I mai 2023 kom den norskledede FN-ekspertgruppen om verifikasjon av kjernefysisk nedrustning til viktig enighet om rammer for dette arbeidet internasjonalt, og behovet for videre innsats.

Regjeringen prioriterer Norges fred- og forsoningsinnsats med målrettede bidrag. Norge er engasjert i en rekke land der det foregår konflikter eller skjøre fredsprosesser, som i Afghanistan, Colombia, Israel/Palestina og Jemen.

Utenriktjenestens oppsett og ressursbruk skal være effektiv og tilpasset det internasjonale landskapet. I møte med blant annet en alvorlig sikkerhetspolitisk situasjon på vårt eget kontinent og et akselererende grønt skifte, er det nødvendig å prioritere Utenriksdepartementets ressurser.

Endringene i utenriktjenesteloven Stortinget vedtok i juni 2023 skal følges opp av en ny forskrift. Kvalifikasjoner skal fortsatt være viktigst når stillingene ute og hjemme skal besettes. Men det skal også kunne tas hensyn til byrdefordeling, kompetanseutvikling og familiemessige forhold.

Regjeringen spisser departementets overordnede styringsrolle. Utenriksdepartementets ressurser konsentreres rundt departementets kjerneoppgaver. Politikktutviklings- og styringskompetansen i Utenriksdepartementet styrkes, mens forvaltningsoppgaver skilles ut.

Både antall utenriksstasjoner og ansatte i utenriktjenesten er redusert de siste årene. Departementet, underliggende etater og alle utenriksstasjoner skal bemannes med riktig person med riktig kompetanse på riktig sted, for å tjene norske borgere, norsk næringsliv og norske interesser. Samtidig må det grunnleggende sikkerhetsnivået på utenriksstasjonene heves for å sikre våre verdier og interesser i en verden som er preget av større uforutsigbarhet og der liv og helse kan settes på spill.

2 Effektiv drift og forvaltning av utenriktjenesten

Utenriksdepartementet har gjennom egne virksomhetsstrategier – Strategi 2017, Strategi 2021 og Strategi 25 – systematisk over tid og med konkret oppfølging, gjennomført tiltak for samhandling, modernisering og effektivisering av utenriktjenesten.

UD 2025

UD 2025 er en samlebetegnelse for de større reformprosessene utenriktjenesten skal gjennomføre frem mot 2025 for å nå målene i Strategi 25, utenriktjenestens virksomhetsstrategi. Strategi 25 skal gjøre utenriktjenesten til en mest mulig effektiv, kompetent og samarbeidsorientert organisasjon som det er attraktivt å arbeide for. Overordnet skal Strategi 25 gjøre utenriktjenesten i stand til å ivareta norske interesser overfor utlandet på en best mulig måte.

Reformprosessene inkluderer oppfølging av områdegjennomgangen, utvidet bruk av fellesdepartementale tjenester, digitalisering og interne forbedringer gjennom strukturendringer, rendyrking av kjerneoppgaver og en rekke effektiviseringstiltak.

Områdegjennomgangen av utenriktjenesten

Områdegjennomgangen av utenriktjenesten ble gjennomført i 2021 med formål å frigjøre ressurser og samtidig sørge for en utenriktjeneste tilpasset sine kjerneoppgaver. En områdegjennomgang er et verktøy for regjeringen for å oppnå bedre måloppnåelse på et budsjettområde og økt handlingsrom i budsjettene. Utenriksdepartementet har vurdert alle foreslåtte tiltak i områdegjennomgangen. Regjeringen har vedtatt oppfølging med bakgrunn i gjennomgangen og påfølgende utredninger. Dette følges opp i en gevinstrealiseringsplan som løper til 2028. Oppfølgingen av områdegjennomgangen er en viktig del av Utenriksdepartementets reformagenda. I 2023 utgjorde summen av frigjorte ressurser 40 mill. kroner fordelt på programområdene 02 og 03. Halvparten av dette skal reinvesteres i utenriktjenesten. Reinvesteringene skal benyttes strategisk for å bygge

en moderne utenriktjeneste som kan ivareta norske interesser på best mulig måte i dagens sikkerhetspolitiske situasjon og over tid. De bør speile effektiviseringsmålene for områdegjennomgangen, og vil f.eks. bli benyttet til digitaliserings- og effektiviseringsprosjekter i utenriktjenesten.

Fornye, forenkle, forbedre

Frem mot innflytting i nytt regjeringskvartal i 2025 arbeider utenriktjenesten systematisk med å fornye, forenkle og forbedre egne arbeidsprosesser og rendyrke tjenestens kjerneoppgaver.

Departementet benytter ulike arbeidsformer som prosjekter, porteføljestyling og team for å forbedre måten å jobbe på. Et rammeverk for gevinstrealisering er utarbeidet for å profesjonalisere departementets mål- og resultatstyring. Leanmetodikk prøves ut for å effektivisere arbeidsprosesser ved å systematisere og forenkle måten det jobbes på i departementet og på utenriksstasjonene, konkret ved å ha forenklingsgjennomganger for oppgaver og prosesser, i tråd med regjeringens arbeid med tillitsreform i offentlig forvaltning.

Utenriktjenestens digitaliseringsstrategi vektlegger økt digitalisering og digital transformasjon, og er sentral i fornying og forbedring av utenriktjenestens arbeidsprosesser. Utenriktjenestens digitaliseringsstrategi gjelder for perioden 2020–2025. Hovedmålet i strategien er at «Vi skal utnytte teknologi for å effektivisere, modernisere og forbedre utenriktjenesten evne og kapasitet til å levere på samfunnsoppdraget vårt».

Gjennom kontinuerlig digitalisering oppnår Utenriksdepartementet bedre analyser, færre rutineoppgaver og bedre tjenester ved en effektiv data- og informasjonsforvaltning. Det gir også bedre muligheter for samhandling mellom departementene.

Utenriksdepartementet gjennomfører en prosess (kjerneoppgaveprosessen) for vurdering av hvilke oppgaver som kan overføres andre virksomheter og hvilke oppgaver som kan nedprioriteres eller avvikles. Formålet er at Utenriksdepartementet skal spisse sin virksomhet mot utenriks-

politiske oppgaver og sin kjernevirksomhet. Det pågår prosesser for vurdering av saksfelt som kan overføres andre virksomheter.

Effektiv og kompetent forvaltning av tilskuddsmidler

Utenriksdepartementet har et felles system for tilskuddsforvaltning som dekker både programområde 02 *Utenriksforvaltning* og programområde 03 *Internasjonal bistand*, og gjelder for departementet, utenriksstasjonene, Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad) og Norsk senter for utviklingssamarbeid (Norec). Systemet skal sørge for at Stortingets bevilgningsvedtak iverksettes som forutsatt og at tilskuddsmidler forvaltes i henhold til relevant regelverk og gjeldende føringer fastsatt i det digitale verktøyet for tilskuddsforvaltning «Grant Management Assistant». Systemet skal sikre ensartet forvaltningspraksis og at tiltakene gir resultater. Hensiktsmessig forvaltning innebærer at avtalene med de ulike tilskuddsmottakerne tilpasses risiko og gir tilstrekkelig kvalitetssikring, kontroll og nødvendig fleksibilitet. Det jobbes kontinuerlig med å styrke og effektivisere forvaltningen.

Forvaltning av internasjonal bistand

I 2023 ble ansvaret for forvaltningen av den sivile delen av Nansen-programmet for Ukraina delegert til Norad. Fra 2024 har regjeringen besluttet at forvaltningen av en større andel av bistandsmidlene vil bli delegert til Norad.

Med dette tar regjeringen ytterligere skritt i retning av en mer ordinær departements-/direktoratsmodell mellom Utenriksdepartementet og Norad.

Utenriksdepartementets ressurser spisses mot styring av norsk bistand, samt politikk- og strategiforming. Det gir rom for å styrke norsk interessefremme i en krevende internasjonal situasjon. Norads fagmiljø på bistandsforvaltning styrkes for bredden av bistand.

Med dette avvikles hybridmodellen som ble innført i 2020, med et forvaltningsskille mellom utenriksministerens og utviklingsministerens poster på bistandsbudsjettet. Hybridmodellen har gjort det vanskelig å rendyrke ansvars- og oppgavefordelingen mellom departementet og direktoratet. Omleggingen legger til rette for mindre duplisering av arbeidsoppgaver og funksjoner, og vil kunne bidra til mer helhetlig forvaltning av bistanden.

Poster som dekker kjernestøtte til FN og utviklingsbankene der Stortinget har besluttet støttenivået, samt støtte til tiltak med høy politisk risiko, herunder fred- og forsoningsprosesser, skal fortsatt forvaltes i departementet. Utenriksstasjonene vil fortsatt forvalte bistand til lokale og nasjonale samarbeidspartnere.

Nulltoleranse for økonomiske misligheter

Utenriksdepartementet har nulltoleranse for økonomiske misligheter og annet misbruk av fellesskapets midler. Nulltoleransen innebærer at Utenriksdepartementet vil reagere på et hvert avvik fra de forutsetninger som ligger til grunn for bruk av departementets midler, både tilskuddsmidler og driftsmidler. Nulltoleranse gjelder for alle midler, også de som forvaltes av Norad, Norec, Norfund, Norges forskningsråd og for midler som er delegert til andre departementer og virksomheter.

Norsk bistand til utviklingsformål og andre tilskuddsordninger er eksponert for risiko, særlig i omgivelser preget av korrupsjon, svakt styresett, ekstrem fattigdom og i noen tilfeller også krig og konflikt. Utenriksdepartementet tilstreber å redusere risikoen gjennom gode forvaltningssystemer, kvalitetssikring og systematisk oppfølging og kontroll av midlene.

Mistanke om økonomiske misligheter skal rapporteres skriftlig og uten ugrunnet opphold til Sentral kontrollenhet i Utenriksdepartementet eller annen utpekt institusjon (eksempelvis Internrevisjonen i Norad). Tilskuddsmottakere har selv ansvar for å undersøke avvik i forvaltningen av midler, men Sentral kontrollenhet og Internrevisjonen i Norad kan bistå i slike undersøkelser, og kan selv beslutte granskning. Alle avvik skal følges opp på en systematisk og forholdsmessig måte. Dette arbeidet legges til grunn for viktige forbedringstiltak.

Retningslinjene for nulltoleranse åpner for at midler som har kommet på avveier kan betales tilbake til prosjektet i stedet for til Utenriksdepartementet eller Norad. På den måten oppmuntres samarbeidspartnere til å sørge for gode rutiner for risikohåndtering og til selv å avdekke og rapportere avvik og misligheter.

Også ved norsk støtte gjennom multilaterale organisasjoner forventes nulltoleranse for økonomiske misligheter. Utenriksdepartementet forventer at organisasjonene har gode rutiner for risikohåndtering, internkontroll og rapportering. Ansvaret for å forebygge, avdekke og håndtere økonomiske misligheter ligger hos de multilaterale organisasjonene selv. Gjennom deltakelse i

styrende organer og på andre måter arbeider Norge for å styrke multilaterale organisasjoners arbeid for nulltoleranse.

I 2021 la en intern arbeidsgruppe fram en rapport om praktisering av nulltoleranseprinsippet. Rapporten anbefaler ulike tiltak og endringer ved praktisering av nulltoleranseprinsippet. Tiltakene skal øke fokus på forebygging av avvik, oppnå en mer effektiv implementering av nulltoleranseprinsippet, samt styrke tilskuddsmottakers rolle ved oppfølgingen. Oppfølgingen av rapportens anbefalinger er under arbeid og relevante tiltak vil deretter bli iverksatt fortløpende.

Utlendingsfeltet

Utenriktjenesten har 20 utenriksstasjoner som behandler utlendingssaker. Dette er knutepunktstasjoner som har ansvar for utlendingssaker fra flere land i sin region. Søknadene fremmes til knutepunktstasjonen via en ekstern tjenesteyter som tilbyr oppmøtesteder i omtrent 130 byer fordelt på 56 land.

Utenriktjenesten har som mål å være en effektiv og serviceorientert førstelinje for utlendingsforvaltningen. Tjenesten skal legge til rette for ønsket besøk og innvandring til Norge, særlig for familie, turister, forretningsreisende og kvalifiserte arbeidstakere. Samtidig vil utenriktjenesten videreføre særskilt oppmerksomhet om ID-kontroll i visum- og oppholdssaker ved utenriksstasjonene.

Utenriksstasjonene fatter førsteinstansvedtak i nær alle visumsaker hvor Norge er hovedreisemål i Schengen-området. I de sakene stasjonene ikke selv fatter vedtak, hovedsakelig i arbeids- og oppholdssakene, forbereder de saker for vedtak i Utlendingsdirektoratet ved å innhente og verifisere opplysninger, intervju søkere og gjennomføre DNA-tester. I et normalår tar utenriksstasjonene imot rundt 220 000 søknader om visum og oppholdstillatelser. De senere årene har tallene vært lavere grunnet covid-19 og krigen i Ukraina. I 2024 vil antall saker sannsynligvis nærme seg de tallene man så før pandemien.

Departementet er i ferd med å inngå nye avtaler med eksterne tjenesteytere for å sikre et

videre godt tilbud til søkerne og en god ressursutnyttelse ved utenriksstasjonene. Nye avtaler vil tre i kraft fra januar 2024, og tilbudet til søkerne vil opprettholdes på omtrent samme nivå som i dag.

Tiltak mot seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering

Utenriksdepartementet har i en årrekke hatt nulltoleranse for mobbing og annen utilbørlig atferd i utenriktjenesten. Både i utenriktjenesten og hos departementets samarbeidspartnere skal det være en kultur for å forebygge, varsle om og følge opp saker om seksuell utnyttelse, misbruk og seksuell trakassering.

Tiltak mot seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering har høy oppmerksomhet i det internasjonale utviklingssamarbeidet. I forbindelse med oppfølgingen av departementets interne rapport fra 2021 om praktiseringen av nulltoleranseprinsippet, er arbeidet med å hindre seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering forsterket ytterligere. Utenriksdepartementet forventer at våre samarbeidspartnere har etiske retningslinjer og gode systemer for å forebygge, avdekke og følge opp slike saker. Nulltoleranse for manglende tiltak og handlinger er forankret i tilskuddsavtalene og i interne regler og retningslinjer hos våre partnere, og departementet følger opp dette med våre partnere og tilskuddsmottakere.

Organisasjonene som mottar tilskudd skal varsle Utenriksdepartementet ved Sentral kontrollenhet når det er mistanke om seksuell utnyttelse, misbruk eller seksuell trakassering. Alle kan varsle direkte til departementet eller via ekstern varslingskanal. Det kan også varsles anonymt. Departementet har oppdaterte retningslinjer for håndtering av varsel om seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering hos tilskuddsmottaker. Saker som gjelder seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering følges opp på tilsvarende måte som varsel om økonomiske misligheter. Våre norske partnere er gjort kjent med retningslinjene og Utenriksdepartementets forventninger til oppfølgingen.

3 Oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak

Nedenfor gis en oversikt over oppfølging av anmodningsvedtak under Utenriksdepartementet. Oversikten inkluderer alle vedtak fra stortings sesjonen 2022–2023, samt de vedtakene fra tidligere stortings sesjoner som kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 186 S (2022–2023)

mente ikke var kvittert ut. I tabellen nedenfor angis det også hvorvidt departementet planlegger at rapporteringen knyttet til anmodningsvedtaket nå avsluttes eller om departementet vil rapportere konkret på vedtaket også i neste års budsjettproposisjon.

Tabell 3.1 Oversikt over anmodnings- og utredningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2022–2023	468	Norges rolle i det internasjonale arbeidet for å identifisere, etterforske og straffeforfølge krigsforbrytelser i Ukraina	Ja
2022–2023	539	Eksportkontroll og kunnskapsoverføring	Nei

Stortingssesjonen 2022–2023

Norges rolle i det internasjonale arbeidet for å identifisere, etterforske og straffeforfølge krigsforbrytelser i Ukraina

Vedtak nr. 468, 19. januar 2023

«Stortinget ber regjeringen ta en ledende rolle i det internasjonale arbeidet for å identifisere, etterforske og straffeforfølge krigsforbrytelser i Ukraina, for eksempel gjennom økte bevilgninger til Den internasjonale straffedomstolen, Den internasjonale domstolen og Den internasjonale kommisjonen for savnede personer samt til frivillige organisasjoner som bidrar til dokumentasjon av krigsforbrytelser.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av et representantforslag om en langsiktig og forpliktende plan for støtte til Ukraina, jf. Dokument 8:20 S (2022–2023) og Innst. 134 S (2022–2023). Regjeringen har innenfor Nansenprogrammet for Ukraina (kap. 159, post 73) satt av midler til å støtte organisasjoner som arbeider for å identifisere, dokumentere, etterforske og straffeforfølge mulige krigsforbrytelser.

Norge intervensjoner i saken Ukraina har anlagt mot Russland for Den internasjonale domstolen

om folkemordkonvensjonen som påstått grunnlag for Russlands angrep på Ukraina. Norge intervensjoner også i saken Ukraina har anlagt mot Russland for Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, som gjelder Russlands militære operasjoner i Ukraina siden 24. februar 2022. Videre ble Norge i januar 2023 medlem av kjernegruppen av land som er for rettsforfølgelse av de ansvarlige for Russlands aggresjon.

I mars 2022 henviste Norge, sammen med et 40-talls andre land, situasjonen i Ukraina til Den internasjonale straffedomstols (ICCs) hovedanklager. Dette gjorde at ICC raskt kunne sette i gang etterforskning av krigsforbrytelser og mulige forbrytelser mot menneskeheten begått i forbindelse med krigen i Ukraina. Ingen har immunitet overfor ICC. Det betyr at i prinsippet kan denne etterforskningen lede til straffeforfølgning av det russiske lederskapet etter Roma-vedtektenes bestemmelser om kommandoansvar. 17. mars utstedte ICC også arrestordre mot president Vladimir Putin og «barneombud» Maria Lvova-Belova for bortføring av barn (en krigsforbrytelse). Norge støtter ICCs arbeid, blant annet gjennom sekonderinger av to etterforskere fra Kripos.

30. mars 2023 utløste 45 medlemsstater i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa

(OSSE), etter konsultasjoner med Ukraina, OSSEs Moskva-mekanisme på tema tvungen fordrivelse eller deportasjon av barn fra krigsteatret i Ukraina til ukrainsk territorium midlertidig okkupert av Russland eller til Den russiske føderasjon. Cecilie Hellestveit ble valgt av Ukraina og de øvrige statene som en av mekanismens tre internasjonale eksperter, sammen med professor Veronika Bilková og Elina Steinerte. Ekspertgruppen avleverte og presenterte rapporten for OSSEs permanente råd i Wien 4. mai 2023.

Norge støtter dokumentasjon og opplæring av ukrainske påtalemyndigheter og politi gjennom norske organisasjoner med særlig kompetanse på feltet. Norge vil støtte Europarådets nye handlingsplan for rettsstat, demokrati og menneskerettigheter. Støtte til FNs overvåking av menneskerettighetene (UN Human Rights Monitoring Mission) blir videreført. Støtte til EUs innsats for å bistå ukrainsk politi og påtalemyndighet (EU Advisory Mission) vurderes også. Utenriksdepartementet vil arbeide videre med støtte til ansvarliggjøring innenfor Nansen-programmet. Departementet anser med dette at vedtaket er fulgt opp.

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av et representantforslag om styrking av rikets sikkerhet og kontraetterretning, jf. Dokument 8:51 S (2022–2023) og Innst. 231 S (2022–2023). Utenriksdepartementet sendte forslag til endringer i eksportkontrollforskriften på høring våren 2022 og mottok mange substansielle innspill i høringsrunden. Høringen viser at det er behov for ytterligere vurderinger i samråd med utdannings- og forskningsinstitusjoner som berøres. I lys av høringssvarene vurderer departementet hvordan forskriftsendringen på best mulig måte kan gjennomføres. Dette arbeidet pågår. Departementet vil komme tilbake til Stortinget om saken på egnet måte. Inntil videre fortsetter departementet å saksbehandle iht. gjeldende regelverk samt veilede bedrifter og akademiske institusjoner. I juni 2023 besluttet regjeringen å opprette en etat for eksportkontroll og sanksjoner underlagt Utenriksdepartementet. Etaten skal opprettes så snart som mulig. Etableringen av etaten vil sikre styrket kapasitet til saksbehandling og veiledning av kunnskapssektoren som berøres av eksportkontrollregelverket.

Eksportkontroll og kunnskapsoverføring

Vedtak nr. 539, 23. mars 2023

«Stortinget ber regjeringen snarest gjennomføre nødvendige endringer i eksportkontrollforskriften, slik at man får mer målrettet kontroll av kunnskap med militære anvendelser som overføres til utenlandske borgere og virksomheter.»

4 Tabelloversikter for budsjettforslaget

Programområder under departementet

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
Programområde 02 Utenriksforvaltning	9 494 829	9 722 969	6 347 818	-34,7
Programområde 03 Internasjonal bistand	46 677 907	40 991 356	48 398 112	18,1
<i>Sum utgifter</i>	<i>56 172 736</i>	<i>50 714 325</i>	<i>54 745 930</i>	<i>7,9</i>
Programområde 02 Utenriksforvaltning	277 548	245 058	332 914	35,9
Programområde 03 Internasjonal bistand	10 893			0,0
<i>Sum inntekter</i>	<i>288 441</i>	<i>245 058</i>	<i>332 914</i>	<i>35,9</i>

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2024
02.00	Administrasjon av utenrikspolitikken	2 601 493	2 569 479	2 708 135	2 982 283
02.10	Utenriksformål	6 893 336	7 153 490	7 704 880	3 365 535
	<i>Sum programområde 02</i>	<i>9 494 829</i>	<i>9 722 969</i>	<i>10 413 015</i>	<i>6 347 818</i>
03.00	Forvaltning av utviklingssamarbeidet	2 329 684	2 489 525	2 522 983	2 805 930
03.10	Utviklingssamarbeidet	44 348 223	38 501 831	52 863 419	45 592 182
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>46 677 907</i>	<i>40 991 356</i>	<i>55 386 402</i>	<i>48 398 112</i>

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
Administrasjon av utenriks- politikken					
100	Utenriksdepartementet	2 534 309	2 505 993	2 915 228	16,3
103	Regjeringens representasjon	59 687	52 830	55 800	5,6
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	7 497	10 656	11 255	5,6
<i>Sum kategori 02.00</i>		<i>2 601 493</i>	<i>2 569 479</i>	<i>2 982 283</i>	<i>16,1</i>
Utenriksformål					
115	Næringsfremme, kultur og informasjon	78 124	70 976	83 183	17,2
116	Internasjonale organisasjoner	1 453 776	1 419 002	1 555 390	9,6
117	EØS-finansieringsordningene	4 964 140	5 246 000	1 391 000	-73,5
118	Utenrikspolitiske satsinger	397 296	417 512	335 962	-19,5
<i>Sum kategori 02.10</i>		<i>6 893 336</i>	<i>7 153 490</i>	<i>3 365 535</i>	<i>-53,0</i>
<i>Sum programområde 02</i>		<i>9 494 829</i>	<i>9 722 969</i>	<i>6 347 818</i>	<i>-34,7</i>
Forvaltning av utviklings- samarbeidet					
140	Utenriksdepartementet	1 810 745	1 904 428	2 151 734	13,0
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	341 710	346 198	411 285	18,8
144	Norsk senter for utvekslings- samarbeid (Norec)	177 229	238 899	242 911	1,7
<i>Sum kategori 03.00</i>		<i>2 329 684</i>	<i>2 489 525</i>	<i>2 805 930</i>	<i>12,7</i>
Utviklingssamarbeidet					
150	Humanitær bistand	7 506 265	4 331 289	4 331 289	0,0
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	1 888 347	1 387 987	1 251 277	-9,8
152	Menneskerettigheter	874 879	938 617	938 617	0,0
153	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn		2 759 504	2 669 504	-3,3
159	Regionbevilgninger	9 415 990	6 629 421	12 006 343	81,1
160	Helse	3 883 071	4 001 297	3 976 297	-0,6
161	Utdanning, forskning og offentlige institusjoner	2 305 010	2 206 358	1 751 067	-20,6
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	5 437 177	5 471 154	5 830 012	6,6

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
163	Klima, miljø og hav	1 685 423	2 018 098	2 026 531	0,4
164	Likestilling	873 744	893 219	893 219	0,0
170	Sivilt samfunn	2 481 849	2 570 665	2 570 665	0,0
171	FNs utviklingsarbeid	888 492	946 099	946 099	0,0
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	2 418 794	2 697 647	2 630 780	-2,5
179	Flyktningiltak i Norge	4 689 182	1 650 476	3 770 482	128,4
<i>Sum kategori 03.10</i>		<i>44 348 223</i>	<i>38 501 831</i>	<i>45 592 182</i>	<i>18,4</i>
<i>Sum programområde 03</i>		<i>46 677 907</i>	<i>40 991 356</i>	<i>48 398 112</i>	<i>18,1</i>
<i>Sum utgifter</i>		<i>56 172 736</i>	<i>50 714 325</i>	<i>54 745 930</i>	<i>7,9</i>

Inntekter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2024
02.00	Administrasjon av utenrikspolitikken	277 548	245 058	325 058	332 914
<i>Sum programområde 02</i>		<i>277 548</i>	<i>245 058</i>	<i>325 058</i>	<i>332 914</i>
03.00	Forvaltning av utviklingssamarbeidet	10 893			
<i>Sum programområde 03</i>		<i>10 893</i>			

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
Administrasjon av utenriks- politikken					
3100	Utenriksdepartementet	277 548	245 058	332 914	35,9
	<i>Sum kategori 02.00</i>	<i>277 548</i>	<i>245 058</i>	<i>332 914</i>	<i>35,9</i>
	<i>Sum programområde 02</i>	<i>277 548</i>	<i>245 058</i>	<i>332 914</i>	<i>35,9</i>
Forvaltning av utviklings- samarbeidet					
3140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	10 893			0,0
	<i>Sum kategori 03.00</i>	<i>10 893</i>			<i>0,0</i>
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>10 893</i>			<i>0,0</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>288 441</i>	<i>245 058</i>	<i>332 914</i>	<i>35,9</i>

5 Utenriksministerens og utviklingsministerens ansvarsområder

Utenriksministeren har det administrative ansvaret for Utenriksdepartementet og utenriktjenesten, herunder ansvaret for lønns- og driftsbudsjettet for Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene.

Utenriksministeren har i tillegg ansvaret for tilrettelegging, samordning og iverksettelse av norsk utenrikspolitikk, herunder samordning av

EØS-saker og forholdet til EU, samt internasjonale forhandlinger, prosesser og globale samarbeidsstrukturer, herunder norsk FN-politikk.

Utenriksministeren har også ansvaret for utviklingspolitiske saker i OSSE-området, Midtøsten og Afghanistan samt arbeidet for sikkerhet, fred, forsoning, menneskerettigheter, flyktninger og vertssamfunn, også på landnivå.

Tabell 5.1 Utenriksministeren har ansvar for følgende kapitler og poster på Utenriksdepartementets budsjett:

Programområde 02 Utenriksforvaltning

Kap. 100	Utenriksdepartementet
Kap. 103	Regjeringens representasjon
Kap. 104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet
Kap. 115	Næringsfremme, kultur og informasjon
Kap. 116	Internasjonale organisasjoner
Kap. 117	EØS-finansieringsordningene
Kap. 118	Utenrikspolitiske satsinger
Kap. 3100	Utenriksdepartementet

Programområde 03 Internasjonal bistand

Kap. 140	Utenriksdepartementet, post 01 og 45
Kap. 151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid
Kap. 152	Menneskerettigheter
Kap. 153	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn, post 71 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og post 72 Bærekraftige løsninger og vertssamfunn
Kap. 159	Regionbevilgninger, post 70 Midtøsten, post 71 Europa og Sentral-Asia, post 72 Afghanistan og post 73 Ukraina og naboland
Kap. 3140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen

---

Utviklingsministeren har ansvaret for utviklingspolitiske saker utenfor OSSE-området, Midtøsten og Afghanistan, utviklingssamarbeidet med FN-

systemet, Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene og øvrige globale fond og programmer, Norad, Norec og Norfund.

Tabell 5.2 Utviklingsministeren har ansvar for følgende kapitler og poster på Utenriksdepartementets budsjett:

<i>Programområde 03 Internasjonal bistand</i>	
Kap. 140	Utenriksdepartementet, post 21
Kap. 141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)
Kap. 144	Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)
Kap. 150	Humanitær bistand
Kap. 153	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn, post 70 Flyktninger og internt fordrevne
Kap. 159	Regionbevilgninger, post 75 Afrika, post 76 Asia og post 77 Latin-Amerika og Karibia
Kap. 160	Helse
Kap. 161	Utdanning, forskning og offentlige institusjoner
Kap. 162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi
Kap. 163	Klima, miljø og hav
Kap. 164	Likestilling
Kap. 170	Sivilt samfunn
Kap. 171	FNs utviklingsarbeid
Kap. 172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette
Kap. 179	Flyktningiltak i Norge

---

6 Oversikt ansatte

	Antall ansatte 2022	Årsverk 2022
Utenriksdepartementet (i Oslo)	818	805
Utenriksdepartementet (utsendte ved utenriksstasjonene)	615	616
Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	283	277
Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)	43	43

Kilde: SSB, tabell 12623 Ansatte i staten. Lokalt ansatte ved utenriksstasjonene og ansatte i Norfund er ikke med i oversikten.

Del II
Budsjettforslag

7 Budsjettforslaget

Programområde 02 Utenriksforvaltning

Programområder under departementet

(i 1 000 kr)				
Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
Programområde 02 Utenriksforvaltning	9 494 829	9 722 969	6 347 818	-34,7
<i>Sum utgifter</i>	9 494 829	9 722 969	6 347 818	-34,7
Programområde 02 Utenriksforvaltning	277 548	245 058	332 914	35,9
<i>Sum inntekter</i>	277 548	245 058	332 914	35,9

Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken

Utgifter under programkategori 02.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
100	Utenriksdepartementet	2 534 309	2 505 993	2 915 228	16,3
103	Regjeringens representasjon	59 687	52 830	55 800	5,6
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	7 497	10 656	11 255	5,6
	Sum kategori 02.00	2 601 493	2 569 479	2 982 283	16,1

Utenriktjenestens hovedoppgave er å ivareta norske interesser internasjonalt og å yte service overfor norske borgere og norsk næringsliv i utlandet. Utenriktjenesten er navet i det samlede arbeidet for å fremme norske interesser globalt, i nært samarbeid med forsvarsmyndighetene og en rekke øvrige fagdepartementer og etater. En stor del av utenriksstasjonenes arbeid utføres for andre offentlige virksomheter og privat sektor. Om lag en sjettedel av de utsendte ved utenriks-

stasjonene er spesialutsendinger fra til sammen vel 30 andre departementer og etater.

Utenriktjenesten opplever stor pågang fra norske borgere som ønsker bistand, og håndterer disse lokalt ved utenriksstasjonene og i Norge. Utenriksdepartementet håndterer også kriser i utlandet som berører norske borgere. Departementets kriseorganisasjon kan mobiliseres i kriser som berører et stort antall norske borgere i utlandet.

Utenriktjenesten tar videre imot et stort antall søknader om visum og oppholdstillatelser fra utenlandske borgere som ønsker å reise eller flytte til Norge, og legger med dette til rette for ønsket innvandring til Norge.

Mål 2024

Bevilgningene skal bidra til å nå følgende mål:

- Norske interesser er ivaretatt gjennom bilaterale forbindelser og medlemskap i multilaterale organisasjoner.
- Utenriktjenestens funksjon som tilrettelegger for enhetlig fremme av norske interesser i samspill med den øvrige sentralforvaltningen er videreført og styrket.
- Arbeidet med sikkerhet, beredskap og krisehåndtering ute og hjemme er videreført.
- Norsk næringsliv og norske borgere i utlandet har tilgang til tjenester av høy kvalitet.
- Forvaltningen er effektiv og av høy kvalitet.
- Det er nulltoleranse for økonomiske misligheter.
- Behandlingen av saker på utlendingsfeltet er effektiv og forsvarlig.

Prioriteringer 2024

Hurdalsplattformen trekker opp prioriteringene for regjeringens utenrikspolitikk.

Utenriktjenestens virksomhetsstrategi, Strategi 25, legger til rette for at utenriktjenesten kan løse sitt samfunnsoppdrag på best mulig måte under endrede forutsetninger nasjonalt og internasjonalt. I samsvar med regjeringens beslutninger, følges områdegjennomgangen for utenriktjenesten opp under strategien. Sentrale elementer er tydeligere prioritering både i departementet og på utenriksstasjonene, videreutvikling av samarbeidet med den øvrige forvaltningen om utenriksstasjonenes virksomhetsplaner og tilpasning av vår diplomatiske tilstedeværelse i utlandet til den sikkerhetspolitiske situasjonen. Strategien handler også om å styrke grunnlaget for god rekruttering til utenriksstasjonene gjennom å endre rotasjonsordningen og utvikle rettighetsgrunnlaget til medfølgende. Videre vektlegges likestilling, mangfold og klimavennlighet hjemme og ute, og tilpasning av arbeidsformer til tilværelsen i et nytt regjeringsskift.

I oppfølgingen av områdegjennomgangens anbefalinger om bedre styring, samhandling og koordinering innen regjeringens internasjonale arbeid, vedtok regjeringen i desember 2022 et felles dokument for norsk interessefremme overfor

utlandet. Her beskrives saksområder som krever god koordinering mellom utenriktjenesten og de ulike fagdepartementene. Dokumentet er delt inn i de fem prioriteringene:

- Trygge Norges sikkerhet og suverenitet.
- Sikre Norges økonomiske interesser og trygge velferd.
- Bevare internasjonal rettsorden, fremme demokrati, rettsstatsprinsipper og menneskerettigheter.
- Bevare et stabilt klima, naturmangfold og miljø.
- Bekjempe fattigdom og sikre bærekraftig utvikling.

Dokumentet utgjør et sentralt grunnlag for en ny og enhetlig målstruktur for utenriktjenestens virksomhetsplanlegging, og følges opp bl.a. gjennom jevnlige mellomdepartementale koordineringsmøter på høyt embetsnivå.

Som oppfølging av områdegjennomgangen av utenriktjenesten foreslås det innsparinger på 40 mill. kroner innenfor Utenriksdepartementets samlede driftsbudsjett for 2024. Innsparingen dekkes gjennom en ytterligere reduksjon av antall ansatte, mindretgifter som følge av nedleggelse av fem utenriksstasjoner i 2023 samt tiltak under eiendomsporteføljen. Halvparten av innsparingen reinvesteres i videreutvikling av utenriktjenesten og ivaretagelse av norske interesser, jf. omtale i Del I, kap. 2 *Effektiv drift og forvaltning av utenriktjenesten*.

Regjeringen besluttet 5. juni 2023 å starte en prosess med å opprette en ny etat for arbeidet med eksportkontroll og sanksjoner. Etaten skal underlegges Utenriksdepartementet. Departementet mottar flere tusen saker per år, og kompleksiteten i sakene øker. Næringslivets og akademias behov for veiledning i regelverket har økt, og forvaltningsoppgavene har blitt flere og mer arbeidskrevende. Den sikkerhetspolitiske situasjonen, utviklingen i trusselbildet rundt spredning av masseødeleggelsesvåpen, og økt bruk av sanksjoner i utenrikspolitikken, er viktige drivkrefter som ligger til grunn for den store saksmengden og den økte kompleksiteten.

Etableringen av etaten vil sikre styrket kapasitet til kontroll med eksporten av strategiske varer og teknologi fra Norge. Etaten vil ha et styrket apparat for informasjon og veiledning av næringslivet og kunnskapssektoren. Etaten vil videre ha kapasitet til gjennomføring av etterkontroller av levert forsvarsmateriell og annen avansert teknologi, slik Riksrevisjonen har påpekt i Dokument 3:4 2020–2021.

Etableringen av ny etat er også ledd i regjeringens oppfølging av Stortingets anmodning om fortgang i kontrollen med sensitiv kunnskap, jf. vedtak 539 av 23. mars 2023 som er omtalt i del I, kap. 3 *Oppfølging av anmodningsvedtak*.

Rapport 2022

Utenriksdepartementet og Norges utenriksstasjoner har fulgt opp de overordnede prioriteringene i 2022 gjennom spesifiserte leveranser i virksomhetsplaner.

Norske interesser er ivaretatt gjennom bilaterale forbindelser og medlemskap i multilaterale organisasjoner

Norge har etter Russlands fullskala angrep på Ukraina 24. februar 2022 bidratt til alliert og europeisk samhold. Finlands og Sveriges medlemskapssøknader til NATO har styrket vårt forhold til dem også innenfor sikkerhetspolitikken. Forholdet til Ukraina er styrket gjennom militær og sivil støtte, mens den bilaterale kontakten med Russland er redusert til et minimum.

I 2022 spilte Norge en sentral rolle for at Sikkerhetsrådet responderte på Russlands fullskala angrepskrig mot Ukraina og sørget bl.a. for at Sikkerhetsrådet overførte saken til hastebehandling i FNs generalforsamling, og at Sikkerhetsrådet ga full støtte til Generalsekretærens diplomatiske innsats. Norge bidro også til at Sikkerhetsrådet forble beslutningsdyktig i saker som ikke direkte berørte Russlands angrepskrig. Dette gjaldt særlig norskledede prosesser som bl.a. sikret fortsatt humanitær bistand til Syria, forlenget FNs politiske oppdrag i Afghanistan etter Talibans makt-overtakelse, og styrket maritim sikkerhet i Guinea-bukten. Under det norske presidentskapet av Sikkerhetsrådet i januar 2022 fremmet Norge særlig beskyttelse av sivile og kvinner, fred og sikkerhet. I tillegg har Norge spilt en sentral rolle i Sikkerhetsrådets respons på akutte krisesituasjoner, som den palestinsk-israelske konflikten og konfliktene i Myanmar og i Tigray, Etiopia.

Arbeid med sikkerhet, beredskap og krisehåndtering ute og hjemme er videreført og styrket

Utenriktjenesten har et omfattende og utfordrende trussel- og risikobilde. Tjenesten har utsendt personell i land og områder med meget høy risiko for egen sikkerhet. Endringer i den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa, ved Russlands fullskalainvasjon av Ukraina, vurderes å ha

økt etterretningstrusselen rettet mot utenriktjenesten globalt.

Risiko relatert til informasjonssikkerhet økte i takt med den forhøyede etterretningstrusselen i 2022. Departementet arbeidet målrettet for å opprettholde et akseptabelt nivå av sikkerhet gjennom blant annet aktiviteter for å øke sikkerhetsbevisstheten til utenriktjenestens ansatte, forbedring av digital sikkerhet og vurdering av utenriksstasjonenes behov for gradert tale. I lys av økt etterretningstrussel er det uheldig at utrulling av Nasjonalt Hemmelig Nett (NHN) er forsinket. Dette svekket i 2022 norske utenriksstasjoners evne til å kommunisere høygradert, med hverandre og med sentralforvaltningen. Evnen til å kommunisere lavgradert har vært opprettholdt.

I februar 2022 evakuerte utenriktjenesten sitt personell fra Kyiv som følge av Russlands krigføring i landet. Ambassaden holdt midlertidig til i Warszawa før den ble gjenåpnet i Kyiv i løpet av året. Ambassadekontoret i Mogadishu var midlertidig stengt sommeren 2022 på grunn av økt risiko for terror i forbindelse med valg. Det har vært behov for investeringer i sikkerhet og beredskap for egne ansatte og informasjon. Det har vært arbeidet særskilt med å styrke beredskap for en forverret sikkerhetssituasjon ved utenriksstasjonene i Bamako, Bagdad, Colombo og Islamabad.

Med bakgrunn blant annet i erfaringer fra evakuering av ambassadene i Kabul og Kyiv ble det i 2022 nedsatt en arbeidsgruppe for å gjennomgå Utenriksdepartementets helhetlige kriseberedskap og foreslå ny organisering. Arbeidsgruppen leverte sin rapport i 2023.

Utenriksdepartementet har i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet arbeidet for å sikre oppfølging av Hurdalsplattformens punkt om at sikkerhetsklareringer av personell skal skje basert på individuelle og ikke skjematisk vurderinger.

Norsk næringsliv og norske borgere i utlandet har tilgang til tjenester av høy kvalitet

Det globale pandemirelaterte reiserådet ble avvirket i oktober 2021, men ettervirkningene av pandemien preget reisemønsteret i deler av verden også i 2022. Mot slutten av året var norske borgers reisevaner på god vei tilbake til normalen. Utenriktjenesten håndterte et stort antall konsullære saker i løpet av 2022, mange av dem kompliserte enkeltsaker. Første halvår var i stor grad preget først av forberedelser til og deretter konsullær krisehåndtering i forbindelse med den russiske fullskalainvasjonen av Ukraina. Behovet for

reiseinformasjon og veiledning fra utenriktjenesten krevde mye kapasitet. Utenriksdepartementets mobilapplikasjon «Reiseklar» bidrar med reiseinformasjon, reiseråd, annen informasjon om sikkerhet på reise og gir tilgang til reiseregistrering. Bruk av nye kommunikasjonskanaler gir utenriktjenesten bedre muligheter til å nå større deler av befolkningen med reiseråd og reiseinformasjon.

Forvaltningen er effektiv og av høy kvalitet

Arbeidet med å forenkle og effektivisere tilskuddsforvaltningen ble videreført gjennom oppdatert veiledningsmateriale, justering av maler og kompetansehevende tiltak.

Behandling av saker på utlendingsfeltet er effektiv og forsvarlig

Utenriktjenesten har 20 knutepunktstasjoner som arbeider med utlendingssaker. Organiseringen har medført etablering av sterkere fagmiljøer og bidratt til økt likebehandling av søknadene.

Tjenesteutsetting av mottak av søknader har gitt søkerne flere oppmøtestede, 130 byer fordelt på 56 land. Departementets erfaring er at knutepunktorganiseringen er en robust organisasjonsmodell som har gjort det mulig å opprettholde tilnærmet normal drift selv under svært vanskelige og skiftende arbeidsforhold.

Kap. 100 Utenriksdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	2 474 307	2 430 172	2 835 245
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	27 584	39 868	34 368
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	25 611	34 166	43 717
70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	412	1 220	1 298
71	Hjelp til norske borgere i utlandet	23	207	150
89	Valutatap (disagio)	6 017		
90	Lån til norske borgere i utlandet	355	360	450
	Sum kap. 100	2 534 309	2 505 993	2 915 228

Utenriksdepartementet forvalter to programområder, programområde 02 *Utenriksforvaltning* og programområde 03 *Internasjonal bistand*. Hvert av disse programområdene har egne driftsbudsjetter. I Utenriksdepartementet jobber om lag 60 pst. av utenriktjenestens ansatte under programområde 02, der lønns- og driftsutgiftene bevilges under kap. 100 *Utenriksdepartementet* og kap. 117 *EØS-finansieringsordningene*, mens om lag 40 pst. av de ansatte jobber under programområde 03, der lønns- og driftsutgiftene bevilges under kap. 140 *Utenriksdepartementet*.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker den delen av utenriktjenestens lønns- og driftsutgifter, hjemme og ute, som gjelder arbeidet med utenriksforvaltningen og arbeidet med å gjennomføre regjeringens mål og prioriteringer i utenrikspolitikken. Om lag 60 pst. av bevilgningen gjelder lønn og særavtale, 19 pst. av bevilgningen gjelder husleie og 21 pst. av bevilgningen gjelder andre driftsutgifter som IKT, drift og vedlikehold av utenriksstasjoner, vakt og sikring, reise og representasjon, opplæring mv.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 2 835,2 mill. kroner i 2024. Det er en samlet økning på 405,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023, som hovedsakelig skyldes pris- og valutakursjustering. I tillegg foreslås posten økt med 45 mill. kroner til etablering av ny etat for eksportkontroll og sanksjoner, jf. omtale under programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*. 5 mill. kroner flyttes til posten fra kap. 118, post 21 for anskaffelse og utvikling av nytt søknads- og saksbehandlingssystem for eksportkontroll (eLisens).

Posten foreslås redusert med 11,5 mill. kroner som følge av områdegjennomgangen av utenrikstjenesten, jf. omtale under programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*.

Det foreslås å rammeoverføre 8 mill. kroner fra Forsvarsdepartementets kap. 1700, post 01 til denne posten for finansiering av spesialutsendinger for forsvarssaker i Washington DC. Videre oppgraderes tre stillinger som spesialutsending for utlendingssaker i Accra, Bangkok og Nairobi fra ambassadesekretærnivå til ambassaderådsnivå, og 1 mill. kroner rammeoverføres fra Justis- og beredskapsdepartementets kap. 490, post 76 til posten.

Det foreslås også å rammeoverføre 1 mill. kroner til Kommunal- og distriktsdepartementets kap. 500, post 01 for oppgaver knyttet til koordineringen av regjeringens nordområdesatsing og bidrag til et felles departementsakademi. Akademiet skal utvikle og tilby relevante kompetansetilbud for alle departementsansatte.

Utenriksdepartementet har inngått avtale med Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) som delservicekunde av regnskapstjenester. Det foreslås derfor å rammeoverføre 3,5 mill. kroner til Finansdepartementets kap. 1605, post 01.

Det vises også til vedtak under romertall II om fullmakt til overskridelse av bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3100, post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker bl.a. midler til utredninger, opplæring og kompetansebygging. Den dekker også diverse EØS-tiltak, andre internasjonale tiltak og arrangementer.

Innkjøp av eksterne tjenester i forbindelse med oversettelse av EØS-rettsakter dekkes under denne posten. Utenriksdepartementet har ramme-

avtale med flere leverandører for levering av tjenestene. Sammen med egne oversettelsesressurser i Utenriksdepartementet sikrer midlene på denne posten at Norge kan overholde sin forpliktelse etter EØS-loven til å utarbeide tekster på norsk som skal gis samme gyldighet i EØS/EFTA som i EU og kunngjøres i EØS-tillegget til tidskriftet Den europeiske unions tidende.

Arbeidet med en ny EØS-notatbase dekkes under denne posten. Arbeidet startet i 2022 og forventes å vare til og med 2025. Dette er et digitaliseringstiltak som skal bidra til effektivisering, og basen vil være en digital samarbeidsplattform som sikrer gode prosesser mellom berørte parter i forvaltningen. Notatbasen skal bidra til at departementenes forpliktelser etter utredningsinstruksen oppfylles. Ny EØS-notatbase vil oppfylle de politiske ambisjonene for EØS-arbeidet ved å legge til rette for tidlig involvering og påvirkning, effektiv, korrekt og rettidig gjennomføring av EØS-regelverk i norsk rett, korrekt og relevant informasjon til Stortinget, gode og effektive arbeidsprosesser, og god informasjon om EØS til norsk næringsliv og norske borgere.

Bevilgningen dekker også utgifter til internasjonal tvisteløsning der Norge er part. Et latvisk rederi (SIA North) og dets direktør (Pildegovics) fremmet i 2020 en internasjonal voldgiftssak mot Norge ved International Centre for Investment Disputes (ICSID), basert på Norges bilaterale investeringsbeskyttelsesavtale med Latvia. Saken gjelder fangst av snøkrabbe på norsk kontinental-sokkel. Saken er pågående og det forventes en avklaring på om den vil gå videre til erstatningsfasen i løpet av høsten 2023. Også et litauisk fiskebåtrederi og et latvisk foretak har fått registrert søksmål mot Norge knyttet til fangst av snøkrabbe på norsk kontinental-sokkel ved ICSID (november 2022 og mars 2023). Foretakene påberoper seg brudd på de bilaterale investeringsbeskyttelsesavtalene mellom Norge og hhv. Litauen og Latvia. De to sistnevnte sakene er stilt i bero i påvente av en avgjørelse i saken om SIA North Star/Pildegovics. Dersom sakene går videre, vil det sannsynligvis påløpe betydelige kostnader i 2024 og i påfølgende år.

Videre omfatter posten utgifter til Norges kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv. Alle OECD-land er forpliktet til å ha et nasjonalt kontaktpunkt for å fremme, og gi veiledning om, OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper og ta imot henvendelser i enkeltsaker som gjelder selskapers manglende etterlevelse av retningslinjene. Kontaktpunktet tilbyr også dialog og mekling, og holder kurs og seminarer for bedrifter og rele-

vante aktører i ansvarlig næringsliv og aktsomhetsvurderinger. Kontaktpunktet er også klageorgan for ILOs erklæring om flernasjonale selskapers sosiale ansvar.

Bevilgningen dekker også midler til ordinært skjøtselsarbeid på grensen mot Sverige og Finland, samt til grenseoppgang av riksgrensene med Russland og Sverige.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 34,4 mill. kroner i 2024.

Post 45 Større utstysanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til større anskaffelser i eiendomsprosjekter, herunder til innredningsarbeider i nye lokaler, rehabiliterings- og vedlikeholdsarbeider i eksisterende lokaler, samt fysiske sikringstiltak ved utenriksstasjonene og i Utenriksdepartementet. Bevilgningen dekker også anskaffelse av pansrede biler til særlig risikoutsatte utenriksstasjoner, og investeringer i høygradert utstyr for at utenriksstasjonene skal kunne sende og motta informasjon som skal beskyttes i henhold til Sikkerhetsloven.

Prioriteringer 2024

Det planlegges for flere prosjekter i eiendomsporteføljen for å gi sikre, moderne, effektive og fleksible arbeidsplasser der sikkerhetsløsningene ivaretar de kravene det lokale trusselnivået tilsier. Prosjektene skal også fremme miljøvennlige og energieffektive bygg. Flere større rehabiliterings- og byggeprosjekter vil i samarbeid med Statsbygg bli påbegynt i 2024. Videre er nye effektiviserings-tiltak i den privatleide eiendomsporteføljen under planlegging, både for kansellier og embetsboliger. Utenriksstjenesten fortsetter å være til stede i svært risikoutsatte land og områder, og nødvendig utskifting og innkjøp av pansrede biler tilpasset denne risiko vil bli prioritert. Som følge av et skjerpert risikobilde er det også behov for videre utrulling av høygradert utstyr som Nasjonal Hemmelig Nett (NHN) på utenriksstasjonene, i samarbeid med Forsvarsdepartementet.

Rapport 2022

I takt med politiske prioriteringer og eksterne rammebetingelser gjennomførte Utenriksdepartementet i 2022 flere effektiviseringstiltak i eiendomsporteføljen i utlandet. Flere utenriksstasjo-

ner flyttet inn i nye, moderne og arealeffektive kontorlokaler. Det ble også gjennomført omfattende ekstra sikringsarbeider ved flere utenriksstasjoner. For å kompensere for mulig bortfall av internett og mobildekning ble det kjøpt inn utstyr for kommunikasjon over satellitt til ambassaden i Ukraina.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 43,7 mill. kroner i 2024. Bevilgningen øker med 9,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023 pga. pris- og valutakursjustering.

Post 70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader

Bevilgningen dekker erstatning av eventuelt skadeverk på utenlandske representasjoner i Norge. Erstatning gis i henhold til Norges folkerettslige forpliktelser på området.

Rapport 2022

For 2022 ble det utbetalt 412 000 kroner i erstatning. Beløpet er utbetalt for å erstatte skade påført eiendom og biler i forbindelse med en demonstrasjon ved Irans ambassade i september 2022.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1,3 mill. kroner i 2024.

Post 71 Hjelp til norske borgere i utlandet

Bevilgningen dekker uforutsette utgifter i forbindelse med bistand til nordmenn i utlandet. Bevilgningen benyttes i hovedsak der kriteriene for nødlidenshetslån ikke er oppfylt, men hvor det av hensyn til liv og helse er nødvendig å yte bistand.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 0,2 mill. kroner i 2024.

Post 89 Valutatap

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om videreføring av samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 89 *Valutatap*. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3100, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Post 90 Lån til norske borgere i utlandet

Bevilgningen dekker lån til nordmenn i utlandet forutsatt at kriteriene for nødlidenslån er til stede. Tilbakebetaling av nødlån føres under kap.

3100, post 90 *Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet*.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 0,5 mill. kroner i 2024. Det vises også til forslag til vedtak under romertall III, pkt. 1 om fullmakt til å overskride bevilgningen ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land.

Kap. 3100 Utenriksdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene	24 048	29 700	31 007
02	Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene	172 560	170 000	256 417
05	Refusjon spesialutsendinger mv.	76 710	45 040	45 040
89	Valutagevinst (agio)	3 925		
90	Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet	305	318	450
	Sum kap. 3100	277 548	245 058	332 914

Post 01 Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene

Bevilgningen dekker hovedsakelig gebyrer for konsulære tjenester i utlandet og gebyrer for pass. Bevilgningen omfatter også bl.a. gjenerverv av statsborgerskap og brukerbetaling for tjenester som utenriksstasjonene utfører for næringslivet. En tjeneste utenriksstasjonene tilbyr for norske borgere er vigsler. Det er besluttet å gebyrlegge vigsler ved utenriksstasjonene for å dekke noen av kostnadene dette medfører, slik at dette etterspurte tilbudet kan opprettholdes. Gebyret settes til beløp tilsvarende to rettsgebyr.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 31 mill. kroner i 2024.

Post 02 Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene

Bevilgningen dekker visumgebyrer og behandlingsgebyrer for oppholds- og arbeidstillatelser,

og fornyelse av slike tillatelser. Det forventes at utenriksstasjonene i 2024 fortsatt vil motta noe færre utlendingssaker enn før pandemien, men at det vil bli en moderat økning i antall søknader sammenlignet med 2023.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 256,4 mill. kroner i 2024. Det er en økning på 86,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023. Økningen skyldes hovedsakelig oppdaterte anslag for visumsaker.

Post 05 Refusjon spesialutsendinger mv.

På denne posten føres ymse inntekter og refusjoner Utenriksdepartementet mottar fra andre departementer til dekning av utgifter for spesialutsendinger ved utenriksstasjonene. Lønns- og driftsutgifter for disse spesialutsendingene belastes kap. 100, post 01, jf. omtale under programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap.100 *Utenriksdepartementet*, post 1

Driftsutgifter, mot tilsvarende merinntekt under post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*, jf. forslag til vedtak under romertall II.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 45 mill. kroner i 2024.

Post 89 Valutagevinst

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuell kursgevinst under kap. 3100, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Post 90 Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet

Posten omfatter tilbakebetaling av nødlån gitt til nordmenn i utlandet, jf. ordning omtalt under kap. 100, post 90.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 0,5 mill. kroner i 2024.

Kap. 103 Regjeringens representasjon

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	59 687	52 830	55 800
	Sum kap. 103	59 687	52 830	55 800

Bevilgningen dekker regjeringens fellesrepresentasjon for offisielle besøk på stats-, regjeringssjefs- og utenriksministernivå. Forvaltningen av bevilgningen skjer på grunnlag av beslutninger fattet i regjeringens representasjonsutvalg. Hoveddelen av bevilgningen dekker drift av statsministerboligen og regjeringens representasjonsanlegg i Oslo. Betaling for VIP-tjenester ved Oslo lufthavn for offisielle besøk fra utenlandske gjester belastes også posten.

Utenriksdepartementet har ansvaret for planleggingen og gjennomføringen av offisielle besøk til Norge, og har budsjettansvar for regjeringens fellesrepresentasjon. Dette gjelder også de delene av utgiftene ved statsbesøk som ikke dekkes av Det kongelige hoff.

Etter pandemien har besøksvirksomhet inn til Norge stabilisert seg på et høyt nivå, som forventes videreført også det neste året.

Rapport 2022

Regjeringen var vertskap for en rekke besøk til Norge og internasjonale møter i 2022. Presidentene

fra Angola, Estland, Finland og Serbia, Kongen av Jordan og Namibias visepresident var på offisielle besøk. Flere statsministere og utenriksministere besøkte også Norge i løpet av året. En rekke høynivåmøter ble gjennomført i forbindelse med at Norge hadde formannskapet i Nordisk ministerråd. De nordiske statsministrenes sommermøte ble avholdt i Oslo, hvor også forbundskansler Olaf Scholz deltok. Regjeringen var vertskap for et arrangement på biblioteket Deichman Bjørvika for å markere Prinsesse Ingrid Alexandras myndighetsdag. Ungdomsrepresentanter fra hele landet ble spesielt invitert til markeringen. Bruken av regjeringens representasjonsanlegg til å gjennomføre offisielle arrangementer for norske og utenlandske gjester ble videreført. Rundt 200 arrangementer fant sted i anlegget.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 55,8 mill. kroner i 2024.

Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	7 497	10 656	11 255
	Sum kap. 104	7 497	10 656	11 255

Utenriksdepartementet har ansvar for budsjett, planlegging og gjennomføring av Kongehusets offisielle besøk til utlandet. Forvaltningen skjer på bakgrunn av vedtak i Samordningsutvalget, som består av hoffsjefen, regjeringsråden, utenriksråden, og med protokollsjefen i Utenriksdepartementet som sekretær. Bevilgningen dekker utgifter til kongefamiliens offisielle besøk og oppdrag i utlandet.

Rapport 2022

I 2022 gjennomførte Kongehuset flere offisielle besøk og oppdrag for å fremme norske interesser. Hennes Majestet Dronning Sonja åpnet utstillingen *The Sámi Pavilion* i den nordiske paviljongen

under den internasjonale kunstutstillingen i Venezia. Kronprinsparet gjennomførte et offisielt besøk til Sverige, ledsaget av en større næringslivsdelegasjon. Kronprins Haakon besøkte Island og deltok på den årlige Arctic Circle-konferansen om nordområdene. For å markere de sterke båndene til det norsk-amerikanske samfunnet i USA, avla Dronning Sonja besøk til delstaten Minnesota i USA. Kronprins Haakon besøkte Kenya sammen med kronprinsesse Victoria av Sverige, hvor det bl.a. ble gjennomført et felles norsk-svensk næringslivsprogram.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 11,3 mill. kroner i 2024.

Programkategori 02.10 Utenriksformål

Utgifter under programkategori 02.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
115	Næringsfremme, kultur og informasjon	78 124	70 976	83 183	17,2
116	Internasjonale organisasjoner	1 453 776	1 419 002	1 555 390	9,6
117	EØS-finansieringsordningene	4 964 140	5 246 000	1 391 000	-73,5
118	Utenrikspolitiske satsinger	397 296	417 512	335 962	-19,5
	Sum kategori 02.10	6 893 336	7 153 490	3 365 535	-53,0

Programkategorien omfatter kultur- og informasjonsformål, næringsfremme, pliktige bidrag og kontingenter til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av, samt EØS-finansieringsordningene. Den omfatter også andre utenrikspolitiske satsinger som nordområdetiltak, globale sikkerhetsspørsmål, nedrustning og ikke-spredning, klima og miljøtiltak, forskning og dialog- og menneskerettighetstiltak.

Målstruktur

Hver post har egne mål som bevilgningen skal bidra til å nå og som det skal rapporteres på. Avhengig av formålet, vil ulike bærekraftsmål være førende for alle budsjettpostene.

Hver post henviser derfor både til hvilke(t) bærekraftsmål bevilgningen på posten støtter særlig opp under, i tillegg til postens mål for 2024. Resultatinformasjonen i rapportdelen hentes fra tilskuddsmottakernes og organisasjonenes egne rapporter, gjennomganger og evalueringer.

Tabell 7.1 Bærekraftsmålene for tilskuddspostene under 02.10 Utenriksformål

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
115		<i>Næringsfremme, kultur og informasjon</i>	
	70	Kultur- og informasjonsformål	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst
	71	Næringsfremme	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst
116		<i>Internasjonale organisasjoner</i>	
	70	Pliktige bidrag	17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
117		<i>EØS-finansieringsordningene</i>	
	77 og 78	EØS-finansieringsordningen 2014–2021 Den norske finansieringsordningen 2014–2021	3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 9 – Innovasjon og infrastruktur 10 – Mindre ulikhet 11 – Bærekraftige byer og samfunn 12 – Ansvarlig forbruk og produksjon 13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 15 – Livet på land 16 – Fred og rettferdighet 17 – Samarbeid for å nå målene
118		<i>Utenrikspolitiske satsinger</i>	
	50	Norges forskningsråd – utenriksområdet	16 – Fred og rettferdighet 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
	70	Nordområdene, Russland og atom-sikkerhet	16 – Fred og rettferdighet 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
	71	Globale sikkerhetsspørsmål	16 – Fred og rettferdighet
	72	Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv.	4 – God utdanning 16 – Fred og rettferdighet
	73	Klima, miljøtiltak og hav mv.	13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 15 – Liv på land
	74	Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene

Kap. 115 Næringsfremme, kultur og informasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
21	Spesielle driftsutgifter – kulturfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	20 741	23 809	10 606
22	Spesielle driftsutgifter – næringsfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 71</i>			14 658
70	Kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	40 624	27 803	42 537
71	Næringsfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 22</i>	16 759	19 364	15 382
	Sum kap. 115	78 124	70 976	83 183

Fremme av norsk nærings- og kulturlivs internasjonale muligheter, norske synspunkter og samfunnsinteresser er en integrert del av utenrikspolitikken og blant utenriktjenestens viktigste oppgaver. Innsatsen på næringsfremme vil i stor grad følge de strategiske eksportsatsingene regjeringen beslutter på grunnlag av forslag fra Nasjonalt eksportråd.

Post 21 Spesielle driftsutgifter – kulturfremme, kan overføres, kan nyttes under post 70

Bevilgningen dekker spesielle driftsutgifter til Utenriksdepartementets virksomhet i inn- og utland for å fremme norsk kultur i utlandet. Dette omfatter driftsutgifter som påløper når andre departementer, etater eller fagmiljøer forvalter tilskuddsmidler eller utfører oppgaver på vegne av Utenriksdepartementet. Bevilgningen dekker utgifter til profilering av satsinger og arrangementer der Norge, ved departementet eller utenriksstasjonene, er ansvarlig arrangør. Den dekker også andre tiltak som bidrar til kulturfremme, bl.a. analyser, møter, konferanser og andre arrangementer.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 10,6 mill. kroner i 2024. 14,7 mill. kroner foreslås flyttet fra posten til kap. 115, ny post 22 *Spesielle driftsutgifter – næringsfremme*.

Post 22 Spesielle driftsutgifter – næringsfremme, kan overføres, kan nyttes under post 71

Bevilgningen dekker spesielle driftsutgifter til Utenriksdepartementets virksomhet i inn- og utland for næringsfremme. Dette omfatter utgifter til profilering av satsinger og arrangementer der Norge er vertskap. Bevilgningen dekker også andre tiltak som bidrar til næringsfremme, bl.a. analyser, møter og konferanser. En stor andel av bevilgningen vil bli benyttet til å styrke utenriksstasjonene for å gjøre dem bedre rustet til å fremme norsk næringsliv. Dette blir enda viktigere i lys av dagens situasjon i Europa, herunder det raske tempoet i energiomstillingen og det grønne skiftet. Midlene vil kunne gå til lønn av midlertidig lokalt ansatte og ekstern innleid kompetanse.

Norge vil delta på Expo 2025 i Osaka, Japan. Det legges opp til en felles nordisk paviljong. Deltakelsen vil være samfinansiert med norsk næringsliv, Nærings- og fiskeridepartementet og Utenriksdepartementet. Utenriksdepartementets andel vil bli dekket under posten.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 14,7 mill. kroner i 2024. Midlene er flyttet fra kap. 115, post 21 *Spesielle driftsutgifter – kulturfremme*.

Post 70 Kultur- og informasjonsformål, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker støtte til tiltak for å fremme norsk kultur i utlandet, kultureksport og til informasjon om norske forhold. Regjeringens overordnede kulturpolitiske mål i Hurdalsplattformen er «Ein kultur å leve av og for». Bransjenes og fagmiljøenes prioriteringer skal ligge til grunn for et internasjonalt løft for norsk kultur, og arbeidet skjer i tett kontakt med norsk kulturliv, herunder kulturinstitusjonene og Kultur- og likestillingsdepartementet.

Arbeidet med fremme av norsk kulturliv internasjonalt er en integrert del av norsk utenrikspolitikk. Regjeringen ser ulike felt – politikk, økonomi og kultur – i sammenheng, og internasjonaliseringen bidrar på alle disse feltene. Den videreutvikler norsk kunst og kultur, øker norsk kultureksport, bygger internasjonal anerkjennelse for norsk kulturliv og for Norge, og bidrar til gode relasjoner til våre viktigste samarbeidsland. Samtidig skal tiltakene i økt grad sette søkelys på demokratiske verdier.

Samarbeidet mellom Utenriksdepartementet, utenriksstasjonene og organisasjonene i nettverket Norwegian Arts Abroad (NAA) står sentralt. NAA består av Danse- og Teatersentrum (DTS), Design og arkitektur Norge (DOGA), Music Norway (MN), Norsk Filminstitutt (NFI), Norwegian Crafts (NC), Norwegian Literature Abroad (NORLA) og Office for Contemporary Art Norway (OCA). På vegne av Utenriksdepartementet administrerer organisasjonene i NAA søknadsbaserte reise- og fraktstøtteordninger for kunstneres profesjonelle oppdrag i utlandet, samt arrangørstøtte og støtte til internasjonale delegatprogram. Organisasjonene tildeles også prosjektmidler for internasjonale aktiviteter og kompetansehevende tiltak med mål om å bidra til norsk kultureksport og norsk kulturlivs internasjonale muligheter.

Utenriksstasjonene forvalter tilskudd til viktige internasjonale kulturarenaer og toneangivende aktører som presenterer norsk kunst og kultur. Stasjonene forvalter også tilskudd til presse- og ekspertreiser for at relevante aktører i utlandet skal kunne delta på norske festivaler, utstillinger og kulturelle begivenheter, herunder bidra til at de norske kulturinstitusjonene får utnyttet internasjonale muligheter. Presse- og ekspertreiser er viktige verktøy for å bygge nettverk og kunnskap, styrke forbindelser og skape langsiktige resultater. Reisene bidrar til å øke norsk kulturlivs synlighet og muligheter gjennom omtale av norsk kunst og kul-

tur i internasjonale media, profilere sentrale politikkområder og synliggjøre norske samfunnsforhold.

Kulturdimensjonen er en integrert del av regjeringens nordområdesatsing. Kultursamarbeidet i nord vektlegger samisk kunst og kultur. Russlands angrepskrig i Ukraina gjør at Norge ikke lenger kan videreføre kontakten med russiske myndigheter som vanlig. Folk-til-folk-samarbeidet i nord videreføres i den grad det er mulig.

Mål 2024

Bevilgningen støtter bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- Norsk kulturliv har fått flere internasjonale muligheter og bredere internasjonal kontaktflate.
  - Norsk kultureksport har økt.
  - Relevante målgrupper har fått mer kunnskap om Norge, norske synspunkter og forhold.

Prioriteringer 2024

Det er et mål for kulturpolitikken å sikre et vitalt og mangfoldig kunstfelt. Da trengs internasjonale muligheter og samarbeid, som gir inntjening og kunstnerisk utvikling. Regjeringen vil prioritere å styrke innsatsen mot de viktigste internasjonale kulturarenaene, og med toneangivende aktører, med sikte på økt samarbeid, flere internasjonale oppdrag og økt eksport. Geografisk satses det i de viktigste markedene, som er Norden, Tyskland, Storbritannia, Frankrike og USA, og på de viktigste arenaene, som også inkluderer Italia og Japan. Videre prioriteres også andre land med stor utenrikspolitisk betydning, som India, Kina og Polen.

I mange land er kultur vesentlig for opprettholdelse og styrking av bilaterale forhold, herunder bl.a. for politisk samarbeid og næringslivs-samarbeid. Internasjonaliseringen av norsk kultur gir derfor også gode muligheter for å fremme norske verdier. Kulturen skaper rom for samtaler om sensitive tema, fordi rammen rundt og måten det tas opp på, er mindre konfliktskapende. Regjeringen vil styrke denne siden ved kultursatsingen.

Det blir en styrking av kulturdimensjonen i regjeringens nordområdesatsing. Fokus her blir på å videreutvikle kulturscenen i nord som arena for fremme av norsk kultur internasjonalt, på samisk kunst og kultur spesielt og på samarbeid over landegrensene i nord.

Rapport 2022

Rapporten dekker arbeidet med kultur- og informasjonsformål under både post 70 og post 21.

Norsk kulturliv har fått flere internasjonale muligheter og bredere internasjonal kontaktflate

Aktiviteten tok seg opp igjen etter pandemien og fysiske arrangementer kunne igjen gjennomføres, selv om en del land fortsatt var preget av restriksjoner de første månedene.

Music Norway ga reisetilskudd til rundt 2 400 konserter med norske utøvere, og 19 norske musikkfestivaler fikk støtte til å invitere internasjonale delegater til Norge. Dette resulterte i et stort antall presseoppslag om norske artister internasjonalt og viktig nettverksbygging for norske bransjeaktører. Bare under Øyafestivalen i Oslo ble det gjennomført over 500 møter mellom internasjonale og norske bransjeaktører.

På filmfeltet ble det gjennomført flere målrettede arrangementer for internasjonal filmbransje. Blant annet deltok over 300 internasjonale eksperter og pressefolk fra rundt 30 ulike nasjoner på det lukkede markedet New Nordic Films under filmfestivalen i Haugesund. Ifølge norske produsenter var deltakelse i Haugesund en viktig faktor i arbeidet med å knytte til seg utenlandske medprodusenter, finansiering og salgsagent for å få filmene finansiert, samprodusert og ferdig realisert. Samtidig fikk den norske filmbransjen styrket sin markedskompetanse og utvidet sine internasjonale nettverk.

I litteraturbransjen ble det organisert møter med internasjonale forlag og agenter og gitt støtte til prøveoversettelser av norske bøker, der utdrag av bøker oversettes for å gi et representativt bilde av bokens stil og innhold. Det ble gitt tilskudd til 117 forfatterreiser til festivaler og bokmesser i 28 land. Av de 87 titlene som ble oversatt i utdrag, er det så langt rapportert om 47 salg av rettigheter. En særlig satsing i 2022 var Norges rolle om gjesteland på bokmessen i Warszawa, der 30 norske forfattere deltok og fikk svært bred eksponering i det polske bokmarkedet.

Bransjeforeningene Norsk Industri og Designindustrien sine eksportfremmende tiltak i USA og Storbritannia bidro til at norske designbedrifter fikk utvidet sine internasjonale nettverk. Et systematisk omdømme- og mediearbeid bidro til gode presseoppslag. Samarbeidet med DOGA om utstillingen *Norwegian Presence* under designuken i Milano bidro til å sette norsk design på kartet. Utstillingen ble omtalt og anbefalt i toneangivende magasiner. Oslo Arkitekturtriennale sitt

ekspertprogram ledet til 120 medieoppslag og bidro til å bygge nye nettverk og samarbeidsmuligheter med internasjonale institusjoner innen arkitektur og byutvikling.

Innen visuell kunst var den nordisk-samiske utstillingen på kunstbiennalen i Venezia en hovedsatsing. Pressearbeidet her ga uttelling med omtale i 150 artikler i utenlandske media. Åpningen av det nye Nasjonalmuseet ble benyttet til å introdusere tilreisende museumsledere, gallerister og kuratorer for norske kunstnere, museer og gallerier. Det ble også holdt et nettverksarrangement for å knytte kontakter med norske gallerister, kuratorer, kritikere og kunstnere.

På kunsthåndverksfeltet ble det gjort en innsats for å øke markeds- og internasjonaliseringskompetansen hos gallerier og andre visningssteder. Dette resulterte i at flere aktører deltok på internasjonale messer og mønstringer og økt gallerirepresentasjon for kunsthåndverkere basert i Norge. Gjennom publikasjonen *Duodji Reader*, produsert av Sámi allaskuvla og Norwegian Craft, ble kunnskap om Duodji – tradisjonelt samisk håndverk og kunsthåndverk – tilgjengeliggjort internasjonalt.

Scenekunstfeltet opplevde også i 2022 utsatte, avlyste og justerte forestillinger. Norsk scenekunst får stadig større oppmerksomhet i utlandet, og blir invitert til en rekke festivaler og enkeltscener, særlig i Europa. DTS beskriver i sin rapportering samarbeidet med utenriksstasjonene som særdeles viktig for at scenekunstaktørene skal få flere internasjonale muligheter og bredere internasjonal kontaktflate. I 2022 ble den tidligere føringen om at tilskuddsordningen ikke omfatter norske teaterinstitusjoner eller utdanningsinstitusjoner fjernet. Det er for tidlig å si hvordan dette påvirker ordningen.

Relevante målgrupper har fått mer kunnskap om Norge, norske synspunkter og norske forhold

Besøket av forfatter Marta Breen til den internasjonale bokmessen i Kairo ble brukt til å løfte frem tema det ellers er utfordrende å snakke om. Breen presenterte her den arabiske oversettelsen av boken *Kvinner i kamp*, som blant annet tar opp sensitive tema som abort, prevensjon og LHBT+. Breens besøk skapte møteplasser hvor det ble mulig å diskutere disse temaene. Norges gjestelandstatus ved bokmessen i Warszawa ble på samme måte brukt til å formidle, gjennom bøker og arrangement, norske holdninger til kvinners rettigheter (likestilling, kvinners selvbestemmelse og seksuelle og reproduktiv helse) og ytringsfrihet.

Bokmessen inneholdt også musikkinnslag med samisk joik og en kvinnelig, norsk DJ, som i et mannsdominert DJ-miljø vekket stor interesse.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 42,5 mill. kroner i 2024. Posten foreslås økt med 14,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023. 4 mill. kroner skal gå til kulturdimensjonen i regjeringens nordområdesatsing og 10 mill. kroner skal gå til internasjonal kulturfremme.

Post 71 Næringsfremme, kan overføres, kan nyttes under post 22

Bevilgningen dekker støtte til tiltak som fremmer norske næringsinteresser og kunnskapsmiljøer i utlandet. Bevilgningen skal fremme norske næringsinteresser i utlandet med mål om størst mulig bærekraftig verdiskaping i norsk økonomi. Innsatsen utformes i tett samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet, næringslivet og det øvrige virkemiddelapparatet, som Innovasjon Norge, Norwep og Norsk Sjømatråd, for å sikre god forankring i behovene til norsk næringsliv. Nasjonalt Eksportråd står her sentralt som regjeringens rådgivende organ.

Eksport og handel over landegrensene er avgjørende for verdiskapingen i Norge. Næringsfremme og bistand til norsk næringsliv er en helt sentral oppgave for utenriktjenesten, og norske utenriksstasjoner bidrar til å koble konkurransekyktig norsk næringsliv med konkrete muligheter i verdensmarkedet. Arbeidet skjer i nært samarbeid med Team Norway, både hjemme og ute. Team Norway er et nettverksbasert samarbeid mellom ulike offentlige og private aktører som arbeider for norskbasert næringsliv internasjonalt. Virkemiddelaktører som Innovasjon Norge, Eksportfinansiering Norge, Norges sjømatråd og Norges forskningsråd inngår i Team Norway, sammen med bedriftssammenslutninger som NORWEP (Norwegian Energy Partners) og lokale handelskamre. Formålet med samarbeidet er å bidra til økt verdiskaping og sysselsetting i Norge gjennom mer effektiv og koordinert innsats internasjonalt.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norsk næringsliv og kunnskapsmiljøer har fått større muligheter til å lykkes internasjonalt.
- Norsk fastlandseksport har økt.

Prioriteringer 2024

Økende oppmerksomhet om grønn omstilling og digitalt skifte, både i Norge, Europa og i resten av verden, skaper et mulighetsrom for Norge og norsk næringsliv. Med lanseringen av regjeringens eksportreform *Hele Norge eksporterer* 10. mars 2022, og utviklingen av strategiske satsingsområder i prioriterte markeder, styrker regjeringen arbeidet med eksportfremme. Nasjonalt Eksportråd skal bidra til å identifisere strategiske eksportsatsinger mot internasjonale markeder i sterk vekst. Støtten vil hovedsakelig gå til prosjekter som er forankret i Team Norway-samarbeidet. Team Norway-nettverkene i utlandet ledes av utenriksstasjonene. Samarbeidsprosjekter i markeder som er særlig interessante for norsk næringsliv og sektorer hvor Norge har særlige fortrinn og utenrikspolitiske interesser, skal vektlegges i tråd med strategiske satsingsområder i prioriterte markeder under *Hele Norge eksporterer*.

Rapport 2022

Rapporten dekker arbeidet med næringsfremme under både post 71 og post 21.

Covid-19 førte også i 2022 til at svært mange utenriksstasjoner brukte mye tid og ressurser på å bistå norsk næringsliv med informasjon, problemløsning og tilrettelegging i krevende situasjoner. Planlagte aktiviteter ble ofte utsatt eller avlyst. Digitale flater kompenserte for noe av dette, og ga også muligheter for å nå et større publikum. Reiserestriksjoner medførte at utenriksstasjonene ivaretok en stor del av nettverksfunksjonen for norske bedrifter overfor både myndigheter og næringsliv lokalt. De langvarige begrensningene som følge av Covid-19 har ført til en «oppdemming» av besøk og aktiviteter, og aktivitetsnivået ved flere av utenriksstasjonene har vært svært høyt etter at covid-19-tiltakene ble opphevet.

Norske bedrifter og kunnskapsmiljøer har fått større muligheter til å lykkes internasjonalt

Bevilgningen bidro til å skape møteplasser hvor norske bedrifter og kunnskapsmiljøer kunne presentere norske løsninger, med særlig vekt på

grønne løsninger, havrelatert kompetanse, teknologi og innovasjon. Utenriksstasjonene har gjennom aktiviteter og arrangementer bidratt til å spre kunnskap om norske løsninger, kompetanse og prioriteringer. Dette er viktig for å bidra til forbedret markedsadgang for norsk næringsliv.

Eksempelvis har ambassaden i Tel Aviv fremmet norsk sjømat i Israel ved å arrangere en stor mottagelse for israelske importører, restauranter, matkjendiser, og myndighetspersoner. Dette ga omfattende pressedeckning om norsk laks. Ambassaden la også til rette for møter mellom Sjømatrådet og israelske myndigheter med formål om å bedre markedsbetingelsene for norsk fisk.

I Sør-Korea ble det arrangert flere store næringslivssamlinger, inkludert 17. mai og Norway Day som ble arrangert i forbindelse med Offshore Korea, et toppmøte om havvind og hydrogen. Disse samlet koreansk og norsk næringsliv, i tillegg til myndighetspersoner på høyt nivå. Norge er utpekt som en foretrukken samarbeidspartner for Sør-Korea på energifeltet, inkludert koreanske investeringer i hydrogen og karbonfangst- og lagring. Dette har resultert i at både Team Norway og norske bedrifter blir invitert til sentrale fora og møter der energi er tema. Flere norske bedrifter, inkludert Equinor og Aker Offshore Wind, har styrket sine kontorer i landet de siste årene. Rystad Energy etablerte kontor i Sør-Korea i 2022.

I Singapore har ambassaden tett kontakt med relevante departementer. Måltrettede bidrag til program for landets utenriksminister Balakrishnans besøk til Oslo i februar 2022 skapt forståelse for norsk næringslivs utfordringer med strenge innreiseregler som ikke rammet andre nordiske land, og bidro til at Norge ble inkludert i Singapores innreisekorridorer i mars 2022. Balakrishnans besøk og transportviseminister Chee Hong Tats studietur til Oslo, samt et besøk fra det norske Klima- og miljødepartementet til Singapore, la også grunnlaget for en formalisering av et bilateralt maritimt samarbeid. Dette samarbeidet kulminerte i signering av en intensjonserklæring mellom Nærings- og fiskeridepartementet og Transportdepartementet i Singapore i november.

Besøket av Statsraad Lehmkuhl, som ledd i One Ocean Expedition, ble utnyttet for å markere Norge som en maritim nøkkelpartner overfor Singapores politiske ledelse, myndigheter og næringslivsaktører. Det samme har havnæringsarrangementer som SNIC, et nytt maritimt digitaliseringsforum, og opptredener på Singapore Mari-

time Week, bidratt til. Team Norway har bidratt i kontakten med politisk ledelse under etableringen av det maritime forumet i Singapore, og aktiviteter på ny techlab har satt norske forskningsinstitusjoner i kontakt med singaporske motparter på helseteknologi og sirkulærøkonomi. Samarbeidsavtaler undertegnet under Science Week mellom Singapores nasjonale universitet og NTNU, samt Universitetet i Tromsø og James Cook universitetet i Singapore, har ført til økt samarbeid på arktisk klimaforskning.

Norge er et attraktivt land å handle med og investere i

Energi og grønn omstilling har stått sentralt i utenriktjenestens arbeid med næringsfremme. Eksempelvis har ambassaden i Lisboa fulgt opp både havvind og karbonfangst og lagring, med skreddersydd lokal informasjon og politiske møter for norske bedrifter. Dette har bidratt til ytterligere økt interesse for samarbeid med Norge fra portugisisk side, med besøk fra Portugal på politisk nivå høsten 2022. Satsingen følges opp videre i 2023, bl.a. med bredt anlagt besøk av den norske havvindklyngen (Norwegian Offshore Wind).

I Tyskland arrangerte ambassaden sammen med Norsk-tysk handelskammer i Oslo et stort symposium om karbonfangst og lagring i Düsseldorf med politisk deltagelse fra Olje- og energidepartementet og litt senere et stort symposium sammen med Innovasjon Norge om hydrogen i Hamburg. På sistnevnte var næringsminister Vestre også til stede sammen med næringsministre fra flere tyske delstater. Det har vært gjennomført flere delegasjonsreiser til Norge med deltagere fra både politikk og næringsliv. Disse har vist seg meget nyttige for å knytte tettere bånd og ført til mer samarbeid på norsk-tyske satsingsområder.

I USA har et langsiktig og strategisk arbeid fra utenriksstasjonenes side bidratt til at norske bedrifter har vunnet kontrakter/lisenser for utbygging av havvind både på øst- og vestkysten, for eksempel vant Equinor konkurransen av en ny lisens for flytende havvind utenfor California i 2022.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 15,4 mill. kroner i 2024. Posten foreslås redusert med 4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023.

Kap. 116 Internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Pliktige bidrag	1 453 776	1 419 002	1 555 390
	Sum kap. 116	1 453 776	1 419 002	1 555 390

Kapittelet dekker pliktige bidrag til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av. Tabellen under viser anslag for bidragene i 2024. Anslagene er usikre av flere grunner. De fleste bidragene betales i utenlandske valutaer og vil derfor

være avhengig av valutakursen ved utbetaling. Budsjett for 2024, og dermed fordelingen av de pliktige bidragene mellom medlemslandene, er heller ikke vedtatt ennå for flere av organisasjonene.

Post 70 Pliktige bidrag

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
EFTA-sekretariatet, EFTA-domstolen og ESA	310 704	325 900	417 100
Nordisk ministerråd	369 397	372 850	378 215
FNs fredsbevarende operasjoner	437 844	352 600	313 240
FN – regulært bidrag	81 089	87 700	104 146
NATO – Atlanterhavspaktens organisasjon	52 789	63 980	90 064
Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)	39 395	42 200	52 115
Europarådet (regulært bidrag, Europarådets utviklingsbank og Venezia-konvensjonen)	34 363	37 385	44 795
Den internasjonale straffedomstol	20 679	23 100	30 277
Internasjonalt energisamarbeid (IAEA, IEA, IRENA, NEA og ECT)	25 202	25 575	29 842
FNs særorganisasjoner (FAO, ILO, WHO) ¹	23 541	24 320	20 144
Internasjonale nedrustningsorganisasjoner (CTBTO, OPCW, JCG, OSCC, BTWC og NTP-avtalen)	13 571	14 425	16 937
Verdens handelsorganisasjon (WTO)	11 099	11 900	15 985
Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	10 760	12 300	14 660
Arktisk råd	6 798	7 420	7 963
FNs internasjonale straffedomstoler	4 475	4 690	5 595
Det internasjonale Barentssekretariatet	4 152	3 255	2 800
Østersjørådet	1 960	2 040	2 435
Kommisjonen for bevaring av marine levende ressurser (CCAMLR)	1 476	1 730	2 300
Arktisk råds urfolkssekretariat	1 365	1 395	1 575
Havrettsdomstolen	1 231	1 230	1 260
Den internasjonale havbunnsmyndigheten	676	700	875
Plantetraktaten (ITPGRFA)	274	600	727
Hybridsenteret i Helsinki	0	402	718
Sekretariatet for Antarktistraktaten	542	565	675
Den internasjonale organisasjonen for tropisk tømmer (ITTO)	0	370	470
Multilaterale eksportkontrollfora (Wassenaar)	197	200	240
Den internasjonale kaffeorganisasjon	197	170	237
Sum post 70	1 453 776	1 419 002	1 555 390

¹ Fra 2024 dekkes bidraget til Verdens helseorganisasjon (WHO) i sin helhet under kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 74 *Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.*

Bevilgningen dekker pliktige bidrag og kontingenter til internasjonale organisasjoner som Norge er medlem av, jf. tabellen over.

Dette inkluderer Norges pliktige bidrag til FN og FNs særorganisasjoner, inkludert Norges bidrag til FNs fredsbevarende operasjoner. Bevilgningen dekker også Norges bidrag til viktige europeiske og nordiske organisasjoner som Europarådet, Det europeiske frihandelsforbund (EFTA), Østersjørådet og Nordisk ministerråd.

Pliktige bidrag til internasjonale nedrustningsforhandlinger, internasjonalt energisamarbeid, og multilaterale eksportkontrollfora er også dekket under denne posten. Bevilgningen dekker møter og forhandlinger om global og regional nedrustning, ikke-spredning og rustningskontroll. Dette gjelder støtte til det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA), møter innenfor Avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen (NPT), Kjemivåpenkonvensjonen (CWC), Biologivåpenkonvensjonen (BWC), Prøvestansavtalen (CTBT) samt konvensjonell rustningskontroll i regi av Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE). Videre dekkes det pliktige bidraget til det internasjonale energibyrådet (IEA) og det internasjonale byrådet for fornybar energi (IRENA) under denne posten. I tillegg dekkes det norske bidraget til en rekke andre organisasjoner over denne posten, jf. tabellen.

I henhold til utviklingskomitéen (DAC) i OECD klassifiseres en andel av de pliktige bidragene til enkelte av de ovennevnte organisasjonene som offisiell utviklingshjelp (ODA). Disse bidragene foreslås bevilget på under kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid, post 74 Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.*, under programområde 03 *Internasjonal bistand*. Andelen gjelder deler av Norges regulære bidrag til FN, FNs fredsbeva-

rende operasjoner, Europarådet, FNs ernærings- og landbruksorganisasjon (FAO), IAEA, Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) og OSSE. Bidraget til Verdens helseorganisasjon (WHO) for 2024 dekkes i sin helhet under kap. 151, post 74.

Det vises til omtale av organisasjonene under andre poster.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det multilaterale systemet er effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert.

Rapport 2022

De pliktige bidragene for 2022 ble utbetalt i henhold til regnskapstall i tabellen over. Norges bidrag til de internasjonale organisasjonene bidro til å videreutvikle det multilaterale systemet. Målet om at det multilaterale systemet skal være effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert ble også ivarettatt gjennom Norges deltakelse i styrever og arbeidsgrupper. For mer detaljert rapportering for organisasjonene Norge er medlem av, vises det til omtale under relevante budsjettposter.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1 555,4 mill. kroner i 2024. Det er en økning på 136,4 mill. kroner som i hovedsak skyldes endringer i valutakurser og global prisstigning.

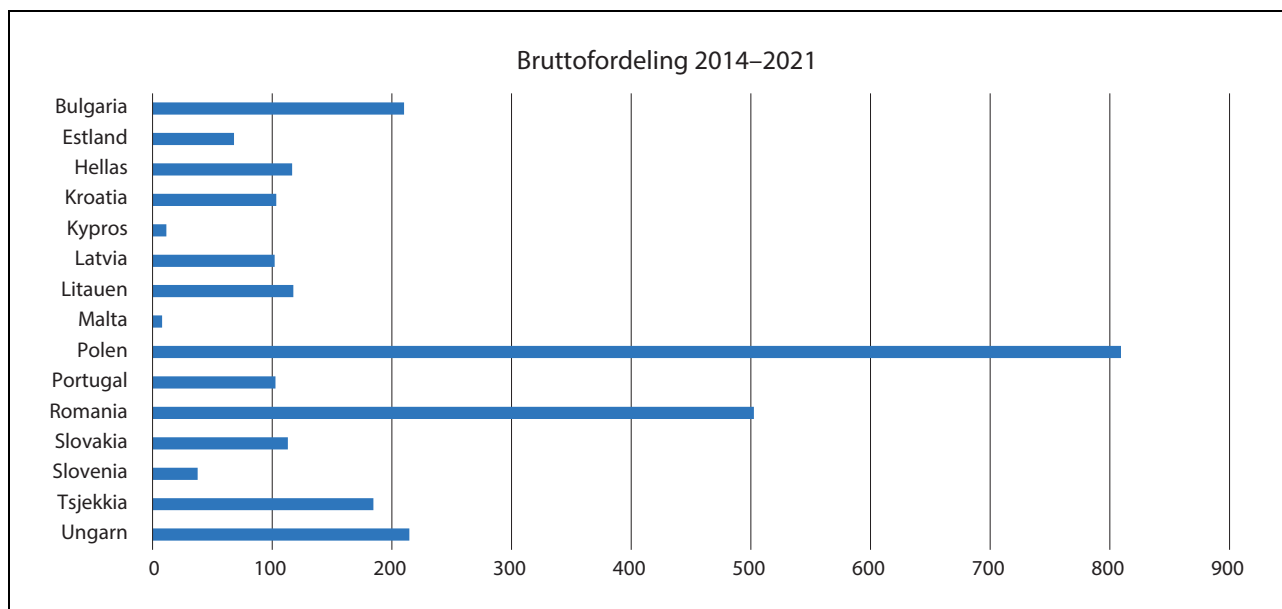
Kap. 117 EØS-finansieringsordningene

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
77	EØS-finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	2 683 920	2 437 000	644 000
78	Den norske finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	2 280 220	2 809 000	747 000
	Sum kap. 117	4 964 140	5 246 000	1 391 000

Bevilgningene under dette kapittelet dekker EØS-finansieringsordningene, som er Norges frivillige bidrag til sosial og økonomisk utjevning i Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS). Norge har siden etableringen av EØS i 1994 bidratt til slik sosial og økonomisk utjevning. Fra 2004 er støtten samlet i to ordninger som til sammen utgjør EØS-midlene. Den ene ordningen er finansiert av Norge alene (Norway Grants), mens den andre ordningen (EEA Grants) også inkluderer bidrag fra Island (om lag 4 pst.) og Liechtenstein (om lag 1 pst.) og er basert på fordelingsnøkkelen for EFTA/EØS.

EØS-finansieringsordningene 2014–2021

Avtalene mellom EU og giverlandene Norge, Island og Liechtenstein ble undertegnet i Brussel 3. mai 2016, med et samlet beløp for de tre giverlandene på 2,8 mrd. euro. Hvilke land som mottar EØS-midler bestemmes ut fra EUs fordelingsnøkkel for samhørighetspolitikken. Dette betyr at land med bruttonasjonalinntekt (BNI) per innbygger under 90 pst. av EU-gjennomsnittet mottar EØS-midler. Det er undertegnet avtaler med 15 mottakerland: Bulgaria, Estland, Hellas, Kroatia, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn. Fordelingen av midler innenfor den enkelte mottakerstat er basert på framforhandlede, flerårige rammeavtaler mellom giverlandene og EU.

Figur 7.1 Fordeling av midler i mill. euro per mottakerland for 2014–2021-ordningene.

Da giverlandene og Ungarn ikke lykkes med å komme til enighet om en uavhengig fondsforvalter for sivilsamfunnsprogrammet, vil ingen programmer gjennomføres i Ungarn i innværende finansieringsperiode. Dette er i tråd med de inngåtte rammeavtalene. Ungarn inkluderes derfor ikke videre i omtalen av innsatsen under EØS-finansieringsordningene nedenfor.

Samtlige av de 97 signerte programmene er i gjennomføringsfasen i mottakerlandene. Første utbetaling fant sted i 2016, og siste bevilgningsår er 2025. De største utbetalingene utbetales i 2023.

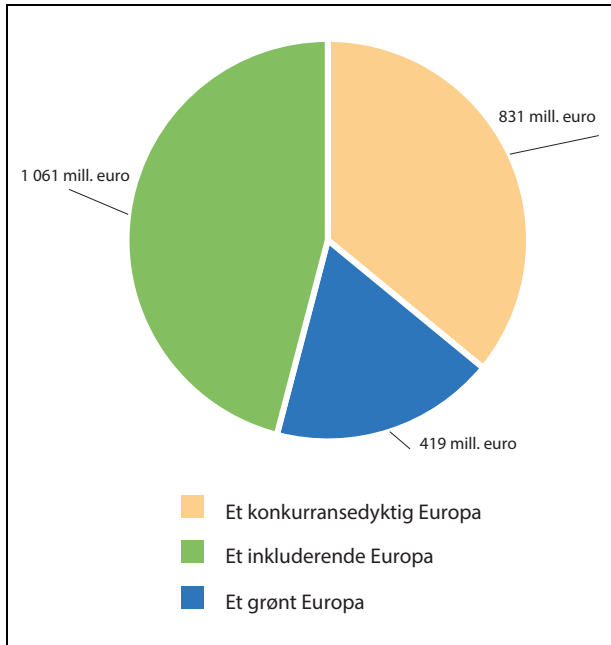
Post 77 EØS-finansieringsordningen 2014–2021, kan overføres

Post 78 Den norske finansieringsordningen 2014–2021, kan overføres

De to finansieringsordningene under postene omtales nedenfor under ett på grunn av store likheter mellom de to ordningene.

Formålet med EØS-midlene er å bidra til å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området og styrke de bilaterale forbindelsene mellom Norge og mottakerlandene. De tre hovedpilarene for støtten er utviklingen av et grønt, konkurransedyktig og inkluderende Europa, og er fordelt som følger:

Figur 7.2 Fordeling av programmidler delt inn i et grønt, et konkurransedyktig og et inkluderende Europa

Programmene under «Et grønt Europa» skal fremme god miljøforvaltning, tilpasning til klimaendringer og økt bruk av fornybar energi. Effektiv og bærekraftig bruk av naturressurser, energisikkerhet, redusert sårbarhet for klimaendringer og en overgang til lavkarbonøkonomi er viktig for økonomisk og sosial utjevning i Europa. Dette er også i tråd med regjeringens prioriteringer i Hurdalsplattformen for klimapolitikken som har som mål å bidra til å skape og bevare jobber, sikre rettferdig fordeling, et sterkt eierskap til naturressurser og et aktivt internasjonalt samarbeid om energi og klima.

Programmene under «Et konkurransedyktig Europa» skal bidra til vekst ved å støtte utviklingen av kunnskapsbaserte økonomier. Tiltakene skal investere i kunnskap, forskning, innovasjon og sysselsetting, samt understøtte mottakerlandenes komparative fortrinn.

Programmene under «Et inkluderende Europa» skal støtte sosial inkludering og styrking av sårbare grupper, lik tilgang til utdanning, arbeid og helsetjenester, og utvikling av kompetente og ansvarlige offentlige institusjoner. Dette har som mål å bidra til å oppnå bærekraftig vekst, og styrke balansen mellom økonomisk vekst og sosial utvikling.

Mål 2024

Bevilgningene støtter opp under følgende bærekraftsmål:

- Bærekraftsmål 3 – God helse
- Bærekraftsmål 4 – God utdanning
- Bærekraftsmål 5 – Likestilling mellom kjønnene
- Bærekraftsmål 7 – Ren energi for alle
- Bærekraftsmål 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst
- Bærekraftsmål 9 – Innovasjon og infrastruktur
- Bærekraftsmål 10 – Mindre ulikhet
- Bærekraftsmål 11 – Bærekraftige byer og samfunn
- Bærekraftsmål 12 – Ansvarlig forbruk og produksjon
- Bærekraftsmål 13 – Stoppe klimaendringene
- Bærekraftsmål 14 – Liv under vann
- Bærekraftsmål 15 – Livet på land
- Bærekraftsmål 16 – Fred og rettferdighet
- Bærekraftsmål 17 – Samarbeid for å nå målene

Bevilgningene skal bidra til å nå følgende mål:

- Sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området er redusert
- Bilaterale forbindelser mellom Norge og mottakerlandene er styrket

Prioriteringer 2024

Med fokus på et grønt, inkluderende og konkurransedyktig Europa vil prioriteringene for 2024 fortsatt være å nå EØS-midlenes hovedmål om å utjevne sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området og styrke bilaterale relasjoner mellom Norge og mottakerlandene. Det vil også prioriteres å sikre at programmene gjennomføres og avsluttes i tråd med vedtatt regelverk. Siste frist for gjennomføring av prosjekter under de ordinære programmene er 30. april 2024.

God risikostyring, herunder forebygging, avdekking og oppfølging av eventuelt misbruk av finansieringsordningene, er en viktig prioritering for hele finansieringsperioden. Risikohåndtering er en hovedoppgave for EØS-midlenes sekretariat i Brussel (Financial Mechanism Office, FMO), som har ansvaret for den tekniske gjennomføringen og den daglige forvaltningen av EØS-midlene.

Forhandlinger med EU om en ny periode med EØS-midler startet før sommeren 2022 og pågår fortsatt. EØS-midlene skal videreføre innsatsen som bygger på felles interesser, erfaringer fra tidligere perioder og forbedringer av systemene der dette er mulig og hensiktsmessig. Det er også

avgjørende for Norge at EØS-midlene bygger på grunnleggende verdier som demokrati, rettsstat og vern av menneskerettigheter, og at støtten til sivilt samfunn økes i neste periode. Bidrag for å nå målene i Europas grønne giv vil videre tillegges stor vekt. Parallelt med forhandlinger om ny finansieringsperiode for EØS-midler skal det også forhandles med EU om markedsadgang for fisk og marine produkter. En avtale om nye EØS-midler forutsetter en tilfredsstillende avtale om markedsadgang for fisk og marine produkter.

Rapport 2022

I 2022 var programmene under finansieringsordningen godt i gang. Det meste av arbeidet gjaldt utlysning av midler, inngåelse av prosjektavtaler og gjennomføring av prosjektsamarbeid. Totalt ble det utbetalt om lag 479,9 mill. euro som utgjør rundt 17 pst. av det totale avtalte beløpet under ordningene. Norges andel i 2022 utgjorde 465,6 mill. euro. I 2022 ble det gjennomført 65 utlysninger, inngått 2014 prosjektsamarbeidsavtaler, mens 604 prosjekter ble avsluttet.

Krigen i Ukraina fikk følger for mange av mottakerlandene som nå huser millioner av ukrainske flyktninger. Også flere programmer og prosjekter merket konsekvensene av krigen med økte kostnader, særlig byggekostnader, men også forsyningsutfordringer. Giverlandene iverksatte flere grep for å øke fleksibiliteten ved gjennomføringen av programmene, blant annet ved å forenkle noen av kravene til forvaltningen av midlene, samt gi større rom for restrukturering av programmene. Reallokering av midler mellom programmer har også iht. regelverket vært mulig frem til 30. april 2023. I tillegg ble det åpnet for å benytte ubrukte midler til å støtte ukrainske flyktninger i samarbeid med mottakerlandene. Til sammen har mer enn 13 mill. euro blitt benyttet til dette formålet. Støtten har både en humanitær vinkling og integreringstiltak og omfatter opplæringsaktiviteter for ukrainske barn, mat, utstyr, husly og informasjon om rettigheter. Aktivitetene gjennomføres både av lokale myndigheter og sivilsamfunnsorganisasjoner.

En fullstendig oversikt over resultater kan leses i FMOs resultatportal (<https://data.eea-grants.org/2014-2021>).

Sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området er redusert

Ett av de to overordnede målene for EØS-finansieringsordningene er at sosiale og økonomiske for-

skjeller i EØS-området er redusert. Det er vanskelig å isolere hvilken effekt EØS-midlene alene har hatt på f.eks. nivå av bruttonasjonalprodukt (BNP), men det er et faktum at mottakerlandene hovedsakelig har hatt en positiv BNP-utvikling over siste 20-årsperiode. Mottakerlandenes BNP er også nærmere EU-gjennomsnittet enn da ordningene startet. Nedenfor følger noen eksempler på resultater fra EØS-midlene i 2022.

Litauen og Direktoratet for strålevern og atomikkerhet samarbeider om utviklingen av et tidlig varslingssystem og beredskap ved atomuhell. Hovedformålet med prosjektet er å sikre Litauens innbyggere ved en eventuell ulykke i det belarusiske Astravec atomkraftverk som ligger 40 km utenfor Vilnius. Et moderne varslingssystem med nærmere 300 sirener installeres i om lag halvparten av kommunene i Litauen. Prosjektet sikrer varsling av 700 000 innbyggere i området rundt atomkraftverket, noe som tilsvarer minst 75 pst. av befolkningen i de aktuelle områdene. Tidligere dekket varslingssystemene kun 11 pst. av den risikoutsatte befolkningen. Det statlige sikkerhetstilsynet for kjernekraft anskaffet også et IT-program som skal hjelpe med å forutse bevegelsesmønstre for forurensing, selv i fravær av data levert fra den belarusiske siden. Det ble også gjennomført flere beredskapsøvelser med den mest risikoutsatte befolkningen.

Klimaprogrammet i Polen er det største programmet under EØS-midlene og støtter store infrastrukturinvesteringer som bidrar til mer effektiv bruk av energi og omlegging fra fossil til fornybar energi. En betydelig andel av budsjettet er satt av til oppgradering av kommunale fjernvarmeanlegg, samt kombinert kraft- og varmeproduksjon (kogenerering) i industrien. En av hovedmålsettingene er betydelig reduksjon av CO₂-utslipp. På grunn av høy inflasjon, økte priser og stadig mindre tid til implementering har flere prosjekteiere valgt å trekke seg. En betydelig omdisponering av midlene har vært nødvendig. Dette har redusert de opprinnelige måltallene for reduksjon av CO₂ fra totalt 630 000 til 400 000 tonn. Ubrukte midler har imidlertid blitt omdisponert til energieffektivisering i skoler, noe som på sin side har høynet den sosiale profilen på programmet samtidig som innsatsen for grønn omstilling er ivarettatt. Totalt har 106 skoler i Polen fått bedre inn klima og informasjon om klimaendringer og tiltak ved hjelp av EØS-midlene.

Den europeiske blå økonomien representerer i dag 5 millioner arbeidsplasser og er forventet å dobles innen 2030. Samtidig er det en utfordring å tiltrekke unge til maritime karrierer, og bedrifter

har problemer med å finne arbeidstakere med relevant kompetanse. Derfor har prosjektpartnere i Hellas, Spania, Portugal, Bulgaria og Polen gått sammen om å rekruttere unge mennesker i alderen 15-29 år til en bærekraftig karriere i den blå økonomien. Gjennom mentorprogram og studiebesøk har unge i de fem landene fått praktisk erfaring innen kystturisme, akvakultur, havenergi, marin bioteknologi, skipsbygging, maritim transport og fiskeri. Flere av disse har blitt rekruttert til arbeid eller videre opplæring i den blå økonomien.

Under lokalutviklingsprogrammet i Bulgaria, samarbeider KS med det bulgarske Røde Kors om eHelse for aleneboende eldre med kroniske sykdommer i avsidesliggende områder. Dette vil forbedre tilgangen til helsetjenester for sårbare grupper, inkludert rom og andre etniske minoriteter. Så langt har mer enn 700 personer fått dette tilbudet. I tillegg til selve pilotsystemet, vil prosjektet også bidra til nasjonale standarder for eHelse som en ny form for helsetjeneste i Bulgaria.

Bilaterale forbindelser mellom Norge og mottakerlandene er styrket

Et av hovedmålene med EØS-midlene er å styrke det bilaterale samarbeidet mellom giverne og mottakerlandene. Dette støttes hovedsakelig gjennom programsamarbeid. I tillegg er det avsatt midler i et eget fond for bilateralt samarbeid. Det er en sterk oppfordring til alle mottakerland om å inkludere bilateralt samarbeid i sine programmer, og for mange programmer er slikt samarbeid også et formelt krav.

Fondet utgjør minimum 2 pst. av den totale bevilgningen til hvert mottakerland, men flere land benytter seg av muligheten til å omdisponere ubenyttede midler til de bilaterale fondene. Eksempelvis har det polske bilaterale fondet økt fra 16 mill. euro til 19,5 mill. euro. På Kypros er fondet til sammenligning på 0,23 mill. euro. I dag deltar 18 norske fagetater som partnere i programmer i forskjellige mottakerland, og rundt 38,5 pst. av programmene har norsk partner. Samtlige norske fylkeskommuner er partnere i prosjekter som er støttet av EØS-midlene. De norske institusjonene bidrar med faglig ekspertise i programutviklingen for å kvalitetssikre programmene, og gir viktige råd i gjennomføringsfasen og til forvaltningen av programmene. I tillegg mobiliserer og støtter de andre norske aktører som vil

engasjere seg som partnere i prosjekter under de samme programmene. Siden partnerinstitusjonene i all hovedsak er fagetater under ulike departementer, legger programsamarbeidet også til rette for relevante møteplasser på politisk nivå. Dette bidrar til å ytterligere styrke den bilaterale kontakten med mottakerlandene. Erfaringer viser at samarbeidet gir gjensidig og verdifull utveksling av kunnskap og informasjon, bygger kompetanse og utvikler nettverk på tvers av landegrensene. I tillegg får bedrifter mulighet til å utvikle sine prosjekter og får adgang til nye markeder.

Det bilaterale samarbeidet bidrar både til å iverksette historiske bånd mellom Norge og mottakerlandene, men også samarbeid om viktige utfordringer for fremtiden. I Estland undersøker universitetet i Tallin og NTNU kulturen langs de historiske St. Olavsrutene fra Nidaros til Novgorod, samt forsker på det skandinaviskledede nordisk-baltisk handelssystemet mellom vikingtiden og hansatiden. I Tsjekkia samarbeider også NTNU med Karlsuniversitetet og ser nærmere på tsjekkere som ble sendt på tvangsarbeid til Norge under andre verdenskrig og tsjekkosllovakere som oppholdt seg i eksil i Norge etter 1948.

Det grønne skiftet krever både innovative løsninger og nytt samarbeid på tvers av landegrensene. I Romania øker etterspørselen etter grønne produkter. Det rumenske selskapet Promateris og den norske partneren BioBag har utviklet en løsning for emballasje fra biomarine produkter som er 100 prosent nedbrytbar. Resultatet er store kutt i både energibruk og karbonutslipp fra produksjonsprosessen, i tillegg til å ha skapt 50 nye arbeidsplasser.

I Portugal fokuseres en stor del av innsatsen på blå vekst. Her støttes et prosjekt hvor Technip-FMC og Universitetet i Sør-øst i Norge er involvert i modellutvikling for produksjon av hydrogen fra havvind og som skal kunne produsere og overføre hydrogen i storskala. Også det norske selskapet Norce samarbeider i Portugal om teknologiutvikling innen havvind. Prosjektet omfatter en kunstig intelligens-programvare som søker å optimalisere plasseringen og utformingen av offshore vindplattformer for å redusere kostnader for vindenergi-promotører og vindparker.

EØS-midlene er dermed en viktig plattform for politisk samarbeid på flere nivåer, samtidig som den økonomiske, kulturelle og sosiale gevinsten i Norge er stor. En oversikt over de norske partnerinstitusjonene finnes på FMOs nettside: www.eea-grants.org.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 644 mill. kroner under post 77 *EØS-finansieringsordningen 2014–2021* og 747 mill. kroner under post 78 *Den norske finansieringsordningen 2014–2021* i 2024. Dette er en reduksjon på totalt 3 855 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023. Det skyldes at 2023 er et toppår for utbetalinger under ordningene, mens 2024 er siste år med utbetaling med frist 30. april 2024 for utbetalinger under programmene.

For å ta høyde for en varierende kronekurs og endrede prognoser foreslås det også for 2024 en fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 117 *EØS-finansieringsordningene*, post 77 og 78, jf. forslag til romertallsvedtak III, pkt. 2, med en samlet øvre ramme på 139 mill. kroner under begge postene.

I tillegg foreslås det to tilsagnsfullmakter, jf. forslag til romertallsvedtak VI Tilsagnsfullmakter, pkt. 1, på 3 179 mill. kroner under post 77 og 2 442 mill. kroner under post 78 som er det gjestående beløpet av Norges andel av avtalen. Det forventes ikke at hele avtalebeløpet vil bli utbetalt.

Kap. 118 Utenrikspolitiske satsinger

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73</i>	100 688	97 387	99 736
50	Norges forskningsråd – utenriksområdet		49 600	51 798
70	Nordområdene, Russland og atomsikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	206 873	201 533	119 634
71	Globale sikkerhetsspørsmål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	9 520	6 861	7 300
72	Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	23 046	20 518	14 390
73	Klima, miljøtiltak og hav mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	8 811	11 385	10 943
74	Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	48 358	30 228	32 161
	Sum kap. 118	397 296	417 512	335 962

Under dette kapittelet dekkes øvrige utenrikspolitiske satsinger under programområde 02 *Utenriksforvaltning*.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73

Bevilgningen dekker spesielle driftsutgifter til satsingsområdene under kapittelet. Dette kan omfatte utgifter til analyser, utredninger og arrangementer i samarbeid med andre aktører. Videre dekker bevilgningen hospiteringer og sekonderinger, og andre tiltak som styrker norsk kompetanse og innsats.

Størstedelen av bevilgningen går til andre departementers og statlige etaters internasjonale oppdrag på vegne av Utenriksdepartementet. Bevilgningen går også til driftsutgifter som påløper for andre departementer eller etater som forvalter tilskuddsordninger på vegne av Utenriksdepartementet. Det planlegges bl.a. for følgende tiltak i 2024:

- Planlegging og gjennomføring av arrangementer og aktiviteter i forbindelse med Norges lederskap i Arktisk råd i perioden 2023–2025.
- Miljøsamarbeid inklusive miljøovervåkningsarbeidet, som forvaltes av Klima- og miljødepartementet i Arktis og i Barentsregionen. Dette omfatter oppgaver som gjelder Arktisk

råd, Barentssamarbeidet og Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) Svanhøvd.

- Helse- og sosialsamarbeidet under Arktisk råd, Den nordlige dimensjon og Barentssamarbeidet, som forvaltes av Helse- og omsorgsdepartementet.
- Bidrag til, og deltakelse i, internasjonale prosesser vedrørende polarområdene, samt faglig oppfølging av norske interesser under Antarktistraktatsamarbeidet som utføres av Norsk Polarinstitutt.
- Faglig oppfølging av norske prioriterte områder under Kommisjonen for bevaring av marine levende ressurser i Antarktis (CCAMLR), og fremme av norske interesser som havnasjon i sør som utføres av Havforskningsinstituttet.
- NORSARs gjennomføring av Norges internasjonale forpliktelser under Prøvestansavtalen. NORSAR er en forskningsstiftelse som spesialiserer seg på seismologi og seismisk overvåking
- NorNed-samarbeidet, som er sentralt i Norges arbeid med verifikasjon av nedrustning. Samarbeidet finansieres gjennom en belastningsfullmakt til Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA). NorNed-samarbeidet består av Stiftelsen NORSAR, Institutt for energiteknikk (IFE) og Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) i tillegg til DSA.
- Arbeid som Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet utfører i egenskap av fagdirektorat for Utenriksdepartementet innenfor atomsikkerhet, ikke-spredning, nedrustning og eksportkontroll. Dette inkluderer bl.a. forvaltning av atomhandlingsplanens tilskuddsordning, rådgivning, deltakelse i internasjonale fora og internasjonalt samarbeid.
- Norsk deltakelse i, og spesialutsending til, NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCD COE). Kostnadene deles mellom Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet.
- Et treårig prosjekt, «Norge og EU mot 2030», med Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) som ekstern partner. Prosjektet skal bidra til kompetanseheving og politisk debatt om temaer og politikkområder der utviklingen i EU har særlig betydning for norske interesser.
- Bevilgningen dekker også drift av Norsk internasjonalt pressesenter (NIPS), som er Utenriksdepartementets servicesenter for utenlandske korrespondenter i Norge.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 99,7 mill. kroner i 2024.

Posten foreslås økt med 1,5 mill. kroner til en stilling finansiert av Utenriksdepartementet lokalisert ved Arktisk råds sekretariat i Tromsø. Videre foreslås det å flytte 5 mill. kroner fra denne posten til kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 01 *Driftsutgifter* for anskaffelse og utvikling av nytt søknads- og saksbehandlingssystem for eksportkontroll (eLisens).

Post 50 Norges forskningsråd – utenriksområdet

Bevilgningen dekker overføringer til Norges forskningsråd på utenriksområdet, og samler Utenriksdepartementets sektoransvar for forskning innenfor utenriks- og sikkerhetsfeltet.

Mål 2024

Bevilgningen skal primært støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, bidra til tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen skal også støtte bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen bidrar også til andre bærekraftsmål.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Forskningsbasert kunnskap om utenriks- og sikkerhetspolitiske fagområder som er relevante for norske interesser globalt og i Norges nærområder er styrket.
- Langsiktig strategisk ekspertise om Russland og eksisterende norske forskningsmiljøer på feltet er styrket.
- Forskningsbasert kunnskap om utviklingen i nordområdene, og forhold av betydning for norske interesser i Arktis er styrket.
- Forskningsbasert kunnskap om europeiske og asiatiske forhold av relevans for norske interesser er produsert og tatt i bruk.
- Kunnskapsproduksjon om globale stormaktsriktninger er styrket.

Prioriteringer 2024

Krigen i Ukraina krever målrettet og langsiktig kunnskapsproduksjon, bilateralt, regionalt og globalt. Denne forskningen fortsetter i tett samarbeid med forskningsmiljøene. Dette omfatter også forskning for å forstå endringer i EUs poli-

tiske, økonomiske og institusjonelle utvikling i lys av krigen i Ukraina. Videre vil regjeringen fortsette å utvikle en langsiktig strategisk ekspertise og styrke eksisterende forskningsmiljøer om Russland, både når det gjelder den innenrikspolitiske situasjonen i Russland og russisk utenriks- og sikkerhetspolitikk av særlig relevans for Norge.

Regjeringen vil prioritere styrking av forskningsbasert kunnskap på fagområder som er relevante for norske utenrikspolitiske interesser og internasjonalt engasjement i Nordområdene og Arktis. Dette er viktig også i lys av norsk lederskap i Arktisk råd 2023–2025.

Regjeringen vil også bidra til utviklingen av senter for geopolitikk som ble etablert i 2023.

Rapport 2022

Posten ble opprettet i 2023. Rapportering på bruken av midlene for 2022 er omtalt på kap. 118, post 70 *Nordområdene, Russland og atomsikkerhet* og post 74 *Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.*

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 51,8 mill. kroner i 2024.

Post 70 Nordområdene, Russland og atomsikkerhet, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen omfatter følgende tilskuddsordninger:

- Arktis 2030-ordningen og Antarktis.
- Russland.
- Regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø.

Tilskuddsordningen *Arktis 2030* er et sentralt virkemiddel i norsk nordområdepolitikk. Ordningen er delt mellom Utenriksdepartementet og Troms og Finnmark fylkeskommune. Utenriksdepartementets del av ordningen skal bidra til å realisere utenrikspolitiske mål i regjeringens nordområde-satsing og ivareta og fremme norske interesser i Arktis og Antarktis. Det vises til Kommunal- og distriktsdepartementets Prop. 1 S for nærmere omtale av tilskuddsordningen *Arktis 2030* samt bredere omtale av regjeringens nordområdepolitikk.

Russlands fullskala angrepskrig mot Ukraina er inne i sitt andre år. Russland har klare totalitære trekk, og undertrykkningen er økende. Lover for å mobilisere samfunnet til krigsinnsats vedtas

med rekordfart. Domstolene er politisert og maktfordelingsprinsippet eksisterer ikke. Det er ingen reell eller samlet opposisjon. Det er innført sanksjoner mot Russland, og samarbeidet med Russland er nedskalert til et minimum. Mekanismer som skal redusere risiko for utilsiktet eskalering og samarbeid om bærekraftig forvaltning, er bevart. Regjeringen vil i denne situasjonen bidra til å opprettholde støtten til kompetansemiljøer innenfor offentlig forvaltning, universitets- og høyskolesektoren og i det sivile samfunn. Videre vil regjeringen fortsette å støtte sivilsamfunnsaktører, menneskerettighetsforsvarere og frie medier i Russland, i den grad dette er mulig, og i eksil. Slike tiltak vil finansieres gjennom tilskuddsordningen *Russland*.

Tilskuddsordningen for *atomsikkerhet og miljø* bidrar til gjennomføringen av regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø (Atomhandlingsplanen). Som følge av krigen i Ukraina er prosjektmidler til Russland frosset. Samtidig er det viktig å styrke atomsikkerhetssamarbeidet med Ukraina og fortsette aktiviteter i de øvrige aktuelle landene i Øst-Europa og Sentral-Asia. Atomhendelser kan raskt få internasjonale konsekvenser.

Mål 2024

Bevilgningen skal primært støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen skal også støtte bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen bidrar også til andre bærekraftsmål.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- Norske interesser i Arktis og Antarktis er ivarettatt.
  - Norge har bidratt til å opprettholde og videreutvikle det internasjonale samarbeidet i Arktis og Antarktis, og mekanismene som danner rammen om dette samarbeidet, i lys av endrede forutsetninger som følge av Russlands invasjon i Ukraina.
  - Norske kompetansemiljøer om Russland er opprettholdt.
  - Russiske menneskerettighetsmiljøer består og fortsetter arbeidet i eller utenfor Russland.
  - Risiko for alvorlige atomulykker og radioaktiv forurensning er redusert i regionen.
  - Risiko for at nukleært og annet radioaktivt materiale kommer på avveier er redusert.
  - Norsk og regional atomberedskap er styrket.

Prioriteringer 2024

Tilskuddsordningen *Arktis 2030* er et viktig virkemiddel i Norges langsiktige arbeid for å bidra til å opprettholde Arktis og Antarktis som fredelige og stabile regioner med fortsatt internasjonalt samarbeid.

Regjeringen vil i 2024 prioritere aktiviteter som bidrar til at prosjekter og samarbeidsstrukturer i Arktis og Barentsregionen opprettholdes, tross redusert kontakt med Russland. Styrket nordisk samarbeid vektlegges i Barentsregionen. Det norske lederskapet i Arktisk råd (2023–2025) vil fortsatt være en hovedsatsing, og regjeringen foreslår 3 mill. kroner til en ytterligere styrking av lederskapet i 2024 på kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger*, post 21 og 70. Å sikre norske interesser i nordområdene er høyt prioritert. Å bevare Norges rolle som sentral aktør i Arktis krever økt innsats, kunnskap og deltakelse på arenaer der arktiske spørsmål behandles. Regjeringen vil prioritere aktiviteter som understøtter Norges rolle og posisjon i Arktis og som bidrar til kunnskap om utviklingen i nord i lys av det endrede utenriks- og sikkerhetspolitiske bildet.

Under tilskuddsordningen *Russland* prioriteres det å fortsatt støtte innsats for de internasjonale menneskerettighetsforpliktelsene og et styrket sivilt samfunn i Russland. Dette omfatter bl.a. støtte til dokumentasjon om, og rettsforfølgelse av, brudd på menneskerettighetene, støtte til frie medier, sivilsamfunnsaktører og menneskerettighetsforsvarere i Russland og i eksil. Videre prioriterer regjeringen å opprettholde og videreutvikle norske kompetansemiljøer om Russland, både innenfor offentlig sektor og i det sivile samfunn.

Atomsikkerhetssamarbeidet med Ukraina og enkelte land i Øst-Europa og Sentral-Asia videreføres i tråd med regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø. Hovedsatsingen er i Ukraina. I tillegg omfattes enkelte andre land i Øst-Europa og Sentral-Asia av samarbeidet. De overordnede målene for innsatsen er å redusere risikoen for alvorlige ulykker og radioaktiv forurensning, og å hindre at radioaktivt og spaltbart materiale kommer på avveier. Regjeringen vil prioritere tiltak for å sikre atomanlegg, sikkerhet og sikring på kjernekraftverk, grensekontroll og innsats for å hindre smugling av radioaktivt materiale, i tett samarbeid med internasjonale partnere.

Den økte ustabiliteten i regionen medfører større risiko for atomhendelser som raskt kan få konsekvenser ut over nasjonale grenser. Det er viktig å videreføre et tett og langsiktig atomsikkerhetssamarbeid med relevante land så lenge det

finnes atomaktiviteter og forurensningskilder som kan ramme norske og globale interesser, og utgjøre en fare for helse og miljø.

Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet har ansvaret for å følge opp atomhandlingsplanen og forvalte midlene til atomsikkerhet i Ukraina gjennom Nansen-programmet. Dette omtales under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

Rapport 2022

Russlands folkerettsstridige invasjon av Ukraina har endret forutsetningene for multilateralt og bilateralt samarbeid med Russland, inkludert i Arktis. Dette fikk i 2022 konsekvenser for gjennomføringen av en rekke prosjekter. Det er ikke uvanlig at flerårige prosjekter har svingninger i aktivitetsgjennomføringen, men i 2022 var det flere prosjekter enn vanlig som ikke kunne gjennomføres som planlagt. To år med pandemi og påfølgende russisk fullskala angrepskrig mot Ukraina gjorde at flere prosjekter fikk store forsinkelser. Flere tiltak ble betydelig utsatt, endret, nedskalert og/eller hadde behov for avtaleforlengelse som medførte forskyvet gjennomføring. Andre tiltak ble kansellert som følge av at samarbeidet med russiske myndigheter ble nedskalert til et minimum.

Norges rolle og posisjon i Arktis og Antarktis er ytterligere styrket

Det internasjonale samarbeidet i Arktis var i 2022 sterkt påvirket av Russlands invasjon av Ukraina. Det påvirket også samarbeidet under Antarktistraktatsystemet. Fortsatt bredt norsk engasjement i sentrale samarbeidsfora bidro likevel til å ivareta og, på noen områder, styrke Norges rolle og posisjon i Arktis og Antarktis. Aktiviteter til forberedelsene til Norges lederskap i Arktisk råd styrket Norges posisjon som ansvarlig aktør i Arktis. Kunnskap og fakta om utviklingen i nord står sentralt i nordområdepolitikken. Internasjonale Arktis-konferanser spiller viktige roller for kunnskapsutvikling og diskusjon om regionen. Regjeringen har prioritert tilstedeværelse på sentrale arenaer og Arktis 2030-midler har bl.a. bidratt til styrking av kunnskapsbaserte Arktis-debatter i forbindelse med Arctic Frontiers i Tromsø og sikkerhetskonferansen i München.

Prioritert satsing på nordområdeforskning bl.a. via Norges forskningsråd, bidro ytterligere til måloppnåelsen. Støtte til forskningstokt i Polhavet, ved styrking av polhavsforskningen hos

Norsk polarinstitutt samt ved det tverrfaglige forskningsprogrammet GoNorth, underbygger Norges posisjon som kyststat og kunnskapsleverandør i Arktis. Forskningen har gjennom årene gitt kunnskap til forvaltning, politikere og det brede publikum om utfordringer knyttet til geopolitikk og forvaltning i nord.

Politisk prioritert innsats i Antarktis understøttet norske interesser og Norges rolle som polarnasjon i sør. Norsk polarinstitutt og Havforskningsinstituttet har bidratt med avgjørende kompetanse i pågående arbeid på marint vern og bærekraftig ressursforvaltning i havområdene rundt Antarktis. Det tunge faglige engasjementet og solid forskningstilstedeværelse har gjort at Norge fortsatt kan spille en aktiv rolle i utvikling av regelverk og øvrige rammer for virksomhet i Antarktis.

Det internasjonale samarbeidet i Arktis og Antarktis, og mekanismene som danner rammene for samarbeid i disse regionene, er styrket

Russlands folkerettsstridige invasjon av Ukraina førte til at all formell aktivitet i Arktisk råd ble satt på pause 3. mars 2022. I juni samme år ble de syv vestlige medlemsstatene enige om at prosjekter og aktiviteter uten russisk deltagelse – rundt to tredeler av rådets rundt 130 prosjekter – kunne gjenopptas. Det har ikke vært mulig å fortsette normalt samarbeid i Arktisk råd under det russiske lederskapet av rådet (2021–2023). Et hovedfokus for aktiviteten i 2022 var derfor å forberede norsk overtagelse av lederskapet i Arktisk råd i 2023. Selv med redusert aktivitet i Arktisk råd i 2022 bidro Arktis 2030-ordningen til det faglige arbeidet i prosjekter under rådets seks arbeidsgrupper.

I Barentsrådet fortsatte samarbeidet under det finske formannskapet i et «venner av formannskapet»-format. Arktis 2030-ordningen bidro til fortsatt bredt norsk engasjement med vekt på samarbeidet mellom Norge, Finland og Sverige.

Fortsatt og styrket støtte til Norsk Polarinstitutt og Havforskningsinstituttets deltakelse i internasjonale prosesser som gjelder polarområdene var viktig i 2022. Dette for å opprettholde internasjonal samhandling og kunnskapsbasert forvaltningssamarbeid i Arktis og Antarktis.

Norges naboforhold til Russland er godt og konstruktivt

Grunnlaget for et godt og konstruktivt naboforhold til Russland bortfalt som følge av Russlands angrepskrig mot Ukraina. Regjeringen besluttet å

redusere det bilaterale samarbeidet med Russland til et minimum. Nødvendig myndighetskontakt om kritiske samfunnsfunksjoner for å unngå utilsiktede misforståelser ble bevart.

Mulighetene for å opprettholde folk-til-folk-samarbeidet ble kraftig begrenset som følge av den totalitære utviklingen i Russland. Et fåtall tiltak ble støttet og samarbeidet ble bevart på et meget begrenset nivå. Støtten til det russiske sivilsamfunnet i Russland og i eksil ble opprettholdt. Dette bidro til at sivilsamfunnet kunne fortsette arbeidet i og utenfor Russland.

Risiko for alvorlige atomulykker og radioaktiv forurensning er redusert i regionen, risiko for at nukleært og annet radioaktivt materiale kommer på avveier er redusert, norsk og regional atomberedskap er styrket

Russlands invasjon av Ukraina har medført økt fare for radioaktive utslipp og at radioaktivt materiale kan komme på avveier. I tillegg til det langsiktige atomsikkerhetsarbeidet har akutt støtte til grensekontrollmyndigheten, Rivne kjernekraftverk og Tsjernobyl gjort Ukraina bedre i stand til å ivareta atomsikkerheten. Prosjektsamarbeidet med Russland er frosset som følge av krigen. Norge har ikke lenger dialog med russiske myndigheter om atomsikkerhetsspørsmål og miljøutfordringer. Dermed har vi begrenset kunnskap om utviklingen på de tidligere samarbeidsområdene. Dette kan på sikt også påvirke vår atomberedskap. Selv om samarbeidet med Russland i all hovedsak har stanset, er testing av varslingsprosedyrene videreført. Det samme gjelder testing av varslingsprosedyrene med Ukraina og de nordiske landene. I 2021 signerte Norge og Ukraina en intensjonsavtale om etablering av en bilateral arbeidsgruppe for atomsikkerhetssamarbeidet. Pandemien og deretter krigen i Ukraina gjorde det vanskelig å møtes fysisk og følge opp dette arbeidet i 2022.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 119,6 mill. kroner i 2024. Det er en reduksjon på 81,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023.

Posten foreslås økt med 1,5 mill. kroner til den arktiske kulturplattformen Arctic Arts Summit (AAS).

Posten foreslås redusert med 42 mill. kroner fra tilskuddsordningen Russland på grunn av Russlands fullskalainvasjon av Ukraina.

Ansvaret for å forvalte tilskuddsavtalen med Barentssekretariatet overføres fra Utenriksdepar-

tementet til Kommunal- og distriktsdepartementet. Det foreslås derfor å rammeoverføre 42 mill. kroner til Kommunal- og distriktsdepartementets kap. 553 *Regional- og distriktsutvikling*, post 63 *Interreg og Arktis 2030*. Ansvaret for oppfølging av Barentssekretariatets gjenværende kontakt med russiske aktører og eventuelt annen aktivitet som berører forholdet til Russland, skal fortsatt ivaretas av Utenriksdepartementet.

Post 71 Globale sikkerhetsspørsmål, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker tiltak som styrker den norske kompetansen om, og innsatsen mot, globale og regionale sikkerhetsutfordringer, samt tiltak for styrket transatlantisk samarbeid. Bevilgningen skal brukes til å fremme kunnskap, koordinering og kapasitetsbygging for å møte truslene fra internasjonal terrorisme og voldelig ekstremisme. Etablerte samarbeid med internasjonale og nasjonale forskningsinstitusjoner vil videreføres.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Transatlantisk samarbeid og dialog om sikkerhetspolitiske spørsmål er styrket.
- Det er fremmet politikk i NATO som sikrer alliansens politiske og militære relevans.
- Kompetanse om aktuelle sikkerhetspolitiske spørsmål og konsekvenser for norske interesser er økt.
- Kompetanse om årsakene til, og effektiv bekjempelse av, radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme er økt.

Prioriteringer 2024

Norges sikkerhetspolitiske omgivelser er kompliserte og uforutsigbare. Krigen i Ukraina, undergraving av internasjonal rettsorden, terrorisme, grenseoverskridende internasjonal kriminalitet, piratvirksomhet og trusler i det digitale rom er krevende sikkerhetsutfordringer. Utfordringene er dynamiske og påvirker norske interesser på måter som stiller store krav til bruken av Norges sikkerhetspolitiske virkemidler. I tillegg preger økende stormaktsrivalisering det globale utviklingsbildet. Måltrettet innsats og økt samar-

beid både nasjonalt og internasjonalt blir stadig viktigere.

Det er fortsatt en prioritet å videreutvikle samarbeidet med europeiske og amerikanske forskningsinstitusjoner for å styrke transatlantisk samarbeid og dialog om sikkerhetspolitiske forhold. Støtte til slik dialog skal bidra til å opprettholde et høyt kunnskapsnivå i Norge om utviklingen i amerikansk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det skal også bidra til å videreutvikle kunnskapsnivået om norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk i viktige amerikanske miljøer.

Det er en prioritet å videreføre støtten til forskning på terrorisme og voldelig ekstremisme, og bidra til å opprettholde spisskompetansen på fagfeltet i norske forskningsmiljøer.

Rapport 2022

Transatlantisk samarbeid og dialog om sikkerhetspolitiske spørsmål er styrket. Det er fremmet politikk i NATO som sikrer alliansens politiske og militære relevans. Kompetanse om aktuelle sikkerhetspolitiske spørsmål og konsekvenser for norske interesser er økt.

Støtten til German Marshall Fund, Atlantic Council og NUPI bidro til å belyse sentrale sikkerhetspolitiske utviklingstrekk og styrket Norges profil i viktige amerikanske og europeiske forskningsmiljøer. Støtten til Multinational Force and Observers er et viktig bidrag til overholdelse av fredsavtalen mellom Egypt og Israel, og dermed for stabilitet i regionen. Støtten til Det europeiske hybridsenteret i Helsinki styrket norske myndigheters kompetanse på og håndtering av hybride trusler. Kompetansen om aktuelle sikkerhetspolitiske spørsmål, konsekvenser for norske interesser og et bredt og endret trusselbilde økte.

Kompetanse om årsakene til, og effektiv bekjempelse av radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme er økt

Tiltakene støttet opp under handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme gjennom forsknings- og informasjonsarbeid. En viktig partner var Global Center on Cooperative Security. Senterets forsknings- og formidlingsarbeid bidro til økt kunnskap om drivkreftene bak ekstremistiske organisasjoner. Støtte til Forsvarets forskningsinstituttts TERRA-prosjekt førte til økt kunnskap om islamistisk terrorisme av særlig nytte for beslutningstakere i Norge og internasjonalt. Støtte til det NUPI-ledede Konsortiet for forskning på terrorisme og internasjonal krimina-

litet bidro til økt kunnskap om voldelig ekstremisme, inkludert høyreekstremisme.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 7,3 mill. kroner for 2024.

Post 72 Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker tiltak for nedrustning og ikke-spredning av kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen og kjernefysisk sikkerhet. Bevilgningen skal støtte opp om det internasjonale nedrustnings- og ikke-spredningsarbeidet, og tiltak for å ivareta norske forpliktelser under Traktaten om totalforbud mot kjernefysiske prøvesprengninger (Prøvestansavtalen). Det multilaterale samarbeidet om aktiviteter i verdensrommet dekkes også over ordningen. Verifikasjon av kjernefysisk nedrustning er et satsingsområde for Norge som også fremmes i FN. Norge viderefører et initiativ for irreversibilitet i kjernefysisk nedrustning. Dette innebærer å styrke den felles forståelsen for betingelsene for at nedrustning ikke kan reverseres. Norge fremmer arbeid med humanitære konsekvenser av kjernevåpen, og tiltak for å redusere risiko for bruk av kjernevåpen. Bevilgningen støtter også kompetanseutvikling innenfor kjernefysisk nedrustning nasjonalt og internasjonalt.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, og bærekraftsmål 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Internasjonal enighet om å arbeide for nedrustning og ikke-spredning av kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen, og på sikt en verden uten slike våpen.
- Forpliktelser under Ikkespredningsavtalen, Kjemivåpenkonvensjonen og Biologivåpenkonvensjonen er overholdt.
- Internasjonalt samarbeid om å styrke Biologivåpenkonvensjonen er prioritert. Straffrihet for brudd på Kjemivåpenkonvensjonen er hindret.
- Styrket internasjonalt samarbeid om normer og regler i verdensrommet.

- Internasjonalt samarbeid om cybersikkerhet og ansvarlig statlig atferd i det digitale rom er styrket.

Prioriteringer 2024

Ikkespredningsavtalen (NPT) er grunnmuren i det multilaterale nedrustnings- og ikke-spredningsregimet. Det er en prioritering for Norge å arbeide for full gjennomføring av alle forpliktelser under avtalen. Tre prinsipper for nedrustning står sentralt: åpenhet, verifikasjon og irreversibilitet. Norge tar ansvar internasjonalt for å fremme arbeidet for verifikasjon, og ledet begge FNs ekspertgrupper om dette (2018–19 og 2022–23). Norge vil fortsette å fremme verifikasjonsarbeidet multilateralt, med mål om teknisk-vitenskapelig arbeid som kan bygge på de to ekspertgruppene rapporter. Norge vil, sammen med Storbritannia, videreføre den multilaterale dialogen om irreversibilitet og nedrustning. Dialogen fremmer en felles forståelse av hva irreversibilitet betyr i praksis, og ikke minst gir den ny giv til arbeidet med nedrustning og motvirker polarisering. Norge vil fortsatt fremme arbeid med humanitære konsekvenser av kjernevåpen og støtte opp om multilateralt samarbeid for å redusere risikoen for bruk av kjernevåpen.

Innsatsen i firepartssamarbeidet om verifikasjon med Storbritannia, Sverige og USA (Quad) og engasjementet i Det internasjonale partnerskapet for verifikasjon av nedrustning (IPNDV) videreføres. NorNed-samarbeidet bidrar med teknisk kunnskap og faglig støtte. NorNed består av Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet, Forsvarets forskningsinstitutt, Institutt for energiteknikk og stiftelsen NORSAR. DSA bidrar også med støtte til Norges arbeid i Det internasjonale atomenergibyrådet. Arbeidet med kjernefysisk sikkerhet videreføres.

Norges forpliktelser under Prøvestansavtalen overholdes. NORSAR utøver rollen som nasjonalt datasenter for overvåkingen av avtalen. Norge viderefører rollen som pådriver for Prøvestansavtalen. Norge vil sammen med Panama lede Konferansen for Prøvestansavtalens artikkel XIV i en toårsperiode fra 2023 til 2025. Ledervervet innebærer å fremme traktatens ikrafttredelse.

Norge skal fortsatt være en tydelig og prinsipfast støttespiller for Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW), som står for den daglige gjennomføringen av Kjemivåpenkonvensjonen. Arbeidet med å fremme Kjemivåpenkonvensjonen og Biologivåpenkonvensjonen vil fortsatt være prioritert. Norge vil bidra konstruktivt inn i arbeidsgruppene i Biologivåpenkonvensjo-

nen for å styrke konvensjonen. Prosjekter som fremmer gjennomføring av Kjemi- og Biologivåpenkonvensjonen videreføres.

Det er viktig å sikre fremtidig kompetanse innenfor nedrustning, spesielt av kjernevåpen. Støtten til Oslo Nuclear Project ved Institutt for statsvitenskap ved Universitet i Oslo videreføres. Prosjektet bygger norsk og internasjonal kompetanse på kjernevåpen, global nedrustning og ikke-spredning.

Det vil utlyses midler for norske organisasjoner som arbeider med nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet i 2024. Det foreslås satt av 5 mill. kroner til denne ordningen.

Verdensrommet er i økende grad blitt en arena for sikkerhetspolitikk, stormaktsrivalisering og potensiell konflikt. Norge vil derfor fortsette arbeidet for å styrke normer og regler for adferd i verdensrommet gjennom å delta i relevante prosesser, særlig i FN.

Økende internasjonal rivalisering og rask digital utvikling gjør trusselbildet i det digitale rom mer komplekst. Cyberoperasjoner utført av både statlige og andre aktører rammer sivil infrastruktur, næringsliv og politiske prosesser. Norge vil aktivt delta i internasjonalt samarbeid om cybersikkerhet og for en styrket etterlevelse av folkeretten, som det er internasjonal enighet om at også kommer til anvendelse i det digitale rom.

Kunstig intelligens, maskinlæring, stordatabehandling og sensorer utvikles i raskt tempo og tas i bruk på stadig flere samfunnsområder. Slik teknologi har åpnet for utvikling av våpensystemer som kan operere med ulike grader av menneskelig kontroll. Dette innebærer en rekke utfordringer av folkerettslig, etisk, humanitær og militær art. Regjeringen vil fortsette å arbeide for at det etableres en velfungerende internasjonal regulering av selvstyrte våpen. Det vil være viktig at regulering av nye, og kommende, våpenteknologier, inkluderer flest mulig land og særlig de store militærmaktene.

Rapport 2022

Internasjonal enighet om å arbeide for nedrustning og ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen

Ikkespredningsavtalens 10. tilsynskonferanse ble avholdt i august 2022, etter to års utsettelse pga. pandemien. Enighet ble blokkert av Russland. Arbeidet med verifikasjon av nedrustning ble videreført i 2022. Norge ledet den andre mellomstatlige ekspertgruppen i FN om verifikasjon av nedrustning. Gruppen ble oppnevnt av FNs generalsekretær og hadde bred geografisk deltakelse

med eksperter fra 25 stater. Syv av disse statene har kjernevåpen, og flere andre støtter Traktaten om forbud mot atomvåpen (Forbudstraktaten). Gruppen startet sitt arbeid i 2022, og ble enige om en sluttrapport i 2023. Dette er andre gang Norge leder en slik gruppe til enighet.

Gruppen understreket at verifikasjon er avgjørende for nedrustningsprosesser, og kom frem til et konsept for multilateralt arbeid om nedrustningsverifikasjon, som kan danne grunnlag for videre teknisk og vitenskapelig arbeid. Gruppen ble enig om at multilateralt arbeid med nedrustningsverifikasjon bør videreføres, inklusive diskusjoner knyttet til kapasitetsbygging om nedrustningsverifikasjon.

NorNed-samarbeidet har gjennom sin tekniske kompetanse en sentral rolle i arbeidet med å skape internasjonal enighet om nedrustning og ikke-spredning. Dette mangeårige samarbeidet ble videreført i 2022. Gjennom utvikling av tekniske løsninger bidro NorNed til å fremheve betydningen av ikke-kjernevåpenstaters deltakelse i verifikasjon av nedrustning. Bidrag til Norges aktive deltagelse i Quad og IPNDV sto sentralt.

Norge fremmer de humanitære konsekvensene av bruk av kjernevåpen i relevante fora som FNs generalforsamlings 1. komité, konferansene om Ikkespredningsavtalen (NPT) og i Nedrustningskonferansen (CD). Norge støtter gjennom flerårige avtaler internasjonale aktører som arbeider med faktabasert informasjon om humanitære konsekvenser, herunder humanitære konsekvenser av prøvesprengninger. Norge deltok som observatør til det første statspartsmøtet til Traktaten om forbud mot kjernevåpen (TPNW), med mål om å bygge ned polariserte fronter i debatten om kjernefysisk nedrustning. Norge vil ikke undertegne traktaten, da den strider mot våre NATO-forpliktelser. Støtten til Norske leger mot atomvåpen/ICAN Norge, Nei til atomvåpen og Norges Fredsråd bidro blant annet til at de kunne fortsette sin virksomhet med mål om økt kunnskap og debatt i den norske befolkningen om masseødeleggelsesvåpens medisinske og humanitære konsekvenser.

Forpliktelser under Ikkespredningsavtalen (NPT), Prøvestansavtalen (CTBT), Kjemi- og Biologivåpenkonvensjonen (CWC) og Biologivåpenkonvensjonen (BWC) er overholdt og arbeidet for kjernefysisk og radiologisk sikkerhet er bedret

Norges forpliktelser under Prøvestansavtalen ble overholdt. NORSAR utøvet rollen som nasjonalt

datasenter for overvåkingen av avtalen. Norge støttet Organisasjonen for prøvestansavtalens arbeid for at gjenværende land skal signere og ratifisere avtalen. I 2022 signerte og/eller ratifiserte Dominica, Ekvatorial-Guinea, Gambia, Salomonøyene, São Tomé og Príncipe, Tuvalu og Øst-Timor Prøvestansavtalen.

Norges forpliktelser under Kjemivåpenkonvensjonen ble overholdt. Gjennom en oppdragsavtale med Utenriksdepartementet leverte Forsvarets forskningsinstitutt faglig innsikt til Norges arbeid som medlem av det styrende organet i Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW). Norge ledet OPCWs statspartmøte i fra 2021 til 2022.

Norges forpliktelser under Biologivåpenkonvensjonen er overholdt. Norge deltok på den niende tilsynskonferansen i BWC. Norge arbeidet for å styrke konvensjonen langs realistiske spor, herunder ved å gjøre konvensjonen mer relevant mht. vitenskapelig utvikling og samarbeid om fredelig bruk.

Styrket internasjonalt samarbeid om normer og regler i verdensrommet

Norge har i 2022 deltatt aktivt i den åpne arbeidsgruppen i FNs generalforsamling om reduksjon av romtrusler gjennom normer, regler og prinsipper for ansvarlig adferd. Gjennom bidrag til FNs institutt for nedrustningsforskning har Norge støttet arbeidet i gruppen, og bidratt til økt oppmerksomhet rundt romsikkerhet blant FNs medlemsstater.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 14,4 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 6,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023.

Post 73 Klima, miljøtiltak og hav mv., kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker støtte til klima- og miljøinnsatser som ikke kun inkluderer utviklingsland, herunder tiltak som bidrar til gjennomføring av Parisavtalen, styrket kunnskap om internasjonale klima- og miljøutfordringer samt videreføring av arbeidet med klima, fred og sikkerhet. Posten dekker deler av det norske bidraget til det internasjonale Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet), som er et spleiselag mellom

flere departementer. Posten kan sees i sammenheng med bevilgningene under kap. 163 *Klima, miljø og hav* under programområde 03 *Internasjonal bistand*.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, bærekraftsmål 14 – Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling, og bærekraftsmål 15 – Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kunnskapen om klima- og miljøutfordringer er økt.
- Oppslutning om internasjonale klima- og miljøavtaler er styrket.

Prioriteringer 2024

Bevilgningen skal i hovedsak finansiere internasjonale klima- og miljøinnsatser. Prioriterte områder er hav, marin forsøpling, reform av ineffektive subsidier til fossile brensler, samt styrking av arbeidet med klima og sikkerhet. Støtten kan også bidra til kapasitetsbygging, kunnskaps- og kompetanseutvikling og teknologisamarbeid. Videre vil bevilgningen finansiere styrket kompetanse og kapasitet til å fremme norsk utenrikspolitikk på disse områdene. I 2024 videreføres innsatsen for klima, fred og sikkerhet basert på arbeidet som ble gjort under medlemsperioden i FNs sikkerhetsråd. Det faglige samarbeidet som er etablert med forskningsinstitusjoner vil videreføres for å styrke det faglige grunnlaget for sammenhengen mellom klimaendringer, fredsbygging og sikkerhet. En prioritering for Havpanelet i 2024 er å skape større forståelse for, og oppmerksomhet om, sammenhengen mellom havets miljøtilstand og globale miljø- og klimautfordringer, samt havets sentrale rolle i å løse mange av disse utfordringene. Panelet vil fortsette med kunnskapsutvikling på hav, og med å fremme betydningen av at havet forvaltes på en bærekraftig måte. Havpanelet vil også arbeide for at alle kyststater sørger for å utvikle bærekraftige havforvaltningsplaner for nasjonale farvann.

Rapport 2022

Kunnskapen om klima- og miljøutfordringer er økt

Norge oppnådde resultater innen klima, fred og sikkerhet under medlemsperioden i FNs sikkerhetsråd, noe som bidro til kunnskapstilfang på et viktig og prioritert område. Resultatene bygget i stor grad på faglig arbeid gjennom nordiske kunnskaps- og forskningsmiljøer (Norsk utenrikspolitisk institutt og Stockholm International Peace Research Institute). Blant annet ble det utarbeidet faktaark som viser sammenhengene mellom klimaendringer og sikkerhet for ti landsituasjoner på rådets agenda. Et nordisk-baltisk ekspertnettverk ble etablert, og det ble avholdt tematiske dialoger med forskningsmiljøer i relevante land.

Gjennom støtte til Global Subsidies Initiative (GSI) bidro Norge til å øke kunnskapen om reform av ineffektive fossile subsidier og hvordan dette bidrar til å nå klimamålene og bærekraftsmålene. GSI ligger under International Institute for Sustainable Development (IISD), som arbeider for å kartlegge fossile subsidier, informere globalt samt rådgi og gi støtte til reformer i utvalgte land som for eksempel *India*, *Indonesia* og *Sør-Afrika*. IISD er også sekretariat for Vennegruppen for reform av fossile subsidier (FFFSR), som arbeider opp mot bl.a. G-20, FNs klimakonvensjon (UNFCCC) og G7 for å fremheve betydningen av at ineffektive fossile subsidier fases ut.

Gjennom prosjektstøtte til Norsk Folkehjelp bidro Norge til å øke den internasjonale oppmerksomheten om miljømessige dimensjoner ved voldelig konflikt, og til å støtte tiltak for å redusere miljødeleggelse i kjølvannet av disse. Prosjektet bidro bl.a. til å overvåke og kartlegge miljøutfordringer som følge av den russiske invasjonen av *Ukraina*. Prosjektet utforsket også metoder for å identifisere reduksjon av grunnvann i *Jemen*, avskoging i Tigray i *Etiopia*, endringer i våtmarker i *Irak* og etableringen av et nettverk for sivilsamfunnsorganisasjoner som arbeider med miljø og væpnet konflikt.

Støtte til Verdensbankens arbeid mot fakling av gass og metanutslipp ble utsatt fra 2022 til 2023. Begrunnelsen for dette var at opprettelsen av nytt fond i Verdensbanken med større fokus på metanutslipp tok lenger tid å opprette enn planlagt. Samtidig ble det innvilget forlengelse av prosjektperioden for det etablerte fondet Global Gas Flaring Reduction Partnership. Verdensbanken begrunnet behovet for forlenget prosjektperiode med forsinkelser i gjennomføring som følge av covid-19.

Oppslutning om internasjonale klima- og miljøavtaler er styrket

Prosjektet Bellona COP27 etablerte en løsningsorientert arena med seminarer, lanseringer og debatt, fysisk sentrert rundt en paviljong inne på møteområdet for COP 27 i Sharm el-Sheik. Prosjektet åpnet samtidig for større norsk deltakelse fra øvrige sektorer, som et supplement til norske myndigheters tilstedeværelse på Norges delegasjonskontor, og for å koble norske og internasjonalt ledende aktører på klima- og miljøfeltet. Særlig fokus var rettet mot løsninger for utslippskutt globalt der Norge har kompetansemessige, historiske og industrielle fortrinn. Dette tiltaket ble også finansiert med midler fra kap. 115 *Næringsfremme, kultur og informasjon*, post 71 *Næringsfremme*.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 10,9 mill. kroner i 2024.

Det foreslås å rammeoverføre til sammen 1,2 mill. kroner tilbake til Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Olje- og energidepartementet grunnet redusert norsk bidrag til Havpanelet fordi flere land nå bidrar med finansiering.

Post 74 Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.

Tabell 7.2 Anslagsvis fordeling 2024

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
Europarådet – støtte til Den europeiske menneskerettsdomstolen	7 977	8 000	8 000
EU-opplysning	7 000	7 000	7 000
Drift av Institutt for fredsforsknings senter på Kypros og dets dialogarbeid	3 800	3 800	3 800
Støtte til Det internasjonale parlamentarikernettverket for tros- og livssynsfrihet gjennom Helsingforskomiteen	2 930	2 920	2 920
Nordem – støtte til valgobservasjon i Europa og Nord-Amerika	0	3 000	4 933
Oslo Freedom Forum	2 000	1 378	1 378
Fulbright – stipendordning	1 200	1 200	1 200
Arbeid mot antisemittisme. Bidrag til International Holocaust Remembrance Alliance og oppfølging i samarbeid med Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter og Falstadsenteret	1 001	1 080	1 080
Voksenåsen – kulturvirksomhet	750	750	750
Fremme av norsk-tysk samarbeid gjennom Willy Brandt-stiftelsen	600	600	600
Fremme av transatlantisk samarbeid gjennom Norge-Amerika Foreningen (NORAM)	500	500	500
Europapolitisk forskning	15 600	0	0
Forskningsprosjektet «Asia i endring»	5 000	0	0
Sum post 74	48 358	30 228	32 161

Bevilgningen dekker tilskudd til tiltak om gir økt kunnskap, styrket dialog og informasjonsutveksling om europeiske og internasjonale forhold. Bevilgningen er særlig rettet mot norske og internasjonale ikke-statlige aktører som anses som sentrale bidragsytere til ett eller flere av postens mål. Posten dekker enkeltstående tilskudd, inkludert tilskudd til navngitte mottakere, som ikke kan samles under én felles tilskuddsordning.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kunnskapen og samfunnsdebatten om sentrale europapolitiske og internasjonale spørsmål med relevans for Norge er økt.
- Kunnskapen om menneskerettigheter er økt.
- Nettverk for menneskerettighetsforvarere og deres arbeid er videreutviklet.
- Parlamentarikernettverk for tros- og livssynsfrihet er videreutviklet.
- Internasjonalt samarbeid mot antisemittisme er styrket.
- Europarådets medlemsstater etterlever i større grad sine forpliktelser.
- Posisjonen til Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) er styrket.

- Kapasiteten i EMD til å behandle etterslepet av saker er økt.
- Det liberale demokratiet i Europa og Nord-Amerika er styrket.
- Kunnskapsnivået og dialogen om konfliktspørsmålene på Kypros er styrket.
- Transatlantiske folk-til-folk-forbindelser er styrket.

Prioriteringer 2024

Det liberale demokratiet har vært under press i lengre tid – også i Europa og Nord-Amerika. Demokratisk valgte flertall benytter sin flertallsposisjon til å styrke egen stilling ved å undergrave grunnleggende demokratiske prinsipper. OSSEs kontor for demokrati og menneskerettigheter (ODIHR) gjennomfører valgobservasjoner i deltakerstatene og gir råd til myndighetene om forbedringer av valglovgivning og -gjennomføring. På bakgrunn av den demokratiske utviklingen i mange vestlige land foreslår regjeringen å øke støtten til deltakelse i valgobservasjoner i Europa og i Nord-Amerika, jf. tabell 7.2. NORDEM utdanner og sekonderer norske observatører til valgobservasjoner i regi av OSSE, Europarådet, EU m.fl. Midlene vil kanaliseres inn i Utenriksdepartementets eksisterende avtale med NORDEM.

Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) er Europarådets fremste og Europas viktigste menneskerettighetsorgan. Reformen er gjennomført, men det er fortsatt opptil flere års ventetid fra en sak blir akseptert til dom foreligger. Norge vil fortsette å støtte arbeid for å effektivisere saksbehandlingsprosedyrene i domstolen og redusere etterslep. Videre skal Europarådets assistanse til medlemsstater for å bistå til korrekt og hurtig etterlevelse av dommer, prioriteres. En viktig del av støtten er fortsatt finansiering av norske jurister til stillinger i domstolen og avdelingen for gjennomføring av dommer.

Støtten til Institutt for fredsforskning (PRIO) senter på Kypros videreføres. Senteret har en viktig rolle som premissleverandør for politiske og internasjonale aktører og er en sentral formidler og tilrettelegger på Kypros.

Det gis også tilskudd til EU-opplysning til Europabevegelsen og Nei til EU. Støtten til Willy Brandt-stiftelsen videreføres.

Fulbright-programmet ble etablert for å øke forståelsen mellom folk i USA og andre land gjennom utveksling av personer, ideer og kunnskaper. Tilskudd til stipender er et bidrag til å fremme det bilaterale forholdet mellom Norge og USA.

Norge har et betydelig internasjonalt engasjement for menneskerettigheter og demokrati. Ytringsfrihet, beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere, tros- og livssynsfrihet, likestilling og menneskerettighetene til LHBT+-personer er særlig prioriterte tema. Viktige virkemidler inkluderer mer forskning, støtte til nettverksbygging, deltakelse i sentrale fora og initiativ, og informasjons tiltak.

Tilskuddet til arbeidet mot antisemittisme dekker Norges medlemskontingent til International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), oppfølging av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) og Falstadsenterets arbeid med alliansen, samt utgifter til gjennomføring av den internasjonale Holocaustdagen i Oslo, som HL-senteret har seg ansvaret for.

Voksenåsen er Norges nasjonalgave til Sverige som takk for svensk bistand til krigsrammede under 2. verdenskrig, og er heleid av den svenske staten. Norges støtte til Voksenåsens drift er en kompensasjon for bortfallet av et tidligere moms-fritak.

Rapport 2022

Reformprosessen i EMD, som startet opp for drøyt ti år siden, har ført til at ventelistene på behandling av saker er redusert med en tredjedel. Arbeidet med å effektivisere saksbehandlingen og redusere etterslepet ble videreført i fjor med norsk støtte. En viktig del av støtten var at norske jurister arbeidet i domstolen. De fikk samtidig verdifull erfaring som kommer til nytte i den norske justissektoren.

Norge rapporterte i 2022 til International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) om konkrete tiltak for å bekjempe antisemittisme. Rapporten bygget på norsk handlingsplan mot antisemittisme og dreier seg om utvikling av nasjonale undervisningstilbud, innovativt arbeid i skolen mot diskriminering og for toleranse og åpenhet, og tilgang til arkiver. Norske fagmiljøer har bidratt sterkt til dette arbeidet, og rapporten ble godt mottatt. Midler fra denne posten bidro også til planlegging og gjennomføring av Holocaustdagen i regi av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter.

Det internasjonale parlamentarikernettverket for tros- og livssynsfrihet (IPPFoRB) er blitt en viktig del av det internasjonale arbeidet på feltet. Midlene under denne posten ble benyttet til kompetansebygging og internasjonalt påvirkningsarbeid, samt til drift av nettverkets sekretariat i Den norske Helsingforskomité. Det ble arbeidet for å

ta igjen etterslepet etter pandemien. Arbeidet med å mobilisere parlamentarikere globalt ble videreført.

Oslo Freedom Forum 2022 hadde som mål å synliggjøre den viktige rollen menneskerettighetsforsvarere spiller som endringsagenter i sine samfunn. Arrangementet ga 25 hovedtalere en global plattform for sitt engasjement for menneskerettigheter og demokrati, og bidro til debatt, oppmerksomhet, nettverksbygging og kunnskapsdeling blant deltakerne. Forumet nådde ut til et bredt globalt publikum, med over 600 publiserte artikler og 50 millioner treff i sosiale medier.

Institutt for fredsforskning (PRIO) senter på Kypros var i 2022 et ledende ressurscenter for analyse av, og forskning på, Kypros-konflikten. Senteret sto i kontakt med aktører både nord og sør på Kypros, i tillegg til i Hellas og Tyrkia. Senteret etablerte i 2022 et kontor i Aten, i tillegg til i

Nikosia, fordi Aten og kontaktene derfra til Ankara er blitt viktigere i Kypros-konflikten. Konflikten var frossen i 2022. Det var lite positiv utvikling, men senteret bidro til å opprettholde nettverk og kunnskap som kan bli viktige i 2023.

Tilskudd til EU-opplysning (Nei til EU og Europabevegelsen) og tilskudd til europapolitisk forskning bidro i 2022 til å øke kunnskap, kompetanse, nettverksbygging og samfunnsdebatt om sentrale europapolitiske og nordiske spørsmål.

Støtten til Fulbright-programmet og NORAM bidro i 2022 til å videreføre disse institusjonenes arbeid med å fremme transatlantisk samarbeid innen utdanning og forskning.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 32,2 mill. kroner for 2024.

Programområde 03 Internasjonal bistand

Programområder under departementet

Betegnelse	(i 1 000 kr)			
	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
Programområde 03 Internasjonal bistand	46 677 907	40 991 356	48 398 112	18,1
<i>Sum utgifter</i>	<i>46 677 907</i>	<i>40 991 356</i>	<i>48 398 112</i>	<i>18,1</i>
Programområde 03 Internasjonal bistand	10 893			0,0
<i>Sum inntekter</i>	<i>10 893</i>			<i>0,0</i>

Norsk bistand er basert på regelverket for offisiell utviklingsbistand (Official Development Assistance, ODA), som vedtas av utviklingskomitéen (DAC) i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD). Offisiell utviklingsbistand (ODA) er OECDs betegnelse på offentlig bistand (lån, gaver og faglig bistand) som fremmer og er særskilt rettet inn mot økonomisk vekst og velferd i utviklingsland. Hvilke land som regnes som utviklingsland defineres av DAC og DACs regelverk ligger til grunn for norsk bistand.

Det finnes også tiltak som har en fattigdomsreducerende effekt og kommer utviklingsland til gode, men som ikke nødvendigvis er helt i tråd med ODA-regelverket. Her vil en viss fleksibilitet kunne bidra til høyere effektivitet. I Hurdalsplattformen står det at regjeringen vil bruke bistandsbudsjettet til internasjonal innsats for å oppnå FN-målene om sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft. Det er for eksempel forankret i FN at det er en klar sammenheng mellom utvikling og nedrustning. Til tross for dette er det flere tilskudd til arbeid for kjernefysisk nedrustning som ikke kan ODA-godkjennes. For 2024 foreslår regjeringen bl.a. at det kan gis støtte til nedrustning og utvikling som har dokumentert utviklingseffekt, jf. omtale under kap. 151, post 71 *Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning*.

Hele det pliktige bidraget til Verdens helseorganisasjon (WHO) dekkes fra 2024 på bistandsbudsjettet under kap. 151, post 74 *Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.* Også Klima- og miljødepartementets tilskudd til sekretariatet for FNs

klimakonvensjon (UNFCCC) og Koalisjonen for klima og ren luft foreslås fra 2024 bevilget som en del av bistandsbudsjettet. Nedbetaling av Norges bidrag til CEPIs covid-19-vaksineutvikling fra 2020 er også en global satsing som ikke er 100 pst. ODA-godkjent, men dekkes i sin helhet under kap. 160, post 70 *Helse*.

Kriser, spesielt som følge av sykdomsutbrudd og naturkatastrofer, kan også forårsake omfattende akutte humanitære behov blant sårbare mennesker som bor eller oppholder seg i land som ikke er utviklingsland. I konkrete situasjoner vil regjeringen vurdere å bidra med humanitær bistand i disse landene, jf. omtale under kap. 150, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*.

Innenfor Nansen-programmet for Ukraina kan sivil støtte også unntaksvis gå til tiltak som ikke kan rapporteres som ODA for å sikre nødvendig fleksibilitet. For 2024 gjelder dette for eksempel kapitalinnskudd i Europarådets utviklingsbank, jf. omtale under kap. 159, post 73 *Ukraina og naboland*.

Regjeringen foreslår et bistandsbudsjett på til sammen 51 708,4 mill. kroner i 2024, fordelt med:

- 48 398,1 mill. kroner på Utenriksdepartementets budsjett under programområde 03 *Internasjonal bistand*. Dette inkluderer ODA-godkjente flyktningutgifter i Norge som er anslått til 3 770,5 mill. kroner i 2024.
- 3 168,3 mill. kroner på Klima- og miljødepartementets kap. 1482 til Klima- og skoginitiativet og 18 mill. kroner til sekretariatet for FNs klimakonvensjon (UNFCCC) og Koalisjonen for klima og ren luft under kap. 1400, post 76.

- 106,6 mill. kroner på Finansdepartementets budsjett. 63,2 mill. kroner til nettoordning for merverdiavgift, 38,7 mill. kroner til bistandsprosjekter under Riksrevisjonen, og til sammen 4,8 mill. kroner i mindre rammeoverføringer til Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, Statens innkjøpscenter og Statistisk sentralbyrå.
- 15,4 mill. kroner på Kunnskapsdepartementets budsjett for ODA-andelen til forskning under Norges forskningsråd.
- 1,9 mill. kroner på Kommunal- og distriktsdepartementets budsjett etter rammeoverføring til Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon.

Forslaget er en økning på 7,5 mrd. kroner sammenlignet med Saldert budsjett 2023 og tilsvarer 0,94 pst. av anslått brutto nasjonalinntekt (BNI). Regjeringen vil fortsette å øke bistanden i årene fremover med en målsetting om å bruke 1 pst. av BNI til internasjonal innsats for å oppnå FN-målene om sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.

Rapport om norsk bistand i 2022 er nærmere omtalt i eget avsnitt i del III, kapittel 9, samt i vedlegg 1–6.

Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet

Utgifter under programkategori 03.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
140	Utenriksdepartementet	1 810 745	1 904 428	2 151 734	13,0
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	341 710	346 198	411 285	18,8
144	Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)	177 229	238 899	242 911	1,7
	Sum kategori 03.00	2 329 684	2 489 525	2 805 930	12,7

Programkategori 03.00 *Forvaltning av utviklingssamarbeidet* omfatter bevilgninger til administrasjon av offisiell utviklingsbistand.

Tilskuddsordningene under programområde 03 *Internasjonal bistand* forvaltes av Utenriksdepartementet (herunder utenriksstasjonene), Norad og Norec.

Norfund forvalter bevilgningene under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 75, 76, 95 og 96, som også omfatter Klimainvesteringsfondet. Norfund forvalter også en tilskuddsordning under kap. 162, post 70 *Bærekraftig jobbskaping, næringsutvikling og handel*. Utover dette delegeres også forvaltningen av enkelte tilskuddsordninger til andre statlige aktører.

Utenriksdepartementets mål, oppgaver og administrative ansvar generelt, samt rapport på målene for 2022, er nærmere omtalt under programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*, da disse i stor grad overlapper med hverandre.

I tillegg til målene under programkategori 02.00, skal bevilgningene under programkategori 03.00 også bidra til at bistanden er samordnet og resultatorientert.

Utenriksdepartementets arbeid med å effektivisere drift og forvaltning er nærmere beskrevet i Del I, kap. 2 *Effektiv drift og forvaltning av utenriksstjenesten*.

Kap. 140 Utenriksdepartementet

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	
01	Driftsutgifter	1 663 913	1 732 968	1 978 461	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	105 481	133 383	115 494	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	38 921	38 077	57 779	
89	Valutatap (disagio)	2 430			
	Sum kap. 140	1 810 745	1 904 428	2 151 734	

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til administrasjon av utviklingssamarbeidet i Utenriksdepartementet og ved utenriksstasjonene. Om lag 40 pst. av utenriksstasjonens ansatte jobber med forvaltning av utviklingssamarbeidet. Dette er utgifter som kan klassifiseres som offisiell utviklingshjelp i henhold til OECDs utviklingskomité (DAC) regelverk.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1 978,5 mill. kroner for 2024. Det er en samlet økning på 245,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023, som hovedsakelig skyldes pris- og valutakursjustering. Posten foreslås redusert med 8,5 mill. kroner som følge av områdegjennomgangen av utenriksstasjonen, jf. omtale under programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*.

Nansen-programmet for Ukraina blir den største satsingen i norsk bistandshistorie. For å styre og forvalte denne satsingen foreslås det å øke Utenriksdepartementets driftsbudsjett med 15,7 mill. kroner. Det foreslås også å øke post 21 *Spesielle driftsutgifter* og Norads driftsbudsjett under kap. 141 *Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)*, post 01, til dette formålet.

Det foreslås å rammeoverføre 39,2 mill. kroner fra Klima- og miljødepartementets kap. 1482, post 01 til posten for ni spesialutsendinger for Klima- og skoginitiativet (KOS) som finansieres ved rammeoverføring fra 2024. Det inkluderer utgifter for totalt 14 lokalt ansatte medarbeidere som jobber med KOS ved utenriksstasjonene.

0,2 mill. kroner foreslås overført til Kommunal- og distriktsdepartementets kap. 510, post 01 til et felles departementsakademi. Akademiet skal utvikle og tilby relevante kompetansetilbud for alle departementsansatte.

Utenriksdepartementet har inngått avtale med Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ), som delservicekunde av regnskapstjenester. Det foreslås derfor å rammeoverføre 2,5 mill. kroner til Finansdepartementets kap. 1605, post 01 fra posten.

Det vises også til forslag til vedtak under romertall II om fullmakt til å overskride bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3140, post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak innenfor utviklingssamarbeidet med mål om å styrke kvaliteten i bistandsforvaltningen. Bevilgningen går bl.a. til kjøp av eksterne faglige tjenester for å gjennomføre studier, utredninger, faglig rådgivning, program- og prosjektvurderinger, revisjoner og andre forvaltningsfaglige tjenester. En del av bevilgningen tildeles Norad. Bevilgningen vil også dekke inntil 10 mill. kroner i 2024 til forvaltning av den nye statlige garantiordningen for å utløse økte investeringer i fornybar energi i utviklingsland, jf. omtale under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 72 *Fornybar energi*. Norad er gitt i oppdrag å forvalte ordningen og sørge for at den går i balanse på sikt. Dette innebærer bl.a. å kunngjøre ordningen, motta og vurdere søknader, risikovurdering og vurdering av subsidier til garantimottakere. Norfund skal benyttes for ekstern risikovurdering.

Bevilgningen dekker kostnader til Norges freds- og forsoningsengasjement, inkludert Oslo Forum, Giverlandsgruppen for Palestina (AHLC), samt konferanser og arrangement med utviklingspolitisk og bistandsfaglig innhold.

Rammeavtalene for forskning og utvikling 2021–2024 dekkes under denne posten, og gir tilgang til eksisterende og ny forskning på de fleste områder under bærekraftsmålene. Administrasjon av Innovasjon Norge sitt humanitære innovasjonsprogram (HIP Norway) dekkes også under posten.

Bevilgningen dekker tiltak innen arbeidet for kvinner, fred og sikkerhet, samt faglige tjenester tilknyttet arbeidet med likestilling og kvinners rettigheter. Bevilgningen benyttes videre til å støtte opp om rekruttering av norske borgere til utviklingsrelaterte organisasjoner. Kjøp av eksterne tjenester til digitalisering av tilskuddsforvaltningen dekkes også under denne posten.

Nansen-programmet for Ukraina blir den største satsingen i norsk bistandshistorie. For å styre og forvalte denne satsingen foreslås det å øke Utenriksdepartementets driftsbudsjett under kap. 140, post 01 og Norads driftsbudsjett under kap. 141, post 01. Ansvaret for denne porteføljen påvirker også behov for eksterne faglige tjenester, som evalueringer og granskninger i forbindelse med varslingssaker. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) håndterer Ukraina-bistanden som i dag går gjennom EUs sivile beredskapsordning (UCPM), Medevac-ordningen og ulike typer materiellbistand. Dette er nye store

oppgaver som krever økte ressurser til DSB over denne posten.

Direktorat for strålevern og atomsikkerhet (DSA) er UD's fagdirektorat på atomsikkerhetsområdet og delegeres forvaltning av atomsikkerhetstiltak over Nansen-programmet. For å sikre god forvaltning, kontroll og koordinering av den betydelige prosjektporteføljen er det også behov for økte driftsmidler til DSA.

Rapport 2022

Samlet ble det brukt 105,5 mill. kroner under posten i 2022 til innkjøp av faglig rådgivning og andre utviklings- og forvaltningsfaglige oppdrag innen hele det utviklingspolitiske feltet. Det inkluderte bruk av spesialrevisjoner og granskinger, som har vært viktig for Utenriksdepartementets oppfølging av mistanke om økonomiske misligheter. Under følger en redegjørelse for de største tiltakene finansiert under posten i 2022.

Forvaltningsfaglige tjenester mv.

Bevilgningen dekket sekretariatstjenester for Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet). Dette bidro til økt oppmerksomhet om koblingen mellom hav og bærekraftsmålene inn i større, internasjonale konferanser. Bevilgningen ble også brukt til kunnskaps- og kompetanseoverføring fra Havpanelet og medlemsland til utviklingsland.

En stor del av bevilgningen ble benyttet til faglige rådgivningstjenester i Norad og ved utenriksstasjonene. Midlene ble benyttet til bl.a. kjøp av eksterne tjenester for utviklings- og forvaltningsfaglige oppdrag, program- og prosjektvurderinger samt midtveisgjennomganger av bistandsprosjekter.

Gjennom rammeavtalen for forskning og utvikling (2021–2024) har Utenriksdepartementet og Norad fått godt tilfang av forskningsbasert kunnskap, som er viktig for å nå bærekraftsmålene. Temaene spenner fra humanitær nedrustning, fattigdomsreduksjon, kvinner og konflikt, klima, det grønne skiftet og matsikkerhet, skatt og korrupsjonsbekjempelse. Det ble bl.a. bestilt løpende forskning om de globale konsekvensene av krigen i Ukraina.

Innovasjon Norges utgifter til forvaltning av det humanitære innovasjonsprogrammet «HIP Norway», som omtales under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*, ble dekket her.

Ekstraordinære administrasjonsutgifter hos Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i forbindelse med forvaltning av Ukraina-bistanden ble dekket under denne posten.

Posten ble også benyttet til fred- og forsoningsarbeid i bl.a. Colombia, Venezuela og Filipinene, samt til kapasitetsbygging i fred- og forsoningsarbeid.

Arrangementer

Bevilgningen dekket kostnader til Norges freds- og forsoningsengasjement, inkludert Oslo Forum som ble arrangert for første gang etter pandemien i juni 2022.

Toppmøtet for personer med nedsatt funksjonsevne, Global Disability Summit, ble avholdt digitalt i februar 2022 under norsk lederskap, i samarbeid med Ghana og sivilt samfunn. Toppmøtet var det andre i rekken, og hadde som mål å føre til en opptrapping av den globale innsatsen for å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne blir hørt, inkludert og likestilt i alle land. En rekke land og organisasjoner deltok på høyt nivå, og forpliktet seg til å styrke innsatsen.

Bevilgningen dekket Norsk Utenrikspolitisk Institutt's utarbeidelse av rapport om nordisk-afrikansk samarbeid, knyttet til Det nordisk-afrikanske initiativet til støtte for multilateralt samarbeid og en regelstyrt verdensorden. Rapporten ble lansert på sidearrangement i anledning nordisk-afrikansk utenriksministermøte i Helsinki juni 2022. Gjennom avtale med European Council on Foreign Relations ble det avholdt tre rundebord for å fremme åpen dialog og mer likeverdige partnerskap mellom Afrika og Europa. Berørt tematikk var grønt skifte og energi, Europas kolonihistorie, samt afrikanske lands eget ansvar.

Evaluerings-tjenester

Bevilgningen ble brukt til å dekke Norges bidrag for 2022 til nettverket for gjennomganger av multilaterale organisasjoner, MOPAN. MOPAN gikk i 2022 gjennom 15 organisasjoner og ga i tillegg ut tre rapporter i serien om effektivitet i det multilaterale systemet. Den første rapporten drøftet effektivitet i humanitære organisasjoner. Den andre undersøkte om helheten ble mer enn summen av delene i det multilaterale systemets svar på covid-19. I den tredje rapporten kartla MOPAN bekjempelse av seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering på tvers av multilaterale organisasjoner.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 115,5 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 17,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023.

19,4 mill. kroner foreslås flyttet fra posten til kap. 141 *Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)*, post 01 *Driftsutgifter*. Av dette beløpet skal 15 mill. kroner bidra til å styrke Norads interne kapasitet til å levere faglige rådgivningstjenester, slik at konsulentbruk kan reduseres. Se nærmere omtale under kap. 141, post 01.

1 mill. kroner foreslås flyttet fra posten til kap. 144 *Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)*, post 01 *Driftsutgifter* for å dekke utgifter til rekruttering til internasjonale organisasjoner. Se nærmere omtale under kap. 144.

Bevilgningen foreslås økt med 9,5 mill. kroner til DSB og DSA sitt arbeid innen Nansen-programmet for Ukraina og kjøp av faglige tjenester og andre driftsutgifter som ikke dekkes under kap. 140, post 01 eller kap. 141, post 01.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til større anskaffelser i eiendomsprosjekter, herunder til innredning av nye lokaler, rehabilitering- og vedlikehold av eksisterende lokaler, samt fysiske sikringstiltak ved utenriksstasjonene og i Utenriksdepartementet. Bevilgningen dekker også anskaffelse av pansrede biler til særlig risikoutsatte utenriksstasjoner, og investeringer i graderte kommunikasjonssystemer som Nasjonalt Hemmelig Nett (NHN) på utenriksstasjonene.

Prioriteringer 2024

Det planlegges for flere prosjekter i eiendomsporteføljen for å gi sikre, moderne, effektive og fleksible arbeidsplasser der sikkerhetsløsningene ivaretar de kravene det lokale trusselnivået tilsier. Prosjektene skal også fremme miljøvennlig og energieffektive bygg. Flere større rehabiliterings- og byggeprosjekter i samarbeid med Statsbygg vil

ha oppstart i 2024. Det planlegges også for nye effektiviseringstiltak i den privatleide eiendomsporteføljen, herunder både for kansellier og embetsboliger. Utenriksstasjonen fortsetter å være til stede i svært risikoutsatte land og områder, og nødvendig utskifting og innkjøp av pansrede biler tilpasset denne risiko vil bli prioritert. Det er også behov for videre utrulling av høygradert utstyr til Nasjonalt Hemmelig Nett (NHN) på utenriksstasjonene, i samarbeid med Forsvarsdepartementet. Russlands fullskalainvasjon av Ukraina forsterker behovet.

Rapport 2022

I takt med politiske prioriteringer og eksterne rammebetingelser gjennomførte Utenriksdepartementet i 2022 flere effektiviseringstiltak i eiendomsporteføljen i utlandet. Flere utenriksstasjoner har flyttet inn i nye, moderne og arealeffektive kontorlokaler. Det ble også gjennomført omfattende ekstra sikringsarbeider ved flere utenriksstasjoner for å ivareta endringer i lokalt trusselbilde.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 57,8 mill. kroner i 2024. Bevilgningen foreslås økt med 11,2 mill. kroner til investeringer i graderte kommunikasjonssystemer ved utenriksstasjoner, i tillegg til pris- og valutakursjustering.

Post 89 Valutatap (disagio)

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser per 31. desember. Det kan også gjøres føringer i løpet av året. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå enten kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt valutatap på kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 89 *Valutatap*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Kap. 3140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
89	Valutagevinst (agio)	10 893		
	Sum kap. 3140	10 893		

Post 05 Refusjon spesialutsendinger mv.

På denne posten føres ymse inntekter og eventuelle refusjoner Utenriksdepartementet mottar fra andre departementer til utgifter for spesialutsendinger ved utenriksstasjonene som kan klassifiseres som offisiell utviklingshjelp. Lønns- og driftsutgifter for disse spesialutsendingene belastes kap. 140, post 01. Se også omtale under programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 01 *Driftsutgifter*, mot tilsvarende merinntekt under post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*, jf. forslag til vedtak under romertall II.

Post 89 Valutagevinst (agio)

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser per 31. desember. Det kan også gjøres føringer i løpet av året. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå enten kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuell valutagevinst på kap. 3140 *Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen*, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	309 565	307 629	370 360
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	32 145	38 569	40 925
	Sum kap. 141	341 710	346 198	411 285

Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad) skal bistå Utenriksdepartementet med å realisere målene i norsk utviklingspolitikk.

Norad har ansvar for å forvalte en rekke tilskuddsordninger, gi bistandsfaglige og forvaltningsfaglige råd til Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene, og for å dele norsk kompetanse med utviklingsland gjennom bruk av norske fagmiljøer. Norad skal kommunisere resultater av bistanden og utviklingssamarbeidet, og initiere og gjennomføre uavhengige evalueringer.

Bevilgningene under kapitlet finansierer ordinære driftsoppgaver i Norad. Midler til kjøp av enkelte eksterne, faglige tjenester tildeles

Norad fra kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 21 *Spesielle driftsutgifter*. I saker som gjelder regjeringens klima- og skoginitiativ under Klima- og miljødepartementet, tildeles Norad midler fra kap. 1482 *Internasjonale klima- og utviklingstiltak*.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter for Norad. Dette inkluderer driftskostnader til forvaltningen av den sivile delen av Nansen-programmet, som ble overført til Norad i 2023. Bevilgningen dekker også utvikling og drift av ny IKT-plattform.

Rapport 2022

Om lag 79 pst. av driftsmidlene gikk til lønn og velferd. Driftsbudsjettet for øvrig ble hovedsakelig benyttet til faste utgifter som husleie og inngåtte avtaler til drift og utvikling av digitale verktøy.

I 2022 forvaltet Norad, på vegne av Utenriksdepartementet og Klima- og miljødepartementet, i overkant av 17,7 mrd. kroner, fordelt på 30 tilskuddsposter. Tilskuddsmidlene har gått via globale initiativ, multilaterale organisasjoner, bedrifter og via norske, lokale og internasjonale organisasjoner og offentlige institusjoner. Rapportering for tilskuddsmidlene på Utenriksdepartementets område er beskrevet under den enkelte tilskuddspost under programkategori 03.10 *Utviklingssamarbeidet*.

Norad ga også i 2022 faglige råd til Utenriksdepartementet og bisto ambassader og delegasjoner med rådgivning og kvalitetssikring. Norad utarbeidet norsk offisiell bistandsstatistikk, som ble publisert i mai 2022.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 370,4 mill. kroner for 2024. Det er en økning på 62,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023.

Norad fikk i juni 2023 ansvaret for forvaltningen av den sivile delen av Nansen-programmet for Ukraina. Det foreslås derfor å øke bevilgningen på posten med 26,6 mill. kroner til dette formålet. I tillegg justeres bevilgningen for pris- og lønnsvekst.

Det foreslås å flytte 19,4 mill. kroner til posten fra kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 21 *Spesielle driftsutgifter*. 4,4 mill. kroner gjelder helårsvirkning for drift av Norads IKT-plattform. 15 mill. kroner skal bidra til å styrke Norads interne kapasitet til å levere bistandsfaglige og forvaltningsfaglige råd til Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene, slik at konsulentbruk kan reduseres.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Norad skal formidle kunnskap om bistand og resultater av bistand. Bevilgningen dekker bl.a.

utgifter til gjennomføring av Norads informasjons- og kommunikasjonsvirksomhet, inkludert utgivelse av det uavhengige fagbladet Panorama (som tidligere het Bistandsaktuelt).

Bevilgningen dekker også bl.a. utgifter til kjøp av eksterne tjenester for evaluering, internrevisjon og til ekstern kvalitetssikring i granskninger og varslingssaker.

Rapport 2022

Norad har i 2022 kommunisert om langsiktig utviklingssamarbeid og resultater av bistand ved hjelp av en rekke virkemidler. Direktoratet har formidlet fagkunnskap gjennom rapporter og analyser, i redaksjonelle medier og digitale kanaler, og ved å skape arenaer og samlingsplasser. Det ble produsert flere informasjonsfilmer, og informasjonskampanjen *Mateffekten* fortsatte fra 2021. Kampanjen ble også brukt i et undervisningsopplegg utviklet i samarbeid med FN-sambandet.

Totalt arrangerte Norad om lag 50 møteplasser for kunnskapsformidling og debatt. Mange av disse var digitalt tilrettelagte sendinger for å være inkluderende arenaer for hele landet og partnere internasjonalt. Norad-konferansen var i 2022 heldigital på grunn av pandemien, og nådde over 700 deltakere.

Bistandsaktuelt (nå Panorama) hadde 1,3 millioner sidevisninger, og ble i tillegg sitert i andre medier.

Avdeling for evaluering i Norad ferdigstilte i løpet av året åtte evalueringer og studier, samt årsrapporten «Langsiktighet i en verden i endring». Basert på funn fra tidligere evalueringer, presenterer årsrapporten faktorer som er nødvendige for å lykkes med bistand. Langsiktighet i bistandsarbeidet trekkes fram som spesielt viktig, særlig i en verden i endring. Andre faktorer er troverdighet, tillit, forutsigbarhet, kompetanse og læring.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 40,9 mill. kroner for 2024.

Kap. 144 Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	55 979	55 422	59 434
70	Uttekslingsordninger, <i>kan overføres</i>	121 250	133 477	133 477
71	Rekruttering til internasjonale organisasjoner, <i>kan overføres</i>		50 000	50 000
	Sum kap. 144	177 229	238 899	242 911

Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec) er en del av Norges samlede innsats for å gjennomføre 2030-agendaen om bærekraftsmålene og bidrar til å realisere de overordnede målene i norsk utviklingspolitikk. Norec forvalter tilskudd for å styrke globale partnerskap som bidrar til bærekraftig utvikling og til å gi unge mennesker i Norge og i det globale sør internasjonal arbeids erfaring og kompetanse innen bærekraftig utvikling. Dette skjer både gjennom utvekslingsprosjekter støttet av tilskuddsordningen, og ved rekruttering av nordmenn til internasjonale organisasjoner.

Gjennom sin rolle som kompetansesenter for utvekslingssamarbeid, har Norec en forpliktelse til å dele kunnskap om hvordan lykkes med globale partnerskap.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker Norecs lønns- og driftsutgifter. I tillegg omfatter posten programrelaterte aktiviteter og driftsutgifter ved rekruttering til, og kontakt med, multilaterale organisasjoner.

Rapport 2022

I 2022 var Norec tilbake på om lag samme aktivitetsnivå som før pandemiårene 2020 og 2021, både for søkere til utvekslingsordningen og drift av kompetansesenteret.

Norecs rolle som kompetansesenter er styrket og søknadstallene for tilskuddsordningen økte gjennom 2022. Norec opplever å være en etterspurt bidragsyter til konferanser, rapporter og kurs. I løpet av 2022 formidlet Norec kunnskap om utveksling og globale partnerskap som metode for bærekraftig utvikling i ulike fora. Norec økte også sin synlighet gjennom sosiale medier i 2022.

På oppdrag for Norec gjennomførte Menon Economics i 2022 en evaluering av etableringen av Norec i Førde etter at etaten ble vedtatt flyttet fra Oslo. Hovedproblemstillingen for arbeidet var hvordan etableringen i Førde, inkludert endring av navn og instruks, har påvirket organisasjonen og dens evne til å levere på samfunnsoppdraget. Hovedkonklusjonene i rapporten «Etablering av Norec i Førde» er at Norec leverer bedre på samfunnsoppdraget etter flyttingen, at brukerne er fornøyde, at dialogen med Utenriksdepartementet er god og at det går lett å rekruttere kompetent arbeidskraft til Førde.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 59,4 mill. kroner for 2024. Det foreslås å flytte 1 mill. kroner til denne posten fra kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 21 *Spesielle driftsutgifter* for å dekke utgifter til rekruttering til, og kontakt med, multilaterale organisasjoner, jf. kap. 144, post 71 *Rekruttering til internasjonale organisasjoner*.

Post 70 Utvekslingsordninger, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til partnerskap mellom virksomheter i Norge og utvalgte land i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Bevilgningen støtter både nord-sør og sør-sør partnerskap. Støtten omfatter også ulike metoder for erfarings- og kompetanseutvikling, deriblant utveksling av personell, digitalt samarbeid, organisasjonsutvikling og nettverksbygging.

Ordningen gir tilskudd til aktører i offentlig, privat og frivillig sektor som bl.a. arbeider med utdanning, helse, næringsliv, klima, miljø, hav og styrking av sivil samfunn gjennom utvikling av ungt lederskap. Tilskudd til Den afrikanske uni-

ons ungdomsutvekslingsprogram dekkes også under denne posten.

Mål 2024

Bevilgningen skal særlig støtte opp under bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling, i tillegg til prioriteringer innenfor ulike tematiske mål.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Virksomheter som mottar støtte til utvekslingsprosjekter i sine globale partnerskap har styrket sitt arbeid for bærekraftig utvikling.
- Unge mennesker har fått internasjonal arbeidserfaring og kompetanse innen bærekraftig utvikling.

Prioriteringer 2024

Norec skal sikre en variert portefølje med prosjekter med tanke på tema og hvilken type aktører som deltar. I 2024 skal nye partnerskap innen klima, klimatilpasning og matsikkerhet prioriteres.

I tillegg skal det legges vekt på å utvikle nye metoder for arbeidsutveksling og kompetanseheving som komplementerer eksisterende bærekraftsbidrag og som øker merverdi og effekt av enkeltprosjekter.

Rapport 2022

Virksomheter som mottar støtte til utvekslingsprosjekter i sine globale partnerskap har styrket sitt arbeid for bærekraftig utvikling.

Norec hadde 81 samarbeidsavtaler som var aktive i hele eller deler av 2022. Avtalene involverer 183 ulike organisasjoner som har samarbeidet om å fremme bærekraftsmålene. 10 pst. av partnerskapene jobbet med klima og klimatilpasning, sult, miljø og hav, mot 6 pst. i 2021. Dette bidrar til at partnere og utvekslingsdeltakere står bedre rustet med ny og fordypet kompetanse innen arbeid med bærekraftsmålene og hvordan deres egne prosjekter kan knyttes til målene og bidra til endringer på individ-, institusjons- og samfunnsnivå.

Unge mennesker har fått internasjonal arbeidserfaring og kompetanse innen bærekraftig utvikling.

I løpet av 2022 deltok 198 unge mennesker i utvekslingsprosjekter støttet av Norec. Deltakerne var i snitt på utveksling i ni måneder. I til-

legg fikk Den afrikanske union (AU) støtte til 18 utvekslingsdeltakere for å styrke organisasjonens arbeid for delte verdier og panafrikanisme.

Norec bruker spørreundersøkelser for å samle informasjon fra de som har vært på utveksling. Andelen som sier at de har hatt læringsutbytte av utvekslingen har vært høy siden oppstarten av undersøkelsene i 2007. Det gjelder også for 2022. Mange rapporterer også om holdningsendringer og åtte av ti deltakere på utreisekurs sier at de har fått bedre forståelse for bærekraftsmålene og hvordan prosjektene deres kan knyttes til dem.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 133,5 mill. kroner for 2024.

Post 71 Rekruttering til internasjonale organisasjoner, kan overføres

Bevilgningen dekker finansiering av norske junioreksperter til FN-organisasjonene og utviklingsbankene, senioreksperter til FN og Verdensbanken, FN-frivillige, og stipendordningen for praktikanter til FN og andre internasjonale organisasjoner.

Bevilgningen på posten er en del av regjeringens samlede arbeid for å få flere norske borgere inn i internasjonale organisasjoner.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Flere norske borgere er rekruttert til viktige internasjonale organisasjoner Norge samarbeider med.
- Internasjonale organisasjoner er styrket med faglige ressurser innen prioriterte områder.

Prioriteringer 2024

Det er utarbeidet handlingsplaner for økt rekruttering av norske borgere til prioriterte internasjonale organisasjoner, som er Det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA), The Global Environment Facility (GEF), Den internasjonale bank for gjenoppbygging og utvikling (IBRD), NATO, FNs barnefond (UNICEF), FNs befolkningsfond (UNFPA), FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og Verdens matvareprogram (WFP). Norec skal i 2024 prioritere disse organisasjonene

ved rekruttering av junior- og senioreksperter og FN-frivillige.

internasjonale organisasjoner og søkertallene til de utlyste stillingene økte.

Rapport 2022

Flere norske borgere er rekruttert til viktige internasjonale organisasjoner Norge samarbeider med

I løpet av 2022 var det en økning i antall søkere til juniorekspertstillinger, UNV-stillinger for FN-frivillige og sekonderinger til Verdensbanken sammenlignet med 2021, og forholdene ligger til rette for å rekruttere flere norske borgere. Gjennom målrettet annonsering, kontakt med utdanningsinstitusjoner, kurs og opplæring ble det skapt økt interesse blant unge for å representere Norge i

Internasjonale organisasjoner er styrket med faglige ressurser innen prioriterte områder

I løpet av 2022 bidro Norec til to sekonderinger ved Verdensbankens kontor i Washington D.C., i tillegg til rekruttering av junioreksperter til FN-organisasjoner innenfor seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, landbruk og helse.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 50 mill. kroner for 2024.

Programkategori 03.10 Utviklings samarbeidet

Utgifter under programkategori 03.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
150	Humanitær bistand	7 506 265	4 331 289	4 331 289	0,0
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	1 888 347	1 387 987	1 251 277	-9,8
152	Menneskerettigheter	874 879	938 617	938 617	0,0
153	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn		2 759 504	2 669 504	-3,3
159	Regionbevilgninger	9 415 990	6 629 421	12 006 343	81,1
160	Helse	3 883 071	4 001 297	3 976 297	-0,6
161	Utdanning, forskning og offentlige institusjoner	2 305 010	2 206 358	1 751 067	-20,6
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	5 437 177	5 471 154	5 830 012	6,6
163	Klima, miljø og hav	1 685 423	2 018 098	2 026 531	0,4
164	Likestilling	873 744	893 219	893 219	0,0
170	Sivilt samfunn	2 481 849	2 570 665	2 570 665	0,0
171	FNs utviklingsarbeid	888 492	946 099	946 099	0,0
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	2 418 794	2 697 647	2 630 780	-2,5
179	Flyktningtiltak i Norge	4 689 182	1 650 476	3 770 482	128,4
	Sum kategori 03.10	44 348 223	38 501 831	45 592 182	18,4

Regjeringens utviklingspolitikk er forankret i bærekraftsmålene, klimamålene og menneskerettighetene. Hovedmålet til regjeringen i utviklingspolitikken er å bidra til samfunnsendring gjennom å bekjempe ulikhet og fremme økonomisk utvikling og velferd i utviklingsland. Det gjøres gjennom helhetlig innsats, der humanitær og langsiktig bistand samt arbeid for fred og forsoning, ses i sammenheng.

Hurdalsplattformen ligger til grunn for regjeringens hovedprioriteringer i budsjettet. Disse er også omtalt i del I, Innledning, og satsingsområdene er nærmere beskrevet under den enkelte post.

Klima- og utviklingspolitikken må forenes for å oppnå bærekraftige resultater. Konsekvensene av klimaendringene førte til økende sult i verden allerede før pandemien inntraff, og truer i dag mye av det som er oppnådd i arbeidet med å bekjempe fattigdom og for å nå bærekraftsmålene. Klimaendringene rammer særlig landbruket og sårbare samfunn og befolkningsgrupper hardt. Landbruk, inkludert fiskeri og akvakultur, er i mange land en viktig sektor for sysselsetting, ernæring og matsikkerhet. Klimaendringer, oppvarming og havforsuring utgjør en alvorlig trussel mot havet, som gir verden mat, drikke og oksy-

gen. Det haster med å legge om til en klimarobust utvikling. Regjeringens strategier om matsikkerhet i utviklingsland, *Kraftsamling mot svolt – ein politikk for auka sjølvforsyning* fra 2022 og *Klima, sult og sårbarhet* fra 2021 om klimatilpasning og forebygging, legger grunnlaget for at disse utfordringene ses i sammenheng. Klimatilpasningstiltak blir viktigere og viktigere, i tillegg til innsats for bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling. Dette bidrar til å bekjempe sult, skape økonomisk vekst og gjøre samfunn bedre i stand til å håndtere de utfordringene klimaendringene skaper.

FNs klimapanel ferdigstilte i mars 2023 en oppsummering av sine rapporter fra de siste fem årene. Oppsummeringen viser at klimaendringer og tap av natur henger sammen og allerede har store konsekvenser. Det haster med å gjennomføre omfattende omlegginger. Norge har forpliktet seg til Parisavtalens mål, inkludert målet om å gjøre finansieringsstrømmer forenlige med en klimarobust lavutslippsutvikling og klimatilpasning. Bistand er en del av disse finansieringsstrømmene. Norsk bistand skal i utgangspunktet være i samsvar med, og støtte opp om, Parisavtalens mål.

Under klimaforhandlingene i Glasgow i 2021 annonserte Norge en dobling av klimafinansieringen til 14 mrd. kroner senest innen 2026, inkludert mobilisering av privat kapital. Innenfor dette målet skal støtten til klimatilpasning minst tredobles. Norsk klimafinansiering i 2022 er beregnet til om lag 15,5 mrd. kroner. Det er flere poster på bistandsbudsjettet som bidrar til det totale anslaget for norsk klimafinansiering. Det er en stor økning sammenlignet med 2021, som i hovedsak kommer av mobilisert privat kapital utløst av offentlige midler. Majoriteten ble mobilisert av Klimainvesteringsfondet, som Norfund forvalter. Det var også en økning i offentlig klimafinansiering. Mobilisert privat kapital vil variere fra år til år. Derfor er det ingen garanti for at vi når måltallet på 14 mrd. kroner til neste år, men målet om 14 mrd. kroner i årlig klimafinansiering innen 2026 står fast.

Regjeringen foreslår å opprette en statlig garantiordning for å utløse flere investeringer i fornybar energi i utviklingsland med en garantiramme på 5 mrd. norske kroner.

Innsats for klima og andre globale fellesgoder utgjør en betydelig andel av bistandsbudsjettet. Utenriksdepartementet nedsatte derfor høsten 2022 en ekstern ekspertgruppe for å se på forholdet mellom fattigdomsreduksjon og globale fellesgoder fremover. Ekspertgruppens rapport *Investering i en felles fremtid* ble lagt fram våren 2023 og

inneholder flere interessante forslag. Mye innsats, f.eks. knyttet til skogbevaring og ren energi, bidrar til både utvikling og reduserte klimagassutslipp. Klarhet i prioritering for hver enkelt satsing er viktig, selv om det vil kunne være vanskelig i praksis å skille mellom tiltak for fattigdomsreduksjon og innsats for globale fellesgoder innenfor det som er godkjent som offisiell utviklingsbistand i henhold til OECDs utviklingskomité (DAC).

De siste tiårene gjorde verden solide fremskritt for å nå målet om å utrydde alle former for fattigdom, men fattigdomsreduksjonen bremsset opp allerede før koronapandemien kom med store økonomiske og sosiale konsekvenser. Veksten i verdensøkonomien ble betydelig redusert, og for første gang på flere tiår økte antallet mennesker som lever i ekstrem fattigdom. Verdensøkonomien er basert på globale verdikjeder og gjensidig avhengighet av tilgang til råvarer og energi. Det er nå en vektlegging av mer regionale verdikjeder. Fattigdommen anslås å ha beveget seg ned mot nivået før pandemien, selv om utviklingen er ujevn og gjenopphevingen går tregest i de fattigste landene. Ulikheten har økt, både innad i og mellom land.

Russlands angrepskrig i Ukraina har først og fremst dramatiske konsekvenser for Ukraina. Viljen til å stille opp for Ukraina reflekteres i bistandsbudsjettene både generelt i OECD-land og i Norge. Å investere i tiltak som kan bidra til en mer stabil verden har fått ny aktualitet. Det får også konsekvenser for norsk utviklingspolitikk. Ukraina er nå det største mottakerlandet av norsk bistand, og det vil fortsette i 2024. Innsatsen er forankret i det femårige Nansen-programmet for Ukraina på 75 mrd. kroner i sivil og militær støtte i perioden 2023–2027. Programmet gir kontinuitet og langsiktighet kombinert med nødvendig fleksibilitet for støtten til Ukraina. Krigen har også globale ringvirkninger, som ytterligere fordyper noen av de allerede eksisterende utviklingsutfordringene.

Effektene av covid-19 forsterket ulikhetene mellom kjønnene. Klimaendringer, konflikter og økte matvare- og energipriser globalt rammer også kvinner hardere enn menn. Norge skal være en pådriver for jenters og kvinners rettigheter i utviklingssamarbeidet, slik *En rettferdig verden er en likestilt verden: Handlingsplan for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling i Norges utenriks- og utviklingspolitikk (2023–2030)* slår fast. Innsats for kvinners rett til å bestemme over egen kropp skal styrkes, og kjønnsbasert vold skal bekjempes. Kvinner må også gis like muligheter som

menn til å delta i arbeidslivet og ha innflytelse på samfunns- og demokratiutviklingen.

Covid-19 og Russlands krig mot Ukraina har forverret gjeldssituasjonen i mange utviklingsland, og ikke bare for de fattigste landene. Gjeldssituasjonen er i dag kompleks, med nye kreditorer og mange forskjellige typer gjeld. Det er vanskelig å samle alle kreditorer for å løse gjeldsproblemene. Norge bidrar aktivt i arbeidet med å fremme ansvarlig låntaking og långivning. Det arbeides med å gjøre forbedringer innenfor eksisterende gjeldsrammeverk i G20, Parisklubben som består av kreditorland i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF), som kan sikre bærekraftige gjeldsnivåer og gi rask gjeldslette til land som trenger det.

Ulikhet er en grunnleggende utfordring i arbeidet med å utrydde fattigdom og sørge for at ingen utelates. For å lykkes i kampen mot fattigdom må maktforhold, systemer og strukturer endres, både nasjonalt og globalt. Norge skal fortsette å ta lederskap innen skatt, anti-korrupsjon og kamp mot ulovlig kapitalflyt. Støtten gjennom sivilt samfunn er en viktig bidragsyter til samfunnsendring og redusert ulikhet. Satsing på sosiale sikkerhetsnett, som pengeoverføringer til sårbare familier og skolemat, har blitt trappet opp de senere årene som svar på de sosioøkonomiske konsekvensene av pandemien, men også som del av arbeidet med matsikkerhet. Innsatsen fortsetter og ses i sammenheng med oppbygging av nasjonale velferds- og skattesystemer i et langsiktig perspektiv. Den digitale ulikheten må også reduseres. Norges lederskap i utvikling og deling av digitale fellesgoder er en del av innsatsen for en trygg, rettferdig og inkluderende digital fremtid for alle.

Humanitær innsats er et prioritert område for regjeringen. FN anslår at nærmere 340 millioner mennesker i 69 land trenger humanitær bistand og beskyttelse i 2023. Behovene forventes å øke også i 2024 som følge av konflikt, konsekvenser av klimaendringer, ringvirkningene av pandemien og Russlands angrepskrig mot Ukraina. Finansieringsgapet mellom humanitære behov og tilgjengelige midler fortsetter å øke, til tross for at de samlede globale bidragene til humanitær respons aldri har vært større. Langvarige og komplekse kriser krever mer helhetlig tilnærming og bedre samspill mellom ulike aktører og virkemidler. Regjeringen vil derfor se ulike innsatsområder i sammenheng for å kunne forebygge og redusere fremtidige humanitære behov i tillegg til å lindre nød og redde liv.

Regjeringen vil fortsette å være en pådriver for beskyttelse av fordrevne og bidra til en samordnet og langsiktig respons på de store flyktning- og fordrivelsessituasjonene verden står overfor. Flyktninger og fordrevne legger press på vertssamfunns ressurser og infrastruktur. Det kreves innsats som rettes inn mot de komplekse behovene til flyktninger og fordrevne, og som samtidig styrker lokalsamfunnenes evne og kapasitet til å ivareta disse gruppene i tillegg til egne innbyggere. Målet er varige løsninger for de fordrevne og for vertssamfunnene, som på sikt kan bidra til å redusere tvungen fordrivelse og irregulær migrasjon.

Regjeringen vil bidra til tettere internasjonalt helsesamarbeid og styrket global helseberedskap slik at verden kan forebygge, tidlig oppdage og raskt respondere på nye eller vedvarende infeksjonstrusler og resistensutvikling. Norge bidrar til finansiering, utvikling og likeverdig fordeling av vaksiner og annen helseteknologi som markedet alene ikke leverer. Gjennom politisk lederskap, diplomati og økonomisk støtte skal Norge være en aktiv pådriver for et rettferdig globalt samarbeid om pandemihåndtering og helseberedskap.

For å nå bærekraftsmålene må alle bidra. Næringslivet har kunnskap og erfaringer fra felt som er svært nyttig for å sikre bedre resultater. Regjeringen ønsker derfor å legge bedre til rette for samarbeid med privat sektor på høyt prioriterte områder som matsikkerhet, fornybar energi og hav. Gjennom å gjøre risikoreducerende instrumenter tilgjengelige på disse områdene vil det også utløse midler i langt større skala enn det som er tilfelle i dag.

Den økende stormaktsrivaliseringen legger opp til hardere kamp om premissene og normene i utviklingspolitikken framover. I mange land er det tendenser til en mer autoritær styreform. Demokratiske og rettsstatlige prinsipper brytes, og muligheten for sivilt samfunn til å komme sammen og engasjere seg i offentlig debatt innskrenkes. Det gir økt sårbarhet for konflikt og krig. Demokratiet, menneskerettighetene og rettsstaten er grunnleggende verdier som må fremmes og forsvares kontinuerlig.

Norsk bistand gis gjennom multilaterale organisasjoner, norske og andre ikke-statlige organisasjoner samt offentlig og privat sektor. Kjernestøtte til FN og Verdensbanken er særlig viktig for å sikre rask, samordnet og kraftfull respons i krisesituasjoner. Samarbeidet med FN, Verdensbanken, IMF og de regionale utviklingsbankene gir Norge mulighet til å påvirke disse aktørenes innsats på landnivå samt utviklingen av internasjonale normer og regler.

Den globale tilliten er skjørere enn på lenge, og regjeringen vil forsterke det bilaterale samarbeidet og den direkte kontakten med viktige samarbeidsland. Dette vil sentreres rundt temaer der Norge og samarbeidslandene har felles interesse i å finne løsninger, som klima og miljø, matsikkerhet og fornybar energi. Norge skal bidra til å styrke kapasiteten og kompetansen til offentlige institusjoner i samarbeidsland. Kunnskapsbanken, som ble etablert i 2018, vil fortsette å styrke og samordne faglig samarbeid og kunnskapsdeling på områder hvor Norge har relevant og etterspurt kompetanse. Kunnskapsbanken tilbyr møteplasser og veiledning til norske institusjoner som er engasjert i faglig samarbeid med offentlige institusjoner i samarbeidsland. Finansieringen av kunnskapsprogrammer er flyttet til relevante tematiske budsjettposter.

Norsk utviklingssamarbeid skal holde høy kvalitet og være effektivt og kunnskapsbasert. God kunnskap om hva som virker, og hvordan, gjør det mulig å ta bedre beslutninger om utforming av programmer og tildeling av midler. Departementet har, i samarbeid med Norad, et pågående arbeid for å styrke systemer og metoder for måling og evaluering av resultater, læring og

prioritering. For å bidra til mer kunnskapsbasert gjennomføring av bistandsprogrammer kan effektevaluering og følgeforskning integreres i aktuelle satsinger, og dette gjøres i økende grad.

Mål- og resultatstyring

Utenriksdepartementet arbeider kontinuerlig med å sikre koblingen mellom målstyring og læring, for å øke effektiviteten i bistanden.

2030-agendaen med de 17 bærekraftsmålene utgjør rammeverket for norsk utviklingspolitikk. Avhengig av formålet, vil ulike bærekraftsmål være førende for alle budsjettpostene, og mange av postene kan støtte flere bærekraftsmål. Hver post henviser derfor både til hvilke(t) bærekraftsmål bevilgningen støtter særlig opp under, i tillegg til postens egne mål for 2024.

Postens mål er det målet bevilgningen skal bidra til å nå og som det skal rapporteres på. Resultatinformasjonen i rapportdelen hentes fra tilskuddsmottakernes og organisasjonenes egne rapporter, gjennomganger initiert av Utenriksdepartementet eller Norad, og uavhengige evalueringer.

Tabell 7.3 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
150		<i>Humanitær bistand</i>	
	70	Nødhjelp og humanitær bistand	2 – Utrydde sult 3 – God helse 16 – Fred og rettferdighet
	71	Verdens matvareprogram (WFP)	2 – Utrydde sult 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
151		<i>Fred, sikkerhet og globalt samarbeid</i>	
	70	Fred og forsoning	16 – Fred og rettferdighet
	71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning	16 – Fred og rettferdighet
	73	FN og globale utfordringer	16 – Fred og rettferdighet
	74	Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.	1 – Utrydde fattigdom 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene

Tabell 7.3 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
152		<i>Menneskerettigheter</i>	
	70	Menneskerettigheter	5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 10 – Mindre ulikhet 16 – Fred og rettferdighet
	71	FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)	5 – Likestilling mellom kjønnene 10 – Mindre ulikhet 16 – Fred og rettferdighet
153		<i>Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn</i>	
	70	Flyktninger og internt fordrevne	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning
	71	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning
	72	Bærekraftige løsninger og vertssamfunn	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning
159		<i>Regionbevilgninger</i>	
	70	Midtøsten	3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 16 – Fred og rettferdighet
	71	Europa og Sentral-Asia	16 – Fred og rettferdighet
	72	Afghanistan	1 – Utrydde fattigdom 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 16 – Fred og rettferdighet
	73	Ukraina og naboland	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning 16 – Fred og rettferdighet

Tabell 7.3 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
75	Afrika		1 – Utrydde fattigdom 2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 10 – Redusere ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 16 – Fred og rettferdighet
76	Asia		1 – Utrydde fattigdom 3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 16 – Fred og rettferdighet
77	Latin-Amerika og Karibia		2 – Utrydde sult 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 16 – Fred og rettferdighet
160		<i>Helse</i>	
	70	Helse	3 – God helse
	71	Verdens helseorganisasjon (WHO)	3 – God helse
	72	FNs aidsprogram (UNAIDS)	3 – God helse
161		<i>Utdanning, forskning og offentlige institusjoner</i>	
	50	Norges forskningsråd – utviklingsområdet	Alle bærekraftsmålene er relevante
	70	Utdanning	4 – God utdanning
	71	Forskning	Alle bærekraftsmålene er relevante
	73	Styresett og offentlige institusjoner	5 – Likestilling mellom kjønnene 10 – Redusere ulikhet i og mellom land 16 – Fred og rettferdighet 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene

Tabell 7.3 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
162		<i>Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi</i>	
	70	Bærekraftig jobbskaping, næringsutvikling og handel	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 9 – Innovasjon og infrastruktur 17 – Samarbeid for å nå målene
	71	Matsikkerhet, fisk og landbruk	2 – Utrydde sult
	72	Fornybar energi	7 – Ren energi for alle 13 – Stoppe klimaendringene
	75/ 95	Norfund	1 – Utrydde fattigdom 7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 9 – Robust infrastruktur
	76/ 96	Norfund klimainvesteringsfond	7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 13 – Stoppe klimaendringene
163		<i>Klima, miljø og hav</i>	
	70	Miljø og klima	13 – Stoppe klimaendringene 15 – Liv på land
	71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling	14 – Liv under vann
164		<i>Likestilling</i>	
	70	Likestilling	5 – Likestilling mellom kjønnene 16 – Fred og rettferdighet
	71	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women)	5 – Likestilling mellom kjønnene
	72	FNs befolkningsfond (UNFPA)	3 – God helse 5 – Likestilling mellom kjønnene
170		<i>Sivilt samfunn</i>	
	70	Sivilt samfunn	17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
171		<i>FNs utviklingsarbeid</i>	
	70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	1 – Utrydde fattigdom 10 – Redusert ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene 16 – Fred og rettferdighet

Tabell 7.3 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
	71	FNs barnefond (UNICEF)	1 – Utrydde fattigdom 2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 6 – Rent vann 10 – Redusert ulikhet 16 – Fred og rettferdighet
	73	FN og multilateralt samarbeid	1 – Utrydde fattigdom 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
172		<i>Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette</i>	
	70	Verdensbanken	1 – Utrydde fattigdom 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
	71	Regionale banker og fond	1 – Utrydde fattigdom 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
	72	Strategisk samarbeid	1 – Utrydde fattigdom 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene
	73	Gjeldslette	1 – Utrydde fattigdom

Kap. 150 Humanitær bistand

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Nødhjelp og humanitær bistand, <i>kan overføres</i>	5 106 324	3 901 289	3 901 289
71	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	400 000	430 000	430 000
72	Flyktninger og fordrevne, <i>kan overføres</i>	1 999 941		
	Sum kap. 150	7 506 265	4 331 289	4 331 289

Dette kapittelet omhandler deler av den norske globale humanitære innsatsen. Samlet norsk humanitær bistand bevilges under tre budsjettkapitler, og omtales også under kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*, post 70 *Flyktninger og internt fordrevne* og post 71 *FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)*, samt kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

De globale humanitære behovene er rekordhøye og har økt dramatisk, bl.a. som følge av Ukraina-krigen. Ifølge FN vil antall mennesker med behov for humanitær bistand i 2023 være 350 millioner, opp fra 274 millioner i 2022. Så sent som i 2019 var dette antallet 132 millioner mennesker.

Finansieringsgapet mellom humanitære behov og tilgjengelige midler til humanitær innsats forventes å øke ytterligere som følge av nye konflikter og vedvarende konflikter, akselererende klimaendringer og påfølgende matusikkerhet og klimarelaterte naturkatastrofer. Klimaendringene er også konfliktforsterkende. Det er i dag flere enn 110 væpnede konflikter globalt, og antallet væpnede grupper har økt kraftig. Nær 50 millioner mennesker i 47 land er rammet av akutt matkrise og befinner seg på randen av sultkatastrofe. Afghanistan, Afrikas horn, Jemen, Sahel, og Syria preges av komplekse og vedvarende humanitære kriser.

De humanitære prinsippene, internasjonal humanitærrett og menneskerettighetene ligger til grunn for norsk humanitær innsats. Regjeringen jobber for rask og effektiv respons, og for at humanitære organisasjoner skal ha trygg og uhindret tilgang til nødlidende. Mennesker som er rammet av kriser skal i størst mulig grad selv kunne påvirke innsatsen og stille de humanitære organisasjonene til ansvar. Lokale organisasjoner skal, der det er mulig, spille en sentral rolle i humanitær respons. Kjønnsperspektivet er integrert i all innsats. Regjeringen vil arbeide for en mer effektiv og helhetlig innsats gjennom tettere

samspill mellom den humanitære innsatsen, den langsiktige utviklingspolitikken og arbeidet med fredsbygging.

Boks 7.1 De humanitære prinsippene

De humanitære prinsippene springer ut fra Røde Kors-bevegelsens grunnleggende prinsipper og fra humanitærretten. Prinsippene skal ligge til grunn for humanitære aktørers operative innsats, både i konflikter og naturkatastrofer, slik de er nedfelt i resolusjon 46/182 og 58/114 fra FN's generalforsamling.

De fire prinsippene er:

- Humanitet: Menneskers liv, helse og verdighet skal beskyttes i tråd med grunnleggende menneskerettigheter og behov.
- Upartiskhet: Humanitær hjelp skal gis upartisk, uten diskriminering på grunnlag av nasjonalitet, kjønn, etnisk tilhørighet, religion eller politisk oppfatning.
- Nøytralitet: Humanitær hjelp skal gis uten å ta parti i konflikter eller uoverensstemmelser av politisk, etnisk, religiøs eller ideologisk art.
- Uavhengighet: Humanitære aktører skal opptre uavhengig av myndigheters politikk og handlinger.

Post 70 Nødhjelp og humanitær bistand, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til humanitær assistanse og tiltak for å beskytte menneskene som rammes av humanitære kriser i enkeltland og regionalt. Bevilgningen skal bidra til å møte, og over tid redusere, humanitære behov i akutte og

langvarige kriser. Støtten rettes inn mot behov hos de mest sårbare menneskene, herunder barn, i tråd med FNs humanitære responsplaner, Røde Kors-bevegelsens nødhjelpsappeller og de humanitære prinsippene. Støtten gis hovedsakelig til FN, Røde Kors-bevegelsen og norske og internasjonale humanitære organisasjoner.

De humanitære partnerorganisasjonene som får norsk støtte, samarbeider med lokale organisasjoner som kjenner konteksten de jobber i godt. Innovasjon Norge og Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap er også partnere for henholdsvis støtte til innovasjon i humanitær sektor og internasjonalt beredskapsarbeid, inkludert norske bidrag via EUs sivile beredskapsmekanisme (UCPM). De strategiske partnerskapene med Caritas Norge, Flyktningshjelpen, inkludert NORCAP, Kirkens Nødhjelp, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Redd Barna Norge bidrar til bedre og raskere humanitær respons. Disse partnerskapene gir forutsigbarhet både for Utenriksdepartementet og organisasjonene, samt en mer effektiv og fleksibel forvaltning.

Den humanitære innsatsen omfatter også støtte til effektivisering og styrket kompetanse, dokumentasjon og analyse i humanitær sektor.

Humanitær bistand innebærer høy risiko for manglende måloppnåelse. Dette fordi den ofte ytes i uoversiktlige situasjoner med fragmentert eller fraværende statsmakt, politisk rivalisering og ofte mens væpnet konflikt pågår. Mange av de langvarige krisene er i land med høy grad av korrupsjon. Organisasjonene opererer med høy risiko for egen sikkerhet og materielle tap. Det er også risiko for at midler eller eiendeler havner i hendene til væpnede grupper, inkludert grupper med tilknytning til terrorvirksomhet. Alt dette krever en systematisk tilnærming til risikovurdering og risikoreduserende tiltak. De humanitære midlene gis derfor i hovedsak til partnere som har gode og dokumenterte rutiner for forvaltningen av midlene, inkludert oppfølging. Utenriksdepartementet har løpende dialog med partnerorganisasjonene om risiko, prioriteringer og leveranser.

Rask, trygg og uhindret tilgang til dem som trenger det mest, er en stor utfordring i det humanitære arbeidet, særlig i konfliktrammede områder. Manglende tilgang betyr ofte at man ikke når dem som trenger det mest i tilstrekkelig grad. De humanitære prinsippene er et helt nødvendig etisk og praktisk rammeverk for humanitære organisasjoner for å kunne gjennomføre humanitært arbeid og nå fram til de mest sårbare med størst behov. Prinsippene fungerer også som

risikodempende tiltak da de hjelper humanitære organisasjoner til å gjøre vurderinger, og skiller humanitære aktører fra andre typer sivile og militære aktører som kan tas til inntekt for én eller flere parter i en gitt situasjon. Parter i konflikt er forpliktet til å legge til rette for trygg humanitær tilgang og beskytte helse- og humanitære arbeidere. Samtidig utfordres de humanitære prinsippene, først og fremst av parter i konflikt i mange land og områder. Særlig prinsippene om nøytralitet og upartiskhet er under press. Det gjør arbeidet for humanitære organisasjoner vanskeligere og det øker sikkerhetsrisikoen for humanitære arbeidere.

Kriser, spesielt som følge av sykdomsutbrudd og naturkatastrofer, kan også forårsake omfattende akutte humanitære behov blant sårbare mennesker som bor eller oppholder seg i land som ikke kvalifiserer til å motta utviklingsbistand i henhold til utviklingskomitéen (DAC) i OECD. I konkrete situasjoner vil regjeringen vurdere å bidra med humanitær bistand til land som ikke står på DACs liste over mottakerland for bistand, i tråd med vår moralske forpliktelse til å hjelpe mennesker i nød uavhengig av hvem de er og hvor de befinner seg.

Mål 2024

Denne bevilgningen støtter bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk og 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Liv er reddet, nød er lindret og menneskelig verdighet er ivaretatt i humanitære kriser.
- Mennesker i nød har fått nødvendig beskyttelse og assistanse i tråd med de humanitære prinsippene.

Norge skal være en ledende humanitærpolitisk aktør og gi i tråd med målene nedfelt i Hurdalsplattformen og Strategi for norsk humanitær politikk (2019–2023). Norge skal stille opp for å lindre nød etter sykdomsutbrudd og natur- og menneskeskapte katastrofer. Norge skal være en sterk støttespiller til det internasjonale systemet. Regjeringen vil bidra til rask og effektiv humanitær respons basert på humanitære behov i akutte og langvarige humanitære kriser, samt sikre tet-

tere sammenheng mellom den humanitære innsatsen, langsiktig bistand og fredsbygging.

Prioriteringer 2024

Midtveisgjennomgangen av den humanitære strategien (2019–2021) argumenterte for at Norge bør ta en tydeligere profil på utvalgte humanitærpolitiske temaer. Ny humanitær strategi vil foreligge i 2024. Samtidig, og i tråd med funnene i midtveisgjennomgangen, legges det opp til at flere av prioriteringene i den gjeldende strategien videreføres. Det legges opp til å fortsette lederskapet for beskyttelse, særlig beskyttelse av barn i væpnet konflikt som oppfølging av den internasjonale konferansen om temaet i Oslo i juni 2023. Norge forpliktet i den sammenheng et økonomisk bidrag på minst 1 mrd. kroner over tre år (2023–2025).

Global matsikkerhet og verdens sultkriser er kraftig forverret siden den humanitære strategien ble lansert i 2019. Bekjempelse av sult og humanitær respons på sultkriser vil derfor prioriteres høyt fremover. Godt samspill mellom humanitær innsats og langsiktig bistand vektlegges for å forebygge og redusere konsekvensene av sultkriser. Konsekvensene av globale klimaendringer og det økte antallet klimarelaterte naturkatastrofer rammer fattige land og sårbare grupper spesielt hardt. Konsekvensen er flere humanitære kriser, som i mange tilfeller blir langvarige. Forebygging av og respons på slike katastrofer vil derfor også bli prioritert i 2024.

Norge skal ha en helhetlig tilnærming som ser ulike innsatsområder i sammenheng, for å kunne forebygge og redusere fremtidige humanitære behov. For å lykkes, må det være godt samspill mellom humanitær innsats, utviklingssamarbeid og fredsbygging. Dette er svært aktuelt i langvarige humanitære kriser og for innsats innen klimatilpasning, utdanning og helse. Utenriksdepartementet skal fremme grønn humanitær respons slik at miljø- og klimahensyn blir bedre integrert i det humanitære arbeidet. Der det er mulig, skal vår innsats understøtte lokale og nasjonale aktører.

I Riksrevisjonens gjennomgang av norsk bistand til Syria-krisen 2016–2021 påpekes blant annet svakheter knyttet til vurderinger av de humanitære prinsippene i større humanitære prosjekter og i landprogram. I tillegg anbefales det at Utenriksdepartementet gjør bedre vurderinger av resultat og risiko i samarbeid med sine partnere. Utenriksdepartementet vil følge opp Riksrevisjo-

nens anbefalinger og har som målsetting at vurderinger knyttet til risiko, resultater og de humanitære prinsippene gjøres mer synlige og systematiske.

Norge bidrar med 150 mill. kroner i kjerne støtte til FNs kontor for humanitær innsats (OCHA). Kjernestøtten gjør det mulig for OCHA å være til stede der behovene til enhver tid er størst. I tillegg støtter Norge flere humanitære landfond som bl.a. gir bidrag til lokal humanitær innsats.

I juli 2023 overtok Norge ledervervet i arbeidsgruppen for FNs humanitære landfond, for ett år. Landfondene bidrar til koordinert og effektiv humanitær innsats. De er også viktige for å styrke lokale organisasjoners rolle i den humanitære responsen. Et av målene for Norges lederverv er å styrke lokal humanitær innsats ytterligere.

Norge overtar også ledervervet for givergruppen til OCHA i 2024. Norge vil engasjere seg for å påvirke retning og prioriteringer i OCHA. 2024 vil være det siste året av de nåværende strategiske partnerskapsavtalene med de norske humanitære organisasjonene. Arbeidet med innretning av nye strategiske partnerskap vil starte opp i 2024. Norge vil fortsatt være en effektiv og fleksibel giver gjennom flerårige avtaler med partnere, og ved i størst mulig grad å bidra med ikke-øremerkede midler.

Norge skal drive aktivt humanitært diplomati basert på etterlevelse av de humanitære prinsippene og respekt for menneskerettigheter og humanitærretten. Norge vil bruke sin plass i styrende organer i FN, Røde Kors-bevegelsen og deltakelse i andre multilaterale prosesser til å fremme norsk humanitær politikk.

Den operasjonelle responsen på komplekse og vedvarende kriser vil fortsatt stå sentralt i Norges humanitære innsats, som i Afghanistan, Afrikas horn, Jemen, Sahel-regionen og Sør-Sudan. Norge vil fortsatt gi betydelig humanitær støtte til Syria-krisen, kombinert med langsiktig støtte til nabolandene Jordan og Libanon over kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 70 *Midtøsten* og kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*, post 72 *Bærekraftig løsninger og vertssamfunn*.

Norge vil, gjennom det femårige Nansen-programmet, fortsatt gi betydelig humanitær støtte til Ukraina og flyktningrespons i naboland, der Moldova gis prioritet. Innsatsen må sees i sammenheng med annen sivil støtte i Nansen-programmet, som foreslås bevilget under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

Rapport 2022

Liv er reddet, nød er lindret og menneskelig verdighet er ivaretatt i humanitære kriser

Norge fortsatte å være en effektiv, fleksibel og forutsigbar bidragsyter til humanitær innsats. Norge økte andelen flerårige avtaler fra 40 pst. i 2021 til 65 pst. i 2022. Flerårige avtaler gir både forutsigbarhet og gjør det mulig å utbetale bidrag tidlig på året. Det bidrar til bedre humanitær respons og organisasjonene får større handlingsrom til å bestemme hvilke kriser som skal gis prioritet etter behov. Flerårige avtaler innebærer imidlertid mindre handlingsrom på det humanitære budsjettet.

Rapporten fra midtveisgjennomgangen av den humanitære strategien viste at den norske humanitære innsatsen var godt tilpasset globale trender. Dessuten pekte rapporten på at arbeidet med beskyttelse var svært solid. Norge prioriterte store langvarige kriser og opprettholdt en fleksibel humanitær respons. En klar anbefaling var å fortsette innsatsen uten særlige endringer ut strategiperioden. Ellers anbefales det at Utenriksdepartementet ser nærmere på hvordan helhetlig innsats (neksus) kan styrkes, da denne innsatsen fremstår som noe utydelig. Den sier også at Utenriksdepartementet kan bli bedre på evaluering og læring av resultatene.

Norsk humanitær støtte i 2022 bidro til å gi kriserammede mennesker assistanse og beskyttelse i de mest alvorlige humanitære krisene i verden. De globale humanitære behovene steg dramatisk med økt press på ressurser og de humanitære aktørene. Norsk humanitær støtte ble i all hovedsak kanalisert gjennom FN, Røde Kors-bevegelsen og norske frivillige organisasjoner. Støtte til FN-organisasjonene ble gitt på grunnlag av de FN-koordinerte humanitære responsplanene.

FNs nødhjelpsfond (CERF) mottok 480 mill. kroner fra Norge i 2022, og Norge var med dette femte største giver. CERF bidro med rask og effektiv respons til akutte og underfinansierte kriser. I 2022 ga fondet 735 mill. USD i livreddende innsats til 33 mill. mennesker i 42 land. Fondet utløste midler til opptrapping av humanitær respons bare timer etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina i februar. For å imøtegå de mest alvorlige konsekvensene av akutt matkrise, bidro CERF med 130 mill. USD til elleve land, herunder på Afrikas horn og i Sahel. CERF prioriterte tidlig innsats blant annet i forkant av forventede klimarelaterte matkriser for å forhindre de verste konsekvensene av disse hendelsene.

Samarbeidet med Den internasjonale Røde Kors-komiteén (ICRC) ble ytterligere styrket i

2022, også i form av økt finansiell støtte. Gitt ICRCs unike mandat og tilstedeværelse i Ukraina i mange år, ble organisasjonen en av de første til å motta større midler til innsats i landet etter Russlands fullskalainvasjon. I løpet av året utvidet ICRC sin tilstedeværelse i landet betydelig, og bistod befolkningen rammet av krigen til å møte sine basisbehov, inkludert for beskyttelse. ICRC samarbeidet tett med Ukraina Røde Kors om dette, og bidro til å styrke nasjonalforeningens kapasitet til å levere humanitær assistanse til den rammede befolkningen. Anmodninger til partene om etterlevelse av deres plikter i henhold til humanitærretten har vært helt sentralt.

Selv med den store økningen i innsatsen til ICRC i Ukraina, bidro ICRC i over 100 andre land til økt beskyttelse mot vold og overgrep, assistanse og forebygging, samt etterlevelse av internasjonal humanitærrett. I konfliktsituasjoner ga ICRC bl.a. støtte til frihetsberøvede og savnedes familier, forbedret primærhelsetjenester og leverte over 3 millioner vaksinedoser, hjalp over 300 000 mennesker med behov for fysisk rehabilitering og utførte rettsmedisinsk arbeid. Deres innsats for barn rammet av konflikt hadde bl.a. fokus på trygg tilgang til utdanning, psykososialt arbeid og å gjenopprette familieforbindelser. I 2022 besøkte ICRC nærmere 29 000 mennesker i 77 situasjoner på 916 steder benyttet til varetekt i væpnet konflikt – en økning fra året før. Organisasjonen reparerte eller bygget vann-, sanitær- og annen infrastruktur som ga nær 53 millioner mennesker tilgang til rent drikkevann. Dette var en vesentlig økning fra året før.

De flerårige, strategiske partnerskapene med de norske humanitære organisasjonene Caritas Norge, Flyktninghjelpen, inkludert beredskapsstyrken NORCAP, Kirkens Nødhjelp, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Redd Barna Norge bidro til effektiv respons i tråd med de humanitære prinsippene. Partnerskapsavtalene gjorde det mulig for alle de norske partnerne å stille opp raskt med humanitær respons i Ukraina og til flyktninger i nabolandene. Norsk Folkehjelp etablerte en av organisasjonens største mineryddingsprogrammer i Ukraina i løpet av året. Afghanistan, Libanon, Syria og Ukraina-krisen mottok mest humanitær støtte under partnerskapsavtalene.

De fleksible midlene som inngår i avtalene, gjorde at organisasjonene kunne reagere raskt på akutte og forverrede kriser. For eksempel kunne Flyktninghjelpen, Kirkens Nødhjelp og Norges Røde Kors raskt svare på økende humanitære behov i forbindelse med flommen i Pakistan høsten 2022.

Russlands fullskalainvasjon av Ukraina 24. februar 2022 medførte omfattende humanitære behov. Norge ga betydelig humanitær støtte til Ukraina og til flyktningrespons i nabolandene som følge av dette. I alt 2,6 mrd. kroner ble bevilget til humanitær assistanse og beskyttelse i 2022. Som følge av etableringen av Nansen-programmet for Ukraina, der også sivil støtte til Ukraina inngår, omtales resultater av den humanitære innsatsen under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

Syria-krisen fortsatte i sitt tolvte år, og med fortsatt økte humanitære behov som følge av en forverret økonomisk situasjon og stigende matvarepriser. Norge ga i overkant av 1 mrd. kroner i humanitær støtte til Syria og nabolandene Jordan, Libanon og Tyrkia i 2022. Støtten gikk både til livreddende hjelp og til utbedring av infrastruktur for å opprettholde tilgangen til grunnleggende tjenester, som vann. Gjennom norsk støtte ga Verdens matvareprogram (WFP) kontanter, matvareassistanse og bidrag til lokal matproduksjon. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) bidro med beskyttelse og hjelp til internt fordrevne i Syria. Verdens helseorganisasjon (WHO) i Syria utførte vaksinerings og andre tiltak mot pandemi- og kolerautbrudd.

Gjennom pennførerrollen for Sikkerhetsrådets arbeid med humanitære spørsmål i Syria bidro Norge sammen med Irland til å opprettholde FNs grensekryssende bistand til de opprørskontrollerte delene av Syria. Leveransene ga livreddende nødhjelp til et område i nordvest-Syria med omkring fire millioner mennesker, hvorav et flertall er internt fordrevne. Norsk diplomatisk innsats bidro til at assistanse i større grad kunne gis i henhold til de humanitære prinsippene.

I Afghanistan opprettholdt Norge humanitær støtte på høyt nivå til et økende antall mennesker med humanitære behov i 2022. Norske organisasjoner som Flyktninghjelpen og Norges Røde Kors har stort engasjement i landet. Talibans forbud mot afghanske kvinnelige ansatte i nasjonale og internasjonale organisasjoner ble innført 24. desember. Forbudet var det foreløpige bunnpunktet i en utvikling der Taliban siden maktovertakelsen gradvis har begrenset tilgangen til kvinner og jenter. Dette utfordrer respekten for de humanitære prinsippene.

Jemen fortsatte å være en av verdens største humanitære kriser og en av de største humanitære operasjonene. Behovene er enorme. I en befolkning på over 30 millioner, anslår OCHA at 21,6 millioner mennesker vil være avhengig av

humanitær nødhjelp i 2023. Om lag halvparten av disse er barn. Mer enn 80 prosent av befolkningen mangler tilgang på mat, rent drikkevann og helse-tjenester, og nærmere 90 prosent av befolkningen har ingen tilgang til elektrisitet gjennom offentlig infrastruktur. FN ba om 4,27 mrd. USD for å dekke Jemens humanitære behov i 2022, men kun 53,9 pst. av appellen ble dekket. Landene på Afrikas horn opplevde den mest alvorlige tørken på mer enn 40 år, etter seks feilslåtte regnesonger på rad. Ved utgangen av 2022 var mer enn 36 millioner mennesker rammet. Regionen var også preget av mange og pågående væpnede konflikter, selv om våpenhvilen i Tigray ved utgangen av 2022 bedret situasjonen i denne delen av Etiopia. I alt 382 mill. kroner ble kanalisert gjennom humanitære organisasjoner til Afrikas horn, med hovedvekt på Somalia. Underfinansieringen av de humanitære appellene økte i 2022.

Sahel er en av verdens mest kriseutsatte regioner, blant annet på grunn av klimaendringer, hyppige tørkeperioder og flom, kombinert med langvarige væpnede konflikter og økt voldsnivå. Sivilbefolkningen rammes hardt, og de humanitære konsekvensene er store. Ved utgangen av 2022 hadde mer enn 25 millioner mennesker behov for humanitær bistand i sentrale Sahel¹ og Tsjadsjøregionen². En betydelig andel var fordrevet fra egne hjem. Gjennom norske strategiske partnere, Plan International/Norge, Røde Kors-bevegelsen og FN bidro Norge til livreddende nødhjelp, utdanning, levebrød, husly, juridiske tjenester, mat, beskyttelse og helhetlig respons mot seksualisert og kjønnsbasert vold til kriserammede mennesker. En økning i angrep fra terror- og jihadistgrupper og i militær aktivitet i flere av landene, vanskeliggjorde humanitær tilgang og gjorde arbeidet for humanitære organisasjoner mer krevende.

Innovasjonsprogrammet «HIP Norway» bidro til å bygge en solid portefølje av innovasjonsprosjekter. En ny treårig avtale om forvaltning av programmet ble inngått med Innovasjon Norge i 2022, og ni prosjekter fikk innvilget støtte. Blant annet vil digitale løsninger, som er utviklet gjennom programmet, rulles ut i flere kriser. En rekke innovasjoner ble utviklet i 2022 som resultat av programmet, herunder nye løsninger for å oppdage og fjerne landminer, nye løsninger for juridisk veiledning for mennesker på flukt, nyskapende metoder for behandling av overlevende etter seksuell vold og nye ID-løsninger for mennesker rammet av humanitære kriser slik at disse

¹ Burkina Faso, Mali og vestlige Niger.

² Kamerun, deler av Niger, nord-østlige Nigeria og Tsjad.

kan bevise sin identitet og ha eierskap over egne data. Det ble i 2022 blant annet innvilget støtte til å utvikle en innovativ ambulansetjeneste for nyfødte i Nigeria, og en nyskapende forsikringsordning for kvinnelige småbønder i Mali.

Mennesker i nød har fått nødvendig beskyttelse og assistanse i tråd med de humanitære prinsippene

Den norske humanitære innsatsen prioriterte i 2022 bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold og beskyttelse av barn, utdanningsinstitusjoner, tilgang til utdanning og flyktninger. Dessuten ble konsekvensene av urban krigføring og innsats mot landminer og klasevåpen fulgt opp. Videre hadde Norge fokus på effektivisering og styrking av humanitær innsats gjennom godt giverskap, innovasjon og bruk av kontantoverføringer som humanitær assistanse.

Prinsippbasert humanitær innsats og trygg tilgang for mennesker i nød ble utfordret, både politisk og sikkerhetsmessig, i en rekke konflikter. Dialogen med partnerorganisasjoner om bruk av de humanitære prinsippene, som etisk rammeverk og operasjonelt verktøy for å nå fram, var viktig. Budskapet til parter i konflikt om forpliktelse til å beskytte sivile, inkludert hjelpearbeidere og medisinsk personell, og å legge til rette for rask, trygg og uhindret humanitær tilgang ble gjentatt fra norsk side i FNs sikkerhetsråd og andre relevante fora.

Arbeidet med oppfølgingen av handlingsplanene for økt innsats mot landminer og klasevåpen fortsatte i 2022. Støtte til minerydding økte betydelig i 2022, hovedsakelig på grunn av ny innsats i Ukraina. Norsk Folkehjelp, Halo Trust (HALO), Mines Advisory Group (MAG), Humanity and Inclusion og andre mindre organisasjoner fikk til sammen om lag 400 mill. kroner i støtte til mineinnsats i rundt 20 land. Støtten gikk til rydding av landminer, klasevåpen og andre udetonerte eksplosiver, undervisning av lokalsamfunn i mine- og rehabilitering av overlevende fra mineulykker. Norsk Folkehjelp er en sentral aktør globalt og Norges viktigste partner innen humanitær minerydding. I 2022 ble det inngått flerårige avtaler også med HALO og MAG, som gir organisasjonene mer forutsigbarhet. Norsk støtte til rydding av landområder bidro til at mennesker fordrevet av krig og konflikt kunne flytte tilbake til sine hjem. Eksempelvis har Norsk Folkehjelps innsats i Jemen med minehunder effektivisert mineryddingsarbeidet, og i Irak bidro norsk støtte til minerydding til gjenoppbygging av lokalsamfunn med veier, boliger, og landbruksområder. Videre ble

det gitt støtte til internasjonale kampanjer og rapportering om framdrift for oppfyllelse av forpliktelsene i de humanitære nedrustningskonvensjonene. I november 2022 sluttet 83 land seg til den internasjonale politiske erklæringen om regulering av bruk av eksplosive våpen i tett befolkede områder.

Norge fortsatte sitt internasjonale lederskap i arbeidet mot seksualisert og kjønnsbasert vold (SGBV), og for bedre tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester i humanitære kriser. Norge videreførte ledervervet i det internasjonale nettverket Call to Action on Protection from Gender-Based Violence in Emergencies og bidro med om lag 400 mill. kroner til humanitære aktørers forebygging og respons mot SGBV i 2022. Midlene ble kanalisert gjennom FN, norske strategiske partnere og Røde kors-bevegelsen. Det ble lagt vekt på at innsatsen imøtekom behovene og prioriteringene til overlevende. Norge bidro bl.a. til at FNs befolkningsfond (UNFPA) kunne nå 32 millioner kvinner, jenter og unge mennesker med tjenester som forebygget, reduserte risiko og responderte på seksualisert og kjønnsbasert vold i 46 land. 6 300 helsepersonell i 34 land mottok opplæring i klinisk håndtering av voldtekt.

Med norske humanitære midler, nådde Kirkens nødhjelp ut til 63 302 overlevende med SGBV-relaterte tjenester. 28 615 kvinner, jenter, menn og gutter benyttet seg av deres tjenester for mental helse og psykososial støtte. ICRC bidro bl.a. til å sette fokus på forebygging av seksualisert og kjønnsbasert vold i konflikt, i dialog med myndigheter og væpnede grupper i en rekke konfliktsituasjoner. De bidro også til kunnskapsproduksjon og økt forståelse for konsekvensene av seksuell og kjønnsbasert vold mot menn, gutter og seksuelle minoriteter, bl.a. i Den sentralafrikanske republikk og Sør-Sudan.

Beskyttelse av skoler og utdanning, samt tilgang til utdanning i krise og konflikt, ble videreført. Erklæringen om trygge skoler, som ble lansert i Oslo i 2015, er et etablert instrument for beskyttelse av barn. Den gir retningslinjer for å redusere militær bruk av og angrep på utdanningsinstitusjoner. Erklæringen hadde ved utgangen av 2022 tilslutning fra 116 stater. Norge tok på den fjerde internasjonale Safe Schools-konferansen initiativet til å etablere et nettverk for å styrke samarbeid og erfaringsutveksling i oppfølgingen. Dette arbeidet kom i gang i 2022, og det er tett samarbeid med Spania som har tatt initiativ til et opplæringsprogram om erklæringen. En rekke stater har endret sine militærmanualer som et resultat. FNs avdeling for fredsbevarende opera-

sjoner tillater ikke bruk av skoler til militære formål, og flere av FNs fredsbevarende styrker bruker erklæringen aktivt som et instrument i arbeidet. Det er dialog med en rekke væpnede grupper, som har bidratt til redusert militær bruk av skoler. I de landene hvor erklæringen følges opp, rapporteres det om redusert militær bruk. Det betyr at skoler bevarer sin sivile karakter og dermed har mindre risiko for angrep.

Norge fulgte opp sikkerhetsrådsresolusjon 2601 om beskyttelse av utdanning, fremforhandlet av Norge sammen med Niger. Samarbeidet med Redd Barna, FNs spesialrepresentant for barn og væpnet konflikt, FNs barnefond (UNICEF) og Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) er sentralt for dette og andre beskyttelsestiltak rettet mot barn i konfliktsituasjoner. Geneva Call spilte en viktig rolle gjennom sitt arbeid opp mot væpnede grupper og «de facto» myndigheter.

Å fremme fred og sikkerhet samt beskyttelse av sivile rammet av væpnet konflikt er avgjørende for å redusere sivile lidelser og sikre tilgang til humanitær beskyttelse og assistanse. Som medlem av Sikkerhetsrådet, jobbet Norge systematisk for at beskyttelse av sivile, inkludert barn, og respekt for menneskerettighetene og humanitærretten, ble inkludert rådets resolusjoner og mandater for FNs fredsoperasjoner og politiske oppdrag.

Norge arbeidet også systematisk for fordømmelse av vold og angrep på sivile og sivil infrastruktur. For eksempel fikk FNs fredsbevarende operasjon i Mali styrket mandat for beskyttelse av barn, mens operasjonene i Afghanistan og Somalia fikk styrket mandat i kampen mot seksualisert vold i konflikt. Da Norge hadde vervet som president i Sikkerhetsrådet i januar 2022 satte Norge beskyttelse av sivile i krig i byer på agendaen som tema for et signaturarrangement ledet av statsministeren. I de mange rådsmøtene om Russlands invasjon av Ukraina fordømte Norge gjentatte ganger Russlands krigføring som rammet sivilbefolkning hardt, inkludert vold og overgrep mot barn, og manglende respekt for humanitærretten. Norge fremmet behovet for humanitære unntak i sanksjonsregimer og bidro til vedtak av en resolusjon som ga et varig humanitært unntak som omfattet nær alle sanksjonsregimer vedtatt i Rådet. Dette har stor betydning for humanitær tilgang til mennesker i nød. Norge ledet Sikkerhetsrådets arbeidsgruppe for barn og væpnet konflikt. Arbeidsgruppen utarbeidet anbefalinger til parter som er listeført i FNs generalsekretærs årlige rapport om barn og væpnet konflikt. Norge ledet gruppen til vedtak av konklusjoner for Sør-Sudan

og i forhandlinger om konklusjoner for Afghanistan, Jemen og Syria.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 3 901,3 mill. kroner for 2024.

Post 71 Verdens matvareprogram (WFP), kan overføres

Bevilgningen dekker kjernestøtte til Verdens matvareprogram (WFP). WFP er verdens største humanitære aktør med kjernemandat til å redde liv. WFP har et todelt mandat, der 80 prosent av ressursene går til humanitær innsats. De resterende midlene går til forebygging og utviklingsinnsats for å redusere sårbarhet og framtidige matkriser. Organisasjonen har ansvar for å koordinere logistikk og kommunikasjon i FN, og har en servicefunksjon overfor andre humanitære aktører, gjennom UN Humanitarian Aviation Services (UNHAS).

Mål 2024

Denne bevilgningen støtter særlig bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk og 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. WFP utarbeidet i 2021 en ny fireårig strategi for perioden 2022–2025. Bevilgningen skal bidra til at WFP når sine strategiske mål, som er:

- Akutte mat- og ernæringsbehov er møtt.
- Ernærings-, helse og utdanningssituasjonen er blitt bedre.
- Bærekraftige levebrød er sikret.
- Nasjonale programmer og systemer er styrket.
- Mer effektive humanitære aktører og utviklingsaktører.

Prioriteringer 2024

Norge vil, som observatør i styret, og gjennom samarbeidet for øvrig, særlig vektlegge gjennomføringen av WFPs flerårige strategi. Helhetlig innsats og forebygging for å avverge fremtidige matkriser og sultkatastrofer, er sentralt. Dessuten vektlegges WFPs evne til å arbeide med sektorovergrep temaer som kjønnsperspektivet og beskyttelse mot vold og overgrep. WFP skal bidra til at lokalsamfunn, institusjoner og myndigheter i sårbare matsituasjoner har bedre kapasitet til å håndtere klimakriser og langsomme klimaendringer. Videre vil gjennomføring av FN-reform, involvering av krise-

rammede befolkninger samt humanitært innovasjonssamarbeid, grønn humanitær respons og godt giverskap være sentrale temaer i styringsdialogen. Norge vil fortsette å være en tydelig stemme for fleksibel og forutsigbar finansiering, sterke kontroll- og risikosystemer, økonomistyring, samt bekjempelse av seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering.

Rapport 2022

I 2022 var den samlede norske støtten til WFP i overkant av 1,5 mrd. kroner totalt, fordelt på om lag 1,1 mrd. kroner over humanitære budsjetter og regionbevilgningene, og 400 mill. kroner i kjernestøtte.

2022 markerte den verste matkrisen på flere tiår, drevet av langvarige væpnede konflikter, ekstremvær som følge av klimaendringer og pandemi. På toppen av dette har krigen i Ukraina gjort matsituasjonen for millioner av mennesker verre. Rekordhøye 349 millioner mennesker sto ovenfor akutt matusikkerhet. Om lag halvparten er barn under 18 år.

I 2022 bisto WFP et rekordantall på 160 millioner mennesker gjennom matvareassistanse i krisesituasjoner og i langsiktige prosjekter. Av disse var 53 pst. kvinner og jenter og 47 pst. var menn og gutter. Antallet som mottok bistand, økte med 25 pst. fra året før.

WFP sine totale inntekter i 2022 var 14,1 mrd. USD, en økning på nesten 50 pst. fra 2021. Økningen skyldes i stor grad økt bidrag fra USA, som står for 52 pst. av totale bidrag. Fleksible midler utgjorde 1,3 mrd. USD, hvilket betyr at fleksible midler nå har økt til å utgjøre 9,3 pst. av de totale bidragene. Privat sektor var, som i 2021, en sentral bidragsyter, likevel med mindre enn 4 pst. av totale bidrag. 86 pst. av budsjettet gikk til krisehåndtering, mens resterende beløp gikk til langsiktig utviklingsarbeid.

I takt med større humanitære behov opplever WFP et substansielt og voksende finansieringsgap. Økende global inflasjon og utfordringer i global shipping har ført til at WFPs innkjøpskostnader økte med 39 pst. sammenlignet med 2019.

Som resultat av det historisk høye nivået på akutt global sult har WFP skalert opp bistand til akutte kriser. Samtidig har antallet mennesker som organisasjonen er i stand til å hjelpe i langvarige kriser forblitt stabilt eller falt. De fem største mottakerlandene i 2022 var:

- Afghanistan (1,58 mrd. USD, 304 pst. økning fra 2021)
- Jemen (1,28 mrd. USD, 12 pst. nedgang fra 2021)

- Etiopia (0,87 mrd. USD, 17 pst. økning fra 2021)
- Somalia (0,72 mrd. USD, 94 pst. økning fra 2021)
- Ukraina (0,71 mrd. USD)

I tillegg til å skalere opp matvareassistansen har WFP i 2022 hatt gode resultater innen kapasitetsbygging og sør-sør triangulært samarbeid. Målet med samarbeidet er å utveksle kunnskap, erfaringer, ferdigheter, ressurser og teknisk kunnskap mellom utviklingslandene, ofte med assistanse fra en giver eller multilateral organisasjon. De gode resultatene vises i form av nye programmer, samt andelen kontantbaserte overføringer gitt via nasjonale velferdssystemer.

I 2022 ble WFPs oppdaterte strategi for kontantbasert innsats godkjent. Kontantbaserte innsatser er et stadig viktigere virkemiddel for organisasjonen, og utgjorde 3,3 mrd. USD eller 35 pst. av WFPs innsatser i 2022. Dette er en økning på 42 pst. fra året før.

Årsrapporten viser også til framskritt innen arbeid med helhetlig innsats, med vekt på de lovende resultatene i «Sahel resilience initiative». WFP sitt integrerte program for å bygge motstandskraft nådde omtrent 14,2 millioner mennesker i 2022, en liten økning fra 2021, og innebar både styrking av husholdninger og eierskap, forebygging av konsekvenser av klimaendringene og støtte til småskala matmarkeder. WFP har fortsatt arbeidet med å sikre humanitær tilgang i en rekke konfliktområder.

I årsrapporten vektlegges forsterket arbeid med forebygging av seksuelle overgrep i egen organisasjon og med samarbeidspartnere. WFP har imidlertid ikke nådd målet om at 95 pst. av de ansatte skal gjennomgå obligatoriske kurs. Når det gjelder likestilling er det nødvendig med videre innsats. 75 pst. av landkontorene innlemmet systematisk hensyn til kjønn eller kjønn og alder i sine landsplaner, 32 pst. flere enn i 2021.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 430 mill. kroner for 2024.

Post 72 Flyktninger og fordrevne

Bevilgningen på denne posten ble i 2023 flyttet til kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*, post 70 *Flyktninger og fordrevne* og post 71 *FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)*. For rapport 2022, se kap. 153, post 70 og 71.

Kap. 151 Fred, sikkerhet og globalt samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Fred og forsoning, <i>kan overføres</i>	431 491	420 260	415 260
71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, <i>kan overføres</i>	154 269	160 060	144 060
72	Stabilisering av land i krise og konflikt, <i>kan overføres</i>	691 923	144 829	
73	FN og globale utfordringer, <i>kan overføres</i>	255 281	298 138	268 138
74	Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	355 383	364 700	423 819
	Sum kap. 151	1 888 347	1 387 987	1 251 277

Dette kapitlet dekker norsk freds- og forsoningsinnsats, globale sikkerhetsutfordringer og nedrustning, frivillige bidrag til FNs innsats for fred, og støtte til FNs generalsekretærs reformagenda.

Post 70 Fred og forsoning, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak for å fremme fred og forsoning. Disse omfatter tilrettelegging av dialog og fredsprosesser, herunder oppfølging av fredsavtaler.

Det globale konfliktbildet endrer seg, og de underliggende årsakene er mange, herunder økende ulikhet og klimaendringer. Behovet for konfliktløsning vokser. Norges arbeid for fred og forsoning omfatter konflikter i Afrika, Asia, Europa, Midtøsten og Latin-Amerika. Det jobbes både med å videreutvikle eksisterende innsatser der Norge har en rolle, og å sonde muligheter for nye prosesser. Et effektivt freds- og forsoningsarbeid krever langsiktighet og fleksibilitet, og at innsatsen raskt kan flyttes mellom prosesser og geografiske områder ved behov.

En viktig del av innsatsen handler om å hindre at konfliktene eskalerer og blir mer voldelige. Videre støtter bevilgningen arbeidet for å styrke kvinners deltakelse i fredsprosesser og sivilt samfunns bidrag til inkluderende fredsprosesser.

Freds- og forsoningsarbeidet gjennomføres ofte i en kontekst preget av usikkerhet og politisk risiko. Det arbeides kontinuerlig for å redusere risikoen gjennom oppfølging og kontroll. Norges partnere er hovedsakelig norske og internasio-

nale organisasjoner, samt FN-systemet. En del av bevilgningen går til å dekke den praktiske siden av tilretteleggingsarbeidet, og innebærer kostnader til bl.a. møtelokaler, transport, sikkerhetstiltak og annen logistikk for parter i konflikt.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Fredsprosesser og politiske dialoginitiativ har ført til at konflikter er forebygget, dempet og/eller løst og til at vold er redusert.
- Fredsprosesser er inkluderende, og kvinners deltakelse i alle faser er styrket.
- Fredsavtaler er i samsvar med internasjonale standarder, inkludert når det gjelder ofres rettigheter og ikke-diskriminering.

Prioriteringer 2024

Den overordnede prioriteringen for bevilgningen er å bringe parter sammen og tilrettelegge for politiske forhandlinger som kan føre til varige fredsavtaler. Konfliktløsning er i Norges sikkerhetspolitiske interesse og bidrar til internasjonal fred og sikkerhet. Det er samtidig i Norges humanitære interesse. Regjeringen vil spisse arbeidet med fred og forsoning gjennom målrettede initiativ. Det vil legges særlig vekt på Norges ustabile

nabolag i sør, i tillegg til områder der Norge har bygget opp kompetanse og roller over tid.

I *Latin-Amerika* er engasjementene i Colombia og Venezuela høyt prioritert. Norge støtter den colombianske regjeringens politikk «total fred», som legger hovedvekten på umiddelbar humanitær lindring for lokalbefolkningen. Som garantistland for fredsavtalen mellom regjeringen og Farc-EP (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo) arbeider Norge for at alle punktene i fredsavtalen som ble undertegnet i 2016, skal gjennomføres. Norge er også garantistland for forhandlingene med geriljabevegelsen ELN (Ejército de Liberación Nacional) som ble gjenopptatt høsten 2022. Norge vil på ulike vis, delta i myndighetenes dialog med andre væpnede grupper.

Arbeidet for en politisk og inkluderende løsning på krisen i Venezuela vil fortsette. Norge vil jobbe for en videreføring av forhandlinger mellom regjeringen og opposisjonen.

Norge vil styrke dialogen med toneangivende land i *Midtøsten* og støtte prosesser som kan bidra til regional deeskalering. I tillegg prioriteres innsatser som kan bidra til lavere konfliktnivå i land som Syria, Irak og Libanon. I Jemen arbeides det videre med støtte til partenes og FNs forberedelser og gjennomføring av en politisk prosess.

I *Afrika* vil arbeidet med Somalia og Etiopia stå sentralt. Etter tre tiår med konflikt i Somalia, og et landskap som fremdeles er fragmentert og splittet, støtter Norge myndighetenes arbeid med nasjonal forsoning. Det sonderes også muligheter for politisk dialog med væpnede grupper. I tillegg er det en prioritet for Norge å bidra til at partene finner en løsning for Somaliland. Etiopia preges av væpnede konflikter mellom myndighetene og ulike grupper. I Oromia vil Norge bidra med dialoginitiativ. Dette vil gjøres gjennom styrket kontakt med de ulike aktørene, både nasjonalt og internasjonalt, for å støtte mulige politiske løsninger.

I *Afghanistan* vil tiltak som støtter opp under andre afghaneres forsøk på dialog med «de facto» myndighetene prioriteres. Det kan innebære tilrettelegging av møter mellom «de facto» myndighetene og andre aktører i Norge eller tredjeland. Det vil gis støtte til uformelle dialoginitiativ som legger til rette for økt koordinering blant politiske opposisjonelle og bredere afghansk sivilsamfunn, og for dialog med Taliban.

I *Asia* har Norge en langsiktig innsats for fred og forsoning både på Filippinene og i Myanmar. På Filippinene spiller Norge en ledende rolle i avvæpningsprosessen på Mindanao, som nærmer seg en avsluttende fase. Avvæpningen er avgjørende for å sikre stabilitet og utvikling i regionen. I den langvarige konflikten mellom myndighetene og kommunistbevegelsen videreutvikler Norge dialogen med begge parter for å finne en endelig politisk løsning på konflikten. Den nye geopolitiske dynamikken påvirker lokale konflikter i Asia og øker betydningen av Norges arbeid for konfliktløsning i regionen.

Støtte til demokratibevegelsen står sentralt i vårt engasjement i Myanmar og vil videreføres. Norge har lagt til rette for møteplasser mellom sentrale aktører herunder den demokratiske opposisjonen, sivilsamfunn og de etniske gruppene for å øke sjansene for en mer inkluderende politisk løsning på konflikten i fremtiden.

Norge vil fortsette å bidra med fred og forsoningserfaring og kapasitetsbygging til støtte for gjennomføring av Ukrainas fredsformel (Ukraine Peace Formula), som inkluderer områder som bl.a. atomsikkerhet, matsikkerhet og energisikkerhet.

I tillegg vil Norge legge til rette for diskre initiativ i ulike prioriterte konfliktsituasjoner globalt, etter ønske fra konfliktpartene. Norge vil vektlegge arbeidet for inkludering av kvinner i alle faser av fredsprosesser og norske meklingsteam skal arbeide systematisk med inkludering av kvinner og kjønnsperspektiver i fredsprosesser.

Senter for internasjonal konfliktløsning (NOREF) og Centre for Humanitarian Dialogue (CHD) er viktige partnere for Norge i freds- og forsoningsarbeidet. NOREF arbeider med uavhengig og uformelt konflikt diplomati i en rekke konfliktområder. CHD arbeider globalt med å bringe parter i konflikt sammen, har brede nettverk og er tidlig ute med å fange opp nye utviklingstrekk.

Kompetanse om fred og forsoning er viktig, og Norge vil fortsatt bidra med støtte til analyser som bl.a. vil bli benyttet av parter i fredsprosesser, internasjonale fredsaktører og i norsk freds- og forsoningsarbeid.

Klimakrisen kan forverre konflikter og er en trussel mot fredsprosesser og konfliktforebygging. Dette må tas i betraktning i freds- og forsoningsarbeidet.

Rapport 2022

- Følgende mål lå til grunn i 2022:
- Fredsprosesser og politiske dialoginitiativ har ført til at konflikter er forebygget, dempet og/eller løst og til at vold er redusert.
- Fredsprosesser er inkluderende, og kvinners deltakelse i alle faser er styrket.
- Fredsavtaler er i samsvar med internasjonale standarder, inkludert når det gjelder ofres rettigheter og ikke-diskriminering.

Tiltakene som støttes over bevilgningen omfatter i all hovedsak alle de tre målene. Målene rapporteres derfor samlet og organisert etter geografi.

I august 2022 fikk *Colombia* ny regjering som satte i gang en omfattende reformagenda med utgangspunkt i visjonen om «total fred». Den nye regjeringen forpliktet seg til å gjennomføre hele fredsavtalen med Farc-EP, gjenoppta forhandlingene med geriljabevegelsen ELN, inngå dialog med andre væpnede grupper i landet og rette opp de strukturelle forhold som ligger til grunn for konflikten. Norge er ansett som en fortrolig støttespiller og bidro i 2022 som garantistland/ledsager og med utviklingssamarbeid til gjennomføring av «total fred»-agendaen.

Støtte til gjennomføring av fredsavtalen fra 2016 ble gitt prioritet, bl.a. finansiering av systemet for overgangsrettferdighet, som Spesialjurisdiksjonen for fred, arbeidet med erstatning for ofrene i konflikten og Sannhetskommisjonens arbeid. I 2022 bidro norsk støtte til at om lag 28 000 ofre fikk fremstilt sine saker overfor Spesialjurisdiksjonen for fred. I samarbeid med juridiske fagmiljøer har norsk støtte bidratt til at institusjonene følger internasjonale standarder for utforming av alternative straffeutmålinger.

Støtte til utsatte grupper, spesielt lokale ledere, tidligere stridende og menneskerettighetsforsvarere bidro til etablering av bedre beskyttelsesmekanismer mot trusler og drap for mer enn 5 000 personer. Dialog- og forsoningsinitiativ i utsatte områder bidro til å styrke tilliten mellom ulike aktører i fredsprosessen, inkludert mellom militæret og sivilbefolkning på lokalt nivå.

Samarbeidet om kvinners deltakelse i fredsprosessen ble styrket gjennom avtaler med sivilsamfunnsaktører, FN og den colombianske regjeringen. Norge var en sentral støttespiller i oppstarten av arbeidet med en nasjonal handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet i Colombia i 2022.

Gjennom støtte til FNs flergiverfond (UNDP) bidro Norge i 2022 til å styrke kontoret til Høy-

kommissæren for fred og Kommisjonen for oppfølging og verifisering av fredsavtalen.

Regjeringen og opposisjonen i *Venezuela* gjenopptok forhandlinger tilrettelagt av Norge i november 2022. Partene undertegnet en humanitær avtale i Mexico by som har til hensikt å styrke helse- og utdanningssektoren, stabilisere strømforsyningen og bedre matsikkerheten i landet. Tiltakene skal finansieres av frosne venezuelanske midler i utlandet. Gjennom norsk støtte bidro sivilsamfunnsorganisasjoner til inkluderende dialog og konfliktreduserende tiltak.

I januar 2022 inviterte Norge representanter for Taliban i *Afghanistan* til Oslo for møter med norske myndigheter, humanitære organisasjoner, og andre afghanere med bakgrunn fra det sivile samfunn. Møtene ble støttet av, og hadde deltakelse fra, viktige allierte og partnere, blant dem USA, Storbritannia og EU. Samtalene mellom afghanere og Taliban var det første møtet av denne typen mellom partene siden Taliban tok makten i landet i august 2021. Utenriksdepartementet støttet afghanske dialoginitiativ og kontakt med politiske aktører og nettverk fra Norges langvarige fredsengasjement både i og utenfor Afghanistan.

I *Pakistan* bidro norsk støtte til å bekjempe religiøst motivert ekstremisme, vold og hatretorikk.

I *Midtøsten* bidro Norge gjennom partnere til lokal deeskalering og returdialog i nordvestlige områder av *Irak*. En partnerorganisasjon har drevet dialog med opprørsgrupper og lokale myndigheter over tid for å gjøre dem politisk og praktisk mottakelige for retur. Partneren har bidratt i samarbeid med andre aktører, til at over 100 000 internt fordrevne irakere siden 2016 har kunnet returnere til sine hjembyer. Returen har i stor grad skjedd i de nordlige og vestlige provinsene Anbar, Salaheddin og Ninawa.

Libanon og *Israel* inngikk en historisk maritim grenseavtale i oktober 2022. Med norsk støtte bidro en partnerorganisasjon til at de politiske forskjellene og uenighetene om denne avtalen ble redusert. Partneren har over flere år bearbeidet de politiske partiene som var mest skeptisk til avtalen. Avtalen om den nye grensen er nå arkivert i FN. Det bidrar til reduserte spenninger i det østlige Middelhavet.

Norsk politisk og økonomisk støtte til Women's Advisory Board og Civil Society Support Room, samt dialogforum for samfunnsledere, førte til bedre inkludering i den FN-ledede fredsprosessen i Syria ved at kvinners synspunkter ble presentert direkte for partene. Nye ideer og tilnærminger til redusert spenning mellom ulike

sektoreriske grupper i Syria diskuteres og forankres lokalt.

I *Jemen* støttet Norge partneres lokale dialoginitiativ som bidrar inn i FN-prosessen. Fra norsk side er det jobbet for en mer inkluderende prosess som også fremmer kvinners deltakelse. Norge er i dialog med aktørene i konflikten for å bidra til å berede grunnen for fremtidige fredsamtaler.

I *Etiopia*, etter nesten to år med brutal krig og store militære og sivile tap, ble det inngått en avtale om en «permanent våpenstillstand» 2. november 2022. Norge støttet AUs overvåkningsmekanisme som har bidratt til å stabilisere situasjonene i regionen. Norge videreførte støtte til lokale initiativ for fredelig konfliktløsning i samarbeid med religiøse aktører og Kirkens Nødhjelp. Prosjektet har bidratt til å fremme dialog som fredelig konfliktløsningsmetode. Videre støttet Norge partnerorganisasjoner som jobber for å dempe konflikter internt i Oromia-regionen.

I *Somalia* fortsatte Norge arbeidet for nasjonal forsoning, gjennom tett dialog med myndighetene og sivilt samfunn. Sonderinger av mulighetsrommet for framtidige politiske løsninger med ikke-statlige væpnede aktører ble videreført. I tillegg bidro Norge til å legge grunnlag for dialog mellom Somalia og Somaliland med et langsiktig formål om å finne en løsning på den fastlåste konflikten der Somalia ønsker en enhetlig stat mens Somaliland ønsker selvstendighet.

I *Sahel* og nærliggende land støttet Norge partnere som gjennomfører dialog og konfliktløsning lokalt, for å bygge regional kapasitet til samarbeid om denne typen tema. Interessen for denne typen tilnærming og regionalt samarbeid er stedvis økende. Gjennom partnere støtter Norge, på forespørsel, opp om regionale lederskap og initiativ.

I *Sør-Afrika* samarbeidet Norge med partnere om opplæring av fredsmeklere fra regionen, med særlig vekt på kvinnelige meklere. Med støtte fra Norge deler organisasjonen In Transformation Initiative (ITI) sørafrikanske erfaringer med overgangen fra apartheid til demokratisk styresett.

I *Zimbabwe* samarbeidet Norge bl.a. med den sivile organisasjonen Zimbabwe Institute som organiserer rundebord om nasjonale dialogprosesser og organisering av valg.

I *Myanmar* gikk militærkuppet inn i sitt andre år. Norge har opprettholdt støtten til både internasjonale og lokale aktører som jobber med føderal demokratiutvikling og mot militærjuntaen. Norge tilrettela for møteplasser mellom den demokratiske opposisjonen, sivilsamfunn og de etniske grup-

pene. Norge bidro til at stemmer fra sivilsamfunnet ble hørt av sentrale beslutningstakere i New York, inkludert Sikkerhetsrådets medlemmer.

Norge videreførte sin støtte til fredsprosessen på *Filippinene*. Norge har en sentral rolle i implementeringen av avvæpningsprosessen på Mindanao av de tidligere soldatene fra Moro Islamic Liberation Front. Totalt er nå 25 000 opprørere demobilisert (15 000 gjenstår). I kommunistprosessen, etter ønske fra partene, har Norge opprettholdt fred- og forsoningsengasjement med fokus på tilrettelegging av dialog. En del av denne støtten har et spisset søkelys på å styrke kvinners stemmer i lokale forhandlinger samt økt forståelse og implementering av humanitærretten.

I 2022 initierte Norge kontakt og dialog med ukrainske aktører om støtte til ulike punkter i President Zelenskyjs fredsformel, herunder humanitære forhandlinger for å adressere noen av konsekvensene av krigen, som Black Sea Initiative for kornekspport.

Globalt

NOREF Senter for internasjonal konfliktløsning bidro i den politiske prosessen i Venezuela, i fredsprosessene i Colombia og på Filippinene, samt i konflikter i Midtøsten.

I 2022 bidro Centre for Humanitarian Dialogue (CHD) til minst 27 resultater på freds- og forsoningsfeltet – hvorav 15 er freds- og konflikt-håndteringsavtaler og 14 er avtaler om voldsreduksjon og humanitær tilgang. I tillegg forhandlet CHD frem lokale avtaler bl.a. i Sahel og på Filippinene.

Innsats for inkluderende fredsprosesser

Norge fortsatte arbeidet for inkludering av kvinner i fredsprosesser med en rekke ulike tiltak, herunder kjønnsensitive konfliktanalyser og støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner. Norske meklingsteam arbeidet systematisk med inkludering av kvinner i fredsprosesser med egne strategier for hvert enkelt engasjement.

Tiltakene bidro til økt oppmerksomhet om kvinners rettigheter i fredsforhandlinger og gjennomføring av fredsavtaler. Norge videreførte arbeidet i det norske, nordiske og globale nettverket for kvinnelige meglere. Det nordiske nettverket var operasjonelt aktivt bl.a. gjennom ressursgrupper for Afghanistan, Jemen og Syria, der nettverksmedlemmene er i direkte kontakt med kvinner i konfliktområder.

Norge bidro til oppfølging av bl.a. Jemens, Jordans og Mosambiks nasjonale handlingsplaner for kvinner, fred og sikkerhet, og til oppstart av arbeidet med Colombias handlingsplan.

Gjennom Flyktningshjelpens beredskapsstyrke, NORCAP, videreførte Norge støtte til kapasitetsbygging og bemanning av sekretariatet for Det afrikanske nettverket av kvinnelige fredsmeklere (FemWise-Africa) og sekonderinger av kvinner til Den afrikanske unions operasjonelle arbeid i felt.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 415,3 mill. kroner for 2024. 5 mill. kroner til forskning foreslås flyttet til kap. 161, post 50 *Norges forskningsråd – utviklingsområdet*.

Post 71 Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, kan overføres

Bevilgningen dekker følgende tilskuddsordninger:

- Forebygging og bekjempelse av organisert kriminalitet
- Forebygging og bekjempelse av radikaliserings og voldelig ekstremisme
- Sivil krisehåndtering og sikkerhetssektorreform

Norge vil fortsette å styrke utviklingslands evne til å forebygge og bekjempe globale sikkerhetsutfordringer som terrorisme og organisert kriminalitet. Sårbare områder i Nord-Afrika, Sahel, på Afrikas Horn og i Midtøsten står sentralt.

Regjeringen vil arbeide for å forebygge alle former for voldelig ekstremisme. Viktige fora for dette er Global Counter Terrorism Forum, Christchurch-samarbeidet og FN-vennegruppen for forebygging av voldelig ekstremisme, som Norge leder sammen med Jordan.

Sammenhengen mellom utvikling og nedrustning, som er forankret i FN-paktens art. 26, var tema under FNs spesialsesjon om nedrustning i 1978, og ble understreket i FNs spesialsesjon om utvikling og nedrustning i 1987. Sammenhengen har også blitt stadfestet i årlige konsensusresolusjoner i FNs generalforsamling. Til tross for dette praktiseres regelverket fra utviklingskomiteén (DAC) i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) på en så restriktiv måte at flere tilskudd til arbeid for kjernefysisk nedrustning, herunder verifikasjon, ikke godkjennes som offisiell utviklingshjelp (ODA). Det planlegges

likevel å støtte nedrustning og utvikling som har dokumentert utviklingseffekt under denne posten i 2024, for å bygge kapasitet og kompetanse i utviklingsland innenfor nedrustning og masseødeleggelsesvåpen.

Norge vil fortsette å bidra til å styrke sivil krisehåndtering og innsats som kan bidra til reform av sikkerhetssektoren i konfliktutsatte land.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Radikalisering, voldelig ekstremisme og terrorisme er redusert.
- Internasjonal organisert kriminalitet er redusert og maritim sikkerhet er forbedret.
- Krisehåndteringskapasitet, fredsbyggingskompetanse og kapasitet til reform av sikkerhetssektoren i utviklingsland er forbedret.

Prioriteringer 2024

Tilskuddsordningene Forebygging og bekjempelse av organisert kriminalitet og Forebygging og bekjempelse av radikaliserings og voldelig ekstremisme

Norge vil fortsette å bidra til arbeidet i Den globale koalisjonen mot ISIL, Financial Action Task Force (FATF) og til FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), som aktivt bekjemper voldelig ekstremisme og/eller organisert kriminalitet. Regjeringen vil videreføre arbeidet med å forebygge voldelig ekstremisme bl.a. gjennom støtte til myndigheter og sivilsamfunn i utsatte områder.

Regjeringen vil videreføre støtten til lokale og internasjonale organisasjoners forebyggende arbeid mot globale sikkerhetsutfordringer, inkludert maritim sikkerhet. Det årlige, frivillige bidraget til UNODC vil videreføres.

Tilskuddsordningen for sivil krisehåndtering og sikkerhetssektorreform

Regjeringen vil fortsette å styrke den sivile krisehåndteringskapasiteten og fredsbyggingskompetansen til FN og regionale organisasjoner som Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) og Den afrikanske Union (AU). Det inkluderer bl.a. prosjektstøtte og støtte til forskning. Norge skal levere godt kvalifisert sivil

personell, herunder politi og annet personell, i rettskjedene. Målet er å bidra til reform av sikkerhetssektoren i sårbare stater, og å styrke FN-operasjonenes kapasitet til å gjennomføre sitt mandat på dette feltet, med prioritering av land der Norge ellers er engasjert.

Rapport 2022

Radikalisering, voldelig ekstremisme og terrorisme er redusert

Norge videreførte støtte til aktører som arbeider med kvinner, barn og ungdom for å forebygge ekstremisme og rekruttering til terrornettverk. International Civil Society Action Network (ICAN) er en viktig partner på dette området. En norskfinansiert evaluering dokumenterer god måloppnåelse når det gjelder ICANs arbeid med å bygge kapasitet hos lokale uavhengige kvinneledede organisasjoner som arbeider mot voldelig ekstremisme i sårbare stater.

Med norsk støtte etablerte Royal United Services Institute (RUSI) et samarbeid med institusjoner i Kenya, Mosambik og Nigeria for å undersøke grensesnittet mellom organisert kriminalitet og terrorisme med utgangspunkt i lokale erfaringer. Norsk støtte til FN-initiativet «Managing Exits from Armed Conflict» ble avviklet i 2022. Initiativet økte kunnskapen om hvorfor og hvordan enkeltindivider forlater væpnede grupper, samt hva som skal til for at disse reintegreres i det sivile samfunn. Støtten har økt måloppnåelsen ved FN-intervensjoner i bl.a. Nigeria, Colombia, Irak og Tsjadregionen, der målgruppen har vært barn, ungdom og voksne som deltar i væpnede konflikter.

Global Centre on Cooperative Security fremmet med norsk støtte en rekke anbefalinger som har vært inkludert i FNs globale kontraterrorstrategi. Takket være disse anbefalingene er menneskerettighetsstandardene i FNs kontraterrorarbeid bedret. Støtten til Global Centre ledet til sterkere inkludering av sivilsamfunn i FNs kontraterrorarbeid, der utvalgte aktører ble engasjert av FNs kontraterrorkontor (UNOCT) til å utvikle og delta i FNs kontraterrorkonferanse i Malaga i 2022.

I Bangladesh bidro norsk støtte til å forebygge voldelig ekstremisme gjennom FNs utviklingsprogram (UNDP). I Marokko bidro støtte via UNDP til å fremme toleranse og forebygge radikalisering og ekstremisme i skolene. Gjennom organisasjonen Atlantic Initiative ble Bosnia-Hercegovinas arbeid med å reintegrere og rehabilitere fremmedkrigere og deres familier styrket.

Internasjonal organisert kriminalitet er redusert og maritim sikkerhet er forbedret

En viktig samarbeidspartner for å bekjempe terrorisme, ekstremisme og annen internasjonal kriminalitet har vært Global Initiative Against Transnational Organized Crime (GI-TOC). De leverer kriminalitetsforskning, ofte utfra studier i lokalsamfunn. GI-TOC bidro i 2022 til bedre kompetanse og informasjonsgrunnlag til relevante myndighetsorganer i Afrika, Asia og Latin-Amerika over hele spektret av organisert kriminalitet.

Institute for Security Studies (ISS) bidro til å fremme internasjonalt samarbeid vedrørende maritim sikkerhet i Afrika. Gjennom Interpol-programmet LEADER (Law Enforcement Assistance for Digital Evidence Reliability) ble det i 2022 gitt støtte til kapasitetsutvikling innenfor IT-relatert etterforskning og kriminalitetsbekjempelse i flere asiatiske land.

Norge har de siste årene vært en viktig bidragsyter til FNs globale program mot cyberkriminalitet ved UNODC. Dette har styrket utviklingslands evne til å avdekke, etterforske og straffeforfølge kriminalitet i det digitale rom. Gjennom kapasitetsbyggende innsats i Sørøst-Asia, Vest-Afrika og Midtøsten, har land her økt både sin nasjonale evne til å arbeide mot cyberkriminalitet og delta i internasjonalt samarbeid, inkludert med privat sektor. Dette er viktig for kriminalitetsbekjempelse i det digitale rom.

Det norskstøttede regionale senteret for kapasitetsbygging innen digital sikkerhet for det sørlige Afrika (C3SA) har utviklet seg til å bli en toneangivende aktør, både regionalt og internasjonalt. Senteret har utviklet lokal kunnskap og ekspertise som har satt landene i regionen bedre i stand til å håndtere digitale trusler.

Utviklingslands evne til å overholde forpliktelser og delta i tekniske diskusjoner om nedrustning og ikke-spredning av kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen, og adgang til fredelig bruk av nukleær teknologi, er forbedret

Norsk støtte styrket utviklingslands kompetanse til å oppfylle nedrustningsforpliktelser. Samarbeidet mellom Norsk seismologisk forskningscenter (NORSAR), Kasakhstan og Kirgisistan om praktisk gjennomføring av Prøvestansavtalen ble videreført. Støtte til Verification Research Training and Information Center (VERTIC) bidro til å utarbeide verktøy for analyse og anbefalinger for hvordan land kan sikre at nasjonalt lovverk er i overensstemmelse med internasjonale nedrustnings-

avtaler, herunder Kjemivåpenkonvensjonen og Biologivåpenkonvensjonen.

Stockholm International Peace Research Institute har med norsk støtte bistått India og Sør-Afrika med implementering av nasjonale forpliktelser i Kjemivåpenkonvensjonen. For å sikre at utviklingsland øker sin nasjonale kapasitet for atomsikkerhet, støttet Norge South African Institute of International Affairs (SIIA) og World Institute for Nuclear Security (WINS) som utdanner sertifiserte kontrollører for atomsikkerhet, med særlig vekt på kvinners deltakelse. Gjennom Nuclear Threat Initiative ble det gitt støtte til utviklingslands deltakelse i International Partnership for Nuclear Disarmament Verification (IPNDV).

Norge bidro også med støtte til Biologivåpenkonvensjonens tekniske sekretariat som bistår utviklingsland med å iverksette og overholde konvensjonens forpliktelser uten at dette begrenser deres økonomiske og teknologiske utvikling.

Sivilt personell i fredsoperasjoner i sårbare stater er godt kvalifisert

Norsk politi bidro i 2022 til fire FN-operasjoner. I Colombia deltok politirådgivere i arbeidet med stabilisering og iverksetting av fredsavtalen. Fram til våren 2022 bisto et norsk, spesialisert polititeam lokalt politi i Mali med opplæring i åstedsgranskning, etterforskning og antiterrorarbeid. I Sudan bidro Norge med personell til et spesialisert polititeam som drev med kapasitetsbygging for innsats mot kjønnsbasert og seksualisert vold, samt styring av nærpolitiarbeidet. I Sør-Sudan bidro Norge med 20 politirådgivere for å styrke kompetansen hos lokalt politi og for å bidra til beskyttelse av sivile. Norsk personell deltok dessuten i et spesialisert polititeam som bekjemper seksualisert og kjønnsbasert vold.

I Øst-Afrika ga norsk politi også i 2022 politifaglig bistand til den regionale organisasjonen Eastern Africa Standby Force.

Krisehåndteringskapasitet, fredsbyggingskompetanse og kapasitet til reform av sikkerhetssektoren i utviklingsland er forbedret.

Norge videreførte i 2022 støtten til å styrke FNs fredsoperasjoner. Det omfattet bl.a. innsats for økt kapasitet til å beskytte sivile, inklusive mot seksualisert vold. FN-politiet og operasjonenes evne til å bistå ved håndtering av lokale konflikter er styrket. Norge støttet tiltak for økt kvinneheltakelse i operasjonene og for å bidra til at operasjonene ivaretar kvinners og menns ulike behov. Kapasiteten

til AUs freds- og sikkerhetsråd ble styrket og kunnskapsgrunnlaget økt, bl.a. gjennom finansiering av et årsverk tilknyttet AUs fredsoperasjoner.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 144,1 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 16 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål.

Post 72 Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overføres

Fra 2023 er hoveddelen av postens formål innlemmet i kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*, post 72 *Bærekraftige løsninger og vertssamfunn*. For 2024 foreslås posten avvirket og det resterende formålet innlemmet i kap. 159 *Regionbevilgninger*.

Rapport 2022

Kapasitet til lokal migrasjonshåndtering er styrket, irregulær migrasjon er motvirket og returnerte migranter er reintegrerte. Løsninger for mennesker på flukt er bærekraftige

Støtte til land rammet av Syria-krisen var en hovedprioritet i 2022. I Syria støttet Norge stabiliseringstiltak for å bidra til mer bærekraftige løsninger for befolkningen som er rammet av humanitær og økonomisk krise. Syrian Resilience Consortium består av seks frivillige organisasjoner som koordineres av Care Norge. Deres program bidro med kontantstøtte, opplæring og rehabilitering av vanningsanlegg og gårdsbruk i Syria. Programmet bidro også til yrkesopplæring og støtte til småbedrifter, inkludert for sårbare grupper som kvinner og ungdom. Norsk støtte til sykehuset i Raqqa bidro til bedre helsetilbud for befolkningen og mineryddingsarbeid gjennom Mine Advisory Group i siste halvdel av 2022 frigjorde 325,477 m² land for over 1500 berørte personer i Nordøst-Syria.

I Jordan har Norge siden 2016 støttet et flergiverfond for utdanning som dekker myndighetenes merutgifter ved å inkludere syriske elever i det offentlige skolesystemet. For skoleåret 2022/2023 bidro det til at mer enn 151 000 syriske flyktningbarn og 20 400 andre flyktninger fikk tilbud om utdanning. Norsk støtte til utdanning har også gått til kapasitetsbygging i det jordanske utdanningsdepartementet gjennom sekondering av fire utdanningsekspertter til UNESCOs System Strengthening Partnership-program. Norge støt-

tet opprettelsen av et flergiverfond for å styrke sosiale sikkerhetsnett gjennom den jordanske trygdeinstitusjonen Social Security Corporation (SSC) i samarbeid med ILO. Fondet har bl.a. som målsetting å sikre inntektsstøtte til arbeidere i en situasjon med midlertidig arbeidsledighet, og å utvide medlemskap i SSC for å bekjempe den uformelle økonomien og skape insentiver for formalisering av denne.

Norge bidro også til Verdensbankens flergiverfond for Jordans økonomiske reformprogram. En uavhengig midtveisgjennomgang har konkludert med at fondet har vært et effektivt verktøy for å støtte Jordans reformagenda. Gjennom UNDP videreførte Norge støtte til et prosjekt for å styrke lokale myndigheters kapasitet og dialogen mellom borgere og lokale og regionale myndigheter. UNDPs samarbeid med den jordanske koalisjonen for personer med funksjonsnedsettelse, og med den uavhengige valgkommisjonen, har bidratt til å styrke politisk deltakelse og forankre politiske reformer hos sårbare grupper. Norge har støttet et entreprenørskapsprogram for kvinner med den norske organisasjonen Business Innovation Program (BIP) og den jordanske organisasjonen Business and Professional Women Association (BPWA). Prosjektet utdannet i løpet av 2021-2022 totalt 24 sertifiserte trenere fra privat og offentlig sektor. Totalt ble 400 kvinner, inkludert 35 syriske flyktninger, fra ulike regioner i Jordan opplært i entreprenørskap. 157 deltakere jobbet aktivt med sine forretningsideer.

Støtte til UNICEF i Libanon bidro til skolegang for sårbare barn og unge blant libanesere og syriske flyktninger, både gjennom uformell utdanning og formell utdanning, inkludert overgangen fra uformell til formell utdanning. Det ble også gitt kontantstøtte og andre tjenester til familiene for å muliggjøre barnas skolegang. Gjennom Verdens matvareprogram (WFP) nådde støtten til det nasjonale sosialstøttnadsprogrammet for sårbare libanesere, National Poverty Targeting Programme (NPTP) ut til 64 000 familier eller 356 000 personer med kontantstøtte for å dekke basale behov. Dette er en økning på 64 pst fra året før. Støtten bidro til redusert sårbarhet og økt matsikkerhet blant mottakerne. I samarbeid med blant annet UNDP bidro norsk støtte til inntektsbringende aktiviteter, arbeid og eiendomsrett for palestinske flyktninger til å styrke deres rettigheter. Støtte til Verdensbankens tredjepartsmonitorering bidro til at covid-19 vaksinasjonskampanjen ble gjennomført i henhold til nasjonale planverk og internasjonale standarder.

I Irak støttet Norge, sammen irakiske myndigheter og andre givere, stabiliseringsfondet Funding Facility for Stabilization (FFS), som administreres av UNDP. 451 prosjekter ble gjennomført i 2022. Totalt er 3 510 prosjekter blitt gjennomført i alle sektorer i de fem frigjorte provinsene Anbar, Diyala, Kirkuk, Nineveh og Salah al-Din siden 2015. Prosjektene har kommet anslagsvis 8,46 millioner irakere til gode, med forbedret infrastruktur og tjenester som elektrisitet, bolig, helse, vann, utdanning, avløp, levebrød og veier. Prosjektene skaper også lokale arbeidsplasser, og har bidratt til å legge til rette for retur av nær fem millioner mennesker til sine hjem. Norge støttet Business Innovation Programss arbeid med jobbskaping og entreprenørskap med gode resultater. I 2022 var det 539 kvinnelige deltakere på BIPs opplæring i entreprenørskap, og 108 små bedrifter og foretak ble opprettet. 20 skoler og universiteter har fått introdusert opplæring for studenter.

Norge videreførte samarbeidet med IOM om sentre for sårbare migranter i Etiopia. 3 800 migranter fikk hjelp, blant disse 200 enslige barn. 218 migranter fikk yrkesopplæring og startet næringsvirksomhet. Den nasjonale koordineringsmekanismen for myndigheter, bilaterale givere, multilaterale organisasjoner og sivilt samfunn, ble ferdigstilt.

Støtte til rohingya-flyktningene ble videreført. I Bangladesh har Norge støttet SAFE Plus, som har vært et samarbeid mellom IOM, WFP og FAO. Prosjektets har forsynt flyktninger og berørte lokalsamfunn med gass til matlaging (LPG) som et trygt og bærekraftig alternativ til fyringsved for å stanse avskoging, bedre kvinners sikkerhet, forebygge ressurskonflikter og også gitt opplæring i å etablere små bedrifter i vertssamfunnet med hovedfokus på kvinner. En uavhengig sluttevaluering av prosjektet viste at utgifter knyttet til gass til matlaging ble redusert med 80 pst. i de sårbare husholdningene i vertssamfunnet og i rohingya-husholdningene. Rundt 72 pst. av mottakerne av LPG i vertssamfunnet opplevde inntektsøkning. Målet for skogplanting på 2 000 hektar skog ble nådd. Målet om å dekke 500 hektar land inne i leirene ble ikke oppnådd (rundt 313 hektar dekket) på grunn av mangel på land i den indre leiren. I Myanmar bidro opplæringsprosjekter gjennom Flyktninghjelpen til uformell skolegang for elever opp til 12 år i leire for rohingyaer. Prosjektet bidro også til økte muligheter for livsopphold og sysselsetting for sårbare grupper i konfliktområder, inkludert internt fordrevne og rohingyaer. Støtten via Center for

Diversity and National Harmony (CDNH) har bidratt til tilrettelegging for sameksistens, interetnisk dialog, forståelse og toleranse i Myanmar generelt og i delstaten Rakhine spesielt. Programmet har blant annet bidratt til å bekjempe hatmeldinger, redusere kjønnsbasert vold og fremme likestilling.

Ikke-øremerket støtte til IOM bidro til effektivisering og utvikling av organisasjonen og organisasjonens arbeid, herunder digitalisering av registrering og tjenester for migranter, kapasitetsbygging hos migrasjonsmyndigheter, innkjøp og arbeid mot seksuell utnyttelse og overgrep innad i organisasjonen.

Lokalsamfunn og land i sårbare situasjoner før, under og etter fredsslutninger og katastrofer er stabilisert. Politiske prosesser er inkluderende, overgangsrettferdighet etterleves og det er lagt til rette for fredsbygging og langsiktig utvikling.

I Somalia gikk støtte til Nordic International Support Foundation (NIS) blant annet til å gjenoppbygge en strategisk viktig bro i medlemsstaten South West og til å rehabilitere en to kilometer lang flomvernkanal i medlemsstaten Hirshabelle. Kanalen bidro allerede til å redusere omfanget av oversvømmelser i regnperioden våren 2023.

I Sør-Sudan ga norsk støtte til South Sudan Multi-Partner Trust Fund for Reconciliation, Stabilization, and Resilience (RSRTF) strategisk finansiering til områdebaserte fellesprogrammer i regi av UNMISS, FNs landteam og NGOer, og bidro til å løse opp i årsakene til konflikt og utvikle mer fredelige og selvhjulpne lokalsamfunn. Resultatene inkluderer deeskalering av konflikt på samfunnsnivå, bygging og rehabilitering av klinikker, veier, brønner og dyreskur, og cash-for-work-aktiviteter.

Norge støttet to tiltak knyttet til en fredelig politisk overgangsprosess i Sudan gjennom FNs United Nations Integrated Transition Assistance Mission in Sudan (UNITAMS) og organisasjonen Global Partners Governance. Utbruddet av krigen våren 2023 har medført store utfordringer, og tiltakene blir justert iht. det som er det gjeldende handlingsrommet.

Norsk finansiering til MINUSMAs fond for fred og stabilitet bidro i 2022 blant annet til bevisstgjøring om Malis nye valglov og mobilisering til valgdeltakelse. Norge støttet også kapasitetsbygging av regionmyndigheter og kommunestyrer i Ménaka og Taoudenit innenfor forvaltning. Norge støttet det danske regionale programmet for fred og stabilisering i Liptako-Gourma

regionen i grenseområdet mellom Burkina Faso, Niger og Mali. Programmet bidro i 2022 blant annet til løsning av 101 lokale konflikter og tilbakelevering av 1 837 dyr (Center for Humanitarian Dialogue), kapasitetsbygging og styrking av justissektoren (UNODC). Støtten bidro også til å øke landenes sikkerhetsstyrkers kunnskap og kompetanse innen beskyttelse av sivile, menneskerettigheter og humanitærrett (CIVIC).

Fra 2016 til og med 2022 støttet Norge UNDPs Stabilization Facility for Libya. Rehabilitering av infrastruktur ødelagt av krigshandlinger (vannforsyning, kraftforsyning, skoler, helsetjenester, gatebelysning etc.) har hatt positive effekter for over 3,5 millioner innbyggere. Programmet ble i 2022 hemmet av sikkerhetssituasjonen i Libya, men ga over to millioner mennesker forbedret tilgang til grunnleggende tjenester som utdanning, elektrisitet, helsetjenester og avfallshåndtering. Rehabilitering av offentlig infrastruktur ble gjennomført, inkludert to sykehus og fire klinikker. 17 km solcelledrevet veibelysning ble installert. 24 sivilsamfunnsorganisasjoner og to lokale fredsskapende enheter gjennomgikk en serie av opplæringsseksjoner, og i en undersøkelse gjennomført i ti kommuner svarte 64 pst. av de spurte og 60 pst. av sivilsamfunnsorganisasjonene at de hadde registrert en betydelig forbedring i lokale myndigheters funksjoner.

Med støtte fra Norge og andre givere i Mosambik ble 1 607 Renamo-soldater avvæpnet og demobilisert i 2022, og ved årsskiftet gjenstod kun én Renamo-base å demobilisere. IOM samarbeider med Mosambiks forsvarsdepartement om et rammeverk for reintegrering/rehabilitering av avhoppere fra opprøret i Cabo Delgado. Dette kombineres med stabiliserende innsats på lokalt nivå, bl.a. aktiviteter som bidrar til inntektsmuligheter og fredsdiallog. Mer enn 3 300 personer deltok i slike aktiviteter i 2022 støttet av Norge.

Budsjett 2024

Posten foreslås avvirket og formålet og 144,8 mill. kroner overført til kap. 159 *Regionbevilgninger* for 2024.

Post 73 FN og globale utfordringer, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til FNs innsats for fred og forebygging av konflikt og støtte til FNs generalsekretærs reformagenda, som dekker de tre områdene:

- FNs freds- og sikkerhetsarkitektur

- FNs utviklingssystem
- FNs administrasjon

Regjeringen ønsker et sterkt FN. Norsk støtte til reformarbeidet skal bidra til å styrke FNs evne til å forebygge og løse konflikter, og til å gjøre FNs landteam bedre i stand til å bistå vertslandene på en samstemt og integrert måte i deres oppfølging av bærekraftsmålene.

Innsats for å fremme samordning på landnivå mellom humanitær hjelp, utviklingsbistand og fredsbygging, og koblinger mellom utvikling, klima og sikkerhet prioriteres. Støtten gis i hovedsak til FN, men også til andre aktører som arbeider for å styrke FN. Det gis også støtte til informasjon og debatt om FN og FNs arbeid i Norge under denne posten.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- FN er styrket og reformert.
- FN har levert mer enhetlig i oppfølgingen av 2030-agendaen om bærekraftsmålene.
- FN er tilpasset nye globale utfordringer.
- FNs innsats for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet er styrket.
- FN er bedre i stand til å forebygge voldelig konflikt og skape bærekraftig fred.
- Oppslutningen om FN og FNs arbeid er styrket.

Prioriteringer 2024

Bevilgningen skal bidra til gjennomføring av FN-reformer. Dette innebærer også støtte til generalsekretærens kontor og gjennomføringen av hans initiativ «Our Common Agenda», med forslag til hovedprioriteringer for FN under hans lederskap. Dette omfatter støtte til utredningsarbeid, kapasitetsbygging og faglig bistand, inkludert utsending av personell gjennom Den norske ressursbank for demokrati og menneskerettigheter (NORDEM).

FNs fond for FNs stedlige koordinatører (Special Purpose Trust Fund, SPTF) sikrer stabil og forutsigbar finansiering til gjennomføring av FN-reformer på landnivå, inkludert til FNs stedlige koordinatører. Dette er kritisk viktig for en helhetlig og godt koordinert FN-innsats. Norge vil videreføre støtten til dette fondet.

Bevilgningen skal også bidra til å støtte generalsekretærens fredsbyggingsfond (UN Peacebuilding Fund, PBF), som er et verktøy for å sikre konfliktrammede land tilgang til rask respons og målrettet finansiering for stabilisering og langsiktig fredsbygging. Norge har vært en betydelig bidragsyter til fondet helt siden oppstarten i 2006. Gitt dagens mange komplekse politiske kriser har FNs generalsekretær bedt det internasjonale samfunnet om en betydelig opprustning av fondet, samt større forutsigbarhet for langsiktig finansiering av fredsbygging. Til tross for at fondet regnes som den mest vellykkede delen av FNs fredsarkitektur og som en vesentlig faktor for at FN-reformene skal lykkes, er fondet fortsatt betydelig underfinansiert. Norge inngikk i 2020 en femårig avtale om støtte til Fredsbyggingsfondet innenfor en totalramme på 500 mill. kroner, med en årlig indikativ utbetaling på 100 mill. kroner. Denne støtten sikrer langsiktig og forutsigbar støtte til FN, og dekker hele tidsrommet for fondets strategiske plan (2020–2024). Bidrag til fondet vil bli prioritert i 2024.

Norge vil videreføre samarbeidet med FNs avdeling for politiske saker og fredsbygging (DPPA). DPPA bidrar direkte til FNs arbeid med fred og sikkerhet og deres innsats for å forebygge konflikt, mekling og gjennom fredsbyggende arbeid. Gjennom sitt arbeid samler DPPA informasjon og rapporterer til FN-sekretariatet, inkludert generalsekretæren og til FNs sikkerhetsråd. DPPA samarbeider med hele FN-systemet og bidrar med ekspertise og leverer landanalyser for en mer helhetlig respons til ulike kriser og konflikter. Regjeringen vil også videreføre støtten til samarbeidsprogrammet mellom FNs utviklingsprogram (UNDP) og DPPA om freds- og utviklingsrådgivere, som skal bidra til å øke kapasiteten til FNs landteam i konfliktområder. Regjeringen vil prioritere støtte til eksterne aktører som arbeider nært med FN-sekretariatet og bidrar med ideer, forslag og møteplasser for å styrke FN, bærekraftsmål 16 og fremme av FN-reform. Videre dekker posten støtte til FN-sambandet.

Sammenhengen mellom fred, sikkerhet og utvikling er forankret i FN-paktens artikkel 55. Studier viser at sårbarhet, konflikt og vold er kritiske hindre for sosial og økonomisk utvikling. Deler av støtten til FNs innsats for å håndtere sårbarhet, konflikt og vold, med vekt på forebygging og tidlig innsats, vil kunne være i grenseland for hva som godkjennes som offisiell utviklingsbistand (ODA) i henhold til utviklingskomiteén (DAC) i OECD.

Rapport 2022

FN er styrket og reformert. FN har levert mer enhetlig i oppfølging av 2030-agendaen om bærekraftsmålene.

I 2022 bidro Norge med 42 mill. kroner til FNs fond for stedlige koordinatorene (Special Purpose Trust Fund, SPTF). SPTF har vært avgjørende for gjennomføringen av FN-reform, hvor omorganiseringen av stedlig koordinator-systemet er grunnleggende. Dette inkluderer en styrking av FNs normative arbeid, inkludert på menneskerettigheter og likestilling. Rapporter fra generalsekretærens kontor har bekreftet framgang med effektivisering og innsparinger for FN på landnivå. Samtidig er både koordinering av de ulike organisasjonene, tilpasning til endringer i situasjonen på landnivå og samlokalisering fremdeles en utfordring. Støttenivået gikk ned i 2022 på grunn av omdispenseringer som følge av Russlands angrepskrig mot Ukraina.

Norge støttet Generalsekretærens kontor med 18 mill. kroner i 2022 til videreføring av reformarbeidet og arbeidet med hans initiativ «Our Common Agenda». Støtten har blant annet bidratt til konkretisering av forslagene, som danner grunnlag for diskusjoner blant FNs medlemsland frem mot toppmøtet Summit of the Future i 2024.

NORDEM mottok om lag 16 mill. kroner for sekondering av personell til FNs reformarbeid. Dette bidro til å styrke koordineringsfunksjoner på generalsekretærens kontor, for eksempel koordineringen av arbeidet med FN-reform, arbeidet med «Our Common Agenda» og fremme av 2030-agendaen for bærekraftig utvikling. Støtten bidro også til utrulling av FNs datastrategi, som vil bli fulgt opp videre av FN-sekretariatet i årene som kommer.

FN er tilpasset nye globale utfordringer. Oppslutningen om FN og FNs arbeid er styrket.

Støtte til FN-reform via eksterne partnere nær FN bidro til å videreutvikle innholdet i reformene og til å mobilisere støtte blant FNs medlemsland for disse. Støtten til eksterne partnere bidro videre til å gjøre sammenhengen mellom fred, sikkerhet og utvikling bedre kjent for FNs medlemsstater. Den bidro også til kunnskap om hvordan FNs organer, deriblant Sikkerhetsrådet, arbeider med dette. I 2022 ble det gitt støtte til Centre on International Cooperation (CIC), Security Council Report (SCR), Conflict Prevention and Peace Forum (CPPF) og NGO Working Group on Women, Peace and Security (NGOWG). I tillegg til FN-

reform, bisto organisasjonene FN-sekretariatet og medlemsland med verktøy for forebygging og løsning av konflikt.

FN-sambandet mottok i 2022 støtte til opplysnings- og informasjonsarbeid om FN. Støtten bidro til å skape engasjement, økt kunnskap og diskusjoner om FN og FNs arbeid.

FN er bedre i stand til å forebygge voldelig konflikt og bygge bærekraftig fred. FNs innsats for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet er styrket.

Norge bidro med 100 mill. kroner til FNs fredsbyggingsfond (PBF) i 2022. Fondet ble i 2022 vurdert å oppfylle målene om at investeringene er effektive, risikovillige, at de utløser øvrige midler og at de bidrar til helhetlig samarbeid om fredsbygging på tvers av pilarene i FN. Fondet bidro til finansiering av fredsbyggingsarbeid i 37 land i 2022.

47 pst. av midlene ble benyttet til tiltak for likestilling og kvinners rettigheter. Dette bekrefter bildet av at Fredsbyggingsfondet bidrar aktivt og målrettet til likestilling og kvinners rettigheter.

Støtten bidro også til at FNs innsats for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet ble styrket og at FN ble bedre i stand til å forebygge voldelige konflikter og skape bærekraftig fred. Om lag 20 pst. av fondets midler tildeles gjennom åpne søknadsprosesser. Det var kun midler tilgjengelig for å godkjenne 14 pst. av søknadene om prosjektstøtte.

Norsk støtte til FNs avdeling for politikk og fredsbygging (DPPA) på 30 mill. kroner bidro til FNs arbeid med å forebygge voldelig konflikt og bygge bærekraftig fred. Midlene til DPPA er ikke øremerket og har bidratt at FN har respondert raskt når konflikter har oppstått.

I 2022 støttet DPPA 24 særskilte, politiske oppdrag. DPPA bidro bl.a. til konfliktdeмпing og innsats for konfliktløsning og fredsbygging i blant annet Afghanistan, Bolivia, Colombia, Irak, Jemen, Libya, Palestina, Sudan, Syria og Ukraina, samt Sahel-området og Afrikas Horn.

DPPA ga særskilt støtte til kvinner, fred og sikkerhet. Dette inkluderte støtte til kvinnelige fredsforhandlere og kvinners deltakelse i valgprosesser. DPPA arbeidet også med å bekjempe konfliktrelatert seksualisert vold.

DPPA har også gitt støtte til valgprosesser i 50 av FNs medlemsland, som Chile, Gambia, Kenya, Lesotho, Libanon, Liberia m.fl.

DPPA har økt sin innsats på koblingen mellom klima og konflikt.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 268,1 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 30 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål.

Post 74 Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., kan overføres

Bevilgningen dekker den andelen av kontingenter til internasjonale organisasjoner som Norge er

medlem av som kan rapporteres som offisiell utviklingshjelp (ODA). I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomité (DAC) kan en bestemt andel av de enkelte lands bidrag til organisasjonenes virksomhet registreres som ODA. ODA-andelen vurderes jevnlig og kan bli endret av OECDs utviklingskomité i løpet av budsjettåret.

Tabellen under viser anslag for de pliktige bidragene i 2024. Anslagene er usikre av flere grunner. De fleste bidragene betales i utenlandske valutaer og vil derfor være avhengig av valutakursen ved utbetaling.

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
FN – regulært bidrag	87 847	94 700	116 300
FNs fredsbevarende operasjoner	69 103	55 320	44 750
Verdens helseorganisasjon (WHO) ¹	24 223	25 030	43 250
Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	30 682	35 000	41 600
FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO)	26 652	27 725	33 000
Europarådet	17 770	19 710	23 400
Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA)	16 121	17 200	20 500
Den internasjonale arbeidslivsorganisasjon (ILO)	15 649	15 890	20 000
FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO)	8 877	9 040	10 700
Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM)	4 032	9 480	6 100
<i>Refusjon av bidrag som forvaltes av andre departementer</i>			
FNs miljøprogram (UNEP) – Klima- og miljødepartementet	29 967	28 130	33 562
FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO) – Kunnskapsdepartementet	12 359	14 420	15 800
Den internasjonale kreftunionen (IARC) – Kunnskapsdepartementet	38 11	3 755	4 600
Den internasjonale teleunion (ITU) – Kommunal- og distriktsdepartementet	2 771	3 000	3 519
Verdensunionen for bevaring av naturens mangfold (IUCN) – Klima- og miljødepartementet	2 376	2 315	3 046
FNs rammekonvensjon om klimaendringer (UNFCCC) – Klima- og miljødepartementet	1 214	2 020	1 149
Den europeiske post- og teleorganisasjon (UPU) – Samferdselsdepartementet	687	720	898

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
FNs klimasekretariat (IPCC) – Klima- og miljødepartementet	500	500	500
Konvensjonen om internasjonal handel med truede arter (CITES) – Klima- og miljødepartementet	407	425	545
Montrealprotokollen – Klima- og miljødepartementet	204	185	430
Verdensorganisasjonen for åndsverkrett (WIPO) – Justis- og beredskapsdepartementet	131	135	170
Sum post 74	355 383	364 700	423 819

¹ Fra 2024 dekkes også andelen til WHO som ikke er ODA og som tidligere lå under kap. 116, post 70 *Pliktige bidrag* på denne posten.

ODA-andelen for de ulike organisasjonene er som følger:

- FN, regulært bidrag, 52 pst.
- FNs fredsbevarende operasjoner 15 pst. (anslag, avhenger av type operasjoner)
- Den internasjonale arbeidslivsorganisasjon (ILO) 60 pst.
- FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) 100 pst.
- FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) 83 pst.
- Verdens helseorganisasjon (WHO) 76 pst. Hele bidraget dekkes under denne posten fra 2024.
- Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) 74 pst.
- Europarådet 40 pst.
- Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) 100 pst.
- Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA) 33 pst.
- IAEAs Technical Cooperation Fund 100 pst.

Den øvrige delen av disse bidragene bevilges under kap. 116 *Internasjonale organisasjoner*, post 70 *Pliktige bidrag*.

Bevilgningen dekker også ODA-godkjent andel av kontingenter til organisasjoner forvaltet av andre departementer, jf. oversikt i tabellen over. Pliktige bidrag til disse organisasjonene utbetales fra de ansvarlige departementene og

ODA-andelen refunderes deretter fra Utenriksdepartementet fra denne bevilgningen.

Mål 2024

Denne bevilgningen bidrar til alle bærekraftsmålene. Spesielt relevant på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, og 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det multilaterale systemet er effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert.

Rapport 2022

De pliktige bidragene for 2022 til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av, ble utbetalt i henhold til fordelingen mellom medlemslandene. Se også omtale under kap. 116, post 70 og de relevante fagproposisjonene for 2024 for de pliktige bidragene som forvaltes av andre departementer, jf. tabellen over.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 423,8 mill. kroner for 2024. Det er en økning på om lag 59 mill. kroner som i hovedsak skyldes endringer i valutakurser og global prisstigning.

Kap. 152 Menneskerettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	677 879	741 617	741 617
71	FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), <i>kan overføres</i>	197 000	197 000	197 000
	Sum kap. 152	874 879	938 617	938 617

Antall mennesker som lever i autoritære regimer øker. Utviklingen kjennetegnes ved at kritiske stemmer og motstand fjernes. Grunnleggende menneskerettigheter respekteres ikke. Demokratiske institusjoner og prosesser undergraves. Polarisering, feilinformasjon og propaganda er fremtredende virkemidler. Dette skaper en utrygg og konfliktfylt verden. Russlands brutale angrepskrig i Ukraina demonstrerer dette og har hatt vidtrekkende konsekvenser for demokratiet og menneskerettighetene globalt.

Demokratiet, menneskerettighetene og rettstaten er grunnleggende verdier som må fremmes og forsvares kontinuerlig. Dette er et mål for regjeringens utenriks- og utviklingspolitikk. Det er også en integrert del av Norges brede internasjonale engasjement, for fred og sikkerhet, bærekraftsmålene og klimamålene, og i arbeidet for å sikre våre økonomiske interesser.

Post 70 Menneskerettigheter, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak for å fremme og forsvare menneskerettigheter og demokrati i utviklingsland og gjennom globale tiltak. Den skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom styrket respekt for menneskerettighetene, i tråd med prioriteringer i Hurdalsplattformen.

Aktører som støttes over denne posten er norske, internasjonale og lokale sivilsamfunnsorganisasjoner. Det gis også støtte til mellomstatlige organisasjoner, nasjonale myndigheter og institusjoner i samarbeidsland, og enkelte analyse- og forskningsinstitusjoner. Norske utenriksstasjoner er viktige partnere i menneskerettighetsarbeidet.

Arbeidet for å beskytte og fremme menneskerettighetene gjennomføres ofte i en kontekst preget av politisk motvilje og konflikt. Dette innebærer en høy risiko for at mål om å styrke individuelle rettigheter ikke nås, og for represalier mot dem som står opp for disse rettighetene.

Denne posten må ses i sammenheng med kap. 159 *Regionbevilgninger*, kap. 164 *Likestilling* og kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 70 *Fred og forsoning*.

Mål 2024

Bevilgningen skal særlig støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivå, bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle og bærekraftsmål 10 Redusere ulikhet i og mellom land.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Internasjonale systemer for å fremme og beskytte menneskerettigheter, demokrati og rettsstat er mer effektive.
- Etterlevelse av internasjonale menneskerettighetsforpliktelser er forbedret i utviklingsland.

Prioriteringer 2024

Bevilgningen skal bidra til målrettet innsats for å fremme menneskerettigheter og grunnleggende demokratiske prinsipper og institusjoner på landnivå, i samarbeid med nasjonale, regionale og globale aktører. Dette omfatter innsats for å styrke et kompetent, uavhengig og upartisk rettsvesen, nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner, samt innsats for styrket deltagelse i demokratiske prosesser, og frie og rettferdige valg.

Støtte til innsats for å fremme ytringsfrihet og frie medier, og for å beskytte journalister, skribenter og andre utsatte ytrere, vil fortsatt gis prioritet. Kulturelle rettigheter og frie kunstneriske ytringer skal fremmes og beskyttes.

Menneskerettighetsforsvarere er en sentral del av et levende sivilt samfunn og bidrar til inkluderende, fredelige og demokratiske samfunn og bærekraftig utvikling. Bevilgningen skal bidra til å støtte deres arbeid og styrke beskyttelsen mot trusler og represalier.

Bevilgningen skal bidra til innsats for styrking av arbeidstakerrettigheter gjennom tiltak som fremmer gjennomføring av internasjonale arbeidsstandarder, et likestilt arbeidsliv, treparts-samarbeid og beskyttelse av fagforeningsrepresentanter.

Innsats mot innskrenking av tros- og livssynsfrihet og for fremme av religiøse minoriteters rettigheter vil videreføres. Likeledes vil det fortsatt gis prioritet til målrettet innsats for å bekjempe diskriminering og forfølgelse av seksuelle minoriteter og kjønnsminoriteter. Bevilgningen vil også benyttes til innsats for å fremme rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne.

Bevilgningen skal bidra til å fremme kvinners rettigheter og likestilling, inkludert gjennomføring av handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet, og målrettede tiltak for å forbedre kvinners rettigheter, deltagelse og likestilling i Afghanistan og utviklingsland i Midtøsten, Nord-Afrika, Sentral-Asia og Sørøst- og Øst-Europa.

Rapport 2022

Rammevilkårene for internasjonalt arbeid for demokrati og menneskerettigheter er krevende. Det er en betydelig risiko for at målene ikke nås. Endring på samfunnsnivå er vanskelig å måle, og kan både forbedres og forverres raskt som følge av enkelthendelser, eller endringer i lokale eller globale forhold. Rapporten nedenfor viser at selv om den globale utviklingen går feil vei, kan trendene utfordres og motvirkes gjennom målrettet innsats på landnivå og gjennom internasjonale systemer. Kompetanse kan utvikles, kapasitet kan styrkes og beskyttelse kan gis til dem som er involvert i menneskerettighetsarbeidet.

Demokrati, rettsstat og demokratiske institusjoner er styrket

Støtte til den mellomstatlige organisasjonen The International Institute for Democracy and Electoral Assistance – International IDEA bidro til å videreutvikle arbeidet med å dokumentere demokratets utvikling globalt og etablere et kunnskapsgrunnlag for arbeidet med å fremme demokrati. European Endowment for Democracy (EED) intensiverte sin innsats for å nå fram med

støtte til sivilt samfunn og uavhengige medier i EUs naboregioner i sør, øst og på Vest-Balkan. Både International IDEA og EED økte i 2022 sin innsats i Ukraina for å bidra til å opprettholde demokratiske institusjoner og et levende sivilsamfunn til tross for krigen.

I samarbeid med EU fortsatte Den norske ressursbank for demokrati og menneskerettigheter (NORDEM) sin innsats for å støtte demokratiske institusjoner og observere valg i *Colombia* og *Kenya*, samt bygge kapasitet for støtte til demokratiske valg hos regionale partnere som Den afrikanske union (AU). Norsk senter for menneskerettigheter (SMR) har gjennom et unikt samarbeid med politifaglige og -operative miljøer bidratt til forskning, standardsetting og undervisning om etterforsknings- og avhørsmetoder. Dette har høstet internasjonal anerkjennelse og blitt tatt i bruk i stadig flere land. Rettshjelp og overvåking av rettsaker har bidratt til rettssikkerhet for utsatte grupper og menneskerettighetsforsvarere i bl.a. Colombia, Etiopia, Tanzania, Tyrkia og Zimbabwe. Støtte til organisasjonen International Commission of Jurists bidro til å styrke dommere og advokaters uavhengighet og effektivitet i bl.a. Egypt, Tunisia og Zimbabwe.

Styrket yringsfrihet og uavhengige medier, inkludert journalisters sikkerhet

Journalisters sikkerhet, journalistutdanning og medieutvikling, tilgang til informasjon og digitale plattformer, samt kunstnerisk yringsfrihet var sentrale prioriteringer i innsatsen for yringsfrihet. Gjennom FNs organisasjon for undervisning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO) bidro Norge til journalisters sikkerhet i land som Afghanistan, Haiti, Palestina og Ukraina. I Ukraina bidro UNESCO til at journalister fikk personlig sikkerhetsutstyr, sikkerhetstrening og annen støtte til å kunne fortsette sitt arbeid til tross for stor risiko. En 24-timers hjelpetelefon ble satt opp for ukrainske og internasjonale journalister. Seks solidaritetssentre ble etablert rundt om i landet med tilbud om juridisk rådgivning, psykososial støtte og annen bistand. UNESCO og organisasjoner som World Association of News Publishers støttet prosjekter som bidro til å fremme likestilling i utvalgte redaksjoner og mediehus, og i deres redaksjonelle innhold. I Sør-Sudan bidro et samarbeid med Female Journalists Network til opplæring av journalister i lokale radiostasjoner med vekt på likestilling, vold mot kvinner og presseetikk.

I flere land med sikkerhetsutfordringer er arbeidet for ytrings- og pressefrihet blitt vanskeligere. I Myanmar er samarbeidspartnere sårbare for trusler og angrep og det har vært nødvendig å ta større hensyn til sikkerheten i gjennomføringen av prosjekter. Dette medfører både økte kostnader, og til endring i hvilke aktiviteter som kan gjennomføres. Behov for tiltak rettet mot beskyttelse og kapasitetsbygging gis prioritet, mens tiltak som krever samarbeid med nasjonale myndigheter må settes på vent.

Tros- og livssynsfrihet og beskyttelse av religiøse minoriteter er styrket

Norge har sammen med USA og andre internasjonale partnere siden 2020 bidratt målrettet med krisehjelp til ofre for diskriminering og forfølgelse basert på religion eller livssyn. Støttmottakere representerer om lag 16 ulike trossamfunn verden over, samt ikke-troende. Det ble også gitt støtte til menneskerettighetsforsvarere for tros- og livssynsfrihet. Støtten har dekket deres behov for midlertidig livsopphold, et trygt bosted, utgifter til sikkerhet forbundet med trusler om vold, medisinske behov som følge av voldelige overgrep, fri rettshjelp, utgifter til fengselsbesøk, og til erstatning av eiendeler som er skadet eller konfiskert som følge av trakasseringen. Fra siste halvdel av 2020 har støtten reddet 449 personer som har vært utsatt for grov religiøst motivert forfølgelse, hvorav over 100 i 2022. 96 pst. av disse har rapportert at hjelpen har vært avgjørende og livreddende. Personer som har mottatt støtten kommer fra nesten alle regioner i verden, men med et betydelig antall fra Afghanistan, Egypt, India, Irak, Iran, Kenya og Pakistan.

Beskyttelsen av menneskerettighetsforsvarere er styrket

Norsk støtte bidro til at flere menneskerettighetsforsvarere, inkludert kvinnelige menneskerettighetsforsvarere, fikk mulighet til å delta i relevante FN-fora for å fremme sine saker. Den indiske menneskerettighetsorganisasjonen *International Dalit Solidarity Network* fikk FN-akkreditering etter 15 års ventetid.

Støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner og menneskerettighetsorganisasjoner bidro til at flere enn 4 000 menneskerettighetsforsvarere fikk ulike former for krisehjelp eller støtte til arbeidet sitt. Dette inkluderte rettshjelp, støtte til sikkerhetstiltak, midlertidig relokalisering og sikkerhetsopplæring. Mer enn 400 lokale menneskeret-

tighetsorganisasjoner mottok også støtte via partnerorganisasjoner for å videreføre rettighetsarbeidet. Med støtte fra norske partnere har menneskerettighetsforsvarere bidratt til positive endringer. F.eks. bidro norsk støtte til at en indisk kvinneledet organisasjon satte i gang en underskriftskampanje som førte til sterkere beskyttelse mot seksuell trakassering på arbeidsplassen i tekstilfabrikker.

Kulturelle rettigheter, inkludert kunstnerisk ytringsfrihet, kulturarv og verdensarv er styrket

Gjennom støtte til UNESCOs *Aschberg Programme for artists and cultural professionals* bidro Norge til tiltak for å styrke kunstneres rettigheter i lov og i praksis i tolv land. Programmet bidro også til analyse og kunnskapsutvikling om kunstnerisk frihet. Støtte til organisasjonene Safemuse og ICORN – International Cities of Refuge Network (Friby-nettverket) bidro til at 29 utsatte forfattere, musikere og kunstnere fikk tilgang til beskyttelse gjennom midlertidig eller permanent opphold utenfor sine hjemland.

Støtte til UNESCOs fond for å beskytte skadet eller svært truet kulturarv bidro til 27 tiltak for vern i alt 18 land, hvorav åtte i Odessa-regionen i Ukraina. Sørfond, en tilskuddsordning for filmskapere i utviklingsland, bidro til produksjon av filmen *Daughter of Rage*, som belyser den akutte fattigdomssituasjonen i Nicaragua. *Arab Fund for Arts and Culture* ga støtte til 20 dokumentarfilmer i Midtøsten-regionen som tar opp sosiale spørsmål og rettigheter.

Forvaltningen av verdensarvområder i Afrika ble styrket. Gjennom en rettighetsbasert tilnærming og lokal involvering bidro norsk støtte til ivaretagelse av kultur- og naturverdier, som blant annet reduksjon av ulovlig fiske i Malawisjøen nasjonalpark og beskyttelse av konfliktrammede verdensarvområder.

Arbeidstakerrettigheter og inkluderende vekst er styrket

Ubundet programstøtte bidro til at Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) raskt og fleksibelt kunne innrette innsatsen mot nye og uforutsette behov. F.eks. bidro ILO gjennom støtte til fagforeninger til formalisering av arbeidsplasser på 17 markeder i Abidjan, hvor 70 pst. av arbeiderne var kvinner. Et kooperativ ble opprettet og tilgang til velferdstjenester ble bedret. På Sri Lanka bidro ILO til å øke migrantarbeideres arbeidsmuligheter i den maritime sektoren gjennom opplæring på

Mahapola Port and Maritime Training Academy. Støtte til Raftostiftelsen bidro til utvikling av en såkalt Ocean and Human Rights Platform, et samarbeidsinitiativ mellom menneskerettighetsorganisasjoner, representanter fra skipsnæringen og sivilt samfunn med flere. Initiativet skal bidra til økt respekt for menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter i havnæringer, og var representert på FNs Havkonferanse i Lisboa. Plattformen har bl.a. bidratt til at 6 000 skip involvert i internasjonal skipsfart er vurdert opp mot frivillige etiske retningslinjer for sjøfareres rettigheter.

Likestilling i Afghanistan og Sentral-Asia, Midtøsten, Nord-Afrika og utviklingsland i OSSE-regionen

Støtte til *Women, peace and humanitarian fund* opprettet av FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling bistod organisasjoner som arbeider i krise og konfliktområder med fredsbygging, mekling, humanitært arbeid og til forsvar for menneskerettighetsforkjempere. I 2022 bidro fondet også til beskyttelse av 93 kvinnelige menneskerettighetsforkjempere fra 16 land som var i direkte fare, og 274 medlemmer av deres umiddelbare familie fikk også beskyttelse. Av totalt 1 975 søknader var 79 pst. fra Afghanistan. 22 menneskerettighetsforkjempere fra ni land fikk støtte til å delta på internasjonale, regionale og nasjonale plattformer for å fremme sitt budskap.

Norge støttet Georgetown universitetet i utarbeidelsen av den globale indeksen for kvinner, fred og sikkerhet, *Women, Peace and Security Index*, som publiseres årlig og er et referansedokument for arbeidet innen fred og sikkerhet.

Gjennom støtte til palestinske kvinneorganisasjoner fikk ofre for kjønnsbasert vold tilgang til retts- og krisehjelp. I Egypt bidro støtte til FNs befolkningsfond (UNFPA) og organisasjonen BLESS bidratt til å forebygge skadelige skikker og kjønnsbasert vold, og også bistått ofre for dette.

Andre innsatser

Gjennom Global Equality Fund bidro Norge med krisestøtte til utsatte LHBT+-personer og lokale menneskerettighetsorganisasjoner, mange av dem i land der relevant lovgivning går feil vei. Støtten til Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold (FRI) bidro til samarbeid mellom religiøse ledere og LHBT+-organisasjoner for å bekjempe diskriminering og overgrep mot seksuelle minoriteter og kjønnsminoriteter i Botswana, Kenya, Lesotho, Malawi og Mosambik. Et bane-

brytende samarbeid mellom Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold (FRI), Redd Barna og lokale organisasjoner resulterte i at LHBT+-barn og unges rettigheter i Kambodsja, Nepal, Thailand og Vietnam ble integrert i ulike offentlige innsatser for barn og unge. I Nepal førte arbeidet til styrket nasjonal politikk for likestilling og læreplaner. Gjennom ulike partnere ble lokal innsats for LHBT+-personers rettigheter styrket i bl.a. Sri Lanka, Sør-Afrika og Tyrkia.

Støtte til menneskerettighetsfondet i Verdensbanken bidro til utvikling av klagemekanismer og inkludering av marginaliserte grupper i større prosjekter innen infrastruktur, styresett, sikkerhet og migrasjon.

Norge videreførte støtten til FNs fellesfond for integrering av menneskerettigheter i FNs utviklingssystem. Fondet bidro til styrket fokus på gjennomføring av menneskerettighetene både i FN-systemet og i vertslandene. I et stort antall utviklingsland har FNs stedlige koordinatorene fått menneskerettighetsrådgivere inn i sin stab. Dette gir FN en viktig kapasitet til å styrke vektleggingen av menneskerettighetene i sine analyser av utviklingen i disse landene, og i planene som utarbeides i samarbeid med nasjonale myndigheter.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 741,6 mill. kroner for 2024.

Post 71 FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), kan overføres

FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR) og kontoret i Genève er Norges viktigste partner i det internasjonale arbeidet for styrking av menneskerettighetene.

Menneskerettighetene utgjør én av FNs tre pilarer og er nødvendige for å oppnå bærekraftige resultater innenfor de to øvrige, fred og sikkerhet, og utvikling. OHCHR er FNs hovedorganisasjon for menneskerettighetsarbeid. Kontoret leder og koordinerer FNs menneskerettighetsarbeid og er en pådriver både overfor stater og øvrige deler av FN. OHCHR spiller også en viktig rolle på landnivå ved å støtte statene i gjennomføringen av deres internasjonale forpliktelser. Høykommissærens arbeid er forankret i bærekraftsmålene og bidrar aktivt til at disse kan nås gjennom innsats for å fremme en rettighetsbasert tilnærming til utvikling.

Bevilgningen dekker kjernestøtte til gjennomføring av OHCHRs planverk for 2024-2027 og prio-

riteringer angitt i organisasjonens årlige appell. Bevilgningen dekker også norske bidrag til OHCHR's frivillige fond for henholdsvis urfolk og torturofre. I henhold til regelverket fra OECDs utviklingskomité (DAC) anerkjennes 88 pst. av kjernestøtten til OHCHR som offisiell bistand. Støtten til OHCHR er nedfelt i en flerårig samarbeidsavtale som skal fornyes i 2024.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte OHCHR's bidrag til å realisere bærekraftsmålene. Det gjelder særlig bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og 10 – Redusere ulikhet i og mellom land. Arbeidet med rettighetsdimensjonene i de øvrige bærekraftsmålene støttes også.

Bevilgningen skal bidra til at OHCHR når sitt overordnede mål om å fremme og beskytte menneskerettighetene og å gjøre det mulig for alle mennesker å realisere disse med følgende delmål:

- Styrke nasjonale beskyttelsessystemer.
- Styrke internasjonale beskyttelsessystemer.
- Styrke involvering og deltagelse av sivilt samfunn og andre aktører.

Målene er understøttet av seks tematiske pilarer som strukturerer OHCHR's innsats: fred og sikkerhet, ikke-diskriminering, bærekraftig utvikling, menneskerettighetsmekanismer, ansvarlighet og deltakelse. Fire målgrupper fremheves på bakgrunn av bærekraftsmålenes prinsipp om at ingen skal utelates: personer med nedsatt funksjonsevne, kvinner, unge og personer av afrikansk herkomst.

Prioriteringer 2024

Norge skal bidra til at OHCHR skal kunne levere effektivt og fleksibelt i henhold til hele bredden av sitt mandat. Samtidig vil Norge i dialogen med OHCHR rette særlig oppmerksomhet mot utvalgte tema og geografiske områder i tråd med norske prioriteringer.

Tematisk skal det legges særlig vekt på organisasjonens innsats for demokratisk handlingsrom, sivilt samfunn og beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere. Behovet for fortsatt innsats for ytringsfrihet og tros- og livssynsfrihet skal løftes, og likeledes beskyttelse av rettighetene til kvinner, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), og grupper som ofte er utsatt

for marginalisering, som LHBT+-personer, personer med nedsatt funksjonsevne og urfolk. Dialog om OHCHR's forebyggingsarbeid videreføres, med vekt på tidlig varsling av, og respons på, alvorlige og systematiske menneskerettighetsutfordringer.

Dialog om geografiske prioriteringer og innsats i enkeltland skal bidra til å fremme OHCHR's kapasitet til å møte behov for overvåking, rapportering og kapasitetsbygging på landnivå. Hovedfokus vil rettes mot regioner og land der Norge har et aktivt bilateralt engasjement og har mulighet til å følge opp samarbeidet. Dette inkluderer bl.a. land i Latin-Amerika, Midtøsten, Sahel og det østlige og sørlige Afrika.

OHCHR ble sist vurdert av nettverket for gjennomganger av multilaterale organisasjoner (MOPAN) i 2017–18. En ny gjennomgang planlegges i 2024–2025, med Norge som tilrettelegger. Gjennomgangen vil gi en uavhengig kartlegging og vurdering av hvordan OHCHR fungerer effektivt som organisasjon og når sine mål. Norge vil også videreføre fokuset på kontorets arbeid for å motvirke seksuell utnyttelse, overgrep og trakassering.

Rapport 2022

OHCHR er svært avhengig av frivillige bidrag, som utgjorde over 60 pst. av organisasjonens budsjett i 2022. Resten ble dekket gjennom FNs regulære budsjett. Norge var blant organisasjonens viktigste finansielle bidragsytere og bidro til at OHCHR fleksibelt og effektivt kunne oppfylle hele bredden av sitt mandat.

Høykommissærens årsrapport legger vekt på at 2022 var et år preget av sammensatte og overlappende kriser som påvirket kontorets arbeid i stor grad. Etterdønningene fra covid-19 fortsatte å prege rettighetsfeltet i form av økt fattigdom, ulikhet og diskriminering.

Styrke nasjonale beskyttelsessystemer.

Norge bidro til OHCHR's støttefunksjon for FNs menneskerettighetsmekanismer. 55 land opprettet eller styrket nasjonale mekanismer for gjennomføring av anbefalinger fra disse FN-mekanismene. Under ansvarlighetspilaren har Norge bidratt til OHCHR's innsats i rettsapparatet, med særlig vekt på arbeidet mot tortur. Over 46 000 ofre for tortur og deres familiemedlemmer mottok støtte fra et frivillig fond som Norge bidro til.

På utviklingsområdet fortsatte OHCHR arbeidet for systematisk integrering av menneskeret-

tighetsvurderinger i FNs landanalyser- og programmer. Over 5 000 partnere i felt mottok støtte til dette arbeidet. OHCHR bidro til styrking av økonomiske og sosiale rettigheter på landnivå, inkludert helse- og sosiale tjenester, men fremhever utfordringene med økende matvare- og energipriser som følge av krigen i Ukraina. OHCHR bidro aktivt i FNs respons etter Russlands fullskalainvasjon med overvåking, analyse, rapportering og beskyttelse.

I 2022 ga Norge øremerket støtte til OHCHRs arbeid i Afrika (Den demokratiske republikken Kongo, Etiopia, Mosambik, Sahel-landene Burkina Faso, Mauritania, Niger og Tsjad), Latin-Amerika (Colombia, Haiti, Nicaragua og Venezuela) og Midtøsten (Palestina), samt til regionalt samarbeid i Sahel. Organisasjonen spiller en viktig rolle som tals- og overvåkingsorgan for menneskerettigheter i Colombia, og bidro blant annet til etterforskning og rettslig oppfølging av trusler, overgrep og drap av menneskerettighetsforsvarere. I Etiopia bidro norsk støtte til at OHCHR og den etiopiske menneskerettighetskommisjonen kunne dokumentere svært alvorlige brudd på menneskerettighetene og på internasjonal humanitærrett begått i Tigray.

Styrke internasjonale beskyttelsessystemer.

OHCHR tilrettela for vedtak av 128 resolusjoner og beslutninger i FNs menneskerettighetsråd og 70 landbesøk av rådets ulike spesialprosedyrer. 25 land deltok på høring om nasjonal gjennomføring av menneskerettighetsforpliktelser gjennom mekanismen Universal Periodic Review (UPR). Tre nye generelle kommentarer ble vedtatt, knyttet til henholdsvis FNs konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, FNs kvinnekonvensjon og FNs konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne.

Under fred og sikkerhetspilaren fortsatte arbeidet med tidlig varsling av, og respons på, alvorlige menneskerettighetsutfordringer gjennom såkalte kriseresponsteam. Med opprettelse av et nytt team i Stillehavsregionen er disse nå operative i alle regioner.

OHCHR la også stor vekt på klimarelatert arbeid, og jobbet blant annet med klimafordrevne i Sahel og med beskyttelse av miljøforsvarere gjennom FNs landkontorer.

Styrke involvering og deltagelse av sivilt samfunn og andre aktører.

Arbeidet med å dokumentere og motvirke innskrenking av rettigheter og sivilt samfunns handlingsrom ble også prioritert. OHCHR la stor vekt på at sivilt samfunn og nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner skal kunne engasjere seg i ulike typer menneskerettighetsarbeid i alle deler av sitt program. Sivilsamfunnet fikk mulighet til å engasjere seg i FNs menneskerettighetsråd med over 2 400 innlegg og nær 700 skriftlige innspill.

For Norge var det viktig å videreføre støtten til OHCHRs innsats for å beskytte sivilt samfunn og styrke demokratisk handlingsrom. Norge bidro med støtte for å motvirke at menneskerettighetsforsvarere og representanter fra sivilt samfunn som engasjerer seg i FN-fora som Sikkerhetsrådet, blir utsatt for represalier som trusler eller vold.

Under ikke-diskrimineringspilaren bidro Norge blant annet til OHCHRs arbeid for likestilling og kvinners rettigheter, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Norge bidro også til OHCHRs arbeid for å fremme LHBT+-personers rettigheter, og kampanjen «Free and Equal» hadde over 130 millioner visninger på sosiale medier i 2022.

Norge videreførte også støtte til arbeidet for barn og unges rettigheter. Dedikerte ungdomsrådgivere jobbet på OHCHRs regionale kontorer for å øke ungdoms engasjement i menneskerettighetsspørsmål og fremme ungdommers politiske deltakelse. De fokuserte særlig på marginalisert ungdom, ungdom i krisesituasjoner og ungdom som opplevde utrygghet og vold.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 197 mill. kroner for 2024.

Kap. 153 Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Flyktninger og internt fordrevne, <i>kan overføres</i>		1 320 000	1 320 000
71	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), <i>kan overføres</i>		630 000	630 000
72	Bærekraftige løsninger og vertssamfunn, <i>kan overføres</i>		809 504	719 504
	Sum kap. 153		2 759 504	2 669 504

Ifølge FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) var mer enn 108 mill. mennesker på flukt i verden på slutten av 2022, og av dem var 62,5 mill. internt fordrevne. Målet for Norges innsats mot flukt og fordrivelse er å bidra til varige løsninger, i form av tilbakevending til hjemsted, gjenbosetting, eller integrering i vertssamfunn. Det krever styrket samspill mellom den humanitære innsatsen, arbeidet for bærekraftig utvikling, og for stabilisering og fredsbygging. Innsatsen må forankres i samarbeid med, og koordinering mellom, lokalsamfunn, nasjonale myndigheter, humanitære organisasjoner og utviklingsaktører.

Regjeringen vil i 2024 videreføre arbeidet med satsingen for flyktninger, fordrevne og vertssamfunn, som beskrevet i Hurdalsplattformen. I tillegg til å arbeide for varige løsninger for mennesker på flukt, skal dette også bidra til at vertssamfunn blir bedre i stand til å møte utfordringene som er knyttet til å huse store grupper fordrevne over tid. Å bistå vertssamfunn er også viktig for å redusere sosiale og politiske spenninger i og mellom fordrevet befolkning og fastboende. En helhetlig respons vil også kunne bidra til å motvirke årsakene til fordrivelse og på sikt redusere irregulær migrasjon.

Post 70 Flyktninger og internt fordrevne

Bevilgningen dekker humanitære tiltak for beskyttelse og assistanse til flyktninger, internt fordrevne og vertssamfunn. Det omfatter øremerket støtte til UNHCR, Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) og andre humanitære organisasjoner, herunder Flyktninghjelpen og FNs organisasjon for palestinske

flyktninger (UNRWA). Andre FN-organisasjoner, humanitære aktører og Røde Kors-bevegelsen vil også kunne motta støtte. Bevilgningen inngår som del av den totale humanitære innsatsen og må derfor sees i sammenheng med kap. 150 *Humanitær bistand*.

De humanitære prinsippene ligger til grunn for prioriteringene, sammen med menneskerettighetene, humanitærretten, Flyktningkonvensjonen og den globale flyktningplattformen (Global Compact on Refugees). Kjønnsperspektivet skal ivaretas og integreres, og lokalsamfunn skal i størst mulig grad bli involvert i og være delaktig i utformingen og iverksettelsen av tiltak. Befolkning som er rammet skal ha anledning til å stille organisasjonene til ansvar.

Mål 2024

Bevilgningen støtter flere bærekraftsmål, herunder 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Mennesker som er drevet på flukt, og lokalsamfunn som er vertskap for flyktninger og fordrevne, mottar beskyttelse og assistanse.
- Den globale og FN-ledede innsatsen for flyktninger og internt fordrevne er godt koordinert, og møtes med rask og effektiv respons.
- En helhetlig tilnærming med styrket samspill mellom fredsbygging, humanitær innsats og langsiktig utvikling bidrar til varige løsninger for flyktninger og fordrevne.

Prioriteringer 2024

Norge skal være en vesentlig bidragsyter og støttespiller for å bedre forholdene for mennesker på flukt, og for lokalsamfunnene som mottar mange flyktninger og fordrevne. Dette omfatter retten til liv, mat, helse og utdanning. Regjeringen vil fortsette å prioritere beskyttelse av flyktninger og fordrevne, bl.a. gjennom innsats mot seksualisert og kjønnsbasert vold. Norge arbeider for å finne bærekraftige løsninger for de store flyktningkrisene og situasjoner med intern fordrivelse. Norge vil også støtte humanitære appeller for landsituasjoner med flyktninger og fordrevne og støtte tiltak som ivaretar rettigheter for barn på flukt. Norge vil fortsette å støtte arbeidet for å beskytte og bidra til varige løsninger for internt fordrevne.

Rapport 2022

I Prop. 1 S Tillegg 1 (2021–2022) ble 1 170 mill. kroner fra kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand* og 200 mill. kroner fra kap. 150, post 71 *Verdens matvareprogram (WFP)* flyttet til kap. 150, post 72 *Flyktninger og fordrevne*, for å inngå i regjeringens satsing for flyktninger, fordrevne og vertssamfunn, i tråd med solidaritetspotten i Hurdalsplattformen. Navnet på post 72 ble samtidig endret fra *FNs høykommissær for flyktninger* til *Flyktninger og fordrevne*. Det strategiske partnerskapet med Flyktninghjelpen ble også flyttet til denne posten.

Rapport for 2022 tar derfor utgangspunkt i målene under kap. 150, post 72 *Flyktninger og fordrevne* i Prop. 1 S Tillegg 1 (2021–22). Bevilgningen dekket i 2022 også kjernebidraget til UNHCR. Det henvises til kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*, post 71 *FNs høykommissær for flyktninger* for rapport om dette.

Mennesker som er drevet på flukt, og lokalsamfunn som er vertskap for flyktninger og fordrevne, mottar beskyttelse og assistanse. Flyktningssituasjoner og situasjoner med fordrivelse møtes med rask, effektiv og koordinert humanitær respons, med et langsiktig perspektiv på flyktningenes og vertslanenes utvikling.

Støtte til lokalsamfunn som mottar flyktninger og fordrevne ble prioritert, både gjennom FN-organisasjonenes humanitære appeller og via de frivillige organisasjonene. Fokuset på helhetlig innsats ble styrket både i den norske innsatsen og blant de internasjonale humanitære aktørene. I dialogen med organisasjonene og i styrearbeid la Norge vekt på målet om å bidra til bærekraftige

løsninger på langvarige flyktningssituasjoner. På den annen side økte kompleksiteten og varigheten av mange humanitære kriser, og konsekvensene av covid-19 kombinert med et høyt antall klimarelaterte hendelser rammet mange opprinnelses- og transitland hardt. Antallet flyktninger og internt fordrevne økte sterkt gjennom året og de humanitære budsjettene ble strukket til det ytterste. I det humanitære budsjettet ble derfor fokuset på å redde liv og lindre nød mer sentralt enn fokuset på langvarige løsninger og vertssamfunns behov. På den annen side ble arbeidet med å se humanitær innsats, stabilisering og langsiktig utvikling i sammenheng forsterket gjennom etableringen av og innretningen på regjeringens satsing for flyktninger, fordrevne og vertssamfunn.

Den globale og FN-ledede innsatsen for flyktninger og internt fordrevne er godt koordinert, og legger til rette for varige løsninger.

Samarbeidet med Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) ble styrket i 2022. De øremerkede tilskuddene til IOMs innsats på landnivå ble økt fra 2021, i tråd med organisasjonens styrking av sitt mandat som humanitær aktør og organisasjonens gode resultater som koordinator av humanitær innsats i komplekse kriser. IOMs tilstedeværelse i felt svært mange steder og deres fleksible organisering av arbeidet gjorde organisasjonen spesielt egnet til innsats i komplekse humanitære kriser. Norge støttet organisasjonens arbeid i Afghanistan, Afrikas horn og Jemen, i tillegg til Ukraina og Moldova. Dette muliggjorde rask humanitær respons til svært sårbare befolkninger av flyktninger, migranter og vertssamfunn, i noen av de mest underfinansierte og vanskeligst tilgjengelige krisene i verden.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1 320 mill. kroner for 2024.

Post 71 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)

Bevilgningen dekker kjerne støtten til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Øremerkede bidrag til enkeltland og tema dekkes under kap. 153, post 70 *Flyktninger og fordrevne*. Øremerkede bidrag til Ukraina og naboland dekkes under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*. Bevilgningen inngår som del av den globale humanitære innsatsen og må derfor sees i sammenheng med kap. 150 *Humanitær bistand*.

UNHCR er den viktigste globale aktøren for beskyttelse og assistanse til flyktninger og internt fordrevne, og leder FN-systemets arbeid med beskyttelse. Kjernestøtten gir forutsigbarhet og fleksibilitet for organisasjonen til å gjennomføre sin strategiske plan. Støtten muliggjør også rask respons på nye flyktningkriser og videreføring av humanitær innsats for nødlidende i neglisjerte kriser.

Mål 2024

Bevilgningen støtter bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring.

Bevilgningen skal bidra til at UNHCR når sine strategiske prioriteringer for perioden 2022–2026:

- Mennesker som er drevet på flukt mottar beskyttelse og assistanse.
- Den globale og FN-ledede flyktningresponsen er godt koordinert og møtes med rask og effektiv respons som legger til rette for varige løsninger og trygg, verdig og frivillig retur, gjenbosetting og integrering.

UNHCR vil styrke innsatsen for beskyttelse, likestilling, forebygging av seksualisert og kjønnsbasert vold og utvidelse av alternative program for å ta imot flyktninger. Organisasjonen utvikler responsen og intensiverer arbeidet for å finne løsninger på intern fordrivelse og statsløshet, samt minske konsekvenser av klimaendringer for flyktninger og fordrevne.

Prioriteringer 2024

Regjeringen vil støtte gjennomføringen av UNHCRs strategiske prioriteringer og oppfølging av Den globale flyktningplattformen og Det andre globale flyktningforumet, som avholdes i desember 2023. Videre vil støtten til beskyttelse og innsatsen for å finne bærekraftige løsninger for de store flyktningkrisene videreføres.

Støtte til UNHCRs arbeid med å beskytte internt fordrevne, inkludert støtte til gjennomføring av FNs generalsekretærs handlingsplan om intern fordrivelse, vil videreføres. Det samme vil støtten til flyktninger og fordrevne som følge av konflikt og kriser, inkludert Afghanistan, Syria og Ukraina. Det blir viktig å støtte UNHCRs innsats

for å gjennomføre FNs generalsekretærs reformagenda for et samordnet og resultatorientert FN. Norge vil bruke styredeltakelse i UNHCR aktivt til å fremme målene for satsingen på flyktninger, fordrevne og vertssamfunn.

Rapport 2022

Mennesker som er tvunget på flukt mottar beskyttelse og assistanse

Ved utgangen av 2022 var 108,4 millioner mennesker drevet på flukt, inkludert 62,5 millioner internt fordrevne. Utviklingen med økt antall fordrevne for hvert år er urovekkende, og det er lite som tilsier at denne trenden vil reverseres. Fra 2021 til 2022 økte antall internt fordrevne med 20 pst., en vesentlig høyere økning i perioden enn tidligere år. I 2022 returnerte 6 millioner fordrevne til sitt hjemsted eller hjemland, inkludert 339 000 flyktninger og 5,7 millioner internt fordrevne.

Den globale situasjonen var preget av et økende omfang av humanitære kriser, inkludert raskt tiltakende matmangel for store befolkningsgrupper i mange land. De humanitære konsekvensene av krigen i Ukraina, massiv flom i Pakistan og situasjonen i Afghanistan illustrerte de store behovene for hurtig og vedvarende respons. Krigen i Ukraina medførte en økning på 80 pst. i antall flyktninger og internt fordrevne i Europa.

UNHCRs budsjett for 2022 var på 10,7 mrd. USD, men bidragene dekket kun 5,8 mrd. USD. UNHCR setter årlig opp sine budsjett basert på antatte behov og ikke utfra størrelsen på faktiske eller forventede bidrag. UNHCR fikk med andre ord kun inn bidrag som tilsvarte 52 pst. av budsjetterte behov for 2022.

Norge var det tiende største giverlandet til UNHCR i 2022 med totalt 1,04 mrd. kroner. UNHCRs strategiske prioriteringer for 2022–2026 ble vedtatt i 2022 og er i samsvar med strategi for norsk humanitær politikk.

UNHCR videreførte i 2022 arbeidet for å øke andelen fleksible midler, samtidig som det ble gjennomført en aktiv innsats for å mobilisere ressurser til responsplaner for en rekke land og regioner. Det ble også arbeidet med å utvide giverbasen.

Migrasjonspolitiske målsetninger i giverland påvirker også humanitære prioriteringer. UNHCRs arbeid med flyktninger og internt fordrevne var et viktig bidrag til langsiktige løsninger på mer og mer komplekse og langtrukne kriser.

Den globale og FN-ledede flyktningresponsen er godt koordinert, og legger til rette for varige løsninger, dvs. trygg, verdig og frivillig retur, gjenbosetting og integrering

Et nytt, resultatbasert ledelsessystem ga bedre flerårig planlegging og la til rette for etablering av planer med utviklingsaktører og internasjonale finansinstitusjoner. De siste årene har UNHCR også styrket samarbeidet med nasjonale og lokale organisasjoner på landnivå. Støtte til gjenbosetting er en av UNHCRs kjerneoppgaver. Gode systemer for gjenbosetting ble etablert i 2022, men det var fremdeles et stort gap mellom behov og tilgjengelige gjenbosettingsplasser. Ifølge UNHCR ble 58 500 mennesker gjenbosatt i 2022.

Flyktningssituasjoner møtes med rask, effektiv og koordinert humanitær respons, med et langsiktig perspektiv på flyktingenes og vertslandenes utvikling

UNHCR ledet koordineringen av beskyttelse av flyktninger og internt fordrevne i den globale humanitære responsen. Ansvarlighet overfor rammet befolkning og samarbeid med lokale myndigheter ble prioritert. UNHCR ledet også den humanitære klyngen for leirkoordinering- og ledelse, samt den internasjonale innsatsen for midlertidig husly. UNHCR var en vesentlig bidragsyter med ekspertise og analyser vedrørende felles humanitær innsats. Innsatsen for internt fordrevne og samarbeid med utviklingsaktører ble styrket.

Regionale og/eller felles responsplaner ble utarbeidet for en rekke flyktningkriser, blant annet i Afghanistan, Bangladesh, Den demokratiske republikken Kongo, Sør-Sudan, Ukraina og Venezuela.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 630 mill. kroner for 2024.

Post 72 Bærekraftige løsninger og vertssamfunn

Bevilgningen dekker støtte til vertssamfunn og bærekraftige løsninger for flyktninger i langvarige flyktningssituasjoner. Støtte kan gis til enkelttiltak regionalt og på landnivå, men også til globale migrasjons- og flyktningstiltak. Europas nærområder fra Mauritania i vest til Pakistan i øst, inkludert Sahel og Afrikas horn, utgjør et geografisk kjerneområde. Posten dekker kjernestøtte til FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) og til Den internasjonale organisasjonen for migrasjon

(IOM). Øremerkede bidrag til konsekvenser av krigen i Ukraina for flyktninger og vertssamfunn dekkes under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

Mål 2024

Bevilgningen støtter bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Løsninger for mennesker på flukt er bærekraftige.
- Vertssamfunn har fått bistand til å håndtere flyktningssituasjoner og flyktninger er inkludert i lokale utdanningssystemer, arbeidsmarked og sosiale sikkerhetsordninger.
- Kapasitet til lokal migrasjonshåndtering er styrket, irregulær migrasjon er motvirket og returnerte migranter er reintegrerte.

Prioriteringer 2024

Støtte til befolkningen i land rammet av Syria-krisen er høyt prioritert. Støtten vil bli innrettet for å møte langsiktige behov og bidra til å styrke muligheter for livsopphold i samfunn som huser flyktninger, internt fordrevne og lokal befolkning i Syria og i nabolandene. Riksrevisjonens rapport *Norsk bistand til Syria-krisa 2016–2021* påpekte at bistanden til Jordan og Libanon i liten grad har vært langsiktig innrettet. Regjeringen vil bidra til å styrke kapasiteten hos myndighetene i Jordan og Libanon til å håndtere den langvarige tilstedeværelsen av syriske flyktninger. Dette vil gjøres gjennom tiltak for utdanning, sysselsetting og sosiale tjenester. Innsatsen ses i sammenheng med den humanitære innsatsen i regionen under post 70 *Flyktninger og fordrevne*.

Regjeringen vil også prioritere flyktningssituasjoner og tiltak for migranter og fordrevne i Nord-Afrika, på Afrikas horn og i andre utvalgte land sør for Sahara. Flyktninger som følger av situasjonen i Sudan kan bli en aktuell målgruppe for tiltak for å fremme bærekraftige løsninger. Det vil også bli gitt støtte til mer langsiktige tiltak i andre deler av Midtøsten og i noen grad utenfor postens kjerneområde, herunder i forbindelse med rohingya-krisen.

Kjernestøtten til UNRWA bidrar til å dekke de grunnleggende behovene og rettighetene til palestinere i Gaza og Vestbredden, Jordan, Liba-

non og Syria i fraværet av en politisk løsning på deres situasjon. Støtten er viktig for stabiliteten i regionen gjennom ivaretagelsen av palestineres levekår. IOM er viktig for migrasjonstiltak og innsatsen for å finne løsninger for fordrevne og flyktninger i mange land og regioner. Kjernestøtten til organisasjonen vil bli videreført.

Støtte til migrasjonshåndtering skal bidra til at migrasjon foregår i ordnede former, at returnerte migranter reintegreres i hjemlandet og at færre mennesker begir seg ut på farefull ferd for å krysse grensene til Europa. Det planlegges for bidrag til relevante globale og internasjonale migrasjon- og flyktninginitiativ.

Kap. 159 Regionbevilgninger

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Midtøsten, <i>kan overføres</i>	748 941	577 011	519 311
71	Europa og Sentral-Asia, <i>kan overføres</i>	972 453	537 634	467 634
72	Afghanistan, <i>kan overføres</i>	477 361	445 241	401 241
73	Ukraina og naboland, <i>kan overføres</i>	3 995 000	1 975 000	7 448 200
75	Afrika, <i>kan overføres</i>	2 540 534	2 381 193	2 517 022
76	Asia, <i>kan overføres</i>	489 338	517 503	476 503
77	Latin-Amerika og Karibia, <i>kan overføres</i>	192 363	195 839	176 432
	Sum kap. 159	9 415 990	6 629 421	12 006 343

Regionbevilgningene dekker langsiktig bilateral bistand til land i Afrika, Asia, Midtøsten, Latin-Amerika og Karibia, land på Vest-Balkan og i Øst-Europa og til Ukraina og naboland. Denne bistanden bidrar til 2030-agendaen for bærekraftig utvikling.

Med Stortingets vedtak våren 2023 om det femårige Nansen-programmet, er Ukraina blitt den største mottaker av norsk bistand. Nansen-programmet har som formål å bidra til at Ukraina kan beskytte sitt territorium og sin befolkning fra russiske angrep, opprettholde samfunnskritiske funksjoner i Ukraina og redusere de menneskelige lidelsene. Programmet har videre som mål å bidra til å gjenoppbygge et trygt og fritt Ukraina. Den sivile delen av programmet omfatter både sivil og humanitær bistand, og inkluderer støtte til Moldova.

Rapport 2022

For rapport for 2022, se kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 72 *Stabilisering av land i krise og konflikt*. For kjernestøtten til UNRWA, se kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 70 *Midtøsten*.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 719,5 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 90 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål.

Regionbevilgningene skal bidra til å motvirke grunnleggende årsaker til sosial ulikhet og fattigdom i utvalgte land og regioner, inkludert både klimaendringene og konflikt. Tildelingene tar utgangspunkt i hvordan Norge best kan imøtekomme kompliserte og sammensatte behov i land og regioner.

Den bilaterale bistanden skal prioritere tiltak som reduserer omfanget av mennesker i ekstrem fattigdom. Tiltak som bidrar til sosial og økonomisk utvikling, er viktig. Utsatte og marginaliserte grupper vil fortsatt være prioriterte målgrupper.

Sosial ulikhet og fattigdom forårsakes og forsterkes av vold og konflikt og av mangel på stabilitet, økonomisk inkludering, og institusjoner som fremmer rettferdighet. Mange stater har lite eller ingen kapasitet til å forebygge og tilpasse seg nye utfordringer. Samfunnsendring gjennom forbedret styresett er et mål for alle regionbevilgningene.

gene, og inkluderer flere viktige prioriteringer, som demokratisk utvikling, menneskerettigheter, likestilling, sikkerhet og stabilitet og korrupsjonsbekjempelse.

All innsats tar utgangspunkt i landenes behov. I de fleste land er innsatsen dessuten forankret i landenes egne utviklingsplaner og prioriteringer. I noen få land fraviker Norge dette prinsippet, for eksempel fordi det er høyt konfliktnivå, myndighetene har kommet til makten på illegitim måte, eller fordi landet bevisst motarbeider demokratiske reformer. Regionbevilgningene benyttes hovedsakelig til langsiktige tiltak, men i land der forutsetningene for støtten endrer seg som følge av konflikt, politiske kriser eller naturkatastrofer, kan bevilgningene også gå til humanitær bistand eller gjenoppbyggingstiltak.

Tildelinger under regionbevilgningene må ses i sammenheng med tildelinger over andre budsjettposter. Bilaterale tiltak for å bidra til å styrke samspillet mellom humanitær bistand, fredsbygging og langsiktig utvikling har tidligere vært finansiert over kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 72 *Stabilisering av land i krise og konflikt*. Dette formålet foreslås innlemmet i regionbevilgningene for å ytterligere fremme helhetlig innsats. Slike tiltak skal redusere fremtidige humanitære behov, og styrke landenes og lokal-samfunnenes motstandskraft og responsevne.

Støtten under regionbevilgningene kanaliseres gjennom sivilt samfunn, myndigheter, regionale, internasjonale og multilaterale organisasjoner i de enkelte land eller gjennom regionale tiltak. Regionspesifikke prioriteringer og innsats er beskrevet under hver av postene.

Innsatsen i Europa er også en integrert del av norsk europapolitikk. Støtten skal innrettes slik at den bidrar til tettere samarbeid i europeiske og euroatlantiske strukturer.

Post 70 Midtøsten, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til enkeltland og regionale tiltak i Midtøsten. Støtte til Nord-Afrika, som tidligere lå under denne posten, er flyttet til post 70 *Afrika* for bl.a. å fremme helhetlig innsats i Afrika. Midtøsten preges av flere områder med ustabilitet, høyt konfliktnivå og en sårbar situasjon relatert til matsikkerhet og klimaendringer. Ukraina-krigen har forsterket dette bildet og økt sårbarheten blant befolkningen i flere land.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Øvrige relevante bærekraftsmål for posten er: 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettfærdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, og 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket.

I planlegging og gjennomføring av tiltak på land- og regionnivå, f.eks. av støtte til matsikkerhet og utdanning, vil man også kunne ta utgangspunkt i målformuleringene på de tematiske postene.

Prioriteringer 2024

Langsiktig støtte til Palestina vil utgjøre en betydelig del av posten. Norsk støtte skal fremme en forhandlet tostatsløsning, der Israel og Palestina lever side om side i fred og sikkerhet innenfor gjensidig anerkjente grenser. Støtte til samfunnsinstitusjoner, inkludert institusjonsbygging under den palestinske selvstyremyndigheten (PA), er viktig for å ivareta rammebetingelsene for en tostatsløsning. Dette prioriteres høyt av Norge som leder av den internasjonale giverlandsgruppen for Palestina Ad Hoc Liaison Committee (AHLC). Støtte til bedret palestinsk forhandlingskompetanse, bekjempelse av korrupsjon, styrkede menneskerettigheter og muligheter for kvinner prioriteres også av Norge.

Den palestinske økonomien fortsetter å være svært sårbar, og det er utfordrende å sikre tilstrekkelige internasjonale bidrag. Det vil derfor fortsatt være behov for budsjettstøtte til PA. Støtte til sentrale institusjoner innen helse og utdanning, samt det palestinske statistikkbyrået planlegges videreført. Dialogen med Verdensbanken og palestinske myndigheter om budsjettreform, vekstfremmende tiltak og bedre finansiell styring vil styrkes i 2024.

Sysselsettings- og sosiale programmer, særlig i Gaza, vil fortsatt prioriteres. Selv om Israel har økt antallet arbeidstillatelser for palestinere, er det behov for å støtte tiltak som fremmer økonomisk vekst. Støtten til beskyttelse og bevaring av naturmiljøet i Gaza planlegges videreført. Helsestøtten, inkludert til kreftbehandling for pasienter fra Gaza, planlegges økt. Arbeidet med energisektoren, særlig fornybar energi, planlegges videreført. Det vil være en viktig prioritering å støtte det palestinske sivilsamfunnet.

Bekjempelse av diskriminering, hatefulle ytringer og antisemittisme er viktige prinsipper for det norske engasjementet. Norsk bistand til Palestina går ikke til palestinske fanger i israelske fengsler. Organisasjoner med hovedformål om å boikotte, desinvestere og sanksjonere (BDS) motar heller ikke norsk bistand.

I andre deler av regionen vil støtte til stabiliseringstiltak i land rammet av konflikt bli prioritert i 2024. Støtte til klima- og miljøtiltak, matsikkerhet og fremme av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er også aktuelt. Tiltak for flyktninger, fordrevne og vertssamfunn i regionen, inkludert innsats i Syria og FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA), finansieres under kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*.

Rapport 2022

Sikkerhet og stabilitet er økt

Norsk støtte til Palestina har bidratt til å bevare et institusjonelt og økonomisk grunnlag for en framtidig palestinsk stat innenfor en fremforhandlet tostatsløsning, der Israel og Palestina lever side om side i fred og sikkerhet.

I en spent politisk situasjon med økonomisk krise, har budsjettstøtten bidratt til at den palestinske selvstyremyndigheten (PA) var i stand til å levere tjenester som dekker den palestinske befolkningens mest grunnleggende behov.

Velferdsgapet mellom Palestina og Israel er stort. Palestinsk inntekt per innbygger beregnet av Det internasjonale pengefondet IMF er en femtededel av israelsk inntekt. Budsjettstøtten spiller her en viktig rolle for å sette PA i stand til å dekke befolkningens behov og dermed ivareta stabilitet i det som er en spent politisk situasjon.

Arbeidet i giverlandsgruppen for Palestina (AHLC) har bidratt til felles forståelse mellom givne av palestinernes økonomiske situasjon og status for statsbyggingsprosjektet. Det gjelder også hvilke tiltak Israel, PA og givne bør iverksette for å få fremgang, inkludert på områder som

økonomisk samhandling, handel og vanninfrastruktur. Støtten bidro til å styrke økonomisk vekst og bedre levekårene i Palestina i 2022. Dette er viktige elementer for å opprettholde sikkerheten og stabiliteten i Palestina.

Kjernestøtten til FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) bidro til å opprettholde grunnleggende tjenesteleveranser til de palestinske flyktningene i Gaza, Vestbredden, Libanon, Syria og Jordan. Dette inkluderte helse-tilbud med over syv millioner årlige pasientkonsultasjoner og utdanningstilbud for om lag 550 000 palestinske skolebarn. Dette bidro til å ivareta regional stabilitet.

Styresett er forbedret

Støtten til den sentrale valgkommisjonen i Palestina (CEC) bidro til at et moderne og pålitelig system ble tatt i bruk under avholdelsen av de palestinske lokalvalgene på Vestbredden i desember 2021 og mars 2022.

Norsk støtte til det palestinske statistikkbyrået (PCBS) var viktig for å sikre byråets uavhengighet. Pålitelig statistikk er nå tilgjengelig for analysearbeid, rådgivning og resultatvurdering. Dette er viktig blant annet i lys av den geografiske og politiske/administrative splittelsen mellom Gaza og Vestbredden.

Gjennom støtten til organisasjonen Transparency International sitt arbeid i Palestina er kunnskapen om den palestinske selvstyremyndighetens virksomhet økt. Dette vil igjen kunne bidra til å styrke insentivene og muligheten til å bedre styresett. Mange palestinere har begrenset tillit til selvstyremyndighetene.

Økonomiske og sosial utvikling er styrket

Støtten til Sahara Forest Project, som tar sikte på å skaffe vann og fornybar energi i varme, tørre områder, bidro i Jordan til at 73 jordanske og syriske studenter fikk opplæring i bærekraftig jordbruk. Opplæringen har bidratt til jobbskaping for flere kvinner i jordbrukssektoren. Tiltaket bidro også til forsyning av grønnsaker til lokale markeder gjennom bruk av solenergi og desalinert vann. Gjennom påvirkningsarbeid har Sahara Forest Project bidratt til oppmerksomhet og fornyet søkelys på klimautfordringer i Midtøsten og bærekraftig jordbruk, inkludert under FNs klimamøte i 2022 i Egypt (COP27).

Gjennom den langsiktige støtten til det palestinske folkehelseinstituttet har palestinske myndigheter fått bistand til å bygge opp et regis-

tersystem for helsedata. En langsiktig målsetting om overføring av folkehelseinstituttet til palestinske myndigheter har tatt vesentlig lengre tid enn forventet, men overføring er nå i gang og er planlagt gjennomført i sin helhet innen utgangen av 2024. Det norskstøttede senteret for mental helse i Gaza spilte en viktig rolle i behandlingen av barn med traumatiske opplevelser og psykiske utfordringer i 2022.

Norge har bidratt til sosialstøtte- og sysselsetningsprogrammer både på Vestbredden i regi av Verdensbanken, og i Gaza i regi av UNDP. På Vestbredden var programmet innrettet mot de aller mest sårbare gruppene. I Gaza var målsettingen bl.a. at nyutdannede skulle få lettere fotfeste i arbeidsmarkedet. Programmene nådde isolert sett sine mål, men på Vestbredden fikk færre enn forutsatt hjelp, da PA unnlot å utbetale sin andel av programmet.

Gjennom støtte til ILO i Egypt oppnådde man bl.a. at:

- Det ble gjennomført to jobbsøkermesser med nesten 1 800 jobbsøkende ungdommer (994 kvinner, 801 menn).
- Det ble gjennomført 43 arbeidslivsforberedende kurs for 804 jobbsøkere (764 kvinner og 40 menn).
- Det ble arrangert 48 faglige opplæringskurs for 1 125 personer (1 072 kvinner og 53 menn).
- I alt 886 personer (833 kvinner og 53 menn) deltok på 38 kurs i entreprenørskap og økonomi.
- Det er installert 48 biogassenheter på bondegårder i Al-Gharbiya nord i landet.

Norsk støtte til Tunisia la vekt på inkluderende økonomisk utvikling og jobbskaping. Gjennom støtte til UNDP har flere hundre unge entreprenører fått teknisk og økonomisk støtte til etablering av småskalabedrifter. Gjennom støtte til ILO har Norge bidratt til økt sysselsetting og entreprenørskap blant kvinner.

I Libanon har rehabilitering i samarbeid med FAO av hovedkanalen i Akkar nord i landet, ført til en dobling i vanntilførselen og til en mer rettferdig fordeling av vannressursene. Støtten bidro i 2022 til fortsatt rensing av kanalsystemet, og til overvåking av vannkvaliteten, bedre tilgang til rent vann, og at mindre avfall nådde havet. Norsk støtte bidro også til redusert bruk av forurensende kjemikalier i jordbruket. Prosjektet bidro til at over 100 bønder i Bekaa-dalen brukte 50 pst. mindre gjødsel og sprøytmiddel uten at det førte til mindre avlinger og matsikkerheten økte.

Støtte til Norges Fotballforbunds regionale prosjekt for kursing av kvinnelige fotballtrenere og fremme av jentefotball, førte til at tusenvis av jenter i regionen fikk delta på fotballarrangementer. Det ble også inngått samarbeidsavtaler med lokale fotballforbund i Algerie, Egypt, Libya og Tunisia, noe som bidrar til lokal forankring. I tillegg ble innsatsen i Irak, Libanon og Palestina videreført.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 519,3 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 57,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål.

Post 71 Europa og Sentral-Asia, kan overføres

Det viktigste formål med bevilgningen er å bidra til fred og stabilitet i Norges europeiske nærrområder. Krigen i Ukraina og dens ringvirkninger viser med tydelighet at vår egen verdensdel er sårbar, med klare følger for norske interesser. Stabilitet og bærekraftig utvikling kan ikke tas for gitt på Vest-Balkan, i Øst-Europa eller i Sentral-Asia. Innsatsen i Europa og nærrområdene er også en integrert del av norsk europapolitikk.

Bevilgningen dekker tiltak på Vest-Balkan (Albania, Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Nord-Makedonia, Montenegro og Serbia) og i Øst-Europa og Sentral-Asia (Armenia, Aserbajdsjan, Belarus, Georgia, Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Turkmenistan og Usbekistan). Støtte til Ukraina og Moldova finansieres under post 73 *Ukraina og naboland*, men Moldova og Ukraina omfattes også av enkelte regionale tiltak under denne posten.

Posten omfatter også støtte til prosjekter og programmer i regi av Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) og Europarådet som kan regnes som offisiell utviklingsbistand (ODA) i henhold til OECDs utviklingskomité (DAC) regelverk. Den europeiske banken for gjenoppbygging og utvikling (EBRD) er med sitt særskilte mandat for regionen en spesielt viktig samarbeidspartner og en betydelig kanal for norsk bistand til landene i Europa og Sentral-Asia. Under posten går betydelig bistand gjennom multilaterale organisasjoner, inkludert støtte til regionale organisasjoner.

Støtten skal innrettes slik at den bidrar til å styrke europeisk og euroatlantisk samarbeid for stabilitet og utvikling.

Mål 2024

Bevilgningen skal primært støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket.

Prioriteringer 2024

Europa befinner seg i en ny geopolitisk tid etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina. Presset mot statene i Europas østlige og sørøstlige randsoner har økt. Disse statene er i utgangspunktet sårbare for uvennlig utenlandsk påvirkning og er preget av svake demokratiske institusjoner. Flere av dem ønsker å knytte seg nærmere til europeisk og transatlantisk samarbeid. Norge har sammen med våre allierte og partnere et ansvar, og en egeninteresse, i å bidra til å motvirke sårbarhet og støtte landene i deres europeiske og euroatlantiske ambisjoner. Dette gjelder både på kort og på lang sikt. Regjeringen vil i 2024 bidra til en mest mulig stabil og bærekraftig utvikling i land med relativ geografisk nærhet til Norge.

Hovedprioriteringen for 2024 vil være å motvirke de negative følgene i kjølvannet av krigen i Ukraina. Dette omfatter bl.a. migrasjon, energikrise og press mot demokratiske institusjoner, rettsstat og sivilsamfunn.

På Vest-Balkan skal norsk bistand i større grad vektlegge euroatlantisk integrasjon og motvirke geopolitisk sårbarhet. Støtte til europeiske integrasjonsprosesser, samarbeid mellom landene i regionen og energisikkerhet er viktige stikkord.

I Øst-Europa og Sentral-Asia forblir menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper sentralt i bistanden. I 2024 vil Norge fortsette å styrke OSSEs institusjoner og sendelag (OSSEs landkontorer), også gjennom sekonderinger av norsk personell. Videre vil regjeringen støtte Europarådets handlingsplaner i Ukraina, Moldova, Georgia og Armenia. EBRD er en viktig kanal for norsk støtte til energi- og næringsutvikling i regionen og vil fortsette å være en viktig samarbeidspartner om forebyggende tiltak innenfor atomsikkerhet.

Rapport 2022

I første del av 2022 lå bistand til Ukraina under denne posten. I Ukraina ble gjennomføringen av prosjektene sterkt påvirket av Russlands fullskalainvasjon 24. februar. De fleste partnerorganisasjoner greide å gjennomføre noe aktivitet etter hvert, men framdriften ble forsinket og aktivitetene måtte legges om. Utenriksdepartementets partnerorganisasjoner viste stor fleksibilitet.

Sikkerhet og stabilitet er økt

Det overordnede målet om økt sikkerhet og stabilitet i regionen ble ikke nådd i 2022. Hovedårsaken var Russlands invasjon av Ukraina. Samtidig var Norges innsats i våre samarbeidsland med på å bidra til at sikkerhet og stabilitet ble svekket mindre enn hva som ville vært tilfelle uten denne innsatsen. Ett eksempel var Norges støtte til dialogen og nye avtaleinngåelser mellom Kosovo og Serbia, og sivile bidrag til NATO-styrken KFOR i Kosovo for stabiliserende tiltak.

Gjennom regjeringens handlingsplan for atom-sikkerhet og miljø, Atomhandlingsplanen, bidro Norge til å styrke ukrainske myndigheters kapasitet til å avdekke smugling av radioaktivt materiale og øke sikkerheten ved kjernekraftverkene i landet. Takket være langvarig samarbeid med Ukraina og gode kontakter, kunne Norge levere etterspurt utstyr til ukrainske partnere allerede i mars 2022. Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) bidro til at myndigheter og andre aktører er i bedre stand til å ivareta atomsikkerheten i den prekære situasjonen Russlands invasjon har skapt.

Norsk bistand bidro til å dokumentere mulige russiske krigsforbrytelser i Ukraina. Innsamling av bevismateriale ble påbegynt og tilpasset bruk i fremtidige rettsoppgjør.

Norge støttet OSSEs arbeid for fred og sikkerhet gjennom finansielle bidrag til OSSEs utviklingsprosjekter, utsendelse av norsk personell til OSSEs sendelag og til valgobservasjoner. Norge støttet også opprydding etter sovjettidens uranproduksjon i Sentral-Asia, og reduserte dermed risikoen for radioaktiv forurensning.

Styresett er forbedret

Flere av statene på Vest-Balkan gjorde i 2022 framskritt i sine reformprosesser for framtidig medlemskap i EU. Det gjenstår samtidig betydelig arbeid før styresett, rettsikkerhet og etterlevelse av menneskerettighetene når EUs minstestandar-

der. Norsk innsats for rettsstatsutvikling i 2022 bidro imidlertid til effektivisering av rettssystemet i Bosnia-Hercegovina og Kosovo.

Støtten til Europarådets handlingsplaner bidro til å bringe landenes lovgivning, institusjoner og praksis mer på linje med europeiske standarder innenfor menneskerettigheter, rettsstat og demokrati. Framdriften i Georgias reformbestrebelse har blitt svekket i senere år. I Ukraina ble handlingsplanen revidert etter Russlands angrep, og samarbeidet med nasjonale og regionale myndigheter fortsatte.

Det europeiske Wergelandsenteret bidro til endringer i læreplaner og bedre lærerutdanning i Ukraina. Helsesamarbeidet med Ukraina førte til styrket kompetanse hos helsepersonell innenfor fysisk og mental rehabilitering og økt kunnskap om folkehelsesituasjonen i ulike regioner. I Belarus bidro Norge til å dokumentere grove menneskerettighetsbrudd begått av myndighetene, med tanke på framtidige rettsprosesser mot de ansvarlige.

Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Landene i Sentral-Asia, Sørøst- og Øst-Europa ble i 2022 hardt rammet av de økonomiske følgene av krigen i Ukraina. Det var likevel også noen positive resultater i fjor. Norsk innsats på Vest-Balkan bidro gjennom støtte til «Regional Housing Programme», med leveranse av over 10 000 boenheter for internt fordrevne etter krigene på 1990-tallet. Gjennom EUs investeringsfond for Vest-Balkan (Western Balkans Investment Framework) bidro Norge til bygging av skoler, støtte til etablering av små og mellomstore bedrifter, samt investeringer i store infrastrukturprosjekter. Disse investeringene bidro til jobbskaping, økonomisk utvikling og stabilitet i en region med betydelige økonomiske og demografiske problemer.

Sammen med georgiske partnere produserte Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) hydrometeorologiske data av god kvalitet, som bl.a. trengs for å planlegge sikker vanntilførsel, kontroll med forurensning og prognoser om flom og tørke. Gjennom FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling bidro Norge til at kvinner i Georgia styrket sine inntjeningsmuligheter i landbruksvirksomhet og IKT-næringen. Med bistand fra FNs barnefond og Statped utviklet skolemyndighetene i Georgia bygg, klasserom og opplæring som var tilpasset barn med funksjonsnedsettelse og barn fra minoritetsbefolkningen.

Gjennom EBRDs flergiverfond for energi, energi-effektivisering og miljø bidro Norge til mobilisering av privat kapital til grønne investeringer Armenia, Georgia, Moldova og Ukraina.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 467,6 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 70 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål.

Post 72 Afghanistan, kan overføres

Bevilgningen dekker langsiktig bistand til Afghanistan. Talibans maktovertakelse i august 2021 medførte grunnleggende endringer i forutsetningene for bistand til Afghanistan. Det gis ikke lenger støtte til myndighetene eller til myndighetsstyrte programmer. Bevilgningen går til innsats for å begrense omfanget av den humanitære krisen og hindre at økonomien og samfunnsstrukturene kolliderer.

I løpet av 2022 ble det etablert nye kanaler for støtte til det afghanske folket via multilaterale og ikke-statlige aktører. Viktige kanaler er Verdensbankens Afghanistan Resilience Trust Fund (tidligere Afghanistan Reconstruction Trust Fund) og FNs Special Trust Fund for Afghanistan (STFA). Begge disse fondene bruker FN som implementerende partner. Det gjøres fortløpende vurderinger av hvordan støtten bør innrettes. Om lag halvparten av norsk bistand til Afghanistan kanaliseres fortsatt direkte til norske og internasjonale organisasjoner. Aktørene som støttes har lang erfaring fra Afghanistan og gode rutiner for forvaltning og kontroll av midlene.

Organisasjonene har i stor grad vært i stand til å videreføre sitt arbeid etter Talibans maktovertakelse. I desember 2022 innførte «de facto» myndighetene forbud mot at afghanske kvinner kan arbeide i ikke-statlige organisasjoner, og i april 2023 ble forbudet utvidet til å gjelde afghanske kvinner ansatt i FN. Dette har hatt stor betydning for organisasjonenes evne til å fortsette sin virksomhet i landet. På grunn av unntak i flere sektorer og geografiske områder er organisasjonene likevel i stand til å videreføre det meste av sin aktivitet. All norsk bistand forutsetter at både kvinner og menn, jenter og gutter kan nås og involveres. For å oppnå det er det avgjørende at kvinner kan arbeide i bistandsorganisasjonene.

Mål 2024

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål, som 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, og 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket.

Prioriteringer 2024

Afghanistan er et av verdens fattigste land. De store politiske, økonomiske og humanitære utfordringene i landet ble ytterligere forsterket etter Talibans maktovertakelse. Ifølge Verdensbanken er BNP per innbygger redusert med om lag 30 pst. siden 2021. FN anslår at over 90 pst. av befolkningen lever under fattigdomsgrensen, men at internasjonal bistand avverget at andelen ble 97 pst. som var forventet i 2022. To tredjedeler av befolkningen har behov for humanitær hjelp.

Afghanistan står også i en alvorlig menneskerettighetskrise, hvor kvinner og jenter rammes særlig hardt. Innskrenkningene forhindrer bl.a. jenters og kvinners tilgang til utdanning over 6. klasse og mange typer lønnet arbeid. Også minoriteter, journalister og menneskerettighetsforsvarere er utsatt.

Norge vil fortsette å støtte det afghanske folket gjennom helhetlig innsats som bidrar til å redusere de humanitære behovene og styrker afghanske lokalsamfunns evne til selvberging og motstandskraft mot kriser. Mye av innsatsen vil ligge i skjæringspunktet mellom humanitær støtte og langsiktig utviklingsbistand.

I 2024 vil det være mest aktuelt å prioritere innsats under målet om styrket økonomisk og sosial utvikling. Særlig prioriteres integrert landsbygdeutvikling med vekt på matsikkerhet, tilgang til vann, småskala næringsutvikling og jobbskaping i landbrukssektoren. Videre prioriteres utdanning og helse, særlig for jenter og kvinner.

Under målet om økt sikkerhet og stabilitet prioriteres støtte til arbeid for å oppnå en inklude-

rende maktfordeling som i størst mulig grad bevarer demokrati og rettigheter, inkludert for kvinner.

Fordi det ikke er aktuelt med direkte eller indirekte støtte til afghanske myndigheter vil innsatsen for forbedret styresett prioritere innsats som bidrar til å styrke sivilsamfunn og deres rolle i å fremme befolkningens interesser og holde myndighetene ansvarlig. Dette inkluderer organisasjoner som jobber for å fremme menneskerettighetene, inkludert kvinners rettigheter og samfunnsdeltakelse.

All norsk støtte forutsetter at begge kjønn har samme tilgang til tjenestene som leveres. Det betyr for eksempel at det ikke gis støtte til skoler der jenter ikke har lik tilgang som gutter. Dersom situasjonen i landet skulle forverres på en slik måte at det blir vanskelig eller umulig å drive utviklingsarbeid, vil midlene kanaliseres til humanitære aktører.

Rapport 2022

Gjennomføringen av prosjekter ble i 2022 påvirket av Talibans maktovertakelse i august 2021. De fleste partnerorganisasjoner var i stand til å videreføre mye aktivitet, men en del aktiviteter ble stanset, forsinket eller måtte legges om.

Sikkerhet og stabilitet er økt

Norge støttet ingen tiltak direkte rettet mot økt sikkerhet og stabilitet i Afghanistan i 2022 ettersom Norge ikke samarbeider med «de facto» styresmaktene i Afghanistan. Store deler av norsk innsats under målet om styrket økonomisk og sosial utvikling bidrar indirekte også til å stabilisere samfunnet og hindre rekrutteringen til kriminelle grupperinger og terrororganisasjoner.

Styresett er forbedret

I 2022 finansierte Norge i liten grad innsats direkte rettet mot forbedret styresett ettersom Norge ikke samarbeider med «de facto» styresmaktene i Afghanistan. Behovet for et inkluderende styresett som ivaretar menneskerettighetene, inkludert for kvinner og minoriteter, er imidlertid et sentralt tema i Norges kontakt med «de facto» myndighetene og Taliban-bevegelsen for øvrig.

Det har vært mulig å fortsette med enkelte tiltak som indirekte bidrar til forbedret styresett. Norge har særlig prioritert på tiltak som bidrar til at sivilsamfunnsorganisasjoner og menneskerettighetsforsvarere kan fortsette å operere i landet og bli hørt både i nasjonal og internasjonal sam-

menheng. For denne støtten er det et mål i seg selv at disse aktørene fortsetter å eksistere. Det er imidlertid flere eksempler på at aktører som engasjerer seg på lokalt plan har klart å oppnå resultater, for eksempel i form av bedre rettigheter for kvinner eller andre marginaliserte grupper.

FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women) har med norsk støtte videreført sin innsats i landet, bl.a. for å støtte kvinneledede sivilsamfunnsorganisasjoner slik at de kan fortsette deler av sitt arbeid tross de ekstremt krevende rammevilkårene. UN Women spiller også en rolle som pådriver for å sikre at kjønnsperspektiv er godt integrert i all humanitær innsats og internasjonal bistand.

Norsk støtte til FN-fondet Women Peace and Humanitarian Fund og det norske Menneskerettighetsfondet har bidratt til at rundt 150 menneskerettighetsforsvarere kunne fortsette sitt arbeid, hvorav halvparten kvinner. De fleste mottok støtte til logistikk, sikkerhet og livsopphold. En prominent, kvinnelig menneskerettighetsforsvarer fikk støtte til å reise til Genève og New York for å orientere FNs menneskerettighetsråd og FNs sikkerhetsråd. Hennes opptreden i menneskerettighetsrådet bidro til at rådet i juli 2022 vedtok en resolusjon om å påse at rettighetssituasjonen for jenter og kvinner i Afghanistan forblir en prioritert på rådets agenda.

Norge støttet opprettelsen av en ny organisasjon for å fremme menneskerettigheter i Afghanistan, Rawadari. Organisasjonen bygger på ressursene og kompetansen fra den afghanske uavhengige menneskerettighetskommisjonen, som Norge støttet i en årrekke og som ble oppløst kort etter Talibans maktovertakelse. Rawadari ble formelt etablert i desember 2022 og jobber bl.a. med å sikre at budskapene fra menneskerettighetsaktivister som fortsatt er aktive i Afghanistan når et internasjonalt publikum.

Norge støttet et konsortium av partnere som samler dokumentasjon som kan føres som bevis i den internasjonale straffedomstolen (ICC) eller lede til etterforskning i land som følge av prinsippet om universell jurisdiksjon for alvorlige folkerettsbrudd, for eksempel krigsforbrytelser. 18 konkrete folkerettsbrudd utført av Taliban, den islamske statens afghanske gren (ISKP) og afghanske sikkerhetsstyrker (før Talibans maktovertakelse) er under etterforskning av organisasjonene.

Organisasjonen Integrity Watch Afghanistan ga økonomisk og teknisk støtte til 13 lokale sivilsamfunnsgrupper i 13 provinser for å føre tilsyn med kvalitet og tilgang til 297 skoler og 300 helsefasiliteter i totalt 600 lokalsamfunn. Formålet er å

løse problemer og ansvarliggjøre lokale myndigheter. Dette er ledd i organisasjonens strategi for å bekjempe korrupsjon gjennom økt åpenhet, integritet og ansvarlighet.

Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Også innsatsen for å styrke økonomisk og sosial utvikling ble påvirket av Talibans maktovertakelse. Maktovertakelsen førte til økonomisk krise og en forverring av den humanitære situasjonen i landet. Mot slutten av 2022 ble det anslått at 28 millioner mennesker hadde behov for humanitær assistanse, over en tredjedel av befolkningen.

Norsk støtte til Verdensbankens Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF) og FNs Special Trust Fund for Afghanistan (STFA) var i 2022 med på å begrense omfanget av den humanitære krisen og hindre at økonomien og samfunnsstrukturene kollapser.

ARTF etablerte i 2022 fire, store sektorprogrammer for henholdsvis helse, utdanning, mat-sikkerhet og sosiale sikkerhetsnett/jobbskaping. Programmene gjennomføres av ulike FN-organisasjoner. Konkrete resultater fra ARTF i 2022 var for eksempel at 206 000 barn ble vaksinert, 12 millioner spedbarn mottok helsehjelp, 143 000 jordbrukere mottok frø og andre innsatsfaktorer og over 70 små vanningsanlegg ble bygget eller rehabilitert. Det ble også satt opp kortvarige sysselsettingstiltak som ga inntekt til fattige familier i 1 000 lokalsamfunn.

STFA er et fellesfond for 17 ulike FN-organisasjoner, og har en områdebasert tilnærming. Det vil si at fondet har regionale programmer, og utvikler tiltak basert på behovene i de konkrete lokalsamfunnene. STFA prioriterer de samme sektorene som ARTF, og fondene kompletterer hverandre. STFA nådde i 2022 blant annet over 2 millioner personer, hvorav 719 500 kvinner, med forbedret infrastruktur, f.eks. tilgang til vann, fornybar energi og kanaler/vanningsanlegg. Over 1,2 millioner personer, hvorav 685 400 kvinner, mottok helsetjenester, inkludert tjenester knyttet til seksuell og reproduktiv helse.

De ikke-statlige organisasjonene som med norsk støtte jobbet direkte mot afghanske lokalsamfunn var i stor grad i stand til å fortsette sin innsats etter Talibans maktovertakelse. Gjennom disse organisasjonene bidro Norge til bedre og mer bærekraftige levekår, helse og livskvalitet for befolkningen i en rekke provinser nord i Afghanistan.

I 2022 fullførte den danske bistandsorganisasjonen DACAAR (Danish Committee for Aid to

Afghan Refugees) et flerårig program finansiert av Norge med fokus på å forbedre levekårene for befolkningen i lokalsamfunn i Faryab-provinsen på en helhetlig, varig og miljømessig bærekraftig måte. I perioden 2018-2022 sørget programmet for at over 25 500 personer fikk tilgang til rent drikkevann og at over 11 000 familier kunne forebygge og behandle vannbårne sykdommer som diare. Omkring 6 600 bønder økte innhøstingen sin gjennom støtte til klimasmart effektivisering av jordbruket. 260 kvinner økte sin inntekt som resultat av målrettet yrkesopplæring og 620 unge kvinner fullførte lese- og skriveundervisning.

I 2022 ble det inngått en ny, treårig avtale med DACAAR som bygger videre på de samme innsatsområdene. I 2022 forbedret organisasjonen bl.a. flere vannforsyningsanlegg for å gi tilgang til rent drikkevann til over 2 000 personer. På grunn av tørke mottok 8 000 familier nødrasjoner av mat, hvorav 4 000 familier ledet av kvinner.

Norge støttet den franske bistandsorganisasjonen ACTED (Agency for Technical Cooperation and Development) sitt arbeid i Afghanistan med å styrke lokalt eierskap, gjøre jordbruket mer produktivt og bærekraftig, samt bygge kapasitet hos sivilsamfunnet. ACTEDs kapasitetsbygging og tildeling av prosjektbaserte tilskudd til sivilsamfunnsorganisasjoner skapte mange arbeidsplasser i flere lokalsamfunn, inkludert for 226 kvinner i alt 58 organisasjoner. Undervisningstilbud til 4 672 ungdom, inkludert i overkant av 2 800 kvinner, fortsatte i 2022 til tross for forbud mot utdanning for jenter over 6. klasse. 288 kvinner mottok yrkesopplæring og 1440 kvinner fikk lese- og skriveundervisning. Prosjektet tilrettela for bedre tilgang til rent drikkevann, forbedring av infrastruktur, inkludert jordbruksvanning, og utbedring skoler.

Det norskstøttede prosjektet til DAARTT (Danish Assistance to Afghan Rehabilitation and Technical Training) startet opp bygging av 18 nye barneskoler våren 2022 etter at arbeidet ble satt i bero som følge av Talibans maktovertakelse i 2021. 339 lærere fikk økt sin kompetanse, og det ble etablert 320 barneledede arbeidsgrupper for å styrke gruppelæring og tilbud om sosiale og sportslige aktiviteter.

Utdanning, utdanning av helsepersonell og matsikkerhet/landbruk har vært sentrale komponenter i Afghanistankomiteens fireårige program for integrert landsbyutvikling, som ble avsluttet i 2022. Lokal konfliktforebygging og kvinners deltakelse har vært viktige tverrgående temaer. Både Afghanistankomiteens egen rapportering og

eksterne gjennomganger konkluderer med betydelige resultater av programmet, blant annet innen utdanning av helsepersonell, som jordmødre, sykepleiere, laboratorieteknikere, farmasøyer og fysioterapeuter. I 2022 var mer enn 250 kvinnelige studenter under utdanning som del av programmet. Afghanistankomiteen har bidratt til å etablere og utvikle fire regionale helsefagskoler, med studenter fra 14 provinser. Disse bidrar til å møte tjenestebehovet til nærmere en tredel av Afghanistans befolkning.

Flyktninghjelpens program kan vise til gode resultater innen både utdanning og rettshjelp. Mer enn 135 000 barn og unge ble nådd gjennom utdanningsresponsen i perioden 2020-2022, hvorav ca. 78 500 jenter. Etter påvirkningsarbeid fra Flyktninghjelpen ga myndighetene fødsels sertifikat til flyktningbarn i Waziristan som er født i Khost. Dette fører til at barna nå får tjenester de tidligere ikke hadde, for eksempel innen helse og utdanning. Lærere og elever fikk opplæring gjennom et program som hjelper barn med å mestre stress. Programmet har så langt hatt stor effekt på å redusere fravær fra skole, redusere stress og forbedre elevers selvfølelse og læring.

Under Taliban-styret er jenter og kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter svært utsatt. Den norske støtten til International Planned Parenthood Federation (IPPF) sin nasjonale medlemsorganisasjon Afghan Family Guidance Association (AFGA) gjorde det mulig for AFGA å fortsatt tilby seksuelle og reproduktive helsetjenester i 2022 gjennom sine klinikker. Jordmødre og kvinnelige sykepleiere jobbet lokalt med oppfølging av gravide, trygge fødsler og veiledning om prevensjonsmidler, familieplanlegging og kjønnsbasert vold. AFGA nådde ut til 250 lokalsamfunn. Innsatsen er viktig for jenter og kvinners liv og helse, og for å kunne bestemme over egen kropp.

Kirkens Nødhjelps program for klimasmart landbruk og jobbskaping bidro til økte inntekter for småskalaprodusenter og tjenesteleverandører ved at 646 personer fikk opplæring i å utvikle og lede egne foretak, og til bedre muligheter for arbeid for 110 unge gjennom yrkesopplæring.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 401,2 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 44 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål.

Post 73 Ukraina og naboland, kan overføres

16. februar 2023 ble et bredt flertall på Stortinget enige om det femårige Nansen-programmet for Ukraina på 75 mrd. kroner. Nansen-programmet inkluderer både militær og sivil støtte til Ukraina og er delt mellom Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet. Midlene kan også brukes til sivil støtte for å avhjelpe krigens konsekvenser for Moldova, samt til humanitær innsats i enkelte naboland for å avbøte konsekvensene av Russlands krigføring. Samme dag ble programmet lansert sammen med Ukrainas president Volodymyr Zelenskyj. Programmet ble vedtatt i Stortinget 14. mars 2023. Regjeringen planlegger å legge fram en stortingsmelding om Nansen-programmet mot slutten av 2023.

Denne bevilgningen dekker Utenriksdepartementets andel av Nansen-programmet som skal gå til humanitær bistand, driftsstøtte til den ukrainske staten og sivil støtte for å avhjelpe krigens konsekvenser for Moldova, samt støtte til gjenoppbygging i Ukraina. Bevilgningen kan også dekke annen langsiktig bistand til Ukraina. Fleksibilitet er avgjørende for rask og effektiv respons. På nåværende tidspunkt pågår krigen i Ukraina for fullt, og situasjonen er uavklart. Norge må derfor ta høyde for at det vil bli behov for at støtten raskt kan innrettes i henhold til endrede behov. I 2024 legges det i utgangspunktet opp til å fordele 7,5 mrd. kroner til sivil støtte og 7,5 mrd. kroner til militær støtte i Ukraina. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget i RNB 2024 med forslag om ev. endringer i fordelingen mellom sivil og militær støtte for neste år etter en oppdatert vurdering basert på utviklingen i krigen.

Situasjonen i Ukraina vil endre seg over tid og fordelingen mellom sivil og militær støtte de neste årene besluttes i det enkelte budsjettår. Det skal være fleksibilitet til å gjøre justeringer innenfor budsjettåret. Norsk militær støtte skal hjelpe Ukraina til å forsvare seg militært. Det skal i utforming av programmet gjøres et tydelig skille mellom militær og sivil støtte. Den sivile støtten skal i utgangspunktet gis som tilskudd, ikke lån. De humanitære prinsippene skal ligge til grunn for all humanitær innsats.

God koordinering med ukrainske myndigheter og internasjonale partnere om innretningen av støtten vil være viktig, for å sikre at midlene brukes i tråd med ukrainernes behov. Støtten skal bygge opp under demokratiske institusjoner, rettsstaten og et sterkt sivilsamfunn i Ukraina.

Norge legger også stor vekt på å sikre kontroll og etterrettelighet. Derfor skal støtten som

hovedregel kanaliseres gjennom etablerte organisasjoner med dokumentert leveringsevne, god kapasitet og gode kontrollsystemer. Bistand til land i krig innebærer forhøyet risiko for at støtten ikke oppnår planlagte og varige resultater. Ukraina var allerede før krigen et samfunn preget av utbredt korrupsjon. Risikoen for at norske bistandsmidler kan komme på avveier er derfor høy. God forvaltning av bistanden, samordnet med andre givere og gjennom internasjonale, anerkjente organisasjoner med operasjonell kapasitet og systemer på plass for å håndtere støtte på en effektiv måte, blir avgjørende. Det er likevel ikke mulig å etablere helt vanntette kontrollmekanismer, selv om norsk støtte kanaliseres gjennom store multilaterale institusjoner.

Ukraina er definert som et utviklingsland og kvalifiserer for å motta utviklingshjelp iht. regelverket for offisiell utviklingsbistand (ODA). Det er likevel ikke all støtte til utviklingsland som kan rapporteres som ODA. For å sikre nødvendig fleksibilitet åpnes det for at den foreslåtte bevilgningen unntaksvis også kan gå til annen sivil bistand.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål, herunder 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Ukraina kan selv bestemme over egen framtid.
- Statsfinansiell stabilitet og kritiske samfunnsfunksjoner er opprettholdt.
- Styresett er forbedret, i tråd med kravene fra EU til kandidatland.
- Liv er reddet, nød er lindret og menneskelig verdighet er ivaretatt.
- Mennesker i nød har fått nødvendig beskyttelse og assistanse i tråd med de humanitære prinsippene.

Prioriteringer 2024

Det er stor usikkerhet om den militære utviklingen i Ukraina. Vi må være forberedt på at krigen kan vare i flere år. Driftsstøtte, gjenoppbygging av

sivil infrastruktur og sikker energiforsyning var hovedprioriteringene i 2023 og disse videreføres i 2024. Atomsikkerhetsarbeid og innsats for ansvarliggjøring av Russland videreføres også. Norsk innsats vil også gå til å fremme demokratisk utvikling og menneskerettigheter. Arbeid med interne reformer er innlemmet i de fleste tiltakene Norge støtter. Dersom utviklingen i krigføringen tillater det, vil i tillegg noe av støtten kunne gå til gjenoppbygging. Tilrettelegging for norsk næringsliv for å bidra til gjenoppbygging, grønn omstilling og økonomisk vekst vil vurderes.

Etter Ukraina, er Moldova det landet som er hardest rammet av krigen. Et stort antall ukrainske flyktninger har ankommet landet. Fra før er Moldova å regne som Europas fattigste land. Ødelagt infrastruktur for elektrisitetsforsyning fra Ukraina og kutt i gassforsyningen fra Russland har ført til økte energipriser som sammen med høy inflasjon truer den politiske stabiliteten i landet. Sikkerhetssituasjonen er krevende som følge av Russlands støtte til utbryterregionen Transnistria og stadige forsøk på underminering av Moldovas pro-europeiske regjering, bl.a. ved hybrid krigføring, propaganda og demonstrasjoner i gatene. Med relativt fersk EU-kandidatstatus og økende internasjonal oppmerksomhet om Moldovas utsatte posisjon som følge av krigen i Ukraina, er landet en prioritert mottaker av støtte under Nansen-programmet.

Russlands angrepskrig i Ukraina medfører økt risiko for atomhendelser. Koordinering av det internasjonale arbeidet for samarbeid og støtte til Ukraina er viktigere, og mer utfordrende, enn noen gang. Aldri før har det vært krig i et land med operative kjernekraftverk. I denne situasjonen er det nye utfordringer som må løses. Styrket atomsikkerhet er et av hovedpunktene i president Zelenskyjs fredsformel (Ukraine Peace Formula). Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet har ansvaret for å følge opp atomhandlingsplanen og forvalte midlene til atomsikkerhet i Ukraina gjennom Nansen-programmet, i tråd med føringer fra Utenriksdepartementet. Se også omtale under kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger*, post 70 *Nordområdene, Russland og atomsikkerhet*.

Driftsstøtte, sikker energiforsyning, gjenoppbygging av sivil infrastruktur

Driftsstøtte, reparasjon av ødelagt infrastruktur og tidlig gjenoppbygging blir prioritert i 2024. Det er viktig å styrke den ukrainske staten og unngå å bygge opp parallelle strukturer for tjenesteleveranser. Den ukrainske staten fungerer og det er mest

effektivt, både i dagens situasjon og for langsiktig gjenoppbygging, å benytte myndighetsapparatets fungerende og etterprøvbare systemer. Ukraina vil fortsatt ha stort press på statsbudsjettet og vil trenge ekstern finansiering også i 2024. Offentlige investeringer i kritisk infrastruktur (strømnett, veier, jernbane, skoler, sykehus osv.) er en forutsetning for å kunne levere basistjenester til befolkningen. Driftsstøtte, inkludert til offentlige investeringer til infrastruktur, er avgjørende for den ukrainske statens evne til å stå imot den russiske aggresjonen, og å bygge opp under folkets motstandsvilje. Verdensbanken og Den europeiske banken for gjenoppbygging og utvikling (EBRD) er foretrukne kanaler for den norske støtten til drift, energi og sivil infrastruktur. Regjeringen foreslår at Norge deltar i kapitaløkningen til Europarådets utviklingsbank (CEB). Kapitaløkningen vil gi mulighet for at Ukraina, som ble medlem i banken i 2023, kan få finansiering til å gjenoppbygge sosial infrastruktur og boliger. Økningen vil sette banken bedre i stand til å avbøte konsekvensene pandemien og krigen i Ukraina har hatt for Europas svakeste økonomier. Kapitaløkningen vil også omfatte innsats i land som faller utenfor rammene av offisiell bistand (ODA). Dette setter banken i stand til å øke sin aktivitet i mer risikopregede investeringer i Ukraina og Moldova. Deltakelse i kapitaløkningen til CEB innebærer en økt forpliktelse for Norge på 54,2 mill. euro, hvorav 15,3 mill. euro gjennom innbetaling i perioden 2024-2026, og 38,9 mill. euro som garantikapital.

Humanitær støtte

Norge vil fortsette å gi humanitær bistand til Ukraina og naboland for å bidra til at mennesker i nød, herunder flyktninger og internt fordrevne, får tilgang til nødvendig beskyttelse, assistanse og livsviktig bistand i lys av de humanitære behovene og i tråd med humanitære prinsipper. Beskyttelse av sivilbefolkningen, inkludert rydding av miner og eksplosiver, er blant de områder som vil gis prioritet. Norge vil fortsette å støtte opp om bruk av kontantbasert bistand for å effektivt nå mennesker i nød. FNs humanitære landfond for Ukraina (UHF) vil være en prioritert kanal for å styrke den lokale humanitære responsen. Norge støtter humanitære partnere i arbeidet med å bedre den humanitære tilgangen for å nå enda flere mennesker i de mest krigsutsatte områdene av Ukraina. Norge vil fortsette å kreve etterlevelse av humanitærretten, inklusive forpliktelsene til å legge til rette for prinsipiell humanitær innsats.

Rapport 2022

Liv er reddet, nød er lindret og menneskelig verdighet er ivaretatt. Mennesker i nød har fått nødvendig beskyttelse og assistanse i tråd med de humanitære prinsippene

I 2022 ga Norge 2,6 mrd. kroner i humanitær bistand til Ukraina og flyktningerrespons i naboland. Den FN-koordinerte innsatsen bidro til at FN, Røde Kors-bevegelsen, internasjonale og norske humanitære partnere samlet kunne gi livsviktig nødhjelp som mat, vann og sanitær, helsehjelp og medisiner, samt hjelp til husly til om lag 16 millioner mennesker i Ukraina. I tillegg ble det gitt humanitær støtte til flyktninger fra Ukraina. Bruk av kontanter i bistanden har vært et effektivt instrument for å nå nesten 6 millioner av de mest sårbare. Det humanitære landfondet for Ukraina (UHF) har bidratt til å styrke den lokale humanitære responsen. Gjennom Verdens matvareprogram (WFP) ble tilsvarende 1,3 milliarder måltider distribuert, FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) organiserte over 600 konvoier med livreddende nødhjelp, FNs barnefond (UNICEF) har bidratt til at 1,45 millioner barn fikk tilgang til utdanning. Verdens helseorganisasjon (WHO) nådde 8,4 millioner mennesker med helsebistand og leveranser av medisiner og medisinsk materiell til over 500 sykehus og helseklinikker i Ukraina. I tillegg har flere av våre norske partnere bidratt til beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold, bistått med seksuelle og reproduktive helse-tjenester, samt mentalhelsetjenester og psykososial støtte. Den humanitære bistanden har også bidratt til rydding av miner og eksplosiver, og med utstyr for å reparere kritisk infrastruktur som elektrisitet, varme og vannforsyninger.

EUs mekanisme for sivil beredskap (UCPM) er norsk hovedkanal for direkte donasjoner av varebistand til Ukraina. Sammen med 35 andre medlemsland i ordningen har Norge bidratt til at 89 000 tonn materiellstøtte til en verdi av 647 mill. euro har blitt donert til Ukraina siden krigsutbruddet. Norge har bidratt med bl.a. helsemateriell, medisiner og medisinsk utstyr, ambulanser og andre kjøretøy, broer, jernbaneutstyr, beredskapsutstyr, IKT og telekommunikasjonsutstyr, samt el-materiell og utstyr til reparasjon og rehabilitering av kraftforsyninger og annen vital infrastruktur. I tillegg har Norge tatt europeisk lederskap og bistått med flykapasitet for medisinsk evakuering av ukrainske pasienter (Medevac-pasienter). Norge har transportert over 1200 pasienter (pr.

13. september 2023) til Norge og andre europeiske land siden flykapasiteten ble tilbudt i august 2022.

Statsfinansiell stabilitet og kritiske samfunns-funksjoner er opprettholdt

Norge bidro med 300 mill. kroner i driftsstøtte til ukrainske myndigheter gjennom Verdensbankens første driftsstøtteordning. Støtten gikk til utbetaling av lønninger til lærere og helsearbeidere, pensjoner og andre sosiale ytelser. Tidlige giverbidrag la grunnlaget for det som i dag er bankens største program noensinne, og som har nådd ut til mer enn 12 millioner ukrainere. Norsk støtte på 1 mrd. kroner til rehabilitering av ødelagt infrastruktur gjennom Verdensbankens flergiverfond «Ukraine Relief, Recovery, Reconstruction and Reform Trust Fund» bidro til oppstart av prosjekter innenfor energiforsyning (strømnett, kraftstasjoner, transformatorer), samferdsel (veg og bane) og helsesektoren (gjenoppbygging av sykehus, støtte til primærhelsetjenesten, mv.). Finansieringen til innkjøp av gass gjennom EBRD bidro til bedret energiforsyning i Ukraina gjennom vinteren 2022/23.

Norges bidrag på 150 mill. kroner i driftsstøtte til Moldova via Verdensbanken støttet myndighetenes håndtering av energi- og flyktningkrisen og landets motstandskraft mot fremtidige kriser gjennom utvidelse av sosiale sikkerhetsnett og innsatser for økt energieffektivitet.

Budsjett 2024

Det foreslås en bevilgning på 7 448,2 mill. kroner på posten. Driftsmidler til forvaltningen av programmet ligger under kap. 140 *Utenriksdepartementet* og kap. 141 *Direktoratet for utviklingshjelp (Norad)*. Til sammen blir Utenriksdepartementets andel av Nansen-programmet 7,5 mrd. kroner i 2024.

Det vises til romertall XVI om fullmakt for hele Nansen-programmet for Ukraina. Det vises ellers til forslag til vedtak under romertall XII om deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonal banker og fond for Europarådets utviklingsbank. Usikkerhet rundt endringer i valutakurser ved kapitaløkninger håndteres ved en fullmakt til overskridelse, jf. forslag til vedtak under romertall III for Europarådets utviklingsbank.

Post 75 Afrika, kan overføres

Bevilgningen dekker bilaterale tematiske satsinger og multisektorinnsats i Afrika, med hovedvekt på langsiktig utviklingssamarbeid med utvalgte land.

Støtten skal bidra til samfunnsendring og til å bygge lokale, nasjonale og regionale institusjoner som kan ivareta befolkningens behov og ønsker. Støtten skal innrettes ut fra lokal kontekst, prioriteringer og behov i hvert enkelt land eller region.

Store deler av Afrikas Horn og Sahel står i en klima- og matkrise etter flere år med tørke og en økning i priser på mat, gjødsel og såkorn. Sikkerhet og stabilitet forblir en utfordring på store deler av kontinentet. Krig har brutt ut i Sudan, og land som Mali, Sør-Sudan og Etiopia er sårbare for ny konflikt. Uroen i DR Kongo preger regionen. Covid-19 påvirker fortsatt livet i mange land, og kolera- og ebolautbrudd rammer med ujevne mellomrom. Støtten skal bidra til å forebygge slike kriser og avhjelpe konsekvensene av dem.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, 14 – Bevare og bruke havet og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling, og 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern i for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket.

I planlegging og gjennomføring av tiltak på land- og regionnivå, f.eks. av støtte til matsikkerhet og utdanning, vil man også kunne ta utgangspunkt i målformuleringene på de tematiske postene.

Prioriteringer 2024

Posten skal gi prioritet til land der Norge har et langsiktig og bredt utviklingssamarbeid slik som Den demokratiske republikken Kongo, Etiopia, Ghana, Malawi, Mosambik, Niger, Somalia, Sør-Sudan og Tanzania. Men også andre land mottar støtte.

Norsk innsats i 2024 skal videreføre arbeidet for sikkerhet og stabilitet, godt styresett, sosio-økonomisk utvikling og til å bekjempe ulikhet. Støtten til matsikkerhet og landbruk, klima og klimatilpasning er sentrale prioriteringer. I tråd med Hurdalsplattformen skal tiltakene støtte opp under kvinners rettigheter og likestilling. Innsatsen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter løftes som særlig prioritering i arbeidet for kvinners rettigheter.

Regjeringen vil bidra til tiltak som styrker finansforvaltning, næringslivets rammevilkår og nasjonal ressursmobilisering. Tilgang til mer og renere energi, så vel som håndtering av marin forurensning og bærekraftig havforvaltning, står sentralt i samarbeidet med flere afrikanske land.

I store deler av Afrika hindres utvikling og fattigdomsreduksjon av vold og politisk ustabilitet. Regjeringen ønsker å bidra til en helhetlig tilnærming som styrker sammenhengen mellom nødhjelp og utviklingssamarbeid, med særlig vekt på godt styresett, stabilisering og fredsbygging. For å beskytte de mest utsatte gruppene vil tiltak som styrker lokalbefolkningens evne til å stå imot kriser, prioriteres.

Støtten skal avbøte de langsiktige effektene av de ulike krisene på landnivå på en måte som er inkluderende, bærekraftig og bidrar til at landene selv kan håndtere disse og framtidige kriser. Tiltak skal fremme stabilitet og redusere sårbarhet. Fokuset på forebygging videreføres.

Regjeringen vil prioritere å styrke regionale organisasjoner og institusjoner i Afrika i 2024. Den afrikanske union (AU) er en viktig aktør for normativ og praktisk støtte til medlemslandene. Styrking av AU er et sentralt bidrag til å støtte opp om en regelbasert verdensorden. AU vil, sammen med sub-regionale organisasjoner, forbli en sentral samarbeidspartner i freds- og sikkerhetssammenheng.

Rapport 2022

Borgerkrig, politisk ustabilitet og forsinkelser i overgangsprosesser har krevd omlegging og utsettelse av deler av utviklingssamarbeidet i bl.a. Den demokratiske republikken Kongo, Etiopia, Mali og Sør-Sudan. Økte priser til drivstoff og mat som følge av krigen i Ukraina, har også påvirket samarbeidet i flere land. Covid-19 gjorde seg gjeldende også i 2022 og vanskeliggjorde arbeidet. Samarbeidspartnere har imidlertid vist stor evne til tilpasning.

Sikkerhet og stabilitet er økt

Innsatsen omfattet støtte til forebygging av konflikter og tiltak som la til rette for forsoning og dialog. Dette inkluderte arbeid med stabilisering og med kvinner, fred og sikkerhet.

Norges strategiske partnerskap med Den afrikanske union (AU) styrket AUs arbeid med konfliktforebygging, respons på kriser og konflikter. Gjennom AU-kommisjonen støttet Norge AUs tilretteleggerrolle i fredsprosessen i Etiopia. Sekunderinger gjennom NORCAP styrket AUs kapasitet og kompetanse innen blå økonomi (havbasert næringsaktivitet) så vel som fred og sikkerhet. AUs nettverk av kvinnelige fredsmeklere, AU FemWise, ble videreutviklet, og handlingsplaner for kvinner, fred og sikkerhet ble laget og fulgt opp med norsk støtte. Samarbeidet mellom AUs freds- og sikkerhetsråd og afrikanske valgte medlemmer av FNs sikkerhetsråd ble styrket, bl.a. gjennom et norskstøttet høynivåseminar i regi av United Nations Institute for Training and Research. Støtten til Amani Africas forskning, publikasjoner og seminarer bidro til økt kapasitet blant AUs sikkerhetsråds medlemsland, slik at de samlet gjennomfører sitt mandat mer effektivt. Støtten til Intergovernmental Authority for Development (IGAD) og organisasjonens engasjement på Afrikas Horn er videreført, og IGAD har kunnet opprettholde sin rolle i dialog- og forsoningsprosesser i bl.a. Somalia og Sør-Sudan.

Gjennom African Centre for the Constructive Resolution of Conflict (ACCORD) støttet Norge opp om fredsprosesser i afrikanske land i eller på vei ut av konflikt. I samarbeid med AU vektla ACCORD inkludering av ungdom og bidro til kvinners deltakelse i fredsprosesser. Institute for Security Studies (ISS) produserte analyser som gav økt innsikt i voldelig ekstremisme og terrorisme i Vest-Afrika, Sahel og Mosambik. UN Women støttet gjennomføringen av kjønnsensitive fred- og forsoningsplaner i sørlige Afrika,

samt nasjonale handlingsplaner for kvinner, fred og sikkerhet i Mauritius, Namibia og Sør-Afrika. Norsk kjernestøtte til Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre (KAIPTC) bidro til å levere kapasitetsbygging i fred og sikkerhet gjennom trening, utdanning og forskning. Kvinner, fred og sikkerhet, maritim sikkerhet samt forhindring av spredning av voldelig ekstremisme fra Sahel var blant temaene som ble dekket.

Norsk støtte til FNs spesialutsending for Great Lakes-regionen styrket straffeforfølgelse av menneskerettighetsbrudd, bedret sikkerhetssamarbeid mellom landene i regionen, og bidro til regional dialog for å bekjempe væpnede grupper i Øst-Kongo. Spesialutsendingens innsats økte grenseoverskridende handel og styrket sivil samfunns og kvinneorganisasjoners stemme i regionen.

I Mali støttet Norge UN Women i implementeringen av landets handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet og en nasjonal lov om kvinners representasjon. Mer enn 90 lokale initiativ for fredsmekling er startet opp og over 100 kontaktpersoner for kjønnsbasert vold er innlemmet i ulike politistasjoner og avdelinger i politiet. Gjennom Kirkens Nødhjelp er sivil samfunn og kvinner engasjert i lokale fredsprosesser, både gjennom opplæring og tilrettelegging for samarbeid mellom kvinneledede fredsinitiativer.

Støtten til Interpeace sitt arbeid i Burundi lettet spenningene i mange lokalsamfunn og styrket lokal kapasitet til å forebygge vold, håndtere konflikter og bidra til forsoning. Ungdom tilknyttet ulike politiske partier, ble engasjert i dialog for å forhindre konflikt og voldshandlinger.

I DR Kongo har norsk støtte til UN Women bidratt til å etablere en operativ nasjonal database for innsamling og deling av informasjon om kvinner, fred og sikkerhet, og kvinners rettigheter og deltakelse i fred- og sikkerhetsinnsatsen er styrket. Dette har bl.a. ført til at kvinner deltok i konsultasjoner til Nairobi-prosessen.

I Somalia bidro norske midler til fredelig gjennomføring av valgene i mai 2022. Gjennom Somaliland Development Fund bidro norsk støtte til å bygge grunnleggende infrastruktur og til utvikling av Somalilands tredje nasjonale utviklingsplan.

I Sør-Sudan støttet Norge de sentrale overvåkningsmekanismene for fredsavtalen fra 2018 og bidro til tillitsbygging mellom partene, deeskalerting og konfliktløsning gjennom dialog. Prosjekter gjennom Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp har støttet opp om lokale initiativer og ført til en reduksjon i konfliktnivå og økt kunnskap om forebygging av kjønnsbasert vold.

Med norsk støtte kunne UN Women i Uganda respondere raskt da flere tusen flyktninger fra DR Kongo strømmet inn over grensen i mars 2022. Det var avgjørende for å redde liv og gi beskyttelse til kvinner og jenter i en svært sårbar situasjon. UN Women rapporterer om økning i antall kvinner som tar lederroller, megler i konflikter og blir medlemmer i lokale fredskomiteer, som tradisjonelt har bestått av menn.

Norge støtter et regionalt program for fred og stabilisering i grenseområdet mellom Burkina Faso, Niger og Mali. Programmet har i 2022 bidratt til løsning av over 100 lokale konflikter, kapasitetsbygging av justissektoren, samt styrket sikkerhetsstyrkenes kunnskap og kompetanse innen beskyttelse av sivile, menneskerettigheter og humanitærrett.

Styresett er forbedret

Innsatsen omfatter støtte til stats- og institusjonsbygging, demokratisering, deltakelse, likestilling og utjevning av forskjeller, inkludert støtte til gjennomføring av valg og til å styrke sivilt samfunn gjennom strategisk samarbeid med utvalgte lokale organisasjoner.

I DR Kongo har samarbeidet med nasjonal valgkommisjon bidratt til konsultasjoner for å styrke kvinner, unge og personer med nedsatt funksjonsevne i Øst-Kongo sin valgdeltakelse. Samarbeidet med Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) førte til at nasjonalforsamlingen i 2022 vedtok en lov om moderne slaveri for forebygging av menneskehandel, og statlige gruveinspektører viser økt evne til å sikre og sertifisere gruveområder.

I Etiopia førte konflikten i nord til en omlegging fra utviklingssamarbeid til nødhjelp i deler av landet. Fredsavtalen i november 2022 bedret imidlertid forholdet til etiopiske myndigheter og gjorde det mulig å starte opp igjen opplæringen av offentlige tjenestepersoner gjennom UNDP. Det er også etablert et støtteprogram for sivilt samfunnsorganisasjoner.

I Ghana har norsk støtte til Institute for Democratic Governance (IDEG) bidratt inn i arbeidet med en mulig grunnlovsreform og styrket bevisstheten rundt godt styresett og krav til lokale institusjoner.

Gjennom UNDP har Norge bidratt til utviklingen av et nasjonalt ID-system i Malawi som nå er blitt obligatorisk for valgregistrering, og ventes bidra til en mer effektiv valgprosess i 2025. ID-kortet brukes også i utdelingen av kontantoverføringer for å unngå doble utbetalinger.

UNDPs aktiviteter i Mali for gjennomføring av myndighetenes valgreformer ble satt på vent første halvår 2022 i lys av den politiske situasjonen i landet. Noen aktiviteter har imidlertid fortsatt og norsk støtte til UNDPs flergiverfond har bidratt til ny valglov, revisjon av velgerlistene, utarbeidelse av nødvendige lovendringer og opprettelse av et separat organ med ansvar for organisering av valg.

I Mosambik har Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) bidratt til utviklingen av en ny elektrisitetslov gjennom samarbeid med energidepartementet. Loven ble godkjent i 2022, og vil bidra til økt åpenhet, mer effektiv drift av elektrisitetsforsyningen og tydeliggjøring av privat sektors rolle og muligheter. Mosambiks strømselskap har med norsk støtte reformert og effektivisert finansforvaltningen.

I Somalia har Norge videreført støtten til FNs flergiverfond med øremerkede tiltak for å fremme inkluderende politikk, lokalt styresett og styrking av resultatoppnåelsen for FNs programvirksomhet i landet. Det er inngått en større avtale med Verdensbankens flergiverfond for Somalia som bl.a. sikret videre drift av landets komité for finansielt styresett (Financial Governance Committee). Støtten til kapasitetsutvikling av Somalias riksrevisjon, er videreført. Norge har vært en pådriver for å reformere FNs flergiverfond i Somalia (SJF) og norsk støtte har bidratt til levering av grunnleggende tjenester, primært innen sosial sektor.

I Sør-Sudan har norsk innsats for godt styresett vært rettet mot offentlig finansforvaltning. Gjennom UNDP-programmet Governance and Economic Management Support (GEMS) er kapasiteten finansforvaltningen styrket, ekspertise til finansdepartementet og andre utvalgte institusjoner sikret og viktige nasjonale lover gjennomgått. Norge har støttet kapasitetsbygging i den nasjonale riksrevisjonen (NAC) i samarbeid med den internasjonale sammenslutningen av riksrevisjoner (INTOSAI) sitt Development Initiative (IDI).

Uavhengige gjennomganger av norskstøttede Public Financial Management Reform Program og Tax Modernization Program i Tanzania, viste at offentlig finansforvaltning og makroøkonomisk styring er bedret ved modernisering og digitalisering av regnskap og forvaltningssystemer, og riksrevisjon og intern revisjon er styrket. Skatteadministrasjon er betydelig bedret. Registrering av skattebetalere og innkreving av skatt økte i 2022. Støtten til Tanzania Media Women's Association på Zanzibar bidro til lansering og utrulling av en håndbok om kvinners deltakelse i demokratiske og politiske prosesser.

Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Innsatsen omfattet støtte til inkluderende økonomisk vekst og utjevning av forskjeller. For en rekke land i Afrika sør for Sahara, ble eksisterende klima- og matkriser forverret av konsekvensene av krigen i Ukraina, politisk ustabilitet og konflikter. Det har krevd høy grad av fleksibilitet fra samarbeidspartnere og omprioritering av midler i bl.a. Etiopia og Sudan.

I DR Kongo resulterte samarbeid med WFP og FAO i lagerhus, veier, broer, lokale markeder og lese-skrive-sentre for kvinner. Det bedret mat-sikkerhet og levestandard, styrket lokale verdikjeder, selvforsyningsgrad og kvinners deltakelse, bl.a. gjennom landbruksorganisasjoner. Samarbeid med UNFPA styrket nasjonale helse-systemer, tjenester for familieplanlegging, mødre-helse og forebygging av seksuelt overførbare infeksjoner. Innsatsen bidro til å utvikle og gjennomføre politikk som prioriterer tilgang til informasjon og tjenester for SRHR, særlig for de mest vanskeligstilte, også i humanitære kriser.

I Etiopia er klima- og skogsengasjementet videreført med et styrket fokus på økt matsikkerhet. Norskstøttede aktiviteter har engasjert lokalsamfunn i skogbevaring og treplanting, samt introdusert til bærekraftige måter å leve av skogen. Nær 400 000 husholdninger har fått alternative inntektskilder. I samarbeid med Verdensbanken er store landområder restaurert og rehabilitert. Et annet norskstøttet program har bidratt til at bønder har fått nær 50 pst. større kornavlinger, samt at over 40 000 kvinner og unge har fått arbeid. Gjennom Kirkens Nødhjelp og Redd Barna er det iverksatt arbeid mot kjønnsbasert vold, omskjæring og barneekteskap, og for seksuell og reproduktiv helse.

Et samarbeid med Ghanas myndigheter og WHO bidro til økt innsats mot ikke-smittsomme sykdommer i landet. Med norsk støtte har UNCDF startet et prosjekt rettet mot klimatilpassning og utslippsreduksjon i tre lokale økonomier (MMDAs). Fisk for utvikling-programmet er videreført og har bidratt til å styrke fiskerinæringen og biosikkerhet i landet.

I Madagaskar førte samarbeid med UNFPA til at nasjonal kommunikasjonsstrategi for familieplanlegging ble ferdigstilt. Nasjonalt lovverk for bekjempelse av kjønnsbasert vold ble ratifisert, og domstolene styrket mht. håndtering av slik vold. En uavhengig sluttgjennomgang av samarbeidet med UNICEF, ILO og WFP om Education for all, slo fast at programmet hadde ført til betydelig bedret tilgang til grunnskoleutdanning. Mer enn

100 000 skolebarn fikk hvert år daglige måltider, 400 syklonsikre klasserom ble bygget og undervisnings- og læringsmateriell ble distribuert på alle prosjektskolene. 41 skoler ble bygget i den siste fasen, og sikret arbeid for hundrevis av kvinner og menn fra lokalsamfunnene.

I Malawi førte Transform-samarbeidet til at mer enn 14 000 småskalabønder kunne videreforedle produkter. Bondeorganisasjonen Nasfam styrket sin videreforedlingskapasitet og begynte eksport av ris til Storbritannia. Gjennom utdanningssektorfondet bidro Norge i 2022 bl.a. til bygging av 160 klasserom og 370 åpne undervisningsrom. Mer enn 240 000 elever fikk et daglig skolemåltid gjennom det norskstøttede FN-programmet for utdanning, som også gir bøndene i området inntekter, ettersom maten kjøpes inn fra lokalsamfunnet.

I Mali har prosjektpartnere International Institute of Tropical Agriculture (IITA), Institut d'Économie Rurale (IER) og Care bidratt til utvikling av ny klimarobust og effektiv landbruksteknologi og frøsorter. Småskalabønder i Mali og i Niger har gjennom dette fått bedre forutsetninger for å sikre matforsyning og inntekter til familien.

I Nord-Mosambik fikk 50 000 mennesker som er berørt av opprørskonflikten, støtte til oppstart av inntektsgivende aktiviteter. 26 500 elever fikk tilgang til skolemat. Aga Khan Foundation reetablerte og igangsatte landbruksteknikeropplæring i Pemba. Forsøksgård ble etablert, åtte nye auditorier ferdigstilt og et nytt internat med plass til 128 kvinnelige studenter bygget. 175 000 bønder i Gorongosa nasjonalpark deltok i klimasmart landbruksinnsats, som også førte til økt inntjening. Gjennom Verdensbanken bidro Norge til elektrisitetstilgang for 150 000 nye husholdninger i Mosambik, bedrifter og offentlige institusjoner.

I Niger har Norge støttet den nasjonale utdanningsplanen. Det har blant annet bidratt til at flere jenter starter på skolen, styrking av nasjonale og regionale utdanningsmyndigheter, utdanning av flere lærere, evaluering av læringsutbyttet til elevene og til investering infrastruktur i skoledistrik-tene.

Gjennom FNs flergiverfond (SJF) i Somalia bidro norsk støtte til mer miljøvennlige energiformer i over tusen husholdninger. SJF støttet også 35 distrikter med infrastrukturprosjekter, herunder veier og bygninger som totalt nådde 4,5 millioner mennesker. Det ble også gitt støtte til å levere grunnleggende tjenester i åtte distrikter, primært innen sosial sektor. Støtten til kartlegging av dype grunnvannsressurser er videreført.

I Sør-Sudan bidro norsk støtte til UNICEF til at flere barn fikk grunnskoleutdanning, spesielt jenter. Kvaliteten på utdanningen er styrket. Norsk støtte til FAOs Emergency Livelihoods Response Program (ELRP) og prosjektet rettet mot virkningene av klimaendringer, bidro til økt matsikkerhet og robusthet. Norsk støtte til UNFPA gav økt tilgang til tjenester for seksuell og reproduktiv helse, inkludert familieplanlegging, faglærte fødselshjelpere, forebygging av og respons på seksualisert og kjønnsbasert vold, og seksualundervisning i skolepensum.

I Sudan ble norsk støtte til Verdensbankens flergiverfond og kontantstøtteprogrammet Sudan Family Support Program satt på pause etter kuppet 2021. Deler av midlene ble for 2022 omprioritert til humanitær innsats. Annen norsk støtte, gjennom FN og sivilt samfunn, bidro til blant annet styrket fiskeriforvaltning, mer klimavennlig landbruk, bedre beredskap mot naturkatastrofer, bekjempelse av kjønnsbasert vold og kjønnslemlestelse.

I Tanzania ble 1,4 millioner ekstremfattige husholdninger nådd med kontantoverføringer i 2022, og for første gang ble det etablert nasjonale kontantoverføringer til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Det bidro til flere måltider om dagen og økt bruk av sosiale velferdstjenester. Tanzania Rural Energy Master Plan 2022–2030 ble ferdigstilt i 2022 med bidrag fra Multiconsult, Norplan og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. Støtte til Rural Energy Agency bidro til økt strømtilgang for bygdesamfunn, og gjennom samarbeid med Zanzibar Electricity Corporation ble solenergianlegg ferdigstilt på øyer som var vanskelig å kople til strømmettet. Gjennom Eastern Arc Mountains Conservation Endowment Fund, bidro Norge til bevaring av økosystemer under press. Samarbeid med lokale myndigheter og lokalbefolkningen økte inntektene til lokale hushold i 2022, og førte til rehabilitering av 1380 hektar med utmark.

I Uganda bidro norsk støtte til at over 800 000 personer mottok helseoppdateringer om covid-19 og kolera, slik at myndighetene kunne kontrollere kolerautbrudd og hindre spredning. 7300 jenter og kvinner som ble utsatt for kjønnsbasert vold fikk helsehjelp og juridisk rådgiving. Over 14 000 unge mennesker fikk reproduktiv helsehjelp og prevensjon. Gjennom verdens matvareprogram (WFP) sikret den norske ebolastøtten mat til 7500 pasienter, helsepersonell og personer i isolasjon. Gjennom Caritas har Norge støttet et treårig program som skulle styrke sammenhengen mellom nødhjelp og langsiktig utvikling. En ekstern evaluering ved Lukam Group, utført iht. avtale, konkluderte med at prosjektet hadde bidratt til økt matsikkerhet. Matrasjoner som hovedkilde for mat falt fra 99 pst. i 2018 til 47 pst. i 2022. Et stort flertall fikk betydelig økt jordbruksproduktivitet. Det førte til forbedring i kvalitet, kvantitet og antall daglige måltider, noe som reduserer avhengighet av matrasjoner fra WFP.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 2 517 mill. kroner for 2024. Det er en økning på 135,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023. 104,8 mill. kroner flyttes til posten fra kap. 151, post 72 *Stabilisering av land i kriser og konflikt*. 30 mill. kroner flyttes til posten fra kap. 159, post 70 *Midtøsten* fordi bilateral bistand til Afrika samles her.

Budsjett 2024

Post 76 Asia, kan overføres

Bevilgningen dekker bistand til land i Asia og Oseania med hovedvekt på langsiktig utviklings-samarbeid, særlig i Indonesia og Nepal, samt Myanmar, hvor norsk innsats er lagt om som følge av militærkuppet i 2021. Bevilgningen dekker også samarbeid med land som India og Kina, som på ulike måter er viktige for å nå bærekraftsmålene. I tillegg til støtten som gis til enkeltland gis det regional støtte gjennom klimaorganisasjonen International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD), Sammenslutningen av Sørøst-asiatiske nasjoner (ASEAN) og Asia-Europe Meeting (ASEM).

Mål 2024

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål slik som 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, og 14 –

Bevare og bruke havet og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket.

Prioriteringer 2024

Under målet om forbedret styresett prioriteres tiltak som bidrar til redusert ulikhet og fremmer politisk stabilitet, eksempelvis demokratiske prosesser, rettsstatsprinsipper, menneskerettigheter og likestilling. I tillegg prioriteres miljø, bærekraftig havforvaltning og innsats mot marin forsøpling.

Også under målet om styrket økonomisk og sosial utvikling prioriteres sektorer som bidrar til redusert ulikhet, som utdanning og jobbskaping. I tillegg prioriteres bærekraftig energi, klima og klimatilpasning, matsikkerhet og helse.

Økonomisk vekst har gjort at mange av landene i regionen har gått fra å være lavinntektsland til å få status som mellominntektsland. Den norske bistanden til Asia er derfor blitt redusert de senere årene. I flere asiatiske land er fremdeles fattigdomsutfordringene store og vil trolig forverres av en utfordrende geopolitisk situasjon. Regjeringen vil fortsette å særlig prioritere det langsiktige samarbeidet med Indonesia og Nepal. I Indonesia vil støtten gå til fornybar energi, bærekraftig havforvaltning og innsats mot marin forsøpling. I Nepal prioriteres fornybar energi, klima, inkluderende og velfungerende styresett og offentlig kvalitetsutdanning for alle. Likestilling, både som tverrgående hensyn, og spesielt tiltak for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter og mot kjønnsbasert vold, skal også prioriteres. Norge vil også fortsette vårt langvarige engasjement for befolkningen i Myanmar, med vekt på fred og forsoning, demokratisering og menneskerettigheter samt støtte til grunnleggende tjenester som helse, landbruk og matsikkerhet, inkludert for rohingyaene og andre sårbare grupper. Støtten kanaliseres gjennom FN og internasjonale og lokale sivilsamfunnsorganisasjoner. Innsats for å fremme kvinners deltagelse i politiske prosesser, ytringsfrihet og tillitsskapende tiltak på tvers av etniske skillelinjer vil prioriteres.

I tillegg til Nepal, Indonesia og Myanmar vil bevilgningen gå til strategiske utviklingsinnsatser i noen utvalgte land med store behov. Bevilgningen vil videre gå til prioriterte innsatser i samar-

beidet med Kina og India. Disse to landene vil være sentrale for å sikre at man lykkes globalt med det grønne skiftet. Norsk bistand til Kina går primært til langvarige kunnskapssamarbeid mellom norske og kinesiske institusjoner innenfor klima, marin forsøpling, biodiversitet og bærekraftig landbruk. Kina vil i løpet av få år bli et høyinntektsland. Det arbeides med en forutsigbar utfasing av utviklingssamarbeidet med Kina i løpet av fem til syv år som sikrer resultatene av innsatsen som er lagt ned.

India-strategien er styrende for samarbeidet mellom Norge og India. India trenger kunnskap, teknologi og kapital for å nå bærekraftsmålene. Det gis prioritet til faglig samarbeid innen blant annet fornybar energi, havforvaltning, sirkulær økonomi, klimatilpasning, matsikkerhet, likestilling og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Regjeringen viderefører det strategiske samarbeidet med ASEAN innenfor sektorer som er viktige for å nå bærekraftsmålene. Det gjelder klima og miljø, fornybar energi, bærekraftig havforvaltning og blå økonomi, handel og næringsutvikling, fred og forsoning, menneskerettigheter samt utdanning.

Regjeringen vil fortsatt støtte opp om Asia-Europe Meeting (ASEM) som et forum for interregional dialog, selv om arbeidet vanskeliggjøres av Russlands deltakelse. Regjeringen vil dessuten fortsette å støtte klima- og utviklingssamarbeidet mellom de åtte medlemslandene i International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD): Afghanistan, Bangladesh, Bhutan, Kina, India, Myanmar, Nepal og Pakistan. Sentralt i samarbeidet er økt kunnskap om klimændringene i Himalaya-regionen, og gjennomføring av pilotprosjekter for klimatilpasning for sårbare grupper.

Regjeringen vil følge opp Just Energy Transition-partnerskapene som Norge sammen med G7-landene og Danmark har inngått med Vietnam og Indonesia for å fremme overgangen til fornybar energi i landene

Rapport 2022

To år etter militærkuppet i Myanmar fortsetter den negative utviklingen i landet innenfor alle postens tre mål. Regjeringen arbeider kontinuerlig sammen med partnere i Myanmar med å finne måter å håndtere de store politiske, sikkerhetsmessige og administrative utfordringene denne utviklingen medfører.

Sikkerhet og stabilitet er økt

Myanmar har hatt en negativ utvikling som følge av langvarig borgerkrig og ny konfliktdynamikk etter kuppet i 2021. Norsk støtte til Norsk Folkehjelp, FN og flere lokale sivilsamfunnsorganisasjoner, inkludert kvinneorganisasjoner, har bidratt til å styrke demokratiske krefters kapasitet til å delta i en eventuell fremtidig inkluderende prosess for fred og demokratisk utvikling.

Styresett er forbedret

Norsk støtte bidro i 2022 til en rekke konkrete resultater som bidrar til bedre styresett, og i tillegg reduserer ulikhet. Bredere folkelig deltakelse i styringsprosessene, herunder kvinners deltakelse, er eksempelvis viktig for å utjevne ulikhet.

I *Nepal* bidro Norge til å styrke styresett og demokrati både sentralt og provins- og kommunenivå. Norge støtter et program for oppbygging av effektive, inkluderende og ansvarlige institusjoner. I 2022 bidro programmet til at syv sentre for godt styresett på provinsnivå leverte tjenester. Om lag 38 000 ansatte fikk opplæring på ulike områder, inkludert likestilling, sosial inkludering og offentlig finansforvaltning. Nepal Informal Sector Service Centre (INSEC) observerte parlaments- og provinsvalget og konkluderte med at valgene var forholdsvis frie og fredelige, men med isolerte tilfeller av vold, samt fortsatt organisatorisk forbedringspotensial. Gjennom UNDP fikk over 300 parlamentarikere (45 pst. kvinner) styrket kompetanse i parlamentarisk arbeid. Flere lovforslag ble gjennomgått og revidert, inkludert loven om kastebasert diskriminering. Programmet utviklet en strategi for likestilling og sosial inkludering som flere kommuner har tatt i bruk for å bedre integrere kjønns- og inkluderingsperspektivet i sitt arbeid. Norsk støtte til Verdensbanken bidro til å styrke Nepals offentlige finansforvaltning, noe som på sikt ventes å bidra til å redusere korrupsjon. I 2022 ble det etablert forbedrede informasjonsstyringssystemer og kontrollfunksjoner, og over 11 000 offentlig ansatte fikk relevant opplæring.

På *Sri Lanka* bidro norsk støtte til å styrke de demokratiske organene og prosessene. Med norsk støtte utviklet People's Action for Free and Fair Elections (PAFFREL) en håndbok for tvisteløsning i valgprosessen og en håndbok for valgobservatører. Organisasjonen ga også ut en rapport som satte søkelys på tidligere rettsaker om brudd på valglovgivningen, og de arbeidet for at

personer med funksjonsnedsettelse får rett til assistanse under stemmegivning. Organisasjonen Women and Media Collective presenterte et forslag for parlamentet om reform av valglovgivningen for å sikre økt kvinnelig deltakelse i politikken. De bidro også til påvirkningsarbeid for å avkriminalisere homofili på Sri Lanka. Organisasjonen Search for Common Ground bidro til kompetanseheving hos nærmere 200 kvinnelige medlemmer av lokalstyrer. Organisasjonen Sarvodaya ga 100 unge ledere fra ulike etniske og religiøse grupper på Sri Lanka økt kunnskap om demokrati og styresett, noe som har bidratt til at flere har valgt å engasjere seg i lokalpolitikken eller har tatt ulike lederroller.

I *India* har norsk støtte gitt flere resultater innen styrket havforvaltning, utnyttelse av marine ressurser og kampen mot plast i havet. Miljødirektoratet, Havforskningsinstituttet og Norsk institutt for vannforskning (NIVA) bidro til utviklingen av Indias to første marine arealplaner. Dette har utløst interesse fra større delstater om å få utviklet tilsvarende planer og bidrar til å styrke indiske myndigheters kapasitet til å forvalte Indias økonomiske sone. NIVA har, sammen med indiske partnere, bygget kapasitet på delstatsnivå for overvåking av forurensning i elver. Handlingsplan for plastavfall er utviklet for delstaten Gujarat. Center for Science and Environment bidro til et forbedret system for kommunal avfallssortering i to indiske byer.

I *Bangladesh* har Norge i samarbeid med miljømyndighetene og UNIDO gjennomført en utredning om håndtering av medisinsk avfall og en workshop med 80 deltakere fra plastindustrien som førte til økt bevissthet om ressurseffektivitet og miljøvennlig produksjon og design.

Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Norsk støtte bidro i 2022 til styrket økonomisk og sosial utvikling i flere land i Asia, for eksempel gjennom økt tilgang til energi, utdanning og jobb. Mange av resultatene er også viktige for å redusere ulikhet, for eksempel økt tilgang til utdanning og yrkesopplæring.

I *Nepal* støttet Norge bygging av infrastruktur for fornybar energi, som høyspentledninger, distribusjonsnett og transformatorstasjoner, i samarbeid med Asiabanken og Nepal Electricity Authority (NEA). Dette har bidratt til mer stabil og pålitelig tilgang til strøm, at flere bruker moderne energikilder, samt bærekraftig økonomisk vekst og jobbskaping basert på vannkraft. Til sammen er om lag 190 kilometer kraftledninger satt i drift.

9 000 husstander er elektrifisert. I 2022 utarbeidet NEA en overordnet plan for det nasjonale distribusjonssystemet for strøm. Samarbeid mellom NTNU, SINTEF og universitetsmiljø i Nepal har bidratt til høyere kvalitet i universitetsutdanningen og forskning på fornybar energi. I 2022 ble en vannrør for bruk i elvekraftverk som samarbeidsprogrammet har utviklet, tatt i bruk av et lokalt kraftverk. Gjennom Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) bidro Norge til å øke privat sektor sin kompetanse om miljø- og sosiale sikkerhetsspørsmål i energisektoren. I 2022 fikk 165 ansatte i banken opplæring i de reviderte retningslinjene for miljø- og sosial risikostyring som ble ferdigstilt i 2021.

Videre medvirket norsk støtte til utdanningssektoren i *Nepal* til at flere barn både starter og fullfører grunnskolen, også marginaliserte barn og barn med funksjonsnedsettelse. Andelen som fullførte 8. klasse skoleåret 2021/2022 var 83,5 pst., sammenlignet med 76,6 pst. i 2015/2016. Myndighetene og givene utformet en plan for å sikre at læring tapt under pandemien kartlegges og følges opp i klasserommet. I tillegg bidro norsk støtte gjennom den frivillige organisasjonen Aasaman blant annet til at 4000 flere barn begynte på grunnskolen, hvorav flertallet var marginaliserte barn og jenter. UNICEF oppgraderte fasiliteter knyttet til vann, sanitær og hygiene i 100 skoler slik at de er mer tilgjengelig for barn med funksjonsnedsettelse. Ulike styring- og undervisningsverktøy for lærere ble innført for å kartlegge og legge til rette for elever med funksjonsnedsettelse i klasserommet.

I *Nepal* bidro Norges støtte også til at vold mot kvinner og jenter, inkludert skadelige skikker og handel med kvinner og barn for seksuell og annen utnyttelse, er redusert. Gjennom norsk støtte til UNFPA har 3 395 ofre for kjønnsbasert vold fått behandling og støtte. Over 1000 ungdomsskoleelever fullførte et 16 uker langt program som dekker ulike temaer, som seksualitetsundervisning og skadelige skikker. 80 pst. av elevene satt igjen med en bedre forståelse over likestillingsspørsmål og holdninger til nære relasjoner og diskriminering.

I *India* bidro Norge til å fremme seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. UNFPA har utviklet retningslinjer og kunnskap om seksuell og reproduktiv helse og rettigheter hos delstatsmyndigheter, institusjoner og sivilsamfunn. Norsk støtte har også vært viktig for å styrke og videreføre offentlige krisesentre for kvinner og jenter som er berørt av kjønnsbasert vold. Morbarn helseprogrammet Norway India Partnership

Initiative (NIPI) ruller ut modellen med innovasjonssentre på delstatsnivå i alle indiske stater. I de fem pilotstatene har programmet nådd 14 millioner kvinner og 61 millioner barn under fem år siden starten i 2006. I 2022 ble blant annet et verktøy for diagnostisering av småbarn etter WHO standard tatt i bruk på helsestasjoner, og har styrket oppfølging og henvisning av barn. I et samarbeid med UNICEF India har barnevernets arbeid for og tilbud til gatebarn blitt styrket for å forebygge vold, overgrep, og sørge for tilgang til sosiale tjenester inkludert psykisk helse og psykososial støtte.

I *India* jobbet organisasjonen TERI med kunnskapsbasert rådgivning og ny teknologi knyttet til klimatilpasset landbruk og matsikkerhet når ut til småbønder.

I *Bangladesh* har Norge, i samarbeid med International Maritime Organization (IMO), bidratt til å styrke bærekraften i landets skipsgjenvinningssektor. Dette gjennom innsats for at Bangladesh kan tiltre Hong Kong-konvensjonen (HKK) innen utløpet av 2023. Alle gjenvinningsanlegg har levert planer oppgradering til industridepartementet, og ca. 80 anlegg har fått godkjenning. Det er forventet at åtte verft vil kunne oppnå HKK-standardene innen 2023, mot to i 2022. IMO har også bidratt til forbedrede resirkuleringsstandarder for skip gjennom teknisk bistand til myndighetene for etablering av et anlegg for behandling, lagring og deponering av farlig avfall.

I *Bangladesh* har Norge også bidratt til å styrke konkurransevnen til kvinnelige entreprenører i små og mellomstore selskaper (SMB) gjennom økt tilgang til kapital og digitale finansielle tjenester, i samarbeid med Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC). Prosjektet har resultert i en kredittgarantiordning (CGS) for SMB-er og i opprettelsen av en dedikert CGS-enhet i Bangladesh sin sentralbank. Kredittgarantiordningen har gitt lån på til sammen 1,3 mill. USD til 83 000 kvinneledede SMB-er.

I *Pakistan* bidro norsk støtte til at flere jenter og sårbare personer fikk utdanning. Norsk støtte til UNICEF bidro til at om lag 3500 elever (2100 jenter) som av ulike grunner hadde falt ut av skolen, startet på forserte utdanningsløp. 903 elever (701 jenter) fullførte slike utdanningsløp og kan komme inn i ordinær skole igjen. Grunnet ødeleggelser fra flommen som rammet Pakistan i 2022 ble 31 skoler tilknyttet prosjektet helt eller delvis ødelagt. Med norsk støtte etablerte UNICEF midlertidige læringsentre for barn i de flomrammede områdene. Gjennom UNESCO bidro Norge til at 1773 jenter har startet i offentlig grunnskole.

Prosjektet har også rehabilitert skolefasiliteter, særlig med vann- og sanitæranlegg, for å sikre tilgang for jenter.

Støtte til UNFPA i *Pakistan* bidro til å styrke kapasitetene til det offentlige helsevesenet innen familieplanlegging og informasjon om prevensjonsmidler i Punjab. Prosjektet har etablert mobile helseenheter og opplæring for ektemenn. Begge deler styrket kvinners reelle tilgang til familieplanlegging og helsetjenester. I tillegg bidro norsk støtte til økt yrkesdeltakelse for kvinner. Gjennom UN Women fikk 3500 hjemmebaserte arbeidere og bidratt til opplæring i markedsføring, yrkesopplæring, digital kompetanse og finansiell inkludering.

På *Sri Lanka* bidro Norge til bedre matsikkerhet og jobbskaping i jordbrukssektoren. Norsk støtte til ILO medvirket til at over 4000 småbønder og oppdrettere fikk økt inntekt. Dette bidro til økt matsikkerhet, særlig for sårbare husholdninger nord i landet. Over 1900 personer fikk jobb gjennom prosjektet, og 400 småbedrifter ble opprettet. Fem småbedrifter og over 1000 småbønder fikk sertifiseringer som dokumenterer god praksis. På grunn av den økonomiske krisen i landet ga ILO også krisestøtte til over 3400 småbønder for at de skulle kunne fortsette å dyrke jorda til tross for kraftig økte kostnader på frø, gjødsel og drivstoff.

På *Sri Lanka* har norsk støtte også bidratt til å styrke kvinners rettigheter og likestilling. Organisasjonen Women in Need bidro til utformingen av et lovforslag om endringer i straffeloven for å kriminalisere nettovergrep, og arbeidet for å øke politiet og rettsvesenets kapasitet til å håndtere ofre for nettovergrep. Over 2 400 kvinner oppsøkte Women in Needs tjenester i 2022. Norge støttet også Women's Development Centre i Kandy som beskyttet ofre for kjønnsbasert vold og ga yrkesrettet opplæring til kvinner som oppsøkte organisasjonens krisesentre.

I *Indonesia* har norsk støtte bidratt til å redusere avfall og plast i havet og i elver, bl.a. på Øst-Java. Partnere har bygget systemer for avfallsinn-samling og resirkulering og har sterk lokal forankring. Innsatsene mot marin forurensning bidro til å bevare og bruke havet og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling. Norsk støtte har også bidratt til økt indonesisk akvakulturkunnskap og -kapasitet.

I *Myanmar* har Norge gjennom flergiverfondet The Livelihoods and Food Security Fund (LIFT) forvaltet av UNOPS bidratt til redusert sårbarhet for 2,9 millioner husholdninger, inkludert internt fordrevne og minoriteter, innenfor matsikkerhet og landbruk, ernæring, levebrød og anstendig

arbeidsliv. Gjennom flergiverfondet Access to Health forvaltet av UNOPS har Norge styrket tilgangen til helsetjenester for befolkning i konflikt-områder. Norge har gjennom støtte til FN og andre organisasjoner bidratt til å skape arbeidsplasser for kvinner i utsatte områder samt å styrke kvinners politiske og økonomiske mulighet til å delta i demokratibevegelsens politiske dialog.

I *Kina* har Norge bidratt til kunnskapsutvikling om marin forsøpling og bruk av plast i landbruket og til emballasje. Norge har også videreført en norsk-kinesisk stipendordning for studenter og forskere.

I *Vietnam* har Norge en sentral plass i samarbeidet mellom internasjonale aktører og Vietnams myndigheter om havbaserte klimaløsninger og har påbegynt arbeidet med deling av norske erfaringer innen havvind. Norsk støtte til FN/UNDP har bidratt til økt kunnskap om avfallshåndtering og til økt gjenvinningsgrad for avfall i flere byer i Vietnam og renovasjonsarbeidere har fått styrket sine arbeidsvilkår.

Norsk støtte til prosjektet ASEAN Norway Capacity Building Project for Reducing Plastic Pollution (ASEANO) har gitt et bedre kunnskapsgrunnlag om årsakene til og mulige tiltak for å redusere omfanget av plastforurensning i havområdene i Sørøst-Asia. Gjennom samarbeid med ASEANs energisenter (ACE) om prosjektet ASEAN Climate Change and Energy Project (ACCEPT) har Norge styrket institusjonens og medlemslandenes forskningskapasitet om fornybar energi. Norsk støtte har videre bidratt til at 23 studenter fra ASEAN-land gjennomførte et masterprogram i bærekraftig forvaltning, inkludert utvekslingsopphold i Norge samt internships i norske bedrifter og institusjoner. Programmet er et samarbeid mellom Universitetet i Agder, ASEAN University Network i Bangkok og Gadjah Mada University i Indonesia. Nytt kull på 17 studenter er tatt opp med forventet uteksaminering høsten 2024.

Det norskstøttede klima- og miljøsam arbeidet i regi av den regionale organisasjonen International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD) har i 2022 blitt styrket gjennom forskningsprosjekter og lokale forsøkspiloter som har resultert i ny viten, konkrete politiske planer og oppfølgingsiltak i de åtte medlemslandene. Blant annet har det ført til bedre sanntidsmodeller for regn- og smeltevann fra Himalaya hvilket er viktig for vannkraftproduksjon, lokal vannforvaltning, jordbruk og industri. Dette er også sentrale analyser for å kartlegge risiko for flom og katastrofer. I Nepal har myndighetene brukt kunnskapen til utvikling av retningslinjer for kli-

masmarte landsbyprogrammer. Dette har resultert i inkluderende inntektsnivående arbeid til mennesker som lever i fattigdom, bedre tilpasning til konsekvensene av klimaendringer og forebygging av naturkatastrofer.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 476,5 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 41 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål. 10 mill. kroner flyttes til posten fra kap. 151, post 72 *Stabilisering av land i kriser og konflikt*.

Post 77 Latin-Amerika og Karibia, kan overføres

Bevilgningen dekker bistand til Latin-Amerika og Karibia med særlig vekt på tiltak av langsiktig karakter i Colombia, Haiti og Guatemala. I tillegg støtter bevilgningen enkelte regionale satsinger i Karibia, bl.a. innen miljø, klima og marin forsøpling, samt noen tiltak i Brasil og på Cuba. Bevilgningen skal bidra til at land i Latin-Amerika og Karibia blir tryggere, mer rettferdige og grønnere gjennom tiltak som fremmer fred, rettsikkerhet, matsikkerhet, klimatilpasning- og forebygging, og likestilling.

Mål 2024

Bevilgningen skal særlig støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål, som for eksempel 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, 13 – Stoppe klimaendringer og 14 – Bevare og bruke havet og de marine ressursene på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal i hovedsak bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket.

Prioriteringer 2024

Regjeringen vil fortsatt prioritere samarbeidet med *Colombia*. Som en sentral og langsiktig bistandsaktør legger Norge vekt på en helhetlig tilnærming der fred, klima- og skogsatsing, menneskerettighetsarbeid, distriktsutvikling og matsikkerhet i marginaliserte deler av landet ses i sammenheng. Brede satsinger med vekt på reintegrering av tidligere FARC-soldater i konflikt-rammede områder vil prioriteres for å bidra til økt trygghet, mer rettferdighet og mindre ulikhet. FN og sivilsamfunnsorganisasjoner vil være sentrale samarbeidspartnere og kanaler.

Haiti befinner seg i en dyp krise, og i 2024 vil det fortsatt være store behov for bistand for å bedre den sosiale og økonomiske utviklingen. Tiltak innen matsikkerhet, landbruk, klimatilpasning, forebygging av klimarelaterte katastrofer, utdanning og styrking av justissektoren vektlegges.

Demokratiske institusjoner, rettsstaten og respekten for menneskerettigheter utfordres i flere land i regionen. Den langvarige støtten til *Guatemala* vil videreføres med tiltak for å styrke rettsstaten, anti-korrupsjonsarbeid og kvinners og urfolks stilling.

Marin forsøpling, bærekraftig havforvaltning, forebygging av naturkatastrofer, klima og miljø er viktige samarbeidsområder med en rekke land i regionen. *Brasil* er en interessant partner innen havsamarbeid, og videreføring av samarbeid knyttet til marin forsøpling vil prioriteres. I *Karibia* vil samarbeidet med Det karibiske byrået for katastrofehandtering (CDEMA) og arbeid om marin forsøpling med Organisasjonen for øst-karibiske stater (OECS) også videreføres. Samarbeid med UNEP om det regionale initiativet «The Caribbean Biological Corridor» om bærekraftig forvaltning av felles maritimt økosystem vil fortsette på *Cuba*, *Den dominikanske republikk*, *Haiti* og *Jamaica*. På *Cuba* vil det faglige samarbeidet innen akvakultur prioriteres.

Rapport 2022

Sikkerhet og stabilitet er økt

Den største innsatsen er i *Colombia* der FNs flergiverfond for bærekraftig fred bidrar til økt stabilitet og sikkerhet ved å styrke lokale utviklingsprogrammer. Sikkerhetssituasjonen var prekær i 2022 med flere væpnede konflikter i deler av landet og et høyt antall drap og trusler mot menneskerettighetsforsvarere, lokale ledere og tidligere FARC-soldater. Norge arbeider på en rekke områ-

der for å bidra til å bedre situasjonen og gi beskyttelse til utsatte grupper. 251 sivilsamfunnsorganisasjoner fikk opplæring i selvbeskyttelse, og nesten tusen personer som har vært utsatt for trusler har blitt skjermet fra vold. I løpet av året fikk over 26 000 ofre for den væpnede konflikten juridisk bistand fra sivilsamfunns partnere og FN.

Den negative utviklingen i *Haiti* fortsatte i 2022, med politisk og sosial ustabilitet, en alvorlig koleraepidemi og kraftig økning i gjengvold. Det var nødvendig å justere prosjekter og fremdrift i takt med utviklingen i landet, men norsk innsats gjennom FN-kanaler og lokale partnere har likevel gitt resultater. Jordskjelvet i 2021 gjorde at 70 pst. av skolene i det sørvestlige Haiti ble ødelagt eller skadet. Bedret tilgang til utdanning var en viktig prioritering i 2022. Flere skoler er gjenoppbygget og Norges innsats medførte at over 550 barn fullførte skoleåret i sikrere skolebygg. Økt tilgang til rent drikkevann og sanitære tjenester ble styrket i Haiti gjennom tiltak i regi av Kirkens nødhjelp. Innsatsen bidro bl.a. til at 1 667 skoleelever og 123 lærere på fem skoler har fått tilgang til sanitærtjenester/toaletter. Videre har over 13 000 personer fått tilgang til rent vann. Opplæring har blitt gitt for å sørge for vedlikehold av infrastruktur rundt vannforsyning og bevisstgjøring om hygiene. Dette er et viktig tiltak i lys av koleraepidemien som brøt ut høsten 2022.

Styresett er forbedret

Over 70 sivilsamfunnsorganisasjoner i *Colombia* fikk støtte til å gjennomføre tiltak som fremmer fred, forsoning, miljøvern og menneskerettigheter. De har styrket sin rolle og sine muligheter til å utøve politisk innflytelse. Et samarbeid med colombiansk politi har også økt kunnskap om menneskerettigheter og likestilling. Gjennom FNs flegiverfond bidro norsk støtte til å styrke institusjonene som er satt opp for å overvåke gjennomføringen av fredsavtalen. I 2022 ble systemet for overgangsrettferdighet konsolidert bl.a. gjennom lanseringen av Sannhetskommisjonens rapport. Norsk støtte har vært sentral for både opprettelsen og driften av systemet for overgangsrettferdighet. Selv om norsk innsats bidrar i positiv retning, og Colombia nå har en regjering med en ambisiøs «total fred»-agenda, vil det kreve betydelig innsats, finansiering og tid å få gjennomført fredsavtalen og svare på de bakenforliggende årsakene til konflikten. Dette, samt sikkerhetssituasjonen, påvirker resultatoppnåelsen.

I *Guatemala* støttet Norge en rekke prosjekter for å styrke rettsstaten, anti-korrupsjonsarbeidet

samt kvinners og urfolks stilling. Sentrale statlige institusjoner har økt sin kapasitet til å benytte internasjonale menneskerettighetsstandarder i sitt arbeid. Urfolk, kvinner og andre diskriminerte gruppers kompetanse og kapasitet til å kreve sine rettigheter oppfylt og få politisk innflytelse har blitt styrket. Støtte til uavhengige journalister økte deres kunnskap om demokrati, digital sikkerhet og valgprosessen.

I *Brasil* har myndighetene på alle nivå fått og fulgt anbefalinger fra Transparency International for å oppnå større åpenhet om offentlige anskaffelsesprosedyrer. Lokale sivilsamfunnsorganisasjoners kapasitet til å overvåke kommunenes bruk av offentlige midler har blitt styrket. Det ble også oppnådd gjennomslag i kongressen for noen lovforslag som inkluderte antikorrupsjonstiltak.

Samarbeid med Organisasjonen for øst-karibiske stater (OECS) har bidratt til forebygging av marin forsøpling. Organisasjonens strategi- og handlingsplan for avfallshåndtering har gitt OECS-landene en koordinert respons mot marin forsøpling. Befolkningens bevissthet om avfallshåndtering og marin forsøpling har økt gjennom en rekke holdningskampanjer. I *Brasil* har kompetansen og engasjementet for forebygging av marin forsøpling blitt styrket.

Karibias katastrofeberedskapsbyrå (CDEMA) utarbeidet beredskapsplaner for å øke medlemslandenes motstandsdyktighet mot naturkatastrofer. Støtten fra Norge gjorde at skoler og kommunale bygg fikk opplæring, nettkurs og sikkerhetsutstyr som styrker deres krise- og beredskaps-håndtering. Byrået har startet arbeidet med en ny opplæringsplan for trygge barneskoler som inkluderer 31 skoler i Antigua og Barbuda, Barbados, Dominica, St. Lucia, St. Kitts og Nevis og Saint Vincent og Grenadinene.

Økonomisk og sosial utvikling er styrket

Fredsavtalen i *Colombia* er et samfunnsutviklingsprosjekt, der det å styrke den økonomiske og sosiale utviklingen i konfliktutsatte områder er helt sentralt. Selv om det har vært utfordringer i gjennomføringen av fredsavtalen, er fremskrittene som er gjort positive.

En stor og viktig del av norsk bistand til Colombia handler om økonomisk reintegrering, utdanning og tilgang til helsetjenester for tidligere FARC-soldater og lokalsamfunn i konfliktutsatte områder. I 2022 fikk over 620 personer (81 pst. kvinner, 10 pst. med nedsatt funksjonsevne) yrkes- og forretningsopplæring og nesten 2 000 tidligere FARC-soldater, ofre og lokalbefolkning

(67 pst. kvinner) fullførte det som tilsvarer videregående skole. Dette har bidratt til å lette overgangen for tidligere FARC-soldater til det sivile liv, og til forsoning og integrering i lokalsamfunnet. Gjennom kapasitetsbygging av over 500 bondeorganisasjoner innen produksjon og kommersialisering av landbruksprodukter har matsikkerheten blitt styrket. 119 kollektive og 1 970 individuelle produktive prosjekter i regi av tidligere FARC-soldater fikk såkornstøtte. I flere avsidesliggende og konfliktberørte områder, der tilgangen på helse-tjenester, inkludert opplæring og oppfølging av mental helse, generelt sett er svært dårlig, bidro norsk støtte til å utbedre lokale helseinstitusjoner.

Kvinnens rettigheter og posisjon i *Haiti* har blitt styrket gjennom opplæring i klimavennlig landbruksproduksjon, økonomistyring, likestilling

og rettigheter. Om lag 1 250 kvinner har fått økt mulighet til å brødfø sine familier, og dermed har matsikkerheten blitt styrket. Yrkesutdanning innen landbruk er styrket gjennom opplæring av inntektsgivende arbeid knyttet til produksjon, videreforedling og markedsføring av brødfrukt og kakao. Et nytt kakao-prosesserings-senter med årlig kapasitet på 150-200 tonn, samt et pilotsenter for å omdanne brødfrukt til mel ble etablert.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 176,4 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 19,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål.

Kap. 160 Helse

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Helse, <i>kan overføres</i>	3 660 301	3 720 797	3 720 797
71	Verdens helseorganisasjon (WHO), <i>kan overføres</i>	177 770	235 500	235 500
72	FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	45 000	45 000	20 000
	Sum kap. 160	3 883 071	4 001 297	3 976 297

En helhetlig og aktiv norsk politikk for global helse er nødvendig for å nå viktige utviklingspolitiske mål. Bekjempelse av smittsomme sykdommer er en av regjeringens hovedprioriteringer på utviklingsområdet. Som del av dette vil regjeringen bidra til finansiering, utvikling og likeverdig fordeling av vaksiner og annen helseteknologi som markedet alene ikke leverer. Gjennom politisk lederskap, diplomati og økonomisk støtte skal Norge arbeide for et rettferdig globalt samarbeid om pandemihåndtering og helseberedskap. Styrket internasjonalt helsesamarbeid og global helseberedskap er nødvendig for at verden kan forebygge, tidlig oppdage og raskt respondere på nye eller vedvarende infeksjonstrusler og resistensutvikling.

Innsatser skal hovedsakelig gå til forebygging av smittsomme sykdommer, reduksjon av barne- og mødredødelighet, styrket seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), universell helsedekning, styrkede helsesystemer og global helsesikkerhet.

Post 70 Helse, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til tiltak som skal redusere sykdomsbyrde og dødelighet i utviklingsland. Spesielt viktig er bekjempelse av smittsomme sykdommer, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, forskning, produktutvikling og innovasjon, samt faglig bistand for å oppnå universell helsedekning gjennom helsesystemer som tåler klimaendringer og som er i stand til å håndtere en økning i klimarelaterte sykdommer. Det legges vekt på innsats i Afrika sør for Sahara og de minst utviklede landene. Bevilgningen dekker også støtte til en internasjonal parlamentarisk konferanse i Oslo om gjennomføring av handlingsplanen fra Befolkningskonferansen i Kairo.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Sykdomsbyrden og dødeligheten, særlig blant sårbare og marginaliserte grupper, er redusert.
- Vaksinasjonsgraden i utviklingsland er økt.
- Antallet nye tilfeller av hiv, tuberkulose og malaria er begrenset.
- Ressursbruken på helseformål i utviklingsland, inkludert fra innenlandske kilder, er økt.
- Tilgangen på gode helserelaterede produkter er økt.
- Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er bedret.
- Helsesystemene i utviklingsland er mer bærekraftige og universell helsedekning er økt.
- Beredskapen for pandemibekjempelse er forbedret.

Prioriteringer 2024

Langsiktige avtaler med de globale helsefondene binder opp det meste av posten de nærmeste årene. Dette omfatter midler som er avtafestet fram til 2030 for nedbetaling av finansiering til vaksinealliansen Gavi og vaksinekoalisjonen CEPI, som har gått via finansieringsmekanismen for vaksiner (IFFIm). IFFIm-avtalene inkluderer det globale partnerskapet som skal fremme utvikling, produksjon og rettferdig tilgang til vaksiner, medisiner og testutstyr for å håndtere covid-19 globalt (ACT-Accelerator). Se tilsagnsfullmakter under romertall VI.

Regjeringen arbeider for at innsatsen under posten gradvis rettes inn mot styrking av nasjonale helsesystemer, universell helsetilgang og en bedre primærhelsetjeneste som tåler klimaendringer og som er i stand til å håndtere en økning i klimarelaterte sykdommer, som for eksempel luftveis- og hjerte- og karsykdom, allergi, skader og død knyttet til ekstreme værhendelser, til endringer i forekomst og utbredelse av smittsomme sykdommer og antimikrobiell resistens og malaria. Arbeidet skjer gjennom politisk engasjement og gjennom eksisterende kanaler, bl.a. ved at globale helseinitiativer oppfordres til bedre samarbeid basert på lands behov. Fremme av bærekraftig lokal, nasjonal og regional system- og kapasitetsutvikling, inkludert lokal og regional produksjon av legemidler, er viktig i denne sammenheng. Dette omfatter arbeid for at erfaringene fra covid-19 brukes til å styrke global helseberedskap. Dette gjøres bl.a. gjennom aktører Norge allerede støtter, som, Gavi, CEPI, Verdens helseorganisasjon (WHO), Verdensbanken og Verdensbankens pandemifond. Arbeidet

mot resistensutvikling vil være del av innsatsen for styrket helseberedskap.

Innsatsen for å fremme seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) fortsetter i 2024, medregnet støtte til tilgang til prevensjon og reproduktive helseprodukter. Norge vil fortsette å bidra til økt, global innsats for universell helsedekning og styrket primærhelsetjeneste gjennom multilaterale og bilaterale partnere. Regjeringen har som mål å bidra med 9,6 mrd. kroner til SRHR i perioden 2020–2025. Forpliktelsen blir finansiert over flere poster. Sammen med en rekke land, i stadig bredere allianser, arbeider Norge også for å motvirke at internasjonale forpliktelser og etablerte rettigheter på dette feltet svekkes.

Arbeidet mot ikke-smittsomme sykdommer er ikke skilt ut som en egen innsats, men inngår som en integrert del av en helhetlig tilnærming til global helse, hvor styrking av helsesystemer på landnivå er sentralt. Robuste helsesystemer vil være det beste tiltaket mot både smittsomme, ikke-smittsomme sykdommer og skader.

Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) har bidratt til at land som får støtte i større grad prioriterer helsesystemstyrking. Organisasjonen er et relevant virkemiddel for bærekraftsagendaen. Budsjettsituasjonen på posten innebærer imidlertid at støtten til GFF må videreføres i 2024 på et lavere nivå enn tidligere.

I 2024 er det 30 år siden handlingsplanen fra FN's befolkningskonferanse ble vedtatt. Planen har spilt en banebrytende rolle i den internasjonale innsatsen for å sikre kvinners rett til å bestemme over egen kropp og SRHR. Som et ledd i markeringen av 30-års jubileet vil UNFPA i samarbeid med The Global Parliamentary Alliance for Health, Rights and Development arrangere en internasjonal parlamentarikerkonferanse for gjennomføring av planen. Konferansen skal styrke dialogen blant parlamentarikere, og identifisere tiltak for å fremme SRHR. Regjeringen vil bidra til at denne konferansen kan avholdes i Oslo.

Rapport 2022

Vaksinasjonsgraden i utviklingsland er økt

Vaksinealliansen Gavi har bidratt til å vaksinere over en milliard barn og anslår at organisasjonen har bidratt til å forhindre 17,3 millioner fremtidige dødsfall i perioden 2000–2022. Bare i 2022 vaksinerte land 68 millioner barn med støtte fra Gavi. Det anslås at dette har forhindre 1,2 millioner fremtidige dødsfall.

Covid-19 førte til etableringen av verdens største vaksinasjonsprogram. Samtidig økte antall uvaksinerte og undervaksinerte barn globalt, sammen med et økt behov for å vaksinere voksne mot covid-19. Deler av etterslepet ble innhentet i 2022, men globalt er det fortsatt flere uvaksinerte og undervaksinert barn enn før pandemien. Det er forskjeller mellom land, regioner og vaksiner. I tillegg til den negative effekten av pandemien, skaper demografiske endringer i Afrika utfordringer.

Globalt var 14,3 millioner barn uvaksinerte i 2022, sammenlignet med 18,1 millioner i 2021, 16,1 millioner i 2020 og 12,9 millioner i 2019. Antall uvaksinerte barn falt i 2022 i alle regioner bortsett Afrika. Lavinntektsland viser begrenset gjeninnhenting. I Gavi-støttede land (57 land) var antall uvaksinerte barn 10,2 millioner i 2022. Det er en nedgang fra 12,4 millioner i 2021, men fortsatt høyere enn før pandemien da antallet var 9 millioner uvaksinerte barn i Gavi-støttede land.

Uvaksinerte barn defineres som barn som ikke har fått første dose av vaksinen mot difteri, kikhoste og stivkrampe (DPT1), mens de som defineres som undervaksinerte ikke har fått tredje dose av den samme vaksinen (DPT3). I 2022 var dekningsgraden for DPT3 84 pst., noe som utgjør 20,5 millioner undervaksinerte barn sammenlignet med 18,4 millioner i 2019 da vaksinasjonsdekningen var 86 pst. globalt.

Antall store meslingutbrudd er økende. Ser man på vaksinasjon mot meslinger globalt er man heller ikke tilbake på vaksinasjonsdekningen før pandemien for første dose: 83 pst. av barn globalt fikk første dose i 2022, sammenlignet med 86 pst. i 2019. Dette betyr at 21,9 millioner barn globalt ikke har fått noen vaksine mot meslinger i 2022. Lavinntektsland har ikke klart å starte gjeninnhenting av etterslepet skapt under pandemien. Dekningen for andre dose har imidlertid økt sammenlignet med før pandemien globalt (74 pst. i 2022, sammenlignet med 71 pst. i 2019).

For vaksinen mot livmorhalskreft har deknningen globalt forbigått deknningen før pandemien. I lav- og lavere mellominntektsland har deknningen økt i 2022 til 55 pst. sammenlignet med 2021 (47 pst.), men den er fortsatt lavere enn i 2019 (63 pst.). Å øke vaksinasjonsdekningen mot livmorhalskreft er et prioritert område for Gavi fremover.

Norges og Sør-Afrikas lederskap i det globale samarbeidet for å øke lands tilgang på koronavaksiner, testutstyr og medisiner (ACT-A) ble avviklet høsten 2022. Nesten 2 milliarder vaksinedoser og 200 millioner tester ble levert. Innen utgangen av 2022 hadde covid-19-vaksiner levert gjennom fellesinitiativet COVAX bidratt til å forhindre 2,7 mil-

lioner dødsfall i 92 prioriterte land. Det ble ikke registrert en økning i covid-19-dødsfall i 2022.

Antallet nye tilfeller av hiv, tuberkulose og malaria er begrenset

Det er anslått at Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) har bidratt til å redde 59 millioner liv siden 2002. I samme periode har dødelighetsraten for hiv, tuberkulose og malaria i landene som Det globale fondet investerer i blitt redusert med 55 pst.

Etter de negative virkningene av covid-19, så man i 2022 en betydelig forbedring på tvers av de tre sykdommene.

I 2022 oppnådde land og regioner som fondet investerte i følgende samlede resultater:

- 24,5 millioner mennesker fikk hivbehandling.
- 6,7 millioner personer fikk behandling for tuberkulose.
- 220 millioner myggnett ble utdelt.

Antall personer som ble nådd med hivforebyggende tjenester og hivbehandling har økt betydelig. I 2022 fikk 2,5 millioner unge jenter hivforebyggende tjenester i de 13 landene som er hardest rammet av hiv. 37,1 millioner barn og 14,6 millioner gravide kvinner ble nådd med forebyggende malariatjenester.

Det var en kraftig økning i tuberkulose-screening og testing, og antallet personer som fikk behandling for tuberkulose i 2022 overgikk antallet rapportert før covid-19 pandemien i 2019.

I perioden 2021–2023 har Det globale fondet investert 1,5 mrd. USD årlig i styrking av helse-systemer. I 2022 administrerte fondets felles innkjøpsmekanisme anskaffelser av helseprodukter til 1,47 mrd. USD, og betjente flere enn 83 land. Dette resulterte i besparelser på 49,7 mill. USD.

Verden står likevel i fare for å ikke oppnå de globale målene innen 2030. Som et eksempel har risiko knyttet til måloppnåelse for malaria økt, grunnet klimaendringer, nye vektorer i Afrika og resistens mot medisiner og insektmidler.

Landsforeningen for hjerte og lungesyke internasjonal (LHLI) arbeider for å redusere tuberkulose og forbedre levekår og livskvalitet til dem som er rammet av tuberkulose. I 2022 nådde de 75 000 mennesker rammet av tuberkulose og 460 000 sårbare personer med intervensjoner i Malawi, Sudan, Tanzania og Zambia gjennom prosjekter støttet fra posten. Innen utgangen av 2022 hadde 567 tidligere tuberkulosepasienter i Malawi og Tanzania fullført et lokalbasert lungerehabiliteringsprogram utarbeidet av LHLI med lokale part-

ner. Programmet viser foreløpig lovende resultater fra Malawi med over 90 pst. bedring for flere symptomer.

Rapportering om hiv og aids dekkes også under kap. 160 *Helse*, post 72 *FNs aidsprogram (UNAIDS)*.

Ressursbruken på helseformål i utviklingsland, inkludert fra innenlandske kilder, er økt

Som følge av covid-19, nådde samlet global helsebistand en ny topp med 43,9 pst. økning fra 2019 til 2020 og ytterligere 8,6 pst. til 2021, noe som er forventet å ha blitt redusert noe i 2022. En betydelig andel var nye ressurser til akuttrespons mot koronaviruset i utviklingsland, spesielt til vaksiner og utstyr, mens kun en liten andel gikk til pandemiberedskap. Covid-19 rammet, sammen med andre globale kriser, både utviklingslands folkehelse og økonomier negativt. Det er estimert at den samlede ressursbruken til helse i 41 lavinntektsland er blitt redusert og er ifølge Verdensbanken³ forventet å bli værende på nivå fra før pandemien fram til 2027.

Tilskudd fra Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) blir planlagt og anvendt sammen med landenes lån fra Verdensbankens låneordning for de fattigste landene (IDA). Den årlige veksten i offentlige tildelinger til helse var gjennomsnittlig høyere i GFF-støttede land enn i andre utviklingsland. Ett eksempel er Den sentralafrikanske republikk, hvor totale ressurser fordelt til kvinner, barn og ungdoms helse har hatt en økning fra 4 pst. i perioden 2017-2019 til 9,4 pst. i 2020-2022.

Bortsett fra tre land som fikk dispensasjon, har Gavi-støttede land betalt sine egenandeler for vaksinasjonsprogrammer i tide i 2022. Antall land som fikk dispensasjon ble redusert fra seks i 2021 til tre i 2022. Unntakene skyldtes humanitære kriser. Antall vaksineprogrammer som opprinnelig ble introdusert av Gavi, og som nå blir finansiert av landene selv, har økt gradvis fra 40 programmer i 2018 til 54 programmer i 2022 (inkluderer India).

Sykdomsbyrden og dødeligheten, særlig blant sårbare og marginaliserte grupper, er redusert

2022 var preget av at en rekke helsekriser inntraff parallelt, inkludert covid-19. Flere av helsekrisene var direkte knyttet til klimaendringer. Flom i

Malawi og Mosambik medførte, i tillegg til store materielle ødeleggelser, over 40 000 tilfeller av kolera. Tørke på Afrikas Horn var årsaken til at anslagsvis 23 millioner mennesker ikke hadde sikker tilgang på mat, en dobling på under ti år, og en påfølgende økning i mat- og vannrelaterte sykdommer. Flom i Pakistan førte til mer enn 1 500 direkte dødsfall, 12 000 skadede og en økning i underernæring og sykdomsutbrudd samtidig som 10 pst. av alle helseklinikker ble ødelagt. Uganda opplevde nok et ebolautbrudd med betydelig spredning før det ble stoppet. En rekke konflikter, for eksempel i Etiopia og Ukraina, medførte betydelige direkte og indirekte helsekonsekvenser.

De fleste land som opplevde avbrudd i tjenestelevering som følge av blant annet tiltak for å begrense covid-19-smitte, rapporterer om at denne i hvert fall delvis ble gjenopprettet. 71 pst. av landene som har mottatt støtte gjennom Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) i mer enn fem år, har oppnådd betydelig framgang i grunnleggende tjenester. Siden 2016 har mer enn 103 millioner kvinner hatt tilgang til sikker fødsel i de 36 GFF-landene, mødredødelighet er redusert i 15 land og barnedødelighet i 18 land. En pilot for den første godkjente malariavaksinen startet i 2019 og fortsatte i Ghana, Kenya og Malawi med utrulling i flere områder i 2022.

Forekomsten av ikke-smittsomme sykdommer i lavinntektsland er redusert

Ikke-smittsomme sykdommer som hjerte- og kar-sykdommer og kreft øker i lav- og mellominntektsland. Norges bistandsprogram for ikke-smittsomme sykdommer ble videreført i 2022. Covid-19 og politisk uro forsinket implementeringen av Verdens helseorganisasjons (WHO) globale program for ikke-smittsomme sykdommer. Programmet har likevel bidratt til å styrke helsesystemer og universell helsedekning. Det har også bidratt til forebygging, diagnostikk og grunnleggende førstelinjetjenester, og tilgang til utstyr og medisiner og opplæring av helsepersonell. I Etiopia, Ghana, India, Myanmar og Nepal, integreres ikke-smittsomme sykdommer, inkludert psykisk helse, som ledd i å styrke helsetilbudet primærhelsetjenesten.

En ny dataportal for ikke-smittsomme sykdommer ble lansert i 2022 sammen med en rekke nye veiledere innen feltet. I Etiopia ble NCD-screning introdusert hos 85 helseinstitusjoner, men personellutfordringer forsinket programmet. I Ghana har over tusen helsearbeidere fått opplæ-

³ From Double Shock to Double Recovery: Health Financing in a Time of Global Shocks (worldbank.org)

ring, og i Nepal har over 500 helsearbeidere fått opplæring.

Gjennom WHO's spesialprogram for psykisk helse har ni av planlagte tolv land startet implementering i 2022. Disse er Argentina, Bangladesh, Filippinene, Ghana, Jordan, Nepal, Paraguay, Ukraina, og Zimbabwe, hvor til sammen 5,2 millioner flere mennesker har fått tilgang til behandling. Norge ga støtte til Verdensbankens program for skattereform for innføring av avgifter på tobakk, alkohol og sukkerholdige drikker i 2022. Programmet dekker 40 land og målet er at faglig analyse, støtte og kapasitetsbygging for å innføre avgifter skal begrense bruk. Samtidig gir det også inntekter til staten. Blant land som har mottatt støtte i 2022 og som enten innførte eller videreutviklet sine avgiftssystemer, er Etiopia, Ghana, Rwanda og Senegal.

WHO's SAFER initiativ for å motvirke alkoholskader i utviklingsland ble ytterligere styrket ved at Verdens helseforsamling i 2022 vedtok en global alkoholhandlingsplan for 2022-2030. Programmet gjennomføres i Uganda og Nepal, i tillegg til arbeid med enkelte grupper av land. Det regionale arbeidet ble påbegynt i 2022, mens oppstart på landnivå i nye 15-20 land starter i 2023. SAFER-sekretariatet bidrar også med rådgivning til land ut fra etterspørsel. SAFER har utviklet bedre samarbeid og metoder for å estimere økonomiske kostnader av alkoholskader i fattige land. Det er innført forbud mot alkoholreklame i flere land, inkludert Nepal.

Tilgangen på gode helserelaterte produkter er økt

Støtte til legemiddelordningen Unitaid har bidratt til å gjøre livreddende helseprodukter tilgjengelig, tilrettelagt for lokal produksjon, og styrket helse-system i flere land. I Tanzania tok Unitaid i bruk en omsorgspakke for fremskreden hiv-sykdom, som består av en hurtigtest for hiv og en medisin for å behandle hjernehinnebetennelse. Selv før pandemien slet helsesystemene i lav- og mellominntektsland med mangel på rimelig og bærekraftig tilgang til medisinsk oksygen. Gjennom sin ACT-A innsats har Unitaid i 2022 bidratt til prisreduksjon, leveranseavtaler med globale aktører og økt lokal produksjon av oksygen i 51 lav og mellominntektsland.

Et tiårig program for global helse- og vaksinasjonsforskning gjennom Norges forskningsråd ble igangsatt i 2021 og videreført i 2022. Satsingen finansierer ti prosjekter i hovedsak innenfor helse-

system- og helsetjenesteforskning. Prosjektene har 40 samarbeidspartnere i 17 lav- og lavere mellominntektsland.

Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er bedret

Ifølge FNs befolkningsfond UNFPA manglet om lag 257 millioner kvinner i utviklingsland tilgang til prevensjonsmidler av god kvalitet. På årsbasis er anslagsvis 121 millioner graviditeter ikke planlagte. UNFPA Supplies, FNs største program for innkjøp og distribusjon av prevensjonsmidler, samarbeider med 54 land. I 2022 bidro den norske støtten til at 3,6 millioner flere mennesker fikk tilgang på prevensjonsmidler, en økning fra 73,9 millioner i 2021 til 77,5 millioner i 2022. Dette bidro til å avverge 8 millioner uønskede graviditeter, 170 000 dødsfall hos mødre og barn og 2,2 millioner utrygge aborter. Programmet anslår videre at de gjennom sitt arbeid har bidratt til at utviklingsland og enkeltindivider til sammen har spart 508 mill. USD i 2022 i reduserte helsekostnader for graviditet, fødsel og omsorg etter abort.

Norge bidro med 23 pst. av det totale budsjettet til Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) i 2022. Anslagsvis 26 pst. av GFFs innsats går til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR). Gjennom partnerskap med andre aktører skal GFF over en femårsperiode fra 2020 bidra til at 25 millioner flere unge jenter og kvinner får tilgang på tjenester innen prevensjon og integrerte SRHR-tjenester. GFF har i 2022 medfinansiert prosjekter for innkjøp av prevensjonsmidler i Etiopia, Guinea, Kenya, Den demokratiske republikken Kongo, Nigeria, Sierra Leone og Uganda. Prevensjonsraten i Sahel økte fra 15 pst. i 2020 til 27 pst. i 2021, som er de mest oppdaterte tallene. I Uganda er prevensjonsdekningen doblet i perioden 2015-2021. 75 pst. av indikatorene for familieplanlegging i landene er forbedret. GFF har også støttet dialog og reformer for å fjerne juridiske barrierer for kvinner og jenters tilgang til SRHR i flere land, og støtter i dag reformer i rundt ti land.

Partnerskapet for mødre-, nyfødt- og barnehelse videreførte i 2022 mobiliseringen for politisk lederskap og ressurser for kvinner, barn og ungdoms helse. Dette inkluderte SRHR og vold mot kvinner og barn. Sammen med WHO og FNs barnefond (UNICEF) produserte de en serie videoer om egenomsorg under covid-19. Et tverrsektorielt rammeverk for ungdoms helse ble utviklet for og med ungdom.

I 2022 inngikk Robert Carr Fondet (RCF) avtaler med 24 mottakere av penger. Disse inkluderer 72 individuelle regionale og globale nettverk til en verdi av 32,1 mill. USD for perioden 2022-2024. RCF støtter et mangfold av nettverk med minimale overhead- og administrasjonskostnader, for å styrke utsatte og marginaliserte gruppers rettigheter og tilgang til hiv- og SRHR-tjenester. I 2022 opprettet Asia Pacific Transgender Network en SRHR-koalisjon for å sikre bedre tilgang til transkompetent seksuell og reproduktive helsetjenester i Sør-Asia. Eurasian Women's Network on AIDS har utviklet en forskningsmetodikk som lokale grupper av berørte kvinner selv gjennomfører for å dokumentere SRHR-utfordringer. I 2022 støttet Det globale fondet implementeringen av denne metodikken i Serbia og Georgia, samt brukte funnene i nasjonale konsultasjoner.

Helsesystemene i utviklingsland er mer bærekraftige

Programvareplattformen DHIS2 er utviklet av Health Information System Programme (HISP) senteret ved Universitetet i Oslo med norsk finansiering. Plattformen brukes som et digitalt helseinformasjonssystem av myndigheter i 77 land. DHIS2 brukes også av flere organisasjoner og er antatt brukt i mer enn 100 land for overvåking, pasientoppfølging, smittesporing og vaksinerregistrering. Utviklingsland støttes av 20 regionale HISP-grupper gjennom opplæring og faglig oppfølging. I 2022 ble DHIS2 anvendt av 50 land til overvåking av covid-19, og brukes nå i 43 land for å både registrere og produsere vaksinasjonssertifikat. DHIS2 har åpen kildeløsning og er klassifisert som et digitalt fellesgode som innebærer at det er fri tilgang for alle.

Folkehelseinstituttet (FHI) opprettet i 2021 bistandsprogrammet «Building Stronger Public Health Institutions and Systems (BIS)». Programmet går over fem år og er finansiert av denne bevilgningen. Formålet er å styrke folkehelseinstitutter og bygge kapasitet i Etiopia, Ghana, Malawi, Nepal, Palestina og Uganda. I 2022 utvidet FHI samarbeidet med Africa Centres for Disease Control and Prevention for å støtte folkehelse-systemene i afrikanske land gjennom sekondering og faglig samarbeid innen kriseberedskap og helseøkonomi. I Malawi førte FHIs støtte til landets folkehelseinstitutt til at den internasjonale folkehelseinstituttforeningen i 2022 valgte ut Malawi som et hovedland for sin studie av infeksjonsovervåking. Dette vil igjen føre til forbedring av det nasjonale systemet. I Nepal bidro FHI i 2022 til at et konsortium av institusjoner med folkehelse-

funksjoner samarbeider for å styrke helse-systemet. I Etiopia bidro FHI til at det etiopiske folkehelseinstituttet utarbeidet flere større forskningssøknader, noe som styrker evnen til å mobilisere ressurser og bidra til bedre folkehelse.

Bergen senter for etikk og prioritering (BCEPS) ved Universitetet i Bergen jobber, med tilskudd fra posten, med å utrede og fremme etisk akseptabel, rettferdig og effektiv prioritering i nasjonale helsesystemer. I 2022 støttet BCEPS helsedepartementet på Zanzibar med analyser for kostnadsberegning av nasjonale helsesektorplaner. I Etiopia støttet de Addis Centre for Ethics and Priority Setting (ACEPS), som fungerer som nasjonalt og regionalt senter for prioriteringer i helsesektoren i Etiopia. BCEPS ble i 2022 tildelt status som Senter for fremragende forskning av Norges forskningsråd.

Beredskapen for pandemibekjempelse er forbedret

En tilleggsbevilgning på 2 mrd. kroner til det globale partnerskapet ACT-Accelerator i desember 2021 bidro i 2022 til å styrke vaksineberedskap og forbedre systemer for å forebygge og håndtere pandemier i fattige land. Arbeidet til vaksinekoalisjonen CEPI har tilrettelagt for at vaksiner utvikles, testes og distribueres langt raskere enn tidligere. COVAX hadde ved årsslutt levert nesten 2 milliarder doser covid-19-vaksine. 90 pst av leveransene gikk til lav- og lavere mellominntektsland. Globalt var skjevfordeling av vaksiner mellom land en utfordring.

Pandemifondet under Verdensbanken ble etablert i 2022, som svar på utfordringer identifisert under covid-19 innen manglende finansiering av pandemiforebygging og beredskap. Fondet skal bidra til å styrke kapasiteter innen disse områdene og fatter sine første investeringsbeslutninger i 2023. Norge bidro i 2022 med 50 mill. kroner i såkornfinansiering til etableringen av fondet.

Kun 1 pst. av verdens vaksiner ble produsert i Afrika i 2022. Norsk støtte til en ny mRNA-vaksine-hub i Sør-Afrika, gjennom legemiddelordningen Unitaid og Medicines Patent Pool, bidro i 2022 til betydelige framskritt for å etablere mRNA-vaksineproduksjonskapasitet i Afrika og utvikle en mRNA-teknologiplattform som skal overføres til partnere i 15 land.

Unitaid og WHO gjennomførte 114 gjennomganger på landnivå for å avdekke kapasitet og finansieringsbehov for vaksineutrulling. Håndteringen av covid-19-responsen ble styrket i utviklingsland gjennom WHOs kriseprogram, COVAX, UNICEFs tematiske fond, GFF og støtte

til elektronisk sporingssystem gjennom HISP/UiO. På grunn av ubrukt beløp og endrede behov i mottakerland, besluttet Det globale fondet i 2022 å forlenge sin covid-19 responsmekanisme (C19RM) i tid til desember 2025. Etterspørselen fra land har endret seg fra innkjøp av beskyttelsesutstyr og tester, til helsesystemstyrking.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 3 720,8 mill. kroner for 2024.

Det vises til romertall VI for tidligere tilsagn vedtatt av Stortinget som belastes under posten.

Post 71 Verdens helseorganisasjon (WHO), kan overføres

Bevilgningen dekker Norges frivillige bidrag til Verdens helseorganisasjon (WHO), og utgjør frivillig kjernestøtte og mykt øremerket støtte til WHOs strategiske plan for 2019–2023, som er vedtatt forlenget til 2025. WHO leder og koordinerer verdens respons på helsekriser. Organisasjonen leder dessuten den globale innsatsen for å sikre universell helsedekning og bedre folkehelsen verden over i et livsløpsperspektiv. WHO har ansvar for global standardsetting og normativt arbeid på helsefeltet.

WHOs faglige arbeid er viktig for saker som har høy prioritet i norsk sammenheng, slik som pandemiforebygging, -beredskap og -respons. Innsatsen for å styrke global beredskap og respons på helsekriser er trappet betydelig opp de senere årene og utgjør ett av WHOs tre hovedmål. WHOs innsats for helsesikkerhet og beskyttelse av helse vil stå sentralt for organisasjonens arbeid og norsk politikk overfor WHO i 2024, inkludert forebygging og håndtering av utbrudd av pandemier og helsekriser. Norge støtter arbeidet for økt bærekraftig finansiering av WHO. På Verdens helseforsamling i mai 2022 ble det enighet om at halvparten av kjernebudsjettet skal finansieres av pliktige bidrag innen 2031 gjennom en gradvis økning. Den første økningen på 20 pst. er lagt inn i programbudsjettet 2024-25, som ble vedtatt på Verdens helseforsamling i mai 2023. Norges pliktige bidrag til WHO dekkes under kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 74 *Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.*

En sentral oppgave for WHO er å lede og koordinere global innsats for å oppnå bærekraftsmål 3 «god helse og livskvalitet». WHOs arbeid er også sentralt for de fleste andre bærekraftsmålene inkludert fattigdomsreduksjon, sult, klimændringer, vann og sanitær og redusert ulikhet.

WHOs arbeid er dessuten fundamentalt for andre globale helseinitiativer som Norge investerer i, som vaksinealliansen Gavi, vaksinekoalisjonen CEPI, Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) og Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF). WHO leder arbeidet med gjennomføringen av en handlingsplan for hvordan de ulike aktørene på helsefeltet kan arbeide bedre sammen på landnivå for å oppnå de helserelaterte bærekraftsmålene. Handlingsplanen er retningsgivende for det multilaterale arbeidet for å nå bærekraftsmål 3.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Bevilgningen skal bidra til at WHO når sine strategiske mål for perioden 2019–2025, herunder:

- Én milliard flere mennesker drar nytte av universell helsedekning.
- Én milliard flere mennesker er beskyttet mot helsekriser.
- Én milliard flere mennesker opplever bedre helse og velvære.

Prioriteringer 2024

Covid-19 har forverret situasjonen på helseområdet over hele verden, og gjort bærekraftsmålene enda vanskeligere å nå. WHOs håndtering av pandemien har vært evaluert og en rekke anbefalinger er foreslått for å styrke organisasjonens mandat og kapasitet til å lede det globale arbeidet med pandemirespons og beredskap. Prosessen med revidering av det internasjonale helsereglementet skal løpe fram til 2024, parallelt med forhandlinger om en pandemitraktat eller avtale, og begge vil være sentrale prosesser som må ses i sammenheng.

Norge skal fortsette å være en sterk støttespiller for WHO. Prinsippet om at ingen skal utelates, og å sikre at mennesker i utsatte og sårbare situasjoner mottar nødvendige helsetjenester, er viktig i samarbeidet med WHO. De fleste lav- og mellominntektsland har store utfordringer med å møte en økende sykdomsbyrde, også fra ikke-smittsomme sykdommer. Norge skal gjennom organisasjonen arbeide for universell helsedekning og styrking av helsesystemer, særlig primærhelsetjenester. Kvinners, barns og ungdoms helse, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), vil vektlegges. Norge vil arbeide for at

likestilling fremmes i WHO's planer og programvirksomhet. Et annet sentralt område er innsatsen for å begrense helseeffektene av klimaendringer, og koblingene mellom helse, miljø og klima, med vekt på reduksjon av luftforurensing som årlig tar flere millioner liv. WHO's arbeid med å bygge kunnskap om helsekonsekvenser av klimaendringene og muligheter for tilpasning er også viktig.

Norge skal arbeide for reform av WHO, med vekt på å styrke WHO's innsats på landnivå, sikre transparens, etterrettelighet og gode rutiner for oppfølging av misligheter, og av seksuelt misbruk, trakassering og utnyttelse. Norge skal også fortsette å jobbe for en bærekraftig finansiering av organisasjonen. Videre skal Norge arbeide for at WHO bidrar til et samordnet og resultatorientert FN innen rammen av generalsekretærens reformagenda og handlingsplanen for de helserelaterte bærekraftsmålene. Arbeidet med fleksibel og forutsigbar finansiering fra Norge gjennom programsamarbeidsavtalen videreføres.

Rapport 2022

Den globale handlingsplanen til WHO er forlenget fra perioden 2019-2023 til ut 2025. WHO's arbeid i 2022 har fortsatt vært preget av covid-19 og satt arbeidet med de tre milliard-målene og universell helsedekning kraftig tilbake. De tre milliard-målene for 2025 vil ikke kunne bli oppnådd.

En milliard flere mennesker drar nytte av universell helsedekning

Covid-19 har satt store begrensninger i arbeidet for å sikre alle tilgang til helsetjenester og vi ligger langt etter med tanke på å nå målet innen 2025. Kun 477 millioner av målgruppen på en milliard er nådd, og de økonomiske konsekvensene på husholdnings- og individnivå har blitt forverret.

Verdens første malariavaksine ble godkjent og 1,2 millioner barn er vaksinert, noe som har resultert i 30 pst. nedgang i antall barn innlagt på sykehus for malaria og 10 pst. nedgang i dødsfall uansett årsak i aldersgruppen som ble vaksinert.

En milliard flere mennesker er beskyttet mot helsekriser
Nødhjelpsfondet utløste midler til 70 kriser og katastrofer i 2022 innen 24 timer, i tråd med intensjonene og rammeverket. Mer enn 65 kartlegginger av 53 katastrofer i 30 land ble gjennomført, i tillegg til kartlegging av 14 kriser som omfattet

flere land. 690 millioner flere mennesker har fått hjelp, men det anses ikke som realistisk å nå målet om en milliard innen 2025. Det er positiv utvikling i global helseberedskap og styrking av Det internasjonale helsereglementet (IHR).

En milliard flere mennesker opplever bedre helse og velvære

1,26 milliarder flere mennesker viser positiv utvikling på helsedeterminanter, dvs. faktorer som spiller inn på individers helse, som inntekt, utdanning, sysselsetting, matsikkerhet, klima, konflikt, osv. 60 land er i rute i det tobakksforebyggende arbeidet og redusert bruk. Det er likevel samtidige utfordringer knyttet til vedvarende høyt globalt tobakksforbruk, økning i overvekt og manglende håndtering av luftforurensing i mange land. Datagrunnlaget fra covid-19 er fortsatt mangelfullt, og det er for tidlig å si hvordan pandemien har påvirket langsiktige helsekonsekvenser for de som er rammet.

Spesialprogrammet Human Reproductive Program (HRP), som Norge støtter gjennom WHO-avtalen, er ledende på SRHR-forskning. I 2022 publiserte HRP og sørbaserte forskningspartnere 211 artikler i anerkjente forskningstidskrifter. Nye internasjonale retningslinjer for trygg abort ble lansert basert på HRP's oppdaterte forskning. HRP var 50 år i 2022 og markerte dette med å formidle resultatene av sin banebrytende forskning gjennom alle disse årene.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 235,5 mill. kroner for 2024.

Post 72 FNs aidsprogram (UNAIDS), kan overføres

Bevilgningen dekker kjernestøtte til FNs aidsprogram, UNAIDS, som er nedfelt i et felles budsjett- og resultatrammeverk for 11 involverte FN-organisasjoner. UNAIDS sin globale aidsstrategi for 2021–2026, ligger til grunn for arbeidet. UNAIDS er hovedarenaen for lederskap, normutvikling, overvåking og innsats for å bekjempe hiv-epidemien. UNAIDS mobiliserer økt finansiering og samordner innsatsen i berørte land rundt en progressiv, menneskerettighetsbasert tilnærming, særlig for sårbare og marginaliserte grupper. UNAIDS har i sitt arbeid lyktes i å tilnærme seg og samarbeide med sivilsamfunnsorganisasjoner globalt og på landnivå.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Bevilgningen skal bidra til at UNAIDS når sine strategiske mål for perioden 2021–2026, herunder:

- Færre enn 370 000 nye hivsmittetilfeller årlig innen 2025.
- Færre enn 250 000 aidsrelaterte dødsfall årlig innen 2025.
- En verden fri for hivrelatert diskriminering.

Prioriteringer 2024

Regjeringen vil fortsette å støtte UNAIDS fordi programmet har en tydelig menneskerettighets- og likestillingstilnærming og jobber med å redusere ulikhetene som driver hiv-epidemien. UNAIDS fremmer arbeidsmetoder som sikrer rettigheter og deltakelse, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), særlig for utsatte grupper som menn som har sex med menn, personer som bruker narkotika eller er i fengsel, personer som selger sex, transpersoner og unge kvinner og jenter. I 2024 skal Finland representere Norge, Danmark og Finland i UNAIDS-styret. Norge vil, gjennom den nordiske gruppen i UNAIDS-styret, fremme SRHR og vektlegge viktigheten av hiv-forebygging, inkludert seksualitetsundervisning og skadereduserende arbeid, samt prioritere dem som ennå ikke har tilgang til livreddende hiv-tjenester.

Norge vil arbeide for at UNAIDS bidrar til et samordnet og resultatorientert FN, og at organisasjonen kommuniserer sin verdi og relevans på best mulig måte. Norge vil også arbeide for at samarbeidet mellom UNAIDS og Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria styrkes ytterligere, særlig på landnivå.

Rapport 2022

1,3 millioner mennesker ble smittet av hiv i 2022. Dette er en nedgang på 38 pst. siden 2010. Nedgangen har vært størst i Afrika sør for Sahara. Nye hiv-tilfeller har økt mest i Øst-Europa og Sentral-Asia, Midtøsten og Nord-Afrika, i all hovedsak blant menn som har sex med menn, personer som bruker narkotika, personer i fengsel, personer som selger sex og transpersoner.

I tillegg til nøkkelpopulasjonene over, er unge jenter i Afrika spesielt utsatt. I 2022 ble 4 000 jen-

ter i alderen 15-24 år smittet hver uke, 3 100 av disse var i Afrika sør for Sahara.

I 2022 levde 39 millioner mennesker med hiv. Det var rundt 630 000 aidsrelaterte dødsfall i 2022, en nedgang på 51 pst. siden 2010. UNAIDS har bidratt til at 76 pst. av dem som lever med hiv hadde tilgang til hiv-medisiner i 2022. Antall land som gir den best tilgjengelige behandlingen for barn og tenåringer har økt fra 33 i 2021 til 73 i 2022.

UNAIDS bidro også til at hivforebyggingen ble mer målrettet, slik som arbeid for å redusere unge jenters uforholdsmessige sårbarhet for hiv. 30 millioner kvinner og unge mennesker ble nådd med seksuelle og reproduktive helsetjenester, og flere kunnskapsbaserte tiltak for å endre kjønnsnormer ble videreutviklet i 17 land.

UNAIDS har i 2022 støttet arbeidet i 60 land med å fjerne og endre straffelover som står i veien for en effektiv aidsrespons. Dette resulterte i at det ble gjort policy- og juridiske endringer i 13 land, inkludert avkriminalisering av hiv-smitteoverføring i Zimbabwe.

Som den sentrale koordinerende aktør på landnivå bidro UNAIDS til gjennomføringen av Det globale fondets investeringer i 79 land i 2022. Fokuset på evidensbaserte investeringer førte til flere målrettede programmer for de som er mest utsatt og marginalisert, samt økte investeringer i hivforebygging.

UNAIDS aktive rolle i Ukraina bidro til å opprettholde viktige hivtjenester i Ukraina og i nabolandene som tar imot flyktninger. Dette inkluderte anskaffelse av hiv-diagnostikk for nesten 1 million mennesker og overvåking av effektivitet av hiv-behandling for 200 000 mennesker som lever med hiv.

Det er flere faktorer som utfordrer innsatsen. Disse inkluderer redusert finansiering til aidsresponsen, fortsatt svekkede nasjonale helse-systemer grunnet covid-19, forverring av menneskerettigheter og likestilling i mange land, spesielt knyttet til SRHR og lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, pluss (LHBT+), redusert handlingsrom for sivilt samfunn, i tillegg til krig og andre humanitære kriser.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 20 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 25 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål.

Kap. 161 Utdanning, forskning og offentlige institusjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
50	Norges forskningsråd – utviklingsområdet		206 650	199 650
70	Utdanning, <i>kan overføres</i>	1 158 564	1 096 798	996 798
71	Forskning, <i>kan overføres</i>	199 246	72 196	67 196
72	Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, <i>kan overføres</i>	947 200	830 714	
73	Styresett og offentlige institusjoner, <i>kan overføres</i>			487 423
	Sum kap. 161	2 305 010	2 206 358	1 751 067

Bevilgningene under dette kapittelet støtter utdanningstiltak, styrking av forskningskapasitet i utviklingsland, forskningssamarbeid og forskning på utviklingsrelaterte tema, samt faglig samarbeid for styrket offentlig forvaltning

Utdanning er et viktig innsatsområde for Norge. Det norske utdanningssamarbeidet skal bidra til bærekraftsmål 4 om utdanning av god kvalitet. Kapittelet dekker hele utdanningsløpet fra grunnskolen til høyere utdanning, inkludert yrkesopplæring.

Regjeringens innsats for å nå bærekraftsmålene er tuftet på forskningsbasert kunnskap. Det er viktig at Norge har forskningsmiljøer med høy kompetanse på prioriterte fagområder i utenriks- og utviklingspolitikken og at det legges til rette for samarbeid med sterke forskningsmiljøer i andre land, inkludert utviklingsland.

Bevilgningen dekker også faglig samarbeid for å styrke offentlige institusjoners kompetanse og kapasitet til å mobilisere og forvalte ressurser for bærekraftig utvikling.

Post 50 Norges forskningsråd – utviklingsområdet

Bevilgningen dekker overføringer til Norges forskningsråd på utviklingsområdet, og samler Utenriksdepartementets sektoransvar for langsiktig forskning innenfor utviklingsområdet.

Det vil ofte være relevant å se forskning om utviklingspolitikk i sammenheng med utenrikspolitikken. Midler på denne posten kan derfor unnaksvis gå til tiltak og prosjekter som går ut over

rammene i ODA-regelverket, i tråd med intensjonen bak Hurdalsplattformens formulering om at regjeringen vil bruke én prosent av BNI til internasjonal innsats for å oppnå FN-målene om sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under alle bærekraftsmålene.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Produksjon og formidling av relevant forskningsbasert kunnskap av høy kvalitet er styrket og rettet mot de viktigste prioriteringene i utviklingspolitikken.
- Norske forskningsmiljøer har høy kompetanse på utviklingsfeltet og samarbeider med ledende utenlandske forskere og partnere i utviklingsland.

Prioriteringer 2024

Regjeringen vil opprette et nytt forskningssenter for internasjonal økonomi. Senteret etableres innenfor rammen av dagens instituttsektor. Senteret skal konsentrere seg om utviklingen i internasjonal økonomi og konsekvenser av endrede rammebetingelser. Det skal også se på hva disse endringene betyr for utviklingsland, for Norge og for norsk utenriks- og utviklingspolitikk.

Kompetanse om fred og forsoning er en forutsetning for å bidra til å dempe, forhindre og løse konflikter. For 2024 overføres midler til forskning på fred og forsoning til Norges forskningsråd.

Rapport 2022

Posten ble opprettet i 2023. Bevilgningen på posten er flyttet fra flere andre poster. Rapportering på bruken av midlene for 2022 er omtalt under:

- Kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*.
- Kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 71 *Europa og Sentral-Asia*.
- Kap. 160 Helse, post 70 Helse.
- Kap. 161 *Utdanning, forskning og offentlige institusjoner*, post 71 *Forskning* og post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 199,7 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023. 12 mill. kroner omprioriteres til andre økninger på bistandsbudsjettet. 5 mill. kroner flyttes fra kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 70 *Fred og forsoning* til denne posten.

Post 70 Utdanning, kan overføres

Denne bevilgningen dekker bidrag til kvalitetsutdanning for alle. God og relevant utdanning er avgjørende for å bekjempe fattigdom, oppnå bærekraftig utvikling og motvirke sosial ulikhet. Utdanning er også en forutsetning for å lykkes på andre utviklingsområder som bedre helse, likestilling, inkludering, sysselsetting og økt skatteinngang.

Det er fremdeles 244 millioner barn og unge i verden som ikke går på skole, og kvaliteten på utdanningen er lav i mange land. Antallet barn og unge med lavt kunnskapsnivå er foruroligende høyt. Det er estimert at 70 pst. av 10-åringene i lav- og mellominntektsland ikke forstår en enkel tekst, mens tallet før pandemien var 57 pst.⁴ Spesielt de mest marginaliserte og barn på flukt har vært, og er, de store taperne i denne læringskrisen. Dette er svært alvorlig for verdens økonomiske, politiske og sosiale utvikling.

Den største andelen av barn og unge som ikke går på skole, bor i Afrika sør for Sahara og i lavinntektsland. Om lag halvparten av alle barn og unge som ikke går på skole, bor i land preget av krise og konflikt.

Sentrale samarbeidspartnere på utdanningsområdet er Det globale partnerskapet for utdan-

ning (GPE) og Education Cannot Wait (ECW), samt FNs barnefond (UNICEF) og FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO).

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Barn begynner på og fullfører grunnskole.
- Barn og unge har lært grunnleggende ferdigheter og rustes for livet.
- Barn og unge i krise- og konfliktsituasjoner får tilgang til god utdanning.
- Ungdom har ferdigheter som sikrer overgang til arbeidslivet.
- Kvaliteten i, og tilgangen til, høyere utdanning og forskning i utviklingsland er styrket.

Prioriteringer 2024

Utdanning skal bidra til å bekjempe sosial skjevhet og fremme likestilling. I utdanningssamarbeidet vil regjeringen derfor vektlegge et godt offentlig utdanningstilbud som gir like muligheter for alle.

Regjeringen vil prioritere utdanning i krise- og konfliktsituasjoner, også i kriser forårsaket av klimaendringer. God koordinering mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling vil være sentralt for å bidra til at barn og unge som er rammet av krise og konflikt, får tilgang til utdanning. Norsk innsats skal bidra til systembygging på landnivå. Økt kapasitet og kompetanse på landnivå og i lokalsamfunn bidrar til bærekraft og kan redusere konsekvenser av kriser. Digitalisering og innovasjon er viktige virkemidler som vil inngå i ulike innsatser for å øke effekt og rekkevidde.

Norge vil støtte tiltak som gir jenter og gutter mulighet til å fullføre gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet. Støtte til jenters utdanning bidrar til økonomisk utvikling og mer bærekraftige lokalsamfunn og reduserer ulikhet. Utdanning av jenter har en positiv effekt på de andre bærekraftsmålene. Jenters utdanning reduserer risikoen for barneektenskap og tidlig graviditet. Regjeringen vil videreføre støtten til seksualitetsundervisning som et ledd i å styrke innsatsen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og for å bidra til atferdsendringer og økt likestilling.

⁴ The State of Global Learning Poverty: 2022 Update

Skolemat bidrar til tilstedeværelse på skolen, god ernæring og økt kunnskapsnivå. Skolemat støttes av fond og multilaterale aktører innen utdanning. Tilgang til lokalprodusert skolemat dekkes også under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 71 *Matsikkerhet, fisk og landbruk*.

Innen utdanningssamarbeidet vil Norge også gi støtte til yrkesopplæring for å bidra til kvalifisert arbeidskraft og jobbskaping innen sentrale næringer.

Konsekvenser av klimaendringene hindrer skolegang for stadig flere barn og unge. For å nå bærekraftsmål 4 må barn som er rammet av klimarelaterte kriser få utdanning. Samtidig er utdanning viktig for lokal og nasjonal klimatilpasning, samt for å utvikle nødvendig kompetanse for det grønne skiftet. Norge vil styrke samarbeidet spesielt med multilaterale partnere innen utdanning og klimatilpasning.

Innsats for kapasitetsutvikling innen høyere utdanning og forskning i utviklingsland vil bli videreført i 2024. Samarbeid mellom norsk akademia og universiteter i utviklingsland står sentralt. Regjeringen vil støtte ordninger som bidrar til at kvinner og underrepresenterte grupper får bedre tilgang til høyere utdanning.

Det etableres fra studieåret 2024/25 en ny stipendordning for internasjonale studenter fra utviklingsland (ODA-mottagerland). Stipendordningen vil være målrettet med sikte på å sikre rekruttering av studenter til viktige fagmiljøer og styrke kunnskapsgrunnlaget i disse landene. Kompetansebygging er avgjørende for økonomisk og sosial utvikling. Stipendprogrammet vil bidra positivt til flere av de globale utviklingsmålene, inklusive utviklingsmål nr. 4 om utdanning. Programmet vil bli administrert av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. Modalitetene for ordningen vil bli utviklet i samarbeid med universitets- og høyskolesektoren.

Rapport 2022

Barn begynner på og fullfører grunnskole. Barn og unge har lært grunnleggende ferdigheter gjennom utdanning og er rustet for livet

Gjennom støtte til UNICEFs globale utdanningsinnsats, bidro Norge i 2022 til at 37,9 millioner barn som ikke gikk på skolen fikk tilgang til utdanning. Av disse var 49 pst. jenter. 18,6 millioner var barn i kriser og 252 000 var barn med funksjonsnedsettelse. Samlet mål for 2021 og 2022 i inneværende strategiperiode var 64,5 milli-

oner barn. UNICEF nådde 22 millioner flere barn enn målet for denne perioden. For noen land inkluderer dette resultatet også barn som kom tilbake til skole etter skolenedstengelser under pandemien. Digitale plattformer er også en del av dette bildet. Gjennom slike plattformer bidro UNICEF til at 13,5 millioner barn fikk tilgang til utdanning i 2022.

Det globale partnerskapet for utdanning (GPE) samarbeidet i 2022 med myndigheter i 87 land for å bedre tilgang og kvalitet på opplæringen. Over 56 millioner lærebøker ble distribuert, over 675 000 lærere fikk opplæring og nærmere 8 500 klasserom ble bygget eller rehabilitert. GPE mobiliserte 438 mill. USD fra givere og 46 mill. USD i samfinansiering fra GPEs innovative finanseringsmekanisme. Totalt gikk 67,7 pst. av midlene utbetalt av GPE i 2022 til lavinntektsland og 65,6 pst. til sårbare stater.

Education Cannot Wait (ECW) bidro i 2022 med utdanningstiltak for rundt 4,1 millioner barn og unge i krise- og konfliktsituasjoner, hvorav flyktninger og internt fordrevne i 30 land. ECW har i perioden 2018-2022 bidratt med utdannings-tiltak for 8,8 millioner barn og unge. Dette er nær^[3] målsettingen som var på 8,9 millioner. I 2022 bidro ECW med opplæring av 72 000 lærere, distribusjon av undervisningsmaterieell for 2 millioner elever og tilgang til skolemat for 319 000 barn og unge. Av de som fikk utdanningsmuligheter gjennom ECWs tiltak i 2022, var andelen barn med nedsatt funksjonsevne 1,6 pst.

UNESCO har et særskilt ansvar for å rapportere på framskritt og koordinere arbeidet med bærekraftsmål 4 om kvalitetsutdanning. I 2022 bidro FN-konferansen Transforming Education Summit i New York til større politisk oppmerksomhet rundt bærekraftsmålet. Det er allerede slått fast at utdanningsmålet ikke vil nås innen 2 030⁵. Mangel på støttende og bærekraftig infrastruktur, dårlig kvalitet på undervisningen, lav skoledeltakelse blant barn, mangel på kvalifiserte lærere og utdaterte læreplaner er blant de viktigste årsakene. UNESCO har bidratt til at land nå har satt realistiske mål som det rapporteres på.

Gjennom UNESCOs innsats fikk 34,8 millioner elever seksualitetsundervisning i skoler i over 40 land i Afrika sør for Sahara, Asia, Øst-Europa og Sentral-Asia. Flere enn 60 millioner ungdom i og utenfor skolen ble, via globale medieplattformer,

⁵ Policy Paper 49 fra Global Education Monitoring Report, april 2023.

nådd med informasjon om helhetlig seksualitetsundervisning.⁶

Som del av Norges satsing på innovasjon og digitalisering innen utdanning samarbeidet Norge tett med UNESCO, UNICEF og andre partnere om å videreutvikle Det globale digitale bibliotek (GDL). I 2022 hadde GDL tekster og læringsressurser på over 100 språk som er åpent tilgjengelig på plattformen. GDL-prosjektet samarbeidet med UNESCO og andre partnere for å oversette og gjøre tilgjengelig over 170 læringsressurser på ukrainsk våren 2022.

Ungdom har ferdigheter som sikrer overgang til arbeidslivet

Gjennom det tyske bistandsdirektoratet Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) og Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) bidro Norge til å styrke opplæringsmulighetene for ungdom innen formell og uformell yrkesopplæring.

Norge har støttet «Programmet for yrkesopplæring og sysselsetting i Afrika» gjennom GIZ. I programmet er det viktig at yrkesopplæring skal tilpasses næringslivets behov i det enkelte land. Programmet gjennomføres i Ghana, Kenya, Mosambik, Tanzania og Uganda. Norsk støtte i 2022 bidro til at 43 000 personer fikk opplæring, hvorav 39 pst. kvinner og 47 pst. ungdom. Over 13 900 personer, 34 pst. kvinner og 41 pst. ungdom, har kommet i arbeid. 11 pst. av jobbene er definert som «grønne», det vil si jobber som bidrar til å bevare eller gjenopprette miljøet. En hovedprioritering for programmet er fremme av grønne jobber. Programmet har oppnådd 88 pst. av målene og ligger an til å nå sine mål i 2023.

ILO bistår land med å utvikle systemer og innsatser for yrkesopplæring i «Skill-up-programmet». Ifølge ILO fikk i underkant av 6 000 personer opplæring og ca. 22 500 personer fikk bedret livsgrunnlaget sitt gjennom programmet i 2022. 1 600 nasjonale partnere fikk faglig støtte og kapasitetsbygging.

Kvaliteten i og tilgangen til høyere utdanning og forskning i utviklingsland er styrket

Gjennom Norges program for kapasitetsutvikling i høyere utdanning og forskning (NORHED II, 2021-2026) har akademisk samarbeid med universiteter i 31 land i 2022 bidratt til å styrke kvalitet i, og tilgangen til, høyere utdanning. Den helhetlige innsatsen inkluderer forbedring av innhold i studieprogrammer og undervisning, kunnskapsproduksjon, oppgradering av infrastruktur og kvalitetssikringssystemer, og generelt godt styresett. Økt kompetanse hos akademisk ansatte på universitetene er en nøkkel for å styrke kvaliteten i undervisningen.

Programmet hadde sitt første hele år med aktiviteter i 2022. Prosjektene viser god progresjon:

- Så langt er 1271 studenter tatt opp, 24 pst. som doktorgradskandidater, 52 pst. som mastergradsstudenter og 23 pst. som bachelorstudenter. 50,8 pst. er kvinner.
- Det ble tildelt 769 stipend.
- 129 akademiske ansatte har fått styrket sine formelle kvalifikasjoner.
- Det er utviklet 42 nye studieprogram på Master- og Ph.d.-nivå.
- 66 studieprogram ble oppdatert/fornyset.
- 181 fagfelleverderte artikler ble publisert i perioden og det har vært utadrettet aktiviteter med stakeholders gjennom workshops og seminarer

Tematisk gjenspeiler NORHED II viktige prioriteringer i norske utviklingssamarbeid, bl.a. med et delprogram på energi. Norge støtter tre vannkraftrelaterte prosjekt i Nepal i samarbeid med Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) der det sammen med lokale universitet bygges lokal forskningskompetanse på vannkraft. Bl.a. er det utviklet kraftturbiner som er tilpasset de geologiske forholdene i Himalaya. Nepals første masterprogram innenfor ingeniørgeologi og tunnelbygging uteksaminerte sitt første kull i 2022 gjennom NORHED. De uteksaminerte studentene er ettertraktede i det lokale arbeidsmarkedet og vil være en viktig ressurs for det øvrige energiarbeidet i Nepal.

Norsk partnerskap for globalt samarbeid (NORPART) hadde i 2022 74 aktive prosjekter fordelt over 33 partnerland. Disse er rettet mot å øke kvaliteten på høyere utdanning i Norge og utvalgte partnerland i det globale sør gjennom akademisk samarbeid og studentmobilitet. Over 200 nye kurs er utviklet i perioden 2017–2022. Av disse er om lag 50 pst. ved partnerinstitusjon i det

⁶ Merk at disse tallene er kumulative da utdanningssystemet følger en syklisk og gjensidig tilnærming til undervisning og læring, noe som betyr at skolens læreplan og pensum, inkludert for seksualitetsundervisning, gjentas og forbedres etter hvert som klassene skrider frem på en alderstilpasset måte. Derfor er dette det estimerte antall elever som nås av alle UNESCO-utdannede lærere i et gitt studieår.

globale sør. Studentmobiliteten er tilbake på samme nivå som før covid-19. I 2022 kom 255 studenter fra partnerland til Norge, mens 134 norske studenter reiste til et partnerland. Totalt for hele perioden 2017-2022 har 1 329 studenter vært på utveksling, hvorav 897 studenter fra partnerland og 432 norske. Tendensen er at en større andel kvinner (60 pst.) reiser ut fra Norge, mens en større andel menn (54 pst.) reiser til Norge eller deltar i sør-sør utveksling. Målet for programmet er økt kvalitet i høyere utdanning i det globale sør gjennom akademisksamarbeid.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 996,8 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 100 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål. Det vises til romertall VI for tidligere tilsagn som belastes under posten.

Post 71 Forskning, kan overføres

Bevilgningen dekker bidrag til forskningskapasitet, kunnskapsproduksjon og forskningssystemer i Afrika sør for Sahara. Chr. Michelsens institutt får også sin basisbevilgning fra denne posten. Til tross for at Afrika sør for Sahara står for ca. 14 pst. av verdens befolkning, bidrar landene til under 1 pst. av den globale forskningsproduksjonen. Afrika sør for Sahara er regionen med færrest forskere per million innbyggere. En sterk akademisk sektor er avgjørende for lokal og regional forskningsproduksjon og bidrar til å fremme ytringsfrihet, demokratisering og likestilling i samfunn. Støtte til forskning ses også i sammenheng med støtte til høyere utdanning under post 70 *Utdanning*.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under alle bærekraftsmålene.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Forskningssystemer og forskningskapasitet i Afrika sør for Sahara er styrket.
- Afrikansk-ledet forskning av høy kvalitet er økt.

Prioriteringer 2024

Bevilgningen skal brukes til å styrke afrikansk forskningskapasitet, kunnskapsproduksjon og forskningssystemer i Afrika sør for Sahara. Direk-

testøtte til forskningsinstitusjoner i samarbeidslandene prioriteres. Virkemidler som bidrar til økt afrikansk-ledet forskning av høy kvalitet og til at perspektiver fra utviklingslandene i større grad reflekteres i den globale forskningsproduksjonen, prioriteres. Posten skal i større grad sees i sammenheng med støtten til høyere utdanning og sammen bidra til en levedyktig akademisk sektor som kan levere på sitt samfunnsoppdrag.

Rapport 2022

Produksjon og formidling av relevant forskningsbasert kunnskap av høy kvalitet er styrket og rettet mot de viktigste prioriteringene i utviklingspolitikken

I 2022 har forskningspartnere i Afrika sør for Sahara som Norge har støttet publisert 175 vitenskapelige artikler i fagfelleurderte tidsskrifter innenfor temaer som matsikkerhet, landbruk, hav, klima og helse. I tillegg ble 312 andre publikasjoner utgitt som rapporter, sammenstillinger, kronikker, blogger og liknende. Forskningspartnere har også deltatt i TV-program, arrangert radioprogram og feltdager og publisert korte videoer, podkaster og tegneserier for å nå et bredere publikum. Dette er viktige bidrag til å øke omfanget og synligheten av afrikansk-ledet forskning. Forskningspartnere har aktivt samarbeidet med eller involvert relevante aktører slik at forskningsfunn har blitt tatt i bruk i høyere utdanningsprogrammer ved samarbeidsuniversiteter og i politikk, lovgivning, regulering og praksis.

Afrikanske forskere fikk i 2022 dekket ulike globale vitenskapelige engasjement, bl.a. i det Internasjonale Naturpanelet (IPBES). Den afrikanske forskningspartneren Coastal Oceans Research and Development in the Indian Ocean²(CORDIO) er med-leder for den globale undersøkelsen om sammenhengen mellom biologisk mangfold, klima, vann, mat og helse. Kunnskap og perspektiver fra det globale sør har gjennom dette engasjementet fått innflytelse i et internasjonalt kunnskapspanel, som på sikt kan påvirke internasjonal politikktutforming og handling.

Forskningskapasitet i utviklingsland i Afrika sør for Sahara er styrket

Forskningskapasitet ble styrket gjennom norsk samarbeid med seks forskningsinstitutter og ett flergiverinitiativ som støtter 17 forskningsråd (Science Granting Council Initiative – SGCI) i Afrika sør for Sahara.

Ny kunnskap og forskningskapasitet er nødvendig for at Afrika selv skal håndtere utfordringer og være i førersetet for egen utvikling. I 2022 fikk 128 studenter økonomisk støtte til å ta mastergrader og 94 til doktorgrader under dette initiativet. Av disse var hhv. 54 og 32 pst. kvinner. Flere hundre studenter, ansatte og partnere har fått økt forskningskompetanse ved å bl.a. delta på kurs organisert av ulike forskningspartnere.

Forskningsrådene fikk støtte til å utvikle, revidere eller gjennomføre forskningspolitikk. Alle forskningsrådene har fått økt kompetanse innenfor forskningsetikk, forskningstillatelser, kjønnsinkludering og andre aspekter ved fremragende forskning gjennom kurs for i alt 189 ansatte.

Norske forskningsmiljøer har høy kompetanse på utviklingsfeltet og samarbeider med ledende utenlandske forskere og partnere i utviklingsland

Forskningsrådets portefølje for global utvikling og internasjonale relasjoner var hovedplattformen for støtten til langsiktig utviklingsforskning. Det internasjonale forskningssamarbeidet er omfattende og inkluderer også mange av de fattigste landene. Porteføljen rettet seg mot de viktigste prioriteringene i utviklingspolitikken, og ivaretok også målet om samarbeid med ledende utenlandske forskere og partnere i utviklingsland. Porteføljen ble finansiert fra en rekke budsjettposter. Fra denne posten mottok bl.a. følgende programmer støtte:

- Global utviklingsforskning (NORGLOBAL2)
- Asia i endring
- Forskningssamarbeid mellom Norge og India (INDNOR)
- Forskningssamarbeid mellom Norge og Kina (CHINOR)
- Strategisk instituttsatsing

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 67,2 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes omprioritering til andre bistandsformål.

Post 72 Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overføres

Posten foreslås avviklet fra 2024. Finansiering av sektorspesifikke kunnskapsprogrammer flyttes til de respektive tematiske budsjettpostene. Finansieringen av Energi for utvikling flyttes til kap. 162,

post 72 *Fornybar energi*. Programmene Fisk for utvikling og Landbruk for utvikling flyttes til kap. 162, post 71 *Matsikkerhet, fisk og landbruk*. Hav for utvikling flyttes til kap. 163, post 71 *Bærekraftige hav og tiltak mot marin forurensning*.

I tillegg etableres det under kap. 161 en ny post 73 *Styresett og offentlige institusjoner*. Denne posten vil dekke de tverrgående styresett-innsatsene Anti-korrupsjon og godt styresett, Digitalisering for utvikling, Likestilling for utvikling, offentlig finansforvaltning, Skatt for utvikling og Statistikk- og registersamarbeid. I tillegg vil programmet Olje for utvikling finansieres under den nye posten i 2024, som er programmets siste år.

Rapport 2022

Offentlig forvaltning i samarbeidsland er styrket på områder der norske offentlige institusjoner og andre partnere har bidratt med relevant og etterspurt kompetanse.

Digitalisering for utvikling

Med norsk støtte fikk mer enn femti land styrket kapasitet til å utvikle sin digitale offentlige infrastruktur gjennom samarbeid med Verdensbanken. 82 millioner mennesker ble registrert med digital identitet gjennom en åpen digital plattform. Norge inngikk også en avtale med organisasjonen PLAN om langsiktig støtte til en folkeregisterløsning tilpasset behov i lav- og mellominntektsland.

Norge hadde en lederrolle i den globale alliansen for digitale fellesgoder sammen med FNs barnefond (UNICEF), FNs utviklingsprogram (UNDP), den indiske tankesmien iSPIRT, Sierra Leone og Tyskland. Alliansen legger til rette for praksisfellesskap knyttet til matsikkerhet, informasjonsforurensning, åpne data og digital offentlig infrastruktur. Alliansen forvalter standarden og registeret for digitale fellesgoder. 68 nye digitale fellesgoder ble registrert i 2022.

Fisk for utvikling

I *Ghana* bidro norske eksperter til utvikling og revisjon av myndighetenes planer og reguleringer innenfor fiskeri og fiskeoppdrett. Det ble bl.a. innført et direktiv for utstyret som brukes i trålere som kan bidra til å redusere fangsten av ungfisk og små fiskearter i landet for å få en mer bærekraftig bestandsforvaltning.

I 2022 startet gjennomføringen av institusjons-samarbeidet med *Colombia* innen bærekraftig fiskeri og akvakultur. Havforskningsinstituttet, Vete-

rinærinstituttet og Fiskeridirektoratet bidro fra norsk side.

I *Myanmar* førte militærkuppet i 2021 til frys av Havforskningsinstituttets langvarige samarbeid med landets fiskerimyndigheter. Deler av stipendordninger ble likevel videreført slik at masterstudenter innen fiskeriforvaltning kunne fullføre sine studier i Norge. Av fire masterstudenter i Norge ble en uteksaminert i slutten av 2021 og de tre andre fullførte i 2022.

Faglig bistand fra norske institusjoner bidro til at det ble utviklet et nytt system for innhenting av data i småskalafiskeriene i *Sri Lanka* og en forvaltningsplan for små pelagiske fiskeslag langs vestkysten. Forskere i *Sri Lanka* fullførte sin første vitenskapelige rapport fra et forskningstokt. Norske råd mot reiser til *Sri Lanka* pga. politisk uro i landet hindret noe planlagt reisevirksomhet i prosjektet.

I *Sudan* bidro FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) til styrket kapasitet for økosystembasert fiskeriforvaltning. Forskere fra Norge og *Sudan* bidro til å kartlegge fiskebestander og overvåke de biofysiske forholdene rundt korallrev.

EAF Nansen-programmet som bistår utviklingsland med å utvikle en ansvarlig fiskeriforvaltning gjennomføres av FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) i nært samarbeid med Havforskningsinstituttet. Programmet videreførte sin støtte til 32 partnerland og fire regionale organisasjoner. Støtten bidro til å styrke en økosystemtilnærming til fiskeriforvaltning. Aktivitetene med det norske forskningsskipet «Dr. Fridtjof Nansen» forløp etter planen med totalt 284 toktdøgn i Vest-Afrika. Evalueringen av fiskeribistanden gjennom EAF Nansen-programmet fra 2006–2021 ble ferdigstilt i 2022, og anbefalingene vil bli tatt hensyn til i planleggingen av ny fase. Evalueringen påpekte bl.a. at det er behov for institusjonalisering av kompetansebygging og forvaltningskapasitet. Videre at arbeidet gjennom programmet er relevant for å utvide regionalt samarbeid for bærekraftig bruk av marine ressurser, og støtte opp om arbeidet for å implementere fiskeri- og miljøkonvensjoner.

Støtte til FN og sivilsamfunnsorganisasjoner bidro i arbeidet mot ulovlig, uregistrert og urapportert fiske og fiskerirelatert kriminalitet. Arbeidet har bidratt til ratifisering og gjennomføring av Havnestatsavtalen, inkludert fartøyovervåkning og kontroll i Vest-Afrika.

Organisasjonen WorldFish startet et femårig forskningsprosjekt for å utvikle og oppskalere bærekraftig fôr til småskala oppdrettere i Afrika

sør for Sahara (*Kenya*, *Nigeria* og *Zambia*). Veterinærinstituttet og WorldFish bidro også med kapasitetsbygging innen fiskehelse og biosikkerhet i akvakultursektoren i *Kenya* og *Ghana*.

Hav for utvikling

En ny avtale om institusjonssamarbeid mellom Norge og *Indonesia* ble undertegnet i 2022. Samarbeidet fokuserer på utvikling av statistikk og havregnskap.

Mosambik og Norge jobbet videre med etableringen av institusjonssamarbeid om havforvaltning, miljø, havforskning og statistikk. Dialogen med *Kenya* om styrket bilateralt samarbeid innen bærekraftig fiskeri og havforvaltning fortsatte.

Sivilsamfunnsorganisasjoner mottok støtte for arbeidet for klimatilpasning i kystsonen, bærekraftig sjømat og jobbskaping. Stiftelsen Blue Action Fund mottok støtte til arbeidet for bærekraftig og lokal forvaltning av marine verneområder. Støtte fra fondet bidro til at det aller første verneområdet i *São Tomé & Príncipe* ble etablert. Til nå har Blue Action Fund støttet forvaltning av marine verneområder på ca. 300 000 kvadratkilometer verden rundt.

Landbruk for utvikling

Programmet Landbruk for utvikling var under etablering i 2022. I oppstartsfasen ble fire avtaler med norske kunnskapsinstitusjoner finansiert over kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 71 *Matsikkerhet, fisk og landbruk*. Avtalene bidro til å styrke statistikk om matsikkerhet i *Malawi*, *Zambia* og *Zimbabwe*, forholdet mellom dyre- og menneskehelse i *Etiopia* og *Malawi*, tidlig varsling om plantesykdommer og skadedyr i *Malawi* og bærekraftig risdyrking i *Tanzania*.

Likestilling for utvikling

I 2022 fortsatte Norge samarbeidet med *Nepal* om å styrke myndighetenes kunnskapsgrunnlag om situasjonen for likestilling i landet. Samarbeidet i *Etiopia* ble ikke fornyet for 2022 på grunn av den politiske situasjonen. Et institusjonssamarbeid med likestillingsdepartementet i *Uganda* ble utviklet. I *Colombia* ble et eget likestillingsprogram satt på vent i påvente av presidentvalget. Arbeid for å innlemme likestilling i andre kunnskapssamarbeid ble påbegynt. Arbeidet ble utført i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Olje for utvikling

Programmet skal utvikles innen 2024. Aktivitetene i 2022 tok sikte på å sikre langsiktige resultater av det faglige samarbeidet.

Samarbeidet i *Colombia* la vekt på miljøforvaltning, utslippsreduksjon og sikkerhet offshore. I tillegg til faglig styrking av de enkelte institusjonene, har programmet fremmet dialog og samhandling på tvers av institusjoner.

Myndighetene i *Irak* fikk opplæring i tiltak for å redusere klimagassutslipp, særlig av metan. Opplæringen bidro til at Irak nå har inkludert reduksjon av metanutslipp i sine nasjonale klimamål.

I *Kenya* bidro det faglige samarbeidet til å legge grunnlag for utvikling av myndighetenes tilsynsrolle for oljebransjen. Samarbeidet i *Libanon* hadde svak framdrift fordi partnere har mistet nøkkelpersonell. Landets økonomiske krise gjør det vanskelig å opprettholde et konkurransedyktig lønnsnivå i offentlig sektor.

Samarbeidet med *Mosambik* omfattet en modell for framskrivning av statens inntekter fra salg av flytende naturgass. Partnerne samarbeidet også om å forberede en petroleumsfondslov med en «handlingsregel» for hvor stor del av inntektene som skal spares og hva som kan brukes. I *Somalia* gjennomførte FN's miljøprogram (UNEP) en gjennomgang av eksisterende miljøpolitikk og lovverk for olje- og gassutvikling.

Uganda fikk bistand til å utforme en «handlingsregel» om innfasing av petroleumsinntektene i økonomien, nedfelt i lov i 2022. Samarbeidet har også bidratt til en mer forsvarlig oppbevaring av petroleumsdata, installering av programvare for bedriftsregister og bruk av en oppdatert økonomisk modell for petroleumsinntekter.

Sivilsamfunnsorganisasjoner ble støttet i arbeidet for åpenhet og ansvarliggjøring av nasjonale myndigheter i forvaltningen av petroleumsressurser. Organisasjonen Natural Resource Governance Institute synliggjorde klimarisiko knyttet til nasjonale oljeselskaper i land rike på naturressurser, deriblant Ghana, Libanon, Tanzania og Uganda. Samarbeidet med UNEP ble videreført for å styrke offentlige institusjoners kompetanse innen miljøforvaltning og oljevernberedskap i en rekke land.

Energi for utvikling

I 2022 ble de grunnleggende komponentene i programmet Energi for utvikling besluttet, med vekt på å styrke myndighetenes kapasitet til å gi tilgang til elektrisitet for alle, øke produksjon av fornybar

energi, styrke miljøforvaltningen av sektoren og bidra til robuste, åpne og forutsigbare rammevilkår for private investeringer. Kartlegging av hvilke land som er aktuelle kandidater og hvilke komponenter som passer det enkelte land startet opp.

Skatt for utvikling

Skatt for utvikling bestod i 2022 av 33 prosjekter som ble gjennomført i mer enn 60 land gjennom ulike aktører som utfyller hverandre. Det ble inngått ti flerårige avtaler med internasjonale sivilsamfunnsinstitusjoner, med særlig vekt på ulovlig kapitalflyt. Ledende skatteforskere ved Paris School of Economics og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) ble inkludert i samarbeidet. Norge bidro i samtaler og forhandlinger om et nytt internasjonalt skattesystem i OECD og FN, både direkte og gjennom støtte til regionale partnere som representerer skattemyndighetene i utviklingsland. Norges bidrag førte til økt oppmerksomhet om nødvendigheten av å inkludere utviklingsland i å utarbeide internasjonale standarder og normer.

Skatteetaten inngikk langsiktige samarbeidsavtaler med skattemyndighetene i *Rwanda* og på *Zanzibar* med mål om å styrke revisjonskapasitet og forbedre IT-systemer. Samarbeidet med *Kenya* ble utvidet, og det ble igangsatt nye samarbeid med *Kosovo* og *Tanzania*. SSB var engasjert i utvikling av statistikk- og analysekapasitet i flere land på områder relevant for skattepolitikk og skatteforvaltning. Støtten til nasjonalregnskap og makroøkonomiske modeller i *Ghana* og *Kenya* ble gjenopptatt etter pandemien, og det ble startet kartlegging av mulige nye samarbeid i *Malawi* og *Namibia*.

Statistikk- og registersamarbeid

SSB bidro til utvikling av nasjonale statistikkssystem i flere land. Institusjonssamarbeidet i *Sudan* og *Etiopia* bød på en rekke utfordringer på grunn av politiske uroligheter og reiserestriksjoner. Samarbeidet i *Ukraina* ble kraftig påvirket av krigen, men fortsatte bl.a. gjennom virtuelle møter og kurs. Norge støttet også internasjonale aktører som FN's statistikkenehet (UNSD) og Det internasjonale pengefondet (IMF) i å styrke nasjonale statistikkssystemer.

Faglig samarbeid: anti-korrupsjon og godt styresett

Norge støttet FN's kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC) som videreførte faglig samar-

beid med utviklingsland for å gjennomføre forpliktelsene i FN-konvensjonen mot korrupsjon. Samarbeidet la særlig vekt på eierskapsregistre over reelle rettighetshavere og åpenhet i offentlige innkjøp.

Organisasjonen *International Center for Asset Recovery* arbeidet med å etterforske og tilbakeføre stjålne verdier. Et annet initiativ støttet av Norge, *Stolen Asset Recovery Initiative*, arbeidet bl.a. med å avdekke hvordan selskaper skjuler reelt eierskap. Korrupsjonsjegernettverket, som ledes av Norad, satte søkelys på beskyttelse av varslere og politi/påtalemyndigheter, samt konfiskering og tilbakeføring av verdier. Aktivitetene i nettverket ble i 2022 i hovedsak finansiert over kap. 170, post 70 *Sivilt samfunn*. U4-senteret for anti-korrupsjon ved Christian Michelsens Institutt mottok støtte for å styrke anti-korrupsjonsarbeidet blant sine partnere. Det faglige samarbeidet støttet godt opp under Norges normgivende og standardsettende innsats i multilaterale fora.

Faglig samarbeid: evaluering

Det Globale Miljøfondet (GEF) var en viktig samarbeidspartner i 2022. En samarbeidsavtale med organisasjonen International Initiative for Impact Evaluation bidro til en portal der kunnskap fra effektevalueringer ble systematisert og gjort tilgjengelig som et globalt gode.

Øvrig samarbeid

Norge støttet gjennomføringen av OECDs utviklingskomité (DAC) sin arbeidsplan for å videreutvikle internasjonale prinsipper og standarder for utviklingssamarbeid, og å overvåke hvordan givere leverer på sine forpliktelser.

I *Kina* ble faglig samarbeid mellom norske og kinesiske eksperter også i 2022 påvirket og forsinket av covid-19. Samtidig fant partnerne nye digitale måter å samhandle på. China Council for International Cooperation on Environment and Development (CCICED) fortsatte å være en viktig arena for erfaringsutveksling mellom internasjonale og kinesiske eksperter. Norske rådsmedlemmer og eksperter bidro. CCICED hadde en viktig rådgivende funksjon opp mot kinesiske beslutningstagere om miljø- og utviklingsspørsmål.

Samarbeidet fortsatte mellom kinesiske institusjoner og Miljødirektoratet om etterlevelse av regelverket for det nasjonale karbonmarkedet. I løpet av året forberedte partnerne utvidelse fra kraftsektoren til andre utslippsintensive sektorer. Norske institusjoner samarbeidet med kinesiske

partnere om kartlegging av utslipp av svart karbon og andre forurensende utslipp. I 2022 førte samarbeidet til styrket kunnskapsgrunnlag for modellering og regnskap av utslipp. Norske eksperter støttet kinesiske myndigheters arbeid for gjennomføring av internasjonale konvensjoner om spredning av miljøgifter. Samarbeidet har over tid bygget tillit, som også er en fordel for det multilaterale samarbeidet under konvensjonene.

Kinesiske institusjoner publiserte i samarbeid med norske fagmiljøer studier om hvordan Kina kan oppnå en mer bærekraftig matproduksjon og akvakultur. NHOs prosjekt med sin kinesiske søsterorganisasjon bidro økt til kompetanse ved regionale kontorer om bl.a. trepartssamarbeid. Et forskningssamarbeid om levekårsundersøkelser skulle bidra til å kartlegge levekårene for utsatte grupper, men på grunn av restriksjoner knyttet til pandemien var det ikke mulig å gjennomføre intervjuer.

I *India* ble en del av etterslepet etter pandemien tatt igjen. Partnerne innarbeidet vekslings mellom fysiske møter og digitale møter, noe som ga en samlet positiv effekt for ressursbruk og klimaavtrykk. Norske og indiske fagmiljøer utformet digitale verktøy som ga bønder tilgang til relevant informasjon og nye dyrkingsmetoder med lavere forbruk av vann og sprøytemidler. Prosjektet ga større avlinger og høyere og sikrere inntekt for småskalabønder i to delstater.

Norge fortsatte å støtte Indias forpliktelser til å fase ut skadelige klimagasser. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) samarbeidet med lokale partnere om å bygge klimavennlige kjølemetoder, og demonstrasjonssteder ble etablert for å teste metoden. Norske eksperter delte også teknologi om bygging av tunneler. SINTEF bidro med teknisk støtte til å etablere et anlegg for gjenvinning av byggeavfall, bl.a. sement, for å redusere klimaavtrykket.

Samarbeidet mellom Norges Bank og *Mosambiks* sentralbank fortsatte å bidra til mer strukturerte sentrale finansinstitusjoner. På *Sri Lanka* samarbeidet Høgskulen på Vestlandet og Universitetet i Jaffna om å øke forskningskapasiteten på ren energi, bl.a. gjennom masterutdanning. Samarbeidet bidro bl.a. til at Universitetet i Jaffna oppnådde rangering som det beste universitet på Sri Lanka innen innovasjon.

Budsjett 2024

Posten foreslås avviklet fra 2024 og 830,7 mill. kroner flyttes til relevante tematiske budsjettposter og ny post 73, jf. omtale over.

Post 73 Styresett og offentlige institusjoner, kan overføres

Bevilgningen dekker faglig samarbeid for å styrke offentlige institusjoners kompetanse og kapasitet til å mobilisere og forvalte ressurser for bærekraftig utvikling. Fagområdene har relevans på tvers av sektorer i offentlig forvaltning. Faglig samarbeid under posten skal bidra til godt styresett kjennetegnet av integritet, åpenhet og ansvarlighet i offentlige institusjoner. Langsiktighet og forutsigbarhet er viktig for å gi resultater av faglig samarbeid.

Kompetansen som utgjøres av norske statlige institusjoner i Kunnskapsbanken er en sentral ressurs for faglig samarbeid under posten. Det vises til omtale av Kunnskapsbanken under programkategori 03.10. Multilaterale organisasjoner og sivilt samfunn er også viktige samarbeidspartnere i det faglige samarbeidet. Programmer som involverer norske, offentlige institusjoner som sentrale samarbeidspartnere, kalles kunnskapsprogrammer. Denne posten omfatter i 2024 følgende kunnskapsprogrammer:

- Digitalisering for utvikling
- Likestilling for utvikling
- Olje for utvikling (fases ut i 2024)
- Skatt for utvikling
- Statistikk- og registersamarbeid

Posten dekker også programmet Anti-korrupsjon og godt styresett og tiltak innenfor offentlig finansforvaltning. Øvrige kunnskapsprogrammer finansieres over tematiske poster. Unntaksvis kan styresettkomponenter i andre kunnskapsprogrammer finansieres over denne posten.

Mål 2024

Bevilgningen skal særlig støtte bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, mål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, og mål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. I tillegg bidrar programmene til andre bærekraftsmål, inkludert 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Offentlig forvaltning i samarbeidsland er styrket med vekt på åpenhet, ansvarlighet, integritet, likestilling og inkludering.

- Internasjonale normer, standarder og kunnskapsgrunnlag er forbedret på måter som bidrar til å styrke offentlige institusjoner i utviklingsland.

Prioriteringer 2024

Posten skal fremme tiltak som adresserer skattesystemer, ulovlig kapitalflyt, korrupsjon, finansforvaltning, statistikk, digitalisering og likestilling. God offentlig forvaltning innenfor disse områdene er avgjørende for mobilisering, forvaltning og fordeling av ressurser, effektiv levering av tjenester til innbyggerne, og på sikt redusere ulikhet.

Arbeid for anti-korrupsjon og godt styresett er et viktig ledd i arbeidet for å bekjempe ulikhet og styrke nasjonal ressursmobilisering og -forvaltning. Programmet omfatter i første rekke støtte til faglig samarbeid for å gjennomføre FN-konvensjonen mot korrupsjon. Samarbeidene legger særlig vekt på etablering av åpne registre over reelle rettighetshavere og åpenhet i offentlige innkjøp samt annen innsats mot korrupsjon gjennom internasjonale organisasjoner.

Programmet Digitalisering for utvikling vil fortsette. Norges lederrolle i arbeidet for å etablere en global plattform for digitale fellesgoder av høy kvalitet er en sentral komponent i arbeidet. Flere land har blitt medlemmer i Alliansen for globale fellesgoder og gir finansiell støtte i tillegg til å bidra med teknologier. Lands digitale selvråderett er viktigere enn noen gang. Det skal satses på samarbeid for digital offentlig infrastruktur, herunder digitale tjenester.

Likestilling for utvikling videreføres som et eget program i minst to samarbeidsland, samtidig som arbeidet med å integrere likestillingshensyn sterkere inn i andre programmer vil fortsette. Programmet skal tilføres tilstrekkelig finansiering som gjør det resultat- og ressursmessig forsvarlig å videreføre programmet.

Olje for utvikling (Ofu) skal avsluttes i 2024. Komponenter i programmet som dreier seg om kapasitetsbygging innen kartlegging, leting, utvinning og produksjon av petroleumsressurser videreføres ikke ut over gjeldende avtaler. Enkelte finanskomponenter for utvinningsindustri videreføres i programmet Skatt for utvikling fra 2024.

Skatt for utvikling vil fortsette på et nivå som gjør Norge framtreddende innenfor nasjonal ressursmobilisering. Programmet skal bidra til å forbedre skatteadministrasjonen og skattesystemene i utviklingsland og øke skatteinntektene for å fremme bærekraftig utvikling.

Statistikk- og registersamarbeid vil fortsette som et eget program og også som komponenter i sektorvise programmer.

Tiltak for å styrke kunnskapsgrunnlaget og å videreutvikle internasjonale normer, standarder og operative tiltak innenfor temaene på posten vil også støttes. Internasjonalt samarbeid skal supplere det faglige samarbeidet med nasjonale myndigheter i samarbeidsland. Nasjonal innsats og internasjonalt samarbeid må virke sammen for å styrke offentlige kjernefunksjoner for inntekt og omfordeling og for styrket nasjonal og internasjonal ressursmobilisering for bærekraftig utvikling, bl.a. fram mot den neste globale konferansen om finansiering for utvikling (FFU) i 2025.

Frivillig finansiering av OECDs utviklingskomité (DAC) vil støtte kunnskapsbasert samarbeid mellom bistandsgivere om utviklingspolitikk, med

vekt på DACs kjerneområder. Støtte vil også gis til sivil samfunn og privat sektor for tiltak som bidrar til åpenhet, ansvarlighet og integritet hos myndighetene og driver fram innovasjon. Sivilt samfunn og privat sektors arbeid skal supplere det faglige samarbeidet for å bygge kapasitet og kompetanse i offentlige institusjoner i samarbeidsland.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 487,4 mill. kroner for 2024. Av dette er 482,4 mill. kroner midler som flyttes fra kap. 161 *Utdanning, forskning og offentlige institusjoner*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*. I tillegg tilføres posten 5 mill. kroner for å styrke arbeidet innenfor nasjonal ressursmobilisering for bærekraftsmålene.

Kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Bærekraftig jobbskaping, næringsutvikling og handel, <i>kan overføres</i>	289 758	324 536	234 536
71	Matsikkerhet, fisk og landbruk, <i>kan overføres</i>	1 648 397	1 651 966	1 897 966
72	Fornybar energi, <i>kan overføres</i>	774 170	816 500	1 019 358
73	Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), <i>kan overføres</i>	46 700		
75	Norfund – risikokapital	438 288	438 288	438 288
76	Norfund klimainvesteringsfond – risikokapital	250 000	250 000	250 000
95	Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	1 239 864	1 239 864	1 239 864
96	Norfund klimainvesteringsfond – kapitalinnskudd	750 000	750 000	750 000
	Sum kap. 162	5 437 177	5 471 154	5 830 012

En lønnsom og ansvarlig privat sektor som bidrar til jobbskaping og skatteinntekter er nøkkelen til bærekraftig vekst og fattigdomsreduksjon. Adgang til markeder og finansiering, bedre rammevilkår og tilgang til ren energi er viktige forutsetninger for at næringslivet i fattige land kan få inntekter og skape arbeidsplasser. Norfund er Norges viktigste instrument for å investere i virksomheter som bidrar til jobbskaping og fattigdomsreduksjon i utviklingsland. Regjeringen ønsker i tillegg å legge til rette for økt samarbeid

med privat sektor, både på næringsutviklingsområdet og innenfor prioriterte områder som matsikkerhet og fornybar energi. Tilgang til moderne energitjenester og reduserte utslipp av klimagasser er sentrale forutsetninger for bærekraftig utvikling.

Regjeringen ønsker å opprette en statlig garantiordning for å øke investeringene i fornybar energi. Garantier er et effektivt virkemiddel for å mobilisere privat kapital.

Mindre tilgang på mat internasjonalt og økte priser på mat, energi og gjødsel fører til at flere mennesker sulter. Regjeringen vil gjennom sin strategi *Kraftsamling mot svolt – ein politikk for auka sjølvforsyning* fra 2022 bidra til å løfte økt lokal og nasjonal matsikkerhet gjennom en satsing på småskala matprodusenter, lokale og regionale verdikjeder og klimarobust utvikling.

Kapittelet dekker også risikokapital og kapitalinnskudd til Klimainvesteringsfondet, som forvaltes av Norfund. Fondet skal bidra til å redusere eller unngå klimagassutslipp ved å investere i fornybar energi i utviklingsland med store utslipp fra kullkraft og annen fossil kraftproduksjon.

Et anstendig arbeidsliv er et grunnleggende mål i seg selv, men også et sentralt premiss for bærekraftig utvikling. Privat sektor må legge til rette for ansvarlig, inkluderende og bærekraftig sysselsetting som ivaretar arbeidstakernes rettigheter.

Det er viktig at næringsutvikling bidrar til at alle skal ha mulighet til å delta i arbeidslivet og motvirker sosial ulikhet. I mange mellom- og lavinntektsland er kvinner oftere sysselsatt i uformelle jobber, uten formelle arbeidskontrakter og med svake rettigheter. Kjønnsdiskriminering har store negative konsekvenser for den sosiale og økonomiske utviklingen i et land. Når kvinner diskrimineres på arbeidsmarkedet, går samfunnet glipp av nytenkning, arbeidskraft, inntekter og viktige kvinnelige rollemodeller. Å få flere kvinner inn i arbeidslivet bidrar til å redusere fattigdom og ulikhet, og fremme likestilling, helse og matsikkerhet, som alle er viktige elementer i bærekraftsmålene.

Det er viktig at næringsutvikling bidrar til en klimarobust lavutslippsutvikling og klimatilpassning, herunder mindre utslipp av klimagasser, mindre forbruk av ikke-fornybare ressurser, mindre avfall og forurensing, og økt bruk av fornybare energikilder.

Post 70 Bærekraftig jobbskaping, næringsutvikling og handel, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til næringsutvikling i utviklingsland, jobbskaping og handelsrettet utviklingssamarbeid.

Langsiktig arbeid for jobbskaping og gode rammebetingelser for bedrifter og handel er viktige bidrag til oppbygging av økonomien og næringslivet i utviklingsland. Bevilgningen bru-

kes til å fremme jobbskaping gjennom forbedrede rammevilkår for næringsaktivitet i utviklingsland.

Forskning⁷ har anslått at det eksisterer et finansieringsgap i utviklingsland på 3 200 mrd. USD årlig for å nå bærekraftsmålene innen 2030. Beregninger viser at av dette er minst 1 300 mrd. USD årlig innenfor områder der det er naturlig med investeringer fra privat sektor. Dette utgjør bare rundt en halv prosent av all tilgjengelig kapital i internasjonale kapitalmarkeder. Til sammenligning er verdens samlede bistand årlig om lag 160 mrd. USD.

Samtidig anslår Verdensbanken at det årlig er behov for 20 millioner nye jobber for å holde tritt med befolkningsveksten i Afrika sør for Sahara. En lønnsom og ansvarlig privat sektor er avgjørende for å skape bærekraftig økonomisk vekst, anstendige jobber og varig fattigdomsreduksjon. Inkludering av flere kvinner i arbeidslivet bidrar til å redusere fattigdom og ulikhet og fremme likestilling.

Innsatsen skal særlig bidra til å skape arbeidsplasser i Afrika sør for Sahara. Innsatsen skal prioritere sektorer hvor norsk næringsliv har kompetanse og spesielle forutsetninger for å bidra positivt til samfunnsutvikling, og særlig matsikkerhet, inkludert landbruk og mat fra havet. Å bidra til økte investeringer i utviklingsland, og å redusere de sosioøkonomiske konsekvensene av globale kriser, skal ligge til grunn for innsatsen.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, bærekraftsmål 9 – Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon, og bærekraftsmål 17 – Samarbeid for å nå målene.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Jobbskapingen i utviklingsland er økt.
- Næringslivet i utviklingsland har bedre rammevilkår.
- Utviklingslands evne til å forhandle gode handelsbetingelser har økt.

⁷ Bhattacharya A, Dooley M, Kharas H, Taylor C (2022). Financing a big investment push in emerging markets and developing economies for sustainable, resilient and inclusive recovery and growth. London: Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, London School of Economics and Political Science, and Washington, DC: Brookings Institution.

Prioriteringer 2024

Bevilgningen skal brukes til å forbedre rammevilkårene for privat sektor, og til å redusere risikoen ved investeringer i utviklingsland. Dette skal bidra til å forbedre tilgangen på kapital for bærekraftige prosjekter, sektorer og aktører som i dag ikke har tilstrekkelig tilgang på finansiering, f.eks. småbønder, entreprenører og små og mellomstore bedrifter. Manglende tilgang på kapital kan skyldes manglende tilbud eller for høye kapital-kostnader. Bevilgningen skal brukes strategisk og katalytisk, med sikte på å adressere markedssvikt og for å skape store transformativ endringer. Samtidig er det viktig at norske virkemidler sees i sammenheng. Tilrettelegging for mer digitalisering i utviklingsland kan bidra til raskere utvikling, større effektivitet i næringslivet og tilgang til nye markeder både lokalt og internasjonalt.

Investeringer i lavinntektsland er forbundet med høyere kommersiell og politisk risiko enn investeringer i modne markeder. I 2024 vil regjeringen fortsette å støtte tiltak som forbedrer investeringsklimaet og reduserer investeringsrisiko i utviklingsland, inkludert testing av nye bistandsfinansielle instrumenter for utløsning av privat kapital. Eksempelvis kan det gis tilskudd til teknisk assistansefond, oppstartkapital, garantipremier og instrumenter som reduserer valutakursrisiko eller tapsrisiko. Videre kan bevilgningen på posten dekke tiltak rettet mot finansiell inkludering, inkludert for kvinner, og styrking av institusjoner.

Bevilgningen skal videre brukes til å bygge utviklingslands kapasitet til å forhandle avtaler som er i tråd med landenes prioriteringer og interesser. Gode rammebetingelser for bedriftsetableringer og handel er en forutsetning for utvikling av et dynamisk, ansvarlig og bærekraftig lokalt næringsliv. Lokale og regionale verdikjeder skal styrkes for å øke verdiskaping på egne ressurser.

For å bidra til å nå bærekraftsmålene må samarbeid med, og utvikling av, privat sektor foregå på en ansvarlig, inkluderende og anstendig måte. Ansvarlig næringsliv skal bidra til dette gjennom å kartlegge risiko for menneskerettighetsbrudd, barnarbeid, klima og miljø. Dette er i tråd med FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, den norske åpenhetsloven og prinsipper for blandet finansiering vedtatt av OECD/DAC og internasjonale utviklingsfinansieringsinstitusjoner. Regjeringen vil videreføre tiltak som styrker utviklingseffektene i Norfunds investeringer.

Rapport 2022

Jobbskaping i utviklingsland er økt

Gjennom ordningen «Bedriftsstøtte for næringsutvikling i utviklingsland» mottok 20 bedrifter støtte i 2022. Støtten gikk til forundersøkelser og opplæring, med mål om å utløse private investeringer. Ingen nye utlysninger ble foretatt i 2022 grunnet omprioritering av midler for å dekke økte flyktninngutgifter. Som del av arbeidet med testing og utvikling av nye bistandsfinansielle instrumenter for utløsning av privat kapital, vil det bli foretatt en vurdering av ordningens innretning i 2024.

Ordningen «Rammevilkår for næringsutvikling i utviklingsland» har gjennom en rekke strategiske partnerskap med privat sektor bidratt til jobbskaping i utviklingsland. Et eksempel på dette er en afrikansk akselerator for oppstartsbedrifter, *Katapult Africa*, som lanserte sine to første akseleratorprogrammer i 2022. Programmet har ført til 16 investeringer så langt, etter en gjennomgang av 1800 lokale oppstartsbedrifter, og har indirekte bidratt til mer enn 1 700 lokale arbeidsplasser. Programmet har mobilisert investeringer fra både innenlandske og utenlandske investorer, inkludert Norfund. *Katapult Africa* har også utviklet et program for å lære opp lokale investorer i Rwanda og dermed sikre lokal forankring og verdiskaping.

Et offentlig-privat partnerskapsprosjekt om en digital lanseringsplattform ga digitale hjelpemidler til 3 000 små og mellomstore bedrifter i Øst-Afrika, hvorav 50 pst. er ledet av kvinner. De private aktørene inkluderer bl.a. Africa 118, Google, Equity Group, TRK Group og Norwegian African Business Association (NABA). Så langt er det anslått at programmet har bidratt til mer enn 11 000 jobber i Etiopia, Ghana, Kenya, Rwanda, Tanzania og Uganda.

Investoren *Antler East Africa* har, med norsk støtte, bidratt til 700 nye jobber i oppstartsbedrifter i Afrika i 2022. Programmet er katalytisk, og har bidratt til å tiltrekke private investeringer til oppstartsbedriftene.

Norges støtte til organisasjonen *Near East Foundation* førte til etablering av et «Development Impact Bond» på 14 mill. USD til entreprenør- og jobbskappingsprosjekter for lokalbefolkningen og flyktninger i Jordan. Dette nye finansielle instrumentet skal utløse flere investeringer og arbeidsplasser lokalt. Avtalen ble inngått sammen med bl.a. U.S. Development Finance Corporation (DFC), Ferd, IKEA Foundation og Novo Nordisk Fonden.

Utviklingslandenes evne til å delta i internasjonal handel har økt

Verdensbanken og Det integrerte rammeverket for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede landene (EIF) bidro med kunnskapsbasert handelsbistand til nasjonale myndigheter og sentrale beslutningstakere i utviklingsland. Nær 7 mrd. kroner i eksport har blitt generert som følge av tiltakene under EIF i 2022. Verdensbankens paraplyfond støttet mer enn 20 land med å iverksette og følge opp Afrikas nye frihandelsavtale (AfCFTA). Norge har bidratt til dette fondet siden 2017.

Norge har fortsatt å støtte Verdensbankens program for handelsfasilitering (TFSP) som har bistått mer enn 48 land med handelsfasilitering og reformer siden oppstart. I 2022 ble ny støtte gitt til Angola, Ghana, Indonesia, Mosambik og Peru. Programmet bidro bl.a. til å åpne for eksport av mais fra Malawi. I Bolivia ble det opprettet en nasjonal komite for handelsfasilitering. TFSP jobbet aktivt for å styrke involvering fra små og mellomstore bedrifter i privat sektor.

Også i 2022 støttet Norge organisasjonen *International Trade Centre (ITC)*. I Latin-Amerika har deres *SheTrades-program* jobbet for å øke digitalisering av handelsbedrifter ledet av kvinner for å øke omsetning på nett. Prosjektet skal bistå 1 000 lokale bedrifter til å etablere en e-handelsplattform.

Næringslivet i utviklingsland har bedre rammevilkår

Verdensbankens program for kapitalmarkeder (Joint Capital Markets Program, J-CAP) og FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) var blant flere programmer og prosjekter som bidro til utvikling av bedre rammevilkår for næringslivet i utviklingsland. Norge støttet utvikling av lokale finansielle markeder i utviklingsland gjennom J-CAP, inkludert analyser og forstudier for oppbygging av lokale børser. I samarbeid med Colombias Departement for næringsliv, industri og turisme støttet Norge et UNIDO-program for å bedre rammevilkår for små og mellomstore bedrifter gjennom hele verdikjeden for eksport av fisk. I Colombia delte programmet også erfaringer og kompetanse med Fisk for utvikling-nettverket i Kunnskapsbanken.

Gjennom et nytt samarbeid med Storbritannias Foreign Commonwealth and Development Office (FCDO) har Norge bidratt med støtte til *Mobilist-*

programmet. Mobilist bidrar til storskala kapitaltilførsel til utviklingsland. Dette er et innovativt program som kobler store institusjonelle investorer til utviklingsland ved å børsnotere utviklingsprosjekter. Samtidig skaper Mobilist et annenhåndsmarked for utviklingsfinansieringsbanker, som frigjør kapital til nye investeringer. Programmet har så langt mobilisert privat finansiering for flere bedrifter innen ren energi og bidratt til at de har blitt børsnotert.

Norge støttet innsatsen for anstendig arbeid i formell (lovregulert og skattbar) sektor gjennom samarbeid med Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO). Et nytt ILO-program som skal sikre produktive økosystemer for anstendig arbeid prøves i første omgang ut i Ghana, Sør-Afrika og Vietnam. Privat sektor samarbeider her med institusjoner, beslutningstakere og arbeidsorganisasjoner i en verdikjedebasert tilnærming. Under lederutviklingsprogrammet *Female Future* gjennomførte NHO opplæring og erfaringsutveksling for kvinner i søsterorganisasjoner i næringslivsorganisasjoner i utviklingsland. Programmet ble i 2022 også utvidet til Jordan.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 234,5 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 90 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023 som skyldes at midlene flyttes til kap. 162, post 72 *Fornybar energi* for å dekke tapsavsetning for ny statlig garantiordning, jf. omtale under post 72. Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall VI om tilsagnsfullmakter og romertall X om utbetaling av tilskudd.

Post 71 Matsikkerhet, fisk og landbruk, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak som styrker lokal og nasjonal matproduksjon, bygger lokale verdikjeder og markeder og bidrar til økt klimarobusthet i matproduksjonen. Den følger opp Hurdalsplattformens prioritering av kampen mot sult og for økt matsikkerhet. Finansieringen av kunnskapsprogrammene Fisk- og Landbruk for utvikling flyttes hit fra kap. 161 *Utdanning, forskning og offentlige institusjoner*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid* fra 2024. Det vises til omtale av Kunnskapsbanken under programkategori 03.10.

Mål 2024

Bevilgningen skal særskilt støtte opp under bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Lokal klimarobust matproduksjon er økt.
- Lokal verdiskaping og økt inntekt for matprodusenter er oppnådd.
- Feil- og underernæring er redusert.
- Omfanget av matrelaterte kriser er redusert

Prioriteringer 2024

Regjeringens strategi for matsikkerhet i utviklingspolitikken *Kraftsamling mot svolt – ein politikk for auka sjølvforsyning (2022)* ligger til grunn for prioriteringene under bevilgningen.

For å oppnå målene vil følgende prioriteringer ligge til grunn:

- Økt lokal og nasjonal matsikkerhet gjennom satsing på småskala matprodusenter, med særlig fokus på kvinner.
- Økt lokal, klimarobust matproduksjon gjennom bedret produktivitet og redusert produksjonstap for småskala matprodusenter.
- Bedret lokal verdiskaping og økt inntekt for matprodusenter gjennom velfungerende verdikjeder og markeder som legger til rette for små- og mellomstore bedrifter.
- Redusert feil- og underernæring gjennom bedret tilgang på sunn, variert og trygg mat og rent drikkevann.
- Redusert omfang av matrelaterte kriser gjennom forebygging og rask helhetlig innsats.
- Styrket offentlig forvaltning i samarbeidsland innenfor matsystemene.

Regjeringen ønsker å øke oppmerksomheten om havet som matfat. Fisk for utvikling-programmet (Ffu) skal bidra til å styrke matsikkerhet og ernæring gjennom å støtte samarbeidsland i arbeidet med å sikre bærekraftige fiskerier og havbruk. Den nye fasen av EAF Nansen-programmet vil bidra til dette gjennom en økosystembasert tilnærning til fiskeri. Institusjonssamarbeid og støtte til internasjonale aktører og sivilt samfunnsaktører innen Ffu vil videreføres. Denne støtten må ses i sammenheng med Hav for utvikling som skal bidra til helhetlig havforvaltning i samarbeidslandene.

Støtte til oppfølging av Havpanelets handlingsplan for bærekraftige verdenshav videreføres.

Norsk engasjement for matsikkerhet skal støtte opp om partnerlands nasjonale planer og

strategier relatert til matsikkerhet. Innsatsen skal søke å skape synergier med andre satsinger som fornybar energi, skog og klima. Økt klimarobust matproduksjon er nødvendig for å styrke matsikkerhet og vil samtidig skape arbeidsplasser og utvikling. Tiltak innenfor privat sektor og støtte til risikoavbøtende tiltak skal ha en sentral plass.

Regjeringen vil fortsatt legge til rette for styrket samarbeid med privat sektor ved å åpne for risikoreduserende tiltak som skal bidra til å utløse privat kapital for bærekraftsmålene og bidra til bedre resultater.

Rapport 2022

Russlands fullskalainvasjon av Ukraina i februar 2022 ga behov for å tilpasse innsatsen. Økte priser på gjødsel og såkorn fikk, sammen med økte matpriser, gjennomgående store negative følger for matsikkerheten i lavinntektsland. For småbøndene var det spesielt viktig at innsatsmidler som såfrø og gjødsel var tilgjengelig i tide til vekstsesongen slik at de kunne holde matproduksjonen oppe.

Bærekraftige og klimarobuste matsystemer er utviklet og styrket

Norge økte i 2022 sin innsats til Det internasjonale fondet for landbruksutvikling (IFAD) med 80 pst. til 648 mill. kroner totalt for årene 2022-24 IFAD finansierer landbruksutviklingsprogrammer i lav- og mellominntektsland gjennom lån og tilskudd. I tillegg ble det inngått avtale om 100 mill. kroner til IFADs fond «Adaptation for Smallholder Agriculture programme» som støtter klimatilpasning for småbønder og 45 mill. kroner til et IFAD-program for småskala akvakultur i *Kenya, Mosambik og Tanzania*.

FNs organisasjon for ernæring og landbruks (FAO) arbeid med å innføre klimasmart landbruk i ti land i det sørlige Afrika resulterte i 2022 i økt engasjement for opplæring og innføring av klimasmart landbruksteknologi. 23 organisasjoner er nå engasjert i arbeidet, mot sju da prosjektet startet i 2019. Alle landene har utviklet nasjonale planer for å innføre klimasmarte løsninger. Støtte til FAO bidrar til at bønder som utnytter ressurser fra nærliggende skogsområder får alternative inntektsmuligheter slik at mer av skogen blir bevart. I *Gambia og Tanzania* fikk bønder hjelp til organisering og banklån til å starte med bl.a. produksjon av honning og vanilje som gir god inntekt.

Med norsk støtte bidro FAO også til å forbedre alle deler av matsystemene i *Indonesia, Tanzania*

og *Uganda*. De tre landene utviklet i løpet av 2022 planer for å styrke og koordinere matsystemer i sine land. Verdens matvareprogram (WFP) varslingsbaserte innsats har med norsk bistand bidratt til at over 200 000 personer i *Madagaskar* og *Niger* har fått tidlig varslings om tørke og annet ekstremvær. En gjennomgang av innsatsen gjøres i 2023. Lignende innsatser i andre land har vist at tidlig varslings og forebyggende innsats bidrar til å sikre avlinger, husdyr og andre ressurser og til å unngå de verste humanitære konsekvensene av for eksempel tørke. Også i *Mosambik* og *Zimbabwe* har den nasjonale kapasiteten for kriseberedskap for framtidig tørkekatastrofer blitt styrket.

2022 var første fulle år med aktiviteter for prosjektet med organisasjonen International Institute of Tropical Agriculture som utvikler dyrefôr basert på larven til svart soldatflue. Larvene spiser matavfall og bidrar til å redusere problemet med store mengder avfall i flere afrikanske byer. Prosjektet startet opp i *Ghana*, *Mali* og *Niger* på slutten av 2021. I 2022 ble *Den demokratiske republikken Kongo* del av programmet.

Med norsk bistand støttet Crop Trust-prosjektet «Biodiversity for Opportunities, Livelihoods and Development (BOLD)» genbanker i 15 utviklingsland i 2022. Ansatte i genbankene fikk virtuell opplæring i grunnleggende genbankdrift og informasjonshåndtering. BOLD har som målsetting at småskala produsenter skal få bedre og enklere tilgang til nye sorter matvekster. Det ble signert kontrakter med partnere i *Ecuador* og *Uganda* i 2022 og i *Bhutan* og *Tanzania* tidlig 2023.

Norge gir betydelig støtte til Det globale nettverket for landbruksforskning (CGIAR). Sju sentre jobber med 21 mat- og fôrvekster. 303 avlings-sorter ble distribuert i 45 land. 77 pst. av sortene har klimarelevante egenskaper og 35 pst. har egenskaper som senker underernæring blant kvinner og barn.

Flere mennesker, og spesielt kvinner, tar del i den formelle landbruksøkonomien

En rekke verdikjedeprosjekter mottok støtte i 2022. Ett eksempel er kakaodyrkingsprosjektet Cocoa Soils i Elfenbenskysten, Ghana, Kamerun, og Nigeria som ble ferdigstilt i 2022. Opplæringsmanualer og produsenthåndbok er utviklet og tatt i bruk. 700 landbruksveiledere ble utdannet og prosjektet har formidlet kunnskap til bortimot 70 000 produsenter. Arbeid for å redusere avskoging inngår i prosjektet.

Gjennom FAO bidrar Norge til å styrke kvinners rolle og muligheter i fiskerisektoren. Fokus er verdikjedene fra fangstplass til marked, der mange kvinner arbeider i uformell sektor. Med bedre organisering og opplæring skal kvinner øke sin stemme og synlighet overfor myndigheter og andre som setter rammer for virksomhetene. I 2022 ble det gitt opplæring i klimasmarte løsninger og bedre arbeidsforhold i flere land i Afrika sør for Sahara. I Ghana fikk 800 kvinner økt kunnskap og innsikt som vil kunne bidra til bedre arbeidsforhold og bedre inntekter.

Vilkårene for småbrukere og småskalafiskere er bedret

Mot slutten av 2022 ble det inngått avtale med Afrikabanken om støtte til Africa Fertilizer Financing Mechanism, et fond som har som mål å styrke verdikjeden for gjødsel og bedre småbrukeres tilgang til gjødsel, og dermed øke matproduksjonen på kontinentet. Fondet inngår i Afrikabankens respons på matsikkerhetskrisen etter Russlands invasjon av Ukraina.

Gjennom FAOs krisefond Special Fund for Emergencies and Rehabilitation Activities støttet Norge i alt 23 000 småbrukerhushold i *Burkina Faso*, *Den demokratiske republikken Kongo*, *Mosambik* og *Niger*. Støtten ble gitt i form av frø, gjødsel, dyrefôr, veterinærtjenester og levende dyr. Enkelte mottok kontantstøtte der dette var mest hensiktsmessig.

Det globale programmet for landbruk og matsikkerhet (GAFSP) er en fleksibel finansieringsmekanisme under Verdensbanken som arbeider for bærekraftige matsystemer og økt matsikkerhet i lavinntektsland i kriser og på lengre sikt. Med norsk støtte ga GAFSP i 2022 tilskudd til å starte aktiviteter innen matverdikjedene gjennom både privat og offentlig sektor og det sivile samfunn, i tråd med lands investeringsplaner for landbrukssektoren. Støtten var innrettet som en respons til den globale matkrisen forårsaket av pandemi, konflikt og klimaendring. De mest sårbare landene og samfunnene mottok støtte både for å håndtere krisen og samtidig tilrettelegge for en langsiktig overgang til mer robuste og bærekraftige matsystemer.

Totalt har over 16 millioner bønder og 14 000 landbrukskooperativer mottatt direkte støtte fra GAFSP, til bedret landbruksdrift, infrastruktur, teknologi og ernæring. For eksempel i Sahel, en region rammet av både konflikt og klimakrise (i form av ekstrem tørke), hvor tilgjengelig land for pastoralister reduseres, har GAFSP sammen med IFAD og nasjonale myndigheter skapt jobbmulig-

heter for unge innen akvakultur og kyllingproduksjon. Til sammen 179 produsentorganisasjoner har mottatt teknisk støtte og kurs i finansiell forvaltning av ulike deler av verdikjeden. GAFSP har også et mål om å styrke kvinners posisjon i landbruket. 90 pst. av alle GAFSP-prosjekter for offentlig sektor tar i bruk såkalt best practices for kvinners likestilling, inkludert kjønnsanalyse ved prosjektforbereelse og kjønnsdelt resultatrapportering.

Regjeringen øremerket 50 mill. kroner i 2022 til økt støtte til matsikkerhet og klimarobust landbruk gjennom sivilt samfunn. Flere sivilsamfunnsorganisasjoner mottok støtte for å styrke, utvide eller øke investeringer i eksisterende tiltak for å styrke matsikkerhet og/eller klimarobust landbruk. Tilleggsstøtte til Norsk Folkehjelp, som bistår småbønder i områder preget av konflikt, bidro til forbedrede forhold for småbønder i *Palestina* som holder kveg. I *Sør-Sudan* fikk 68 pst. av husholdninger som driver grønnsakproduksjon en økning i avlingene på 50 pst. I *Zimbabwe* fikk 2 500 kvinner opplæring i rettigheter til jord og naturressurser og 1 500 kvinner fikk opplæring i jordbruksteknikk. Det ble gitt produksjonsstøtte til 500 kvinnelige gårdbrukere. I *Ecuador* fikk 300 gårdbrukere støtte til å utvikle økologisk produksjon og fremme markeder for økologiske produkter.

Veksthemning som skyldes matmangel blant barn er redusert

Matsystemtilnærming har de siste årene bidratt til å løfte god ernæring som en sentral del av matsikkerhetsinnsatsen. Norsk støtte til organisasjonene Power of Nutrition, Scaling up Nutrition (SUN), UNICEF og IFAD bidro i 2022 til å mobilisere nasjonale myndigheter og institusjoner, sivilt samfunn og private selskaper i ernæringsarbeidet. SUN arbeider for å styrke nasjonale myndigheter og sivilt samfunn for å opprettholde og ivareta ernæringshensyn og bedre ernæring. SUN støtter 65 medlemsland på dette feltet. Ved å organisere kurs bidro SUN med kunnskap om hvordan møte utfordringene med økte levekostnader.

IFAD mottok også støtte for å bidra til at utviklingsprosjekter i landbruket skal bli mer ernæringssensitive. Ved utgangen av 2022 var mer enn 100 000 personer inkludert i tiltak i Burkina Faso, Malawi og Sudan som gir bedre tilgang på næringsrik mat og opplæring i sunnere kosthold. Kvinner er en særskilt målgruppe for programmet. Programmet er begrenset, men forventes å gi større utbytte i form av ny kunnskap som etter hvert skal benyttes på alle organisasjonens utviklingsprogrammer. IFADs mål er at minst

60 pst. av organisasjonens landbruksprogram skal inkludere målsettinger om bedre ernæring.

Norsk støtte til skolematprogrammer har også en viktig ernæringskomponent. Gjennom et samarbeid med WFP støttet Norge skolematprogrammer i Etiopia, Malawi og Niger som kom om lag 147 500 barn i 531 skoler til gode. Skolemåltidene skal ha god ernæringsmessig sammensetning og være basert på lokalt tilgjengelig produkter. Dette bidrar til å skape et nytt marked for bønder rundt skolene. Skolematprogrammene sørger for at barn får minst ett næringsrikt måltid hver dag samtidig som det er en viktig faktor for å redusere antall elever som slutter på skolen.

Flere mennesker ernæres av mat fra havet og innlandsvann

Som del av Fisk for utvikling-programmet støttet Norge bistand til bærekraftig fiskerier og akvakultur for å gi bedre tilgang på mat og bekjempe fattigdom. Innen akvakultur innebar dette bl.a. støtte til organisasjonen WorldFish for deres arbeid med å styrke kapasiteten innen biosikkerhet, fiskehelse og utvikling av alternativt bærekraftig fôr i Afrika sør for Sahara. Dette bidrar til styrking av matsikkerheten i sør.

Den norske støtten til FAO har til hensikt å bidra til at folk i lavinntektsgrupper øker sitt konsum av fisk og andre ressurser fra havet og innlandsvann. I *Malawi*, *Tanzania* og *Uganda* ble det gitt undervisning om ernæringsmessige fordeler ved bruk av fisk. Det ble også utviklet opplæringsprogrammer og tiltak som skal bidra til å inkludere fisk i skolematprogrammer. Opplæringen nådde mellom 1 500 og 2 000 personer inkludert personell ved helsestasjoner og andre som gir råd til mødre. I *Malawi* ble det også utgitt en oppskriftsbok som skal fremme fiskebaserte dietter i lokalbefolkningen med fokus på småbarn og de første tusen dagene etter unnfangelse.

Høsting og produksjon av mat fra havet er truet av bl.a. uregulert fiske, marin forsøpling og klimaendringer. Det ble derfor gitt støtte til prosjekter som bidrar med oppfølging av anbefalingene til det internasjonale Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi. I 2022 publiserte Verdensbank-fondet PROBLUE med norsk støtte en rekke kunnskapsprodukter relatert til marin arealforvaltning, som f.eks. rapporten «*Marine Spatial Planning for a Resilient and Inclusive Blue Economy*». Dette skal bidra til økt kunnskap for en bærekraftig og inkluderende prosess for bruk og vern av marine ressurser, og dermed øke matsik-

kerhet, forbedre levekår og øke motstandsdyktigheten til kystsamfunn.

Norge støttet FNs havforskningskommisjon i deres kjerneoppgaver samt implementeringen av FNs Havforskningsstiar. I 2022 utviklet kommisjonen kunnskap og overvåkning av havforsuring og dets påvirkning på sjømatproduksjon i Afrika.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1 898 mill. kroner for 2024. Det er en økning på 246 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023. Midler flyttes til posten fra kap. 161 *Utdanning, forskning og offentlige institusjoner*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid* for programmene Fisk for utvikling og Landbruk for utvikling.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall X om utbetaling av tilskudd og romertall XII om deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonale banker og fond.

Post 72 Fornybar energi, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak som skal øke tilgang til bærekraftig energi og redusere fremtidige klimagassutslipp i utviklingsland. Bevilgningen er særlig rettet mot land med stor energifattigdom i Afrika sør for Sahara. Innsatsen som støttes under denne posten ses i sammenheng og koordineres med tiltak for fornybar energi under kap. 159 *Regionbevilgninger* og Norfunds investeringer i fornybar energi under dette kapitlet. Det vises også til støtten til utviklingsbankene og Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) under kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*. Denne posten er viktig for å innfri Glasgowforpliktelsen om å doble klimafinansieringen.

Finansieringen av kunnskapsprogrammet Energi for utvikling er flyttet hit fra kap. 161 *Utdanning, forskning og offentlige institusjoner*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid* og vil rapporteres under denne posten. Det vises til omtale av Kunnskapsbanken i programkategori 03.10.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, og bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Tilgangen til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris er økt.
- Fremtidige klimagassutslipp fra energisektoren reduseres.
- Offentlig forvaltning innenfor energisektoren i samarbeidsland er styrket.

Prioriteringer 2024

Oppnåelse av bærekraftsmål 7 krever langsiktighet og tiltak som bidrar til økte private investeringer. Det er derfor viktig å styrke risikoavlastende ordninger for privat sektor og følge opp eksisterende avtaler. Tilgang til energi og produksjon av fornybar energi prioriteres, spesielt for Afrika Sør for Sahara, samt tiltak for å styrke det globale samarbeidet for økt mobilisering av innsats for å nå målene.

Prioriterte områder vil være støtte til risikoavlastende tiltak som bedrer investeringsklimaet, bl.a. garantier, støtte til utbygging av fornybar energi og strømmnett, rene kokeovner og samarbeid med internasjonale energiorganisasjoner. Innsatsen på tiltak som bidrar til styrking av mat sikkerhet skal videreføres. Etablerte multilaterale partnerskap, samt de multilaterale garantiordningene vil bli prioritert. Støtten til internasjonale organisasjoner som vektlegger politikk- og kunnskapsutvikling på energifeltet videreføres.

Regjeringen vil fortsatt legge til rette for økt samarbeid med privat sektor gjennom å åpne for risikoreduserende tiltak og virkemidler som skal bidra til å utløse privat kapital for bærekraftsmålene.

I utvalgte land i Afrika og i Nepal fortsetter arbeidet med kunnskapsprogrammet Energi for utvikling. Det skal tas utgangspunkt i behov og etterspørsel i samarbeidslandene på områder der Norge kan bidra med kompetanse og egne erfaringer relatert til forvaltning av fornybar energi.

Ny statlig garantiordning for fornybar energi i utviklingsland

Regjeringen foreslår å opprette en ny statlig garantiordning for fornybar energi med en garantiramme på 5 mrd. kroner fra 2024. Formålet med garantiordningen er økte investeringer i fornybar energi i utviklingsland. Ordningen skal mobilisere privat kapital som bidrar til dette.

Tilgang til fornybar energi er viktig for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene. Fremvoksende markeder og utviklingsland trenger om lag 2 400 mrd. USD i

årlige klimainvesteringer for å nå målene i Paris-avtalen, hoveddelen til fornybar energiproduksjon og -infrastruktur. Reell og opplevd risiko for investeringer i utviklingsland er et vesentlig hinder for private investeringer. OECD peker på garantier som et effektivt virkemiddel for å mobilisere privat kapital.

Garantiene skal kunne dekke både politisk og kommersiell risiko, inkludert valutarisiko. Det skal kunne gis garantier til enkeltprosjekter og garantier til porteføljer av prosjekter. Garantiene kan dekke risiko i prosjekter for å bygge nettbaserte kraftverk, distribuerte løsninger, strømmnett og annen energiinfrastruktur, energieffektivisering og innsatser for mer produktiv bruk av energi. Garantimottakere er bedrifter og finansinstitusjoner, som vil betale premier for å motta garantien. Garantimottakere, gjerne i de minst utviklede landene, som ikke har mulighet til å betale garantipremier, vil kunne motta subsidier til å dekke garantipremier. Garantiorrdningen har som mål å være addisjonell, dvs. at investeringer finner sted som ellers ikke ville blitt gjennomført. Det skal legges vekt på tverrgående hensyn til menneskerettigheter, likestilling, klima og miljø. Norad gis det helhetlige ansvaret for å forvalte ordningen og for at ordningen går i balanse på lang sikt. Norfund gis i oppdrag å sørge for ekstern risikovurdering. Det foreslås en prøveperiode på fem år. Etter dette vil det gjennomføres en evaluering, også av organiseringen, før det besluttes om ordningen gjøres varig.

I tråd med Reglement for økonomistyring i staten vil staten påta seg maksimalt 50 pst. av risikoen i enkeltgarantier. Risiko vil deles med en profesjonell part. Det tas sikte på at det ikke skal gis garantier til prosjekter som mottar annen statlig støtte. Det bevilges en tapsavsetning over bistandsbudsjettet i oppstartsfasen (2024 og 2025) som tilsvarer 15 pst. av garantirammen, og det foreslås derfor 375 mill. kroner i 2024. Med en garantiramme på 5 mrd. kroner utgjør det til sammen 750 mill. kroner over to år. Tapsavsetningen er midlertidig og avsluttes når garantipremier tilsvarende 15 pst. av rammen er kommet inn. Tapsavsetningen, med beløpet forklart over, føres tilbake til bistandsbudsjettet. Deretter vil ordningen fortsette som en garantipremiefinansiert («unfunded») garantiorrdning. Det betyr at det etter dette kun settes av for fremtidige tap. Dette innebærer at ordningen på sikt kun vil finansieres med garantipremier. Tapsavsetningen skal være dekkende for risikoen i porteføljen. Utenriksdepartementet vil sørge for at det løpende gjøres grundige vurderinger av risikoen og avsetningen.

Eventuelle tap som overstiger de innbetalte garantipremiene i ordningen dekkes over bistandsbudsjettet. For å redusere risiko for tap vil minst 65 pst. av garantivolumet gå til å garantere porteføljer sammen med multilaterale utviklingsbanker og maksimalt 30 pst. av garantivolumet vil gå til lavinntektsland.

Rapport 2022

Tilgangen til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris er økt, og utslipp fra energisektoren er redusert

Ca. to-tredeler av de globale klimagassutslippene kommer fra produksjon eller bruk av karbonintensiv energi. Økt tilgang til fornybar energi fører til reduserte utslipp fra energisektoren dersom det fortrenger karbonintensiv energi.

Selv om veksten i fornybar energi økte globalt i 2022, gikk andelen av fornybar energi i det totale energiforbruket ned. Ifølge IEA manglet om lag 775 millioner mennesker tilgang til elektrisitet. Størstedelen av disse bor i Afrika sør for Sahara, hvor over 50 pst. av befolkningen fortsatt er uten tilgang på elektrisitet.

Fortsatt mangler omtrent 2,3 milliarder mennesker tilgang til gode kokeovner. Det har omfattende utviklingsmessige og helsemessige konsekvenser. Norge har i samarbeid med mottakerlandene bidratt til energieffektivisering, bl.a. gjennom tilgang til moderne kokeovner. Energi-zing Development (EnDev) er et partnerskap mellom Nederland, Sveits, Tyskland og Norge. EnDev fremmer rentbrennende kokeovner og tilgang til elektrisitet bl.a. ved å støtte etablering av markeder for sollanterner og fremme energieffektiv energibruk. I 2022 sikret EnDev at 2,8 millioner mennesker fikk tilgang til strøm og rene kokeovner. I tillegg fikk 648 institusjoner og 8 100 små og mellomstore bedrifter tilgang til moderne energiløsninger. 69 pst. av finansieringen gikk til Afrika sør for Sahara. Tiltak som EnDev støtter bidro i 2022 til å redusere klimagassutslipp med 2,7 mill. tonn.

Norge støttet Clean Cooking Alliance (CCA), som setter rene kokeovner på dagsorden ved å samle myndigheter, bedrifter og sivilsamfunnsaktører. CCA støtter bedrifter, øker kunnskapsgrunnlaget og bidrar til å forbedre rammevilkår. I 2022 deltok over 2 500 deltakere på CCAs Clean Cooking Forum. CCA la grunnlaget for Spark+ Africa Fund, det første investeringsfondet rettet mot rene kokeovnløsninger. Fondet mobiliserte 54 mill. USD i 2022 og investerte i to bedrifter i

Kenya. CCAs eget bedriftsstøtteprogram har siden 2020 støttet 31 kokeovnsbedrifter.

Mellom 2018 og juni 2022 fikk 2,4 millioner mennesker i nødhjelpsområder tilgang til rene og bærekraftige energitjenester gjennom Flyktninghjelpens program NORCAP, støttet av Norge. Åtte humanitære organisasjoner er nå i bedre stand til å tilby energitjenester til flyktninger. I 2022 gjennomførte NORCAP 17 oppdrag relatert til ren energi til matlagingsformål.

Garantiseringen ble videreført i 2022. Verdensbankens Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) utstedte garantipoliser til to solkraftprosjekter i Afrika. Det ble inngått avtale med forsikringsselskapet mot politiske og kommersielle risikoer African Trade Insurance Agency om likviditetsgarantier.

Sammen med Sverige bidro Norge til at fondet Sunfunder Gigaton Empowerment Fund ble etablert i 2022. Sverige stiller statsgaranti for fondet. Norge bidro til å redusere kostnadene ved garantien slik at fondet kan mobilisere mer kapital for utlån til rene kokeovnsløsninger og desentraliserte solenergianlegg til husholdninger og bedrifter, inkludert landbruk. Bidraget gjør at Sunfunder også kan gå inn i mer krevende markeder, særlig i Afrika sør for Sahara.

Norsk støtte til Afrikabankens fond for bærekraftig energi (SEFA) bidro til 98 megawatt (MW) fornybar energi i 2022. Ett av prosjektene er det 16 MW store vannkraftverket Kikagati på grensen mellom *Tanzania* og *Uganda*. Kikagati er utviklet av egenkapitalfondet African Renewable Energy Fund der SEFA har investert med risikovillig egenkapital. I 2022 bidro SEFA til at nærmere 41 000 husholdninger fikk tilgang til elektrisitet og til at i underkant av 9 000 nye arbeidsplasser ble skapt i Afrika. Framdriften i flere av prosjektene som støttes har blitt påvirket negativt av krevende rammebetingelser. Tiltak SEFA støtter bidro til å redusere årlige klimagassutslipp med 617 000 tonn CO₂.

Norge støttet Verdensbankens program for støtte til styresett og kapasitetsbygging i energisektoren (ESMAP) i 2022. ESMAP fortsatte sin støtte til å utvikle vannkraftprosjekter og overføringsnett mellom afrikanske land, og la til rette for investeringer som fremmer tilgang til moderne kokeovner, elektrifisering og utfasing av kull. ESMAP bidrar over tid til å utløse 10,5 mrd. USD i investeringer og lån gjennom Verdensbanken som bidrar til 5 000 MW fornybar energiproduksjon og forventede samlede utslippsreduksjoner på 200 mill. tonn CO₂. Programmet hadde ved utgan-

gen av 2022 bidratt til å gi åtte millioner mennesker tilgang til strøm.

Norge støttet også klimainvesteringsfondet «Scaling up Renewable Energy Program in Low Income Countries (SREP)». Fondet fremmer investeringer som bidrar til økt fornybar produksjon og tilgang til energi i lavinntektsland. Det har tatt tid for fondet å levere resultater og ytre omstendigheter som krig, naturkatastrofer, pandemi og politiske uroligheter har redusert framdriften. Av fondets program i 27 land har flere i løpet av 2022 begynt å levere resultater. I *Nepal* finansierte SREP bygging av 11 MW solkraft, mens fondet i *Kenya* har lagt til rette for private investeringer i geotermisk energi, gjennom å kartlegge mulighetsrommet. Ett av prosjektene er det 35 MW store Menengai-prosjektet.

Beyond the Grid Fund for Africa (BGFA) ble etablert av svenske myndigheter i 2019 og fikk norsk støtte i 2022, med den grønne nordiske banken NEFCO som avtalepartner. BGFA øker tilgangen til fornybar energi gjennom resultatbasert finansieringsmekanismer slik at privat sektor kan tilby husholdninger rimelige og rene energiløsninger. BGFA subsidierer tilknytning/tilgang til isolerte strømmett og solcelleanlegg på en kostnadseffektiv måte. Privat sektor konkurrerer om subsidienivå («reverse auction») og betales for antall nye kunder. Dette reduserer prisen husholdningene må betale og bidrar dermed til å øke tilgangen til fornybar energi.

Med tilskuddsordningen for bedriftsstøtte delfinansierer Norge forundersøkelser og prosjektutvikling for fornybare energiprojekter. Dette reduserer investorers risiko i en tidlig prosjektfase og kan øke privat kapital i krevende markeder. Utfordrende lokale rammebetingelser knyttet til regulatoriske forhold, lisenser, landrettigheter, strømtariffer mv. medfører lange og kostnadsdrivende ledetider. I 2022 inngikk Norge avtaler om støtte på 260 mill. kroner til bedrifter som vil investere i fornybar energi i utviklingsland. Norsk støtte til selskapet Scatec gjennom tilskuddsordningen for bedriftsstøtte bidro i 2022 til byggestart av et 540 MW solkraftverk i *Sør-Afrika*. Batterilagring gjør at prosjektet også vil levere strøm døgnet rundt. Støtten bidro også til byggestart av et 150 MW stort solkraftverk i *Pakistan*. Støtte til forundersøkelser bidro til at selskapet Empower New Energy har utviklet en prosjektportefølje på totalt 5 MW gjennom små solkraftanlegg til bedrifter i *Egypt*, *Ghana*, *Marokko* og *Nigeria*. Flere av anleggene er allerede i drift.

Ikke all norsk støtte fører til investeringer. Selskapet PowerGen ferdigstilte i 2022 en forstudie om etablering av desentrale strømmnett i *Sør-Sudan*, men valgte likevel ikke å gå videre med planene grunnet krevende rammevilkår.

Norge støttet Det internasjonale energibyråets (IEA) rapport *Africa Energy Outlook 2022*. Rapporten analyserer energisituasjonen i Afrika sør for Sahara og mulighetene fornybar energi innebærer for kontinentet. Rapporten har fått nærmere 80 000 sidevisninger. Norge støttet også FNs arbeid med energi, særlig tiltak for å mobilisere til økt innsats for å nå bærekraftsmål 7 for energi, samt bidro til å styrke det internasjonale byrået for fornybar energi (IRENA) sitt arbeid med å fremme bruk av fornybar energi. Gjennom støtten til IRENA bidro Norge også til å øke energitilgangen i små øystater.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1 019,4 mill. kroner for 2024. Det er en økning på 202,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023. Av bevilgningen foreslås det en tapsavsetning på 375 mill. kroner i 2024 til ny statlig garantiordning for fornybar energi. Det flyttes til sammen 150 mill. kroner til posten for å delvis dekke dette, jf. omtale under kap. 162, post 70 *Bærekraftig jobbskaping, næringsutvikling og handel* og kap. 163 *Klima, miljø og hav*, post 70 *Miljø og klima* og 71 *Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling*. I tillegg vil subsidier til garantipremier dekkes av bevilgningen. Jf. forslag til romertallsvedtak XV foreslås det en garantiramme på 5 mrd. kroner for ordningen.

33,9 mill. kroner til programmet Energi for utvikling (Efu) flyttes fra kap. 161 *Utdanning, forskning og offentlige institusjoner*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*, jf. omtale under denne posten. Omprioritering til ny tapsavsetning kan påvirke iverksettelsen av Efu.

Det vises også til forslag til vedtak under romertall VI om tilsagnsfullmakter og romertall X om utbetaling av tilskudd.

Post 73 Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), kan overføres

Rapport 2022

Bevilgningen til IFC ble flyttet til kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*, post 70 *Verdensbanken* i 2023. Omtale av rapport for 2022 ligger under den posten.

Post 75 Norfund – risikokapital

Bevilgningen dekker risikokapital for den årlige tilførselen av investeringskapital til Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund). Denne utgjør 25 pst. av total kapitaltilførsel. Midler utover dette tilføres ordningen for prosjektutvikling og risikoavlastning (Frontier Facility), slik at Norfund skal kunne øke sine investeringer i de minst utviklede landene der kapitalmarkedene er umodne. For mål, prioriteringer og bevilgningsforslag for 2024, samt rapportering for 2022, vises det til samlet omtale under post 95 *Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland*.

Post 76 Norfund klimainvesteringsfond – risikokapital

Bevilgningen dekker risikokapital for Klimainvesteringsfondet som ble opprettet våren 2022. Denne utgjør 25 pst. av total kapitaltilførsel til Klimainvesteringsfondet.

For mål, prioriteringer, rapportering og bevilgningsforslag for 2024 vises det til omtale under post 96 *Norfund klimainvesteringsfond – kapitalinnskudd*.

Post 95 Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland

Bevilgningen dekker grunnfondskapital for den årlige tilførselen av ny investeringskapital til det ordinære mandatet til Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund). Norfund bidrar til utvikling av lønnsomme virksomheter innenfor sektorene fornybar energi, finans, grønn infrastruktur og vekstkraftige bedrifter. I tillegg til dette forvalter Norfund også Klimainvesteringsfondet, jf. omtale under post 76 og 96.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom, bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle og bærekraftsmål 9 – Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det er skapt bærekraftig økonomisk utvikling og anstendige arbeidsplasser i fattige land gjennom bevaring og utvikling av lønnsomme bedrifter.
- Det er investert i land med umodne kapitalmarkeder.

Prioriteringer 2024

Norfunds prioriteringer er langsiktige, utmeislet i fondsvedtektene og presisert i Norfunds strategi. Norfund skal prioritere Afrika sør for Sahara og de minst utviklede landene med investeringer som gir høy utviklingseffekt. Norfund investerer i henhold til sin strategi for perioden 2023–2026 innenfor de fire forretningsområdene fornybar energi, grønn infrastruktur, vekstkraftige virksomheter og finans.

Langtidseffektene av covid-19 og de globale konsekvensene av krigen i Ukraina bidrar til økt fattigdom drevet av inflasjon, vareknapphet og prisøkninger på korn, energi, gjødsel og andre viktige importvarer. Dette kan igjen forsterke betalingsbalanseproblemer for mange land, med negative konsekvenser for valutakurser og bedrifters tilgang til valuta. Samtidig øker behovene for investeringer i effektivisering av landbruksverdikjedene i mange land, ikke minst i Afrika sør for Sahara, en region som i utgangspunktet er en stor nettoimportør av mat.

I en tid med økte behov og lavere investeringer i lavinntektsland blir utviklingsfinansieringsinstitusjoner som Norfund desto viktigere. Mer usikkerhet i de globale markedene kan føre til at færre investorer er villige til å ta den ekstra risikoen som er assosiert med Norfunds markeder. Norfund skal virke motsyklisk ved å bidra med risikokapital som trekker andre investorer med seg.

Rapport 2022

Det er skapt økonomisk utvikling og bærekraftige arbeidsplasser i fattige land gjennom bevaring og utvikling av lønnsomme bedrifter

I 2022 leverte utviklingsmandatet (Norfunds portefølje utenom Klimainvesteringsfondet) en beregnet avkastning målt ved IRR (internrente) på 5,1 pst. målt i investeringsvaluta og 14,8 pst. målt i norske kroner. Siden oppstarten i 1997 har porteføljen hatt en IRR på 5,1 pst. målt i investeringsvaluta og 8,1 pst. målt i norske kroner. Porteføljen har en lønnsomhet som er i tråd med forventningene. Ved utgangen av 2022 var avtalefes-

tet portefølje på 29,5 mrd. kroner. Det er en økning på 2,6 mrd. kroner fra 2021.

Norfunds investeringer bidrar direkte til oppnåelse av FNs bærekraftsmål. Ved utgangen av 2022 var det totalt 514 000 personer som var sysselsatt i Norfunds porteføljeselskaper. 60 pst. av disse var i Afrika og 28 pst. var i de minst utviklede landene. Kvinner utgjorde 37 pst. av de sysselsatte og unge under 25 år utgjorde 18 pst. Netto ble det skapt 24 500 nye jobber i Norfunds porteføljeselskaper i løpet av 2022. Det tilsvarer en økning på 7 pst. sammenlignet med 2021, hvorav flesteparten var i Afrika. Skatter og avgifter betalt av porteføljeselskapene utgjorde 23,2 mrd. kroner, hvorav 17 mrd. kroner ble betalt i Afrika.

Norfund har som del av sin strategi for 2019–2022 satt ambisjoner for hvert investeringsområde som reflekterer utvikling i selskapene etter at Norfund ble investør (akkumulert organisk vekst) på sektorrelevante utviklingsparametere. *Ren energi* leverte over ambisjonene med tilgang til energi for 7,6 millioner nye husholdninger (mål for 2022: 1,5 millioner) og finansiering av ny kapasitet på 5,3 GW (mål for 2022: 5,0 GW). *Finansinstitusjoner* leverte også over ambisjonene med 32,1 millioner nye bankkunder (mål for 2022: 15 millioner) og en låneportefølje som økte med 195,9 mrd. kroner (mål for 2022: 130 mrd. kroner). For området vekstkraftige virksomheter var situasjonen mer krevende, særlig som følge av covid-19. Området leverte under ambisjonene med økte inntekter for porteføljeselskapene på 1,1 mrd. kroner (mål for 2022: 2 mrd. kroner) og skapte 32 300 nye jobber (mål for 2022: 50 000).

Alle tallene for utviklingseffekter er ikke attribuert, det vil si at de viser totaleffekten av Norfunds porteføljeselskaper og tar ikke hensyn til Norfunds eierandel.

Målet om at Norfunds investeringer i fornybar energi over tid bør utgjøre «om lag halvparten» av tilført kapital ble endret til «om lag 60 pst» ved en vedtektsendring i 2022. Resultatet for dette måltallet ble 64 pst. ved utgangen av 2022. Norfund, herunder Klimainvesteringsfondet, har også bidratt til at Norge har doblet klimafinansieringen fire år før planen, bl.a. ved å mobilisere 6,3 mrd. kroner i privat kapital i 2022. Se omtale på kap. 163.

Det er investert i land med umodne kapitalmarkeder

Norfund prioriterer investeringer i land med begrenset tilgang på kapital, og da særlig de minst utviklede land (MUL) og Afrika Sør for Sahara. Disse investeringene er hovedsakelig i egenkapi-

tal. Investeringer i MUL utgjorde 37 pst. av porteføljen ved utgangen av 2022, mens investeringer i Afrika sør for Sahara utgjorde 63 pst. av porteføljen. Egenkapitalinvesteringer utgjorde 74 pst. av porteføljen ved årsslutt.

Det er et sammensatt risikobilde som må tas hensyn til ved investeringer i disse markedene. I takt med organisasjonens vekst har Norfund opprettholdt et fokus på styrking av systemer og prosesser for risikostyring.

Korrigerings av IRR (internrente) for 2021

Norfund opplyste i 2023 Utenriksdepartementet om at det er funnet en feil i beregningen av avkastning i investeringsvaluta målt ved IRR i årsrapporten for 2021. I rapporten oppgis IRR for 2021 på porteføljenivå å være 1,5 pst., men det korrekte tallet er 4,8 pst. Likeledes er «IRR siden oppstart» oppgitt å være 4,9 pst., men det korrekte tallet er 5,1 pst. Feilen skyldes at verdivurderingen for et selskap innenfor investeringsområdet «finansinstitusjoner» ikke var ferdigstilt da beregningen ble gjennomført. Rettelsen er uten betydning for Norfunds resultatregnskap, og revidert regnskap er korrekt.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1 678,2 mill. kroner for 2024, fordelt med 438,3 mill. kroner på post 75 *Norfund – risikokapital* og 1 239,9 mill. kroner på post 95 *Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland*.

Post 96 Norfund klimainvesteringsfond – kapitalinnskudd

Bevilgningen dekker den årlige tilførselen av ny investeringskapital til Klimainvesteringsfondet, som ble opprettet i 2022 og forvaltes av Norfund. Klimainvesteringsfondet er et viktig bidrag til Norges forpliktelse etter Parisavtalen om å bidra, sammen med andre industriland, til å mobilisere 100 mrd. USD årlig til klimainvesteringer i utviklingsland.

Klimainvesteringsfondet skal bidra til å redusere eller unngå klimagassutslipp ved å finansiere utbygging av fornybar energi i utviklingsland som har store utslipp fra fossil kraftproduksjon, særlig kullkraft. Fondet skal utløse investeringer som ellers ikke ville blitt realisert og yte risikoavlastende kapital. Fondet benytter egnede finansielle virkemidler som egenkapital, lån og garantier mv. for å nå dette formålet. Investeringene foretas på

kommersielt grunnlag innenfor de rammer som følger av mandatet og instruksjonen for forvaltningen av fondet. I tillegg til bevilgningen over statsbudsjettet overfører Norfund om lag 1 mrd. kroner årlig til fondet fra sin overskuddskapital i perioden 2022–2026, til sammen 5 mrd. kroner i løpet av perioden.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, og bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeide for alle. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Klimagassutslipp fra energisektoren i utviklingsland er redusert eller unngått.
- Tilgangen til pålitelig, bærekraftig og moderne fornybar energi i utviklingsland til en overkommelig pris er økt.
- Økonomisk utvikling i fattige land er i enda større grad basert på fornybar energi.

Prioriteringer 2024

Investeringene gjøres i fornybar energi (f.eks. sol- og vindkraft), samt utvalgte tilknyttede teknologier som lagring og kraftoverføring. For å oppfylle fondets mandat utnytter Norfund viktige synergier med sitt ordinære utviklingsmandat, herunder den investerings- og markedskompetansen som Norfund over tid har opparbeidet innen fornybar energi. Med mandatet for Klimainvesteringsfondet vil Norfund øke sine fornybare energiinvesteringer i kull-intensive utviklingsland.

Rapport 2022

Klimainvesteringsfondet ble opprettet i 2022 ved endringer i Norfundloven, Norfunds vedtekter samt egen instruks gitt av Utenriksdepartementet. Ved utgangen av 2022 var total avtalefestet portefølje på 2,14 mrd. kroner.

Også for Klimainvesteringsfondet bidrar Norfunds investeringer direkte til FN's bærekraftsmål. I 2022 bidro Klimainvesteringsfondet til finansiering av 2,44 gigawatt (GW) fornybar energi og til unngåtte klimagassutslipp estimert til 6,2 mill. tonn CO₂-ekvivalenter. Dette er i tråd med målene for strategiperioden for fondet (2022–2026) om å finansiere 9 GW fornybar energi og unngå 14 mill.

tonn klimagassutslipp. Norfund, herunder Klimainvesteringsfondet, har også bidratt til at Norge har doblet klimafinansieringen fire år før planen, bl.a. ved å mobilisere 6,3 mrd. kroner i privat kapital i 2022. Se omtale på kap. 163. Da kun et begrenset antall selskaper i Klimainvesteringsfondets portefølje rapporterte data for 2022, er det ikke mulig å rapportere effekter på arbeidsplasser og skatt.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1 000 mill. kroner for 2024, fordelt med 250 mill. kroner på post 76 *Norfund klimainvesteringsfond – risikokapital* og 750 mill. kroner på post 96 *Norfund klimainvesteringsfond – kapitalinnskudd*.

Kap. 163 Klima, miljø og hav

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Miljø og klima, <i>kan overføres</i>	1 521 615	1 794 431	1 744 431
71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, <i>kan overføres</i>	163 808	223 667	282 100
	Sum kap. 163	1 685 423	2 018 098	2 026 531

Klimaendringene er en av de største truslene mot menneskeheten, med ødeleggende konsekvenser for mennesker, miljø og utvikling. Klimarelatert ekstremvær truer levebrødet til millioner av mennesker. Effektene av global oppvarming rammer gjennomgående de fattigste landene hardest. De har ikke tilstrekkelig ressurser til å møte de enorme utfordringene dette medfører uten betydelig styrket internasjonalt samarbeid. Tap av biologisk mangfold, forringede økosystemer og forurensing forverrer de negative følgene av klimaendringene ytterligere.

Norsk klimafinansiering til utviklingsland skal innrettes slik at den bidrar til at utviklingslandene når målene sine under Parisavtalen. Under klimaforhandlingene i Glasgow i 2021 annonserte Norge en dobling av klimafinansieringen til 14 mrd. kroner årlig senest i 2026, inkludert mobilisering av privat kapital. Innenfor dette målet skal støtten til klimatilpasning minst tredobles. Bevilgningene under dette kapitlet bidrar til å nå dette målet. I tillegg er det flere andre poster på bistandsbudsjettet som bidrar til det totale anslaget for norsk klimafinansiering, inkludert Klima- og skoginitiativet under Klima- og miljødepartementet. Norsk klimafinansiering i 2022 var på om lag 15,5 mrd. kroner. Det tas forbehold om at det kan forekomme oppdateringer/justeringer i tallene, som er beregninger. Norsk klimafinansiering til utviklingsland er sammensatt av offentlig klimafinansiering og privat klimafinansiering

mobilisert av offentlige midler. Den store økningen i klimafinansieringen i 2022 kommer i hovedsak av mobilisert privat kapital utløst av offentlige midler. Majoriteten ble mobilisert av Klimainvesteringsfondet, som Norfund forvalter. Det var også en økning i offentlig klimafinansiering. Klimafinansieringen beregnes etterskuddsvis, så derfor kan ikke totaltallet for norsk klimafinansiering leses direkte ut av forslaget til statsbudsjett. Tallene mobilisert gjennom privat kapital vil variere fra år til år. Derfor er det ingen garanti for at vi når måltallet på 14 mrd. kroner til neste år.

Klimaendringer, forurensing og overfiske har ført til et økende press på havmiljøet og marine ressurser over hele verden. I arbeidet for bærekraftige verdenshav vil regjeringen gjøre bruk av norsk kompetanse og ressurser, og slik bidra til gode løsninger som vektlegger miljøhensyn, aktivitet og arbeidsplasser. Dette gjøres bl.a. gjennom statsminister Støres lederskap av det internasjonale Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet).

Marin forsøpling er et av de raskest voksende miljøproblemene vi står overfor. Regjeringen vil fortsette å lede an i innsatsen for å stanse plastforurensing i havet, bl.a. gjennom forhandlingene om en rettslig bindende global avtale mot plastforurensing og marin forsøpling. Bistandsprogrammet mot marin forsøpling går ut 2024. Det prioriteres å styrke innsatsen mot privat sektor i programmet.

For å utløse mer kapital og trekke på den erfaringen og ekspertisen som privat sektor besitter, ønsker regjeringen å legge til rette for økt samarbeid med privat sektor på havområdet.

Post 70 Miljø og klima, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til klima- og miljøinnsatser. Dette inkluderer tiltak som bidrar til gjennomføring av Parisavtalen, bærekraftsmålene, internasjonale miljøavtaler og -prosesser, Det globale rammeverket for naturmangfold og Sendai-rammeverket for forebygging av klima- og naturkatastrofer.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, og bærekraftsmål 15 – Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Miljøet er bedre beskyttet.
- Utslippene av klimagasser er begrenset.
- Tilpasningen til konsekvensene av klimaendringer er forbedret.
- Motstandsdyktighet mot klimarelaterte naturkatastrofer er styrket.

Prioriteringer 2024

Norsk innsats skal hovedsakelig gå til finansiering av en klimarobust utvikling gjennom tiltak for klimatilpasning, forebygging av klimarelaterte katastrofer og utslippsreduksjoner i utviklingsland. Dette inkluderer støtte til å håndtere tap og skade som følger av klimaendringene. Bevilgningen skal bidra til å styrke innsatsen på klimatilpasning og forebygging i tråd med strategien *Klima, sult og sårbarhet (2021)*, jf. Glasgow-forpliktelsen om å minst tredoble støtten til klimatilpasning. Støtten til sentrale finansieringsmekanismer under de globale klima- og miljøavtalene vil videreføres. Tiltak under posten må også ses i sammenheng med oppfølgingen av strategien *Kraftsamling mot svolt – ein politikk for auka sjølvforsyning (2022)*, jf. omtale under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 71 Mat-sikkerhet, fisk og landbruk*. I tillegg vil regjeringen støtte internasjonalt miljøsamarbeid, inkludert

gjennomføring av internasjonale miljøavtaler og Det globale rammeverket for naturmangfold.

Høsten 2023 blir det inngått ny avtale om støtte til Det grønne klimafondet (GCF), for perioden 2024–2027. GCF er den viktigste finansieringsmekanismen under klimakonvensjonen og er hovedkanal for norsk multilateral klimafinansiering.

Rapport 2022

Styrket kapasitet hos utviklingslands myndigheter er sentralt for å lykkes med klima- og miljøforhandlinger. Sårbare øystater og de minst utviklede landenes mulighet til å delta i klima- og miljøforhandlinger ble styrket i 2022 gjennom et utvidet norsk samarbeid med FNs utviklingsprogram (UNDP) og videre samarbeid med NDC-Partnerskapet. Partnerskapet består av land og organisasjoner som samarbeider for å støtte utviklingsland i å gjennomføre sine klimamål. Det opplevde økende etterspørsel i 2022, men observerte at medlemsorganisasjonene i mindre grad har kapasitet til å møte utviklingslandenes behov.

Miljøet er bedre beskyttet

Den globale miljøfasiliteten (GEF) mottok 195 mill. kroner fra Norge i 2022. De første prosjektene på nærmere 65 mill. USD for den nye fireårsperioden 2022–2026 ble godkjent. Prosjektene fikk i tillegg midler fra andre kilder på 285 mill. USD, inkludert 35 mill. USD fra privat sektor. Prosjektene skal bl.a. forbedre forvaltningen av 10 millioner hektar marine områder med sikte på å redusere CO₂-utslipp med 5,3 tonn og plastavfall med 15 000 metriske tonn i perioden 2022–2026. Rapporteringen fra perioden 2021 til 2022 viser at afrikanske matsystemer er blitt mer robuste bl.a. ved at 42 000 jordbrukere i *Ghana* har gått over til mer bærekraftige produksjonsmetoder.

Norge inngikk en ny programsamarbeidsavtale med FNs miljøprogram (UNEP) for å støtte deres normative og operative arbeid for å løse de tre store globale miljøkrisene: tap av natur, klimaendringer og forurensing. UNEP spiller en viktig rolle som pådriver i oppfølgingen av en rekke viktige miljøresolusjoner og avtaler som ble vedtatt i 2022, inkludert vedtaket om å starte forhandlinger om en internasjonal avtale for å stoppe plastforurensing. UNEP bistod også en rekke land med å sette standarder for bl.a. å sikre renere luft, hindre antibiotikaresistens og redusere farlig forurensing.

Norge støttet UNDPs program «Equator Initiative», som arbeider med å anerkjenne urfolk og lokalsamfunn og oppskalere lokale bærekraftige løsninger for mennesker, natur og klima. Dette gjøres bl.a. gjennom utdeling av en global pris, Equator Prize. Prisvinnere i 2022 viste hvordan innovative, naturbaserte løsninger kan sette lokalsamfunn i stand til å nå sine egne lokale utviklingsmål.

Det ble også gitt støtte til UNDPs program «Biodiversity Finance Initiative». Det er en sentral aktør for gjennomføringen av Det nye globale rammeverket for naturmangfold gjennom sitt arbeid med analyse, design og implementering av finansplaner som fremmer biodiversitet og naturmangfold. Ett eksempel er å utvikle effektive og levedyktige forsikringsordninger. I *Bhutan* jobber man for å redusere de negative konsekvensene av økonomiske tap på grunn av konflikt mellom mennesker og dyr.

Utslipp av klimagasser er begrenset

Det grønne klimafondet (GCF) under FN er hovedkanal for norsk multilateral klimafinansiering, med samlet bidrag til GCF for 2020-2023 på 3,2 mrd. kroner. I 2022 godkjente fondet 19 nye prosjekter og programmer til en samlet sum på 1,4 mrd. USD. Eksempler på godkjente prosjekter er naturbaserte løsninger for Galapagos-øyene, elektrifisering av transport i India, finansiering av oppstartsselskaper i Latin-Amerika, et større garantiprogram for fornybar energi med fokus på Afrika og et program for utbygging av vanninfrastruktur gjennom privat sektor. I perioden 2015-2022 har fondet gitt tilsagn om støtte på til sammen 11,2 mrd. USD til 209 prosjekter i 128 land. Samlet vil disse over tid bidra til å redusere klimagassutslipp med om lag to gigatonn CO₂-ekvivalenter. Om lag 666 millioner mennesker blir beskyttet gjennom klimatilpasningstiltak. Den nåværende GCF-porteføljen er fordelt med 49 pst. til klimatilpasning og 51 pst. til utslippsreduksjoner. Gjennom sin styreplass i GCF arbeider Norge bl.a. for ytterligere effektivisering av fondet og fortsatt styrket satsing på klimatilpasning.

Det multilaterale fondet for implementering av Montrealprotokollen jobber med utfasing av ozonødeleggende stoffer og har begynt å forbedre nedfasingen av de sterke klimagassene hydrofluorkarboner (HFK) i utviklingsland. Fondet har støttet utviklingsland med kapasitet og finansiering til å fase ut de ozonødeleggende gassene, og dette har også bidratt til redusert oppvarming fordi disse gassene også er sterke klimagas-

ser. Styringskomiteen for fondet godkjente i 2022 finansiering av prosjekter for ca. 101 mill. USD. Fremover vil prosjektene støtte opp om utviklingslandenes arbeid for å overholde sine forpliktelser til å redusere bruk og produksjon av HFK.

Tilpasningen til konsekvensene av klimaendringer er forbedret og motstandsdyktighet mot klimarelaterte naturkatastrofer er styrket

Norsk støtte til Tilpasningsfondet bidro til en rekke prosjekter som samlet ga ca. 28 000 personer opplæring i hvordan de kan tilpasse seg klimaendringer og forebygge klimarelaterte katastrofer. I *Elfenbenskysten* fikk f.eks. bønder data, informasjon og kunnskap slik at de kan velge riktige tilpasningstiltak i sin produksjon av ris, kassava og kakao.

En ny flerårig avtale med FNs kontor for katastrofeforebygging (UNDRR) styrket norsk innsats innen katastrofeforebygging. UNDRR arbeider for å styrke motstandskraft mot katastrofer på lokalt, nasjonalt, regionalt og globalt nivå. 75 land fikk i 2022 støtte til å samle data om nasjonal risiko og fikk utarbeidet nasjonale risikorapporter som grunnlag for videre politikkutvikling. På *Fiji* støttet UNDRR regjeringen i å utarbeide planer for å flytte samfunn som må skifte bosted f.eks. på grunn av stigende havnivå. På *Madagaskar* fikk regjeringen støtte til å rulle ut et nasjonalt rammeverk og handlingsplan for katastrofereduksjon. Det ble også gitt støtte til å samle, analysere og bruke data for å begrense risiko, f.eks. ved renovering av bygninger eller ved nybygg.

Norge bidrar også til Verdensbankens fasilitet for katastrofeforebygging og gjenoppbygging (GFDRR). 117 tiltak i 47 land ble støttet i 2022, med Afrika sør for Sahara som største mottakerområde. I *Mosambik* har GFDRR fokusert på skjæringspunktet mellom naturkatastrofer og konflikter som del av en helhetlig katastroferisikovurdering. Dette har skjedd gjennom et samarbeid med internt fordrevne personer som har måttet flykte fra sine hjem pga. både politisk uro og ekstremvær. På *Saint Vincent og Grenadinene*, *Solomonøyene* og *Vanuatu* bidro GFDRR til å styrke klimarobust infrastruktur ved å vurdere styringssystemene for forvaltningen av veier og broer. Vurderingene analyserte klima- og katastroferisiko og identifiserte muligheter for å forbedre systemene. På *Øst-Timor* har GFDRR i 2022 styrket regjeringens finansielle evne til å håndtere katastrofer og klimasjokk.

Norsk støtte til FNs satellittsenter (UNOSAT) fokuserte i 2022 på å kartlegge behovene til partnerlandene i Asia, Afrika og Stillehavet i deres arbeid med å forebygge naturkatastrofer og arbeid for klimatilpasning. Målet er å tilpasse opplæring og produkter basert på satellittdata til hvert enkelt land.

I 2022 ble det opprettet et nytt fond for innovativ finansiering av landbaserte værobservasjoner i de fattigste landene og små øystater, «Systemic Observation Finance Facility». Formålet er å bidra til bedre dekning i værobservasjoner. Pålitelige værdata er en forutsetning for å kunne varsle om ekstremvær og forebygge tap og skade. Norge var blant de første giverne til fondet med et bidrag på 25 mill. kroner.

Flyktninghjelpens beredskapsstyrker (NORCAP) sendte i 2022 ut 23 eksperter på 25 oppdrag for å bygge kapasitet innen klimatenester og forbedret vær- og klimainformasjon. Det ble gitt støtte til meteorologiske og hydrologiske institutter i *Burkina Faso, Niger, Senegal* og *Sudan*. NORCAP videreførte støtten til de to regionale vær- og klimasentrene i Afrika.

Norge arbeidet gjennom Meteorologisk institutt med å gjøre data og programvare mer tilgjengelig for nasjonale værvarslingssystemer og -tjenester i flere land. Dette bidro til å øke kvaliteten på værvarsler i utviklingsland. Meteorologisk institutt har bl.a. bidratt med kapasitetsbygging knyttet til vær og klimatenester hos de meteorologiske institusjonene i *Bangladesh* og *Vietnam*. I perioden 2019-2022 gjennomførte Meteorologisk institutt et pilotprosjekt i *Etiopia* og *Malawi* for å se på muligheten for å utvikle vær- og klimainformasjon som digitale fellesgoder, med utgangspunkt i Norges åpne dataprogrammer og datasettet bak yr.no.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1 744,4 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 50 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2023 som skyldes at midlene flyttes til kap. 162, post 72 *Fornybar energi* for å dekke tapsavsetning for ny statlig garantiordning, jf. omtale under post 72. Det foreslås en ny tilsagnsfullmakt på inntil 3 200 mill. kroner for Norge deltakelse i den andre kapitalpåfyllingen til Det grønne klimafondet (GCF) for perioden 2024-2027, jf. romertall VI, punkt 11. Det vises også til romertall X om utbetaling av tilskudd, og romertall XII om kapitalpåfylling i Den globale miljøfasiliteten (GEF).

Post 71 Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak for å fremme bærekraftige verdenshav, styrke innsatsen mot internasjonal fiskerikriminalitet, fremme grønn skipsfart og innsatsen for å forhindre og redusere marin forsøpling. Tiltak over posten skal fremme en kunnskapsbasert havforvaltning og styrke sammenhengen mellom bærekraftig bruk og beskyttelse av havet. Posten dekker også deler av det norske bidraget til det internasjonale Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet). Havinnsatsen støtter opp om en rekke av bærekraftsmålene og finansieres over flere poster under bistandsbudsjettet, bl.a. kap. 159 *Regionbevilgninger*.

Finansieringen av kunnskapsprogrammet Hav for utvikling foreslås flyttet hit fra kap. 161 *Utdanning, forskning og offentlige institusjoner*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*. Utveksling av kompetanse og erfaring mellom offentlige institusjoner i partnerland og Norge er kjernen i det faglige samarbeidet. Det vises til omtale av Kunnskapsbanken i programkategori 03.10. Også multilaterale institusjoner og sivilt samfunn spiller viktige roller i det faglige samarbeidet.

Mål 2024

Bevilgningen skal særlig støtte opp under bærekraftsmål 14 – Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling. Arbeidet med å sikre bærekraftige hav støtter også opp under en rekke av bærekraftsmålene.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- Havets ressurser er bærekraftig forvaltet og marine økosystemer er beskyttet.
  - Marin forsøpling i utviklingsland er redusert.
  - Havrelaterte tiltak har bidratt til reduserte klimagassutslipp.
  - Offentlig forvaltning innenfor relevante sektorer i samarbeidsland er styrket.

Prioriteringer 2024

Regjeringen vil sørge for at Norge leder an i det internasjonale klimaarbeidet på områder hvor vi har fortrinn og kan bidra til aktivitet og arbeidsplasser, som i innsatsen for bærekraftige verdenshav. Regjeringen vil fortsatt prioritere støtte til utviklingen av en bærekraftig havøkonomi i utviklingsland og videreføre arbeidet i Havpanelet.

Regjeringen vil fortsette støtten til kunnskapsprogrammet Hav for utvikling (Hfu). Det skal vurderes å utvide programmet med ytterligere samarbeidsland. Ghana og Kenya er to potensielt nye Hfu-land. Institusjonssamarbeidene med *Indonesia* og *Mosambik* vil videreutvikles. Hfu er et sentralt bidrag til oppfølging av hovedanbefalingen fra Havpanelet om å utvikle bærekraftige havforvaltningsplaner for nasjonale farvann innen 2025 for panelandene og innen 2030 for øvrige kyststater.

Bistandsprogrammet mot marin forsøpling gjennomføres i perioden 2019–2024. Programmet arbeider for å styrke globale forpliktelser og nasjonale og regionale virkemidler, for å forhindre marin forsøpling og mikroplast i havet. Støtte til bedre avfallshåndtering og opprydning av plastavfall i samarbeidsland er sentralt i programmet. Programmet arbeider for å involvere privat sektor sterkere i innsatsen.

Innsats for reduserte klimautslipp fra havsektorer, herunder utvikling av grønn skipsfart i utviklingsland, vil videreføres. Arbeidet mot internasjonal fiskerikriminalitet, bl.a. gjennom Blue Justice-initiativet som forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet, videreføres. Initiativet bidrar til å redusere omfanget av grenseoverskridende organisert kriminalitet og ulovlig handel i fiskerisektoren, bl.a. ved å styrke myndigheters evne til å bekjempe organisert kriminalitet i fiskerisektoren.

Regjeringen vil fortsatt legge til rette for styrket samarbeid med privat sektor ved å åpne for risikoreduserende tiltak som skal bidra til å utløse privat kapital for bærekraftsmålene og bidra til bedre resultater. I tillegg er næringsutvikling og jobbskaping et hensyn på tvers av posten. Entreprenørskap og innovasjon er spesielt relevante tematikker.

Rapport 2022

Havets ressurser er bærekraftig forvaltet og marine økosystemer er beskyttet

Til FNs havkonferanse i Lisboa i 2022 mottok unge delegater fra utviklingsland reisestøtte fra Norge for å delta på arrangementet Youth and Innovation Forum, i regi av FNs Global Compact, Sustainable Ocean Alliance og andre partnere. Arrangementet samlet 122 delegater fra 51 land for å diskutere utfordringer rundt bærekraftig sjømat, avkarbonisering av skipsfart, energi fra havet, havdata og kunnskap om plastavfall.

I 2022 sluttet en rekke nye land seg til København-erklæringen som er utgangspunktet for Blue Justice-initiativet. Prosjektene under Blue Justice-

initiativet har bidratt til styrket kompetanse og kapasitet i utviklingsland til å adressere fiskerikriminalitet. Den digitale samhandlingsplattformen Blue Justice Community registrerte en stor økning i antall registrerte brukere i løpet av 2022 med godt over 100 brukere. Blue Justice Tracking Center i Vardø samhandlet med en rekke av landene under Blue Justice-initiativet. Senteret produserte i 2022 267 rapporter som ble delt med land tilknyttet initiativet.

Marin forsøpling og annen marin forurensing i utviklingsland er redusert

FNs miljøforsamling (UNEA) vedtok i mars 2022 å starte forhandlinger om en global avtale mot plastforurensing. Dette var en viktig milepæl for arbeidet med å løfte bevisstheten og bygge kunnskap om problematikken rundt marin forsøpling og plastforurensing. Norske samarbeidspartnere i bistandsprogrammet mot marin forsøpling, bl.a. Verdens naturfond (WWF), New York University, Tearfund, Verdens naturvernunion (IUCN) og GRID-Arendal spilte en viktig rolle i å komme fram til enighet om dette vedtaket gjennom sine respektive prosjekter.

I 2022 har bistandsprogrammet bidratt til å forebygge og kraftig redusere omfanget av marin forsøpling fra store kilder i utviklingsland, i tråd med målsettingen for programmet. Innsatsen har hovedsakelig vært rettet mot avfallshåndtering og opprydding av plastavfall. Programmet gjør Norge til en av de største giverne på området. Dette styrker norsk posisjon i forhandlingene om en global avtale mot plastforurensing og marin forsøpling.

I 2022 styrket bistandsprogrammet innsatsen ytterligere, deriblant med to nye sivilsamfunnsprosjekter med formål å styrke kapasitet hos delegater fra utviklingsland for å kunne delta mer aktivt i forhandlingene. Ett prosjekt er ledet av Norsk institutt for vannforskning (NIVA) som samarbeider med Center for International Law, Environmental Investigation Agency og Center for Environmental Justice and Development, mens ett er ledet av IUCN, i samarbeid med GRID-Arendal. Bistandsprogrammet støttet FNs miljøprogram (UNEP) plastsekretariat med gjennomføringen av første forhandlingsmøte om den internasjonale avtalen.

Flere prosjekter mottok støtte for å bygge kunnskap og kapasitet blant lokale myndigheter og næringsliv om forbedret avfallshåndtering i Sørøst-Asia. Avfall Norge og lokale partnere ferdigstilte en regional handlingsplan for avfallshånd-

tering i Banyuwangi-regionen i *Indonesia*. Grunnlagsstudien viste at mindre enn en tredjedel av landsbyene hadde formelle avfallshåndterings-system og at bare 22 pst. av avfallet ble samlet inn. Nå foreligger planer for avfallshåndteringen lokalt og flere lokale initiativ er igangsatt.

Gjennom Plastic Smart Cities-programmet arbeidet WWF med lokale bymyndigheter og næringsliv for å forbedre avfallshåndtering i 27 byer i Asia. I Makassar i *Indonesia*, støttet WWF ordføreren og lokale myndigheter i å forbedre byens handlingsplan for plastforurensning og gjennomførte en rekke pilotaktiviteter for å redusere tilførselen av plast til naturen.

I *Vietnam* gjennomførte SINTEF et pilotprosjekt for bruk av ikke-resirkulerbart avfall som brensel i sementproduksjon i stedet for kull. Denne løsningen gir økt lokal kapasitet for håndtering av avfall uten å øke utslipp av farlige stoffer.

Bistandsprogrammet støttet også utviklingsland i å iverksette og håndheve internasjonalt regelverk på området gjennom GloLitter-programmet som er drevet av Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen (IMO) og FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO). I 2022 lanserte *Costa Rica*, *Indonesia*, *Kenya* og *Nigeria* sine handlingsplaner mot sjøbaserte kilder til marin forsøpling med støtte av GloLitter. Planene vil være viktige for å bekjempe marin forsøpling fra fiskerisektoren og maritim sektor.

Fra og med 2022 ble bistandsprogrammet også finansiert over de ulike postene på regionbevilgningen.

Havrelaterte tiltak har bidratt til reduserte klimagassutslipp

Norge støtter bl.a. prosjektet GreenVoyage2050, som gjennomføres i samarbeid med IMO. Arbeidet består bl.a. av å bistå 12 utviklingsland innen kapasitetsbygging, utvikling av nasjonale handlingsplaner, og utarbeidelse av pilotprosjekter for lav- og nullutslipps skipsfart. Prosjektet har i 2022 sørget for utarbeidelse av nødvendig lovgivning i *Belize* og *Kenya* slik at de kan bli part til IMOs juridiske rammeverk for klimakrav til skipsfarten. Eksempler på prosjektets bidrag i 2022 er utarbeidelse av pilotprosjektet for lav- og nullutslippsskip i India, sertifisering av bærekraftig biodrivstoff til bruk i skipsfarten i *Sør-Afrika* og tiltak for utslippsreduksjon for slepebåter i *Malaysia*. Prosjektet har også utarbeidet et kursprogram for sjøfolk i utviklingsland slik at de har kunnskap om tiltak for utslippsreduksjon, og dette e-baserte kursprogrammet har hatt 20 000 deltakere.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 282,1 mill. kroner for 2024. Det er en økning på 58,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023 fordi programmet Hav for utvikling flyttes hit fra kap. 161 *Utdanning, forskning og offentlige institusjoner*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*. 10 mill. kroner flyttes fra posten til kap. 162, post 72 *Fornybar energi* for å dekke tapsavsetning for ny statlig garantiordning, jf. omtale under post 72. Det vises for øvrig til romertall X om utbetaling av tilskudd.

Kap. 164 Likestilling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Likestilling, <i>kan overføres</i>	183 844	203 319	203 319
71	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>	100 300	100 300	100 300
72	FNs befolkningsfond (UNFPA)	589 600	589 600	589 600
	Sum kap. 164	873 744	893 219	893 219

Verden ligger ikke an til å nå bærekraftsmål 5 om likestilling. Kvinner har ikke samme mulighet som menn til å ta utdanning, delta i det formelle

arbeidsmarkedet eller være politisk aktive. Kjønnbasert vold øker, og fortsatt utsettes én av fem unge jenter i verden for barneekteskap.

Covid-19, klimaendringer og konflikter forsterker på hver sine måter ulikheter mellom kjønnene.

Den nye handlingsplanen for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling i utenriks- og utviklingspolitikken, *En rettferdig verden er en likestilt verden: Handlingsplan for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling i Norges utenriks- og utviklingspolitikk (2023–2030)*, slår fast at Norge skal være en pådriver for jenters og kvinners rettigheter i utviklingssamarbeidet. Alle skal beskyttes mot kjønnsbasert vold, ha mulighet til å delta i arbeidslivet og ha innflytelse på samfunns- og demokratiutviklingen. Regjeringen vil styrke kvinners rett til å bestemme over egen kropp, og vil stå ved internasjonale forpliktelser om støtte til arbeidet for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) og skadelige skikker. Kvinners rett til å bestemme over egen kropp er et av regjeringens seks satsingsområder i utviklingspolitikken.

Grunnlaget for arbeidet med likestilling er forpliktelsene nedfelt i FNs kvinnekonvensjon, handlingsplanene fra FNs kvinnekonferanse i Beijing (1995) og befolkningskonferansen i Kairo (1994), sikkerhetsrådsresolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet og bærekraftsmålene.

Post 70 Likestilling, kan overføres

Bevilgingen dekker målrettede tiltak for å fremme jenters og kvinners rettigheter, deltakelse og posisjon i samfunnet. Aktører som støttes over denne posten er lokale, norske og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner, nasjonale myndigheter og multilaterale organisasjoner.

Mål 2024

Bevilgningen skal bidra til å gjennomføre handlingsplanen for kjønnslikestilling i utenriks- og utviklingspolitikken og særlig støtte bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivå.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Alle har rett og mulighet til å bestemme over egen kropp.
- Alle skal kunne leve sine liv uten vold og skadelige skikker.
- Alle har like økonomiske rettigheter og muligheter til å delta i arbeidslivet.

- Alle har like politiske rettigheter og muligheter til å delta i det offentlige liv.

Prioriteringer 2024

Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) er avgjørende for å realisere kvinners rettigheter og for å nå bærekraftsmålene, og innsatsen på dette området vil fortsatt prioriteres. Videre vil kjønnsbasert vold, inkludert skadelige skikker, bli prioritert. Bevilgningen skal også bidra til å fremme kvinners politiske og økonomiske deltakelse og rettigheter. Lokalt ledet utvikling skal vektlegges. I tillegg kan det gis støtte til tiltak for å styrke integrering av kjønnsperspektivet i sentrale utviklingsinnsatser, inkludert klimatilstand.

Rapport 2022

Jenter og kvinners tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er styrket

Norge har styrket tilgangen til jenters og kvinners rett til å bestemme over egen kropp gjennom støtte til internasjonale og nasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner, UNFPA, samt fond.

Sivilsamfunnsorganisasjoner bidro til kapasitetsbygging i helsevesenet og at tilbudet av seksuelle og reproduktive helsetjenester tilpasset ungdom økte. Deres pådriverarbeid førte til positive endringer av lover og policy innen abort, SRHR og kvinners rettigheter. International Planned Parenthood Federation med flere var sentrale i mobiliseringen for styrking av abortrettigheter i Colombia. Gjennom Safe Abortion Action Fund, som jobber dedikert med retten til abort lokalt, ble kvinneaktivister i Malawi mobilisert til å følge opp unge jenter slik at de fikk livreddende helse-tjenester etter utrygge aborter. Støtte til organisasjonen Ipas, som arbeider globalt med SRHR, bidro til omkring 77 politiske endringer i 15 land, en økning på 43 pst. sammenlignet med året før. Benin legaliserte abort i første trimester, slik at landet nå har en av de mest liberale abortlovene i Afrika. Ipas støttet helsemyndighetene i landet med å utføre en undersøkelse som avdekket store behov for moderne prevensjon og trygge aborttjenester blant befolkningen. Funnene fra undersøkelsen viste de helsemessige konsekvensene av utrygge aborter og ble benyttet som grunnlag for påvirkningsarbeid som førte til lovendringen.

Seksualitetsundervisning i og utenfor skolen er viktig for unges kunnskap om SRHR, mangfold og likestilling. UNFPAs program for seksualitetsundervisning for unge utenfor skolen bidro til å

lære opp veiledere. Programmet har en forskningskomponent i samarbeid med Verdens helseorganisasjon (WHO), som dokumenterte at kunnskap, formidlingsevne, trygghet og respekt er viktig i rollen som veileder og lærer, for at seksualitetsundervisning skal ha effekt. Programmet har bidratt til at om lag 100 000 unge flyktninger fra Ukraina har deltatt i seksualitetsundervisning i Moldova.

UNFPA leder i samarbeid med FNs organisasjon for undervisning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO) det globale partnerskapsforumet innen seksualitetsundervisning. Forumet samler land, FN og sivilt samfunn til koordinert pådriverinnsats for å fremme seksualitetsundervisning. I 2022 organiserte forumet høynivåmøter blant annet under FNs generalforsamling. De mobiliserte mot angrep mot seksualitetsundervisning på landnivå. Kunnskapsdeling og arbeid med å styrke ungdoms lederskap innen seksualitetsundervisning var også viktige deler av arbeidet i 2022.

SRHR-innsats ble også finansiert under andre poster, se omtale under kap. 160 *Helse*, post 70 *Helse*, kap. 161 *Utdanning, forskning og offentlige institusjoner*, post 70 *Utdanning*, og kap. 170 *Sivilt samfunn*, post 70 *Sivilt samfunn*. SRHR-innsats er videre finansiert over kap. 159 *Regionbevilgninger*.

Jenter og kvinners rettigheter, deltagelse og posisjon i samfunnet er styrket

Støtte til Pastoral Women's Council i Tanzania bidro til styrking av kvinners politiske og økonomiske rettigheter ved at 202 kvinnegrupper fikk tilgang til mikrokredittjenester og at 177 kvinner vant politiske tillitsverv på landsby- og distriktnivå. I Somalia bidro ukentlige radioprogram via BBC Media Action til å styrke kvinners tilgang til økonomiske deltagelse gjennom økt tilgang til informasjon og opplæring. Programmene nådde ut til 1,7 millioner lyttere, og bidro blant annet til økt støtte om kvinnelig entreprenørskap fra menn.

Vold mot kvinner og jenter, inkludert skadelige skikker, er redusert

FNs fellesprogrammer mot kjønnslemlestelse og barneekteskap var sentrale i arbeidet mot skadelige skikker. Norsk støtte bidro til at 14 av 17 land i fellesprogrammet nå har lover som forbyr kjønnslemlestelse og tilhørende nasjonale handlingsplaner, som enten er igangsatt eller under

utvikling. I programlandene Egypt, Kenya og Mauritania ble det rapportert om nedgang i antall tilfeller i 2022.

Fellesprogrammet engasjerte 6,3 millioner unge jenter gjennom kurs i livsmestring og helhetlig seksualitetsundervisning. Det ble gitt støtte til 94 juridiske instrumenter utarbeidet på nasjonalt og regionalt nivå, hvor av 28 ble vedtatt, blant annet i Zambia, som vedtok en ny barnelov som forbyr både barneekteskap og kjønnslemlestelse.

Gjennom FNs fond for å bekjempe vold mot kvinner har Norge bidratt til å støtte 186 kvinneledete, lokale sivilsamfunnsorganisasjoner i 70 land. 430 000 kvinner og jenter fikk tilgang til tjenester. I tillegg har organisasjonene jobbet med å styrke lovgivning og å utvikle handlingsplaner. Over 81 000 overlevende etter vold – inkludert jenter og kvinner blant urfolk, flyktninger og internt fordrevne, de med funksjonsnedsettelse, de som lever med hiv/aids, og de laveste inntektsgruppene – har mottatt tjenester.

Gjennomføringen av kvinner, fred og sikkerhetsforpliktelser er styrket

Støtte til arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet ble i all hovedsak dekket over kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 70 *Fred og forsoning*, kap. 152 *Menneskerettigheter*, post 70 *Menneskerettigheter*, og kap. 159 *Regionbevilgninger*, og resultater omtales derfor der.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 203,3 mill. kroner for 2024.

Post 71 FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), kan overføres

Bevilgningen dekker den norske kjernestøtten til FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women). UN Women har en sentral rolle i å gjennomføre bærekraftsmål 5 om å oppnå likestilling mellom kjønnene og styrke jenters og kvinners stilling. Gjennom sitt tredelte mandat arbeider organisasjonen med normutvikling, koordinerende og operasjonelt med likestillings-spørsmål overfor resten av FN-systemet og i FNs medlemsland. UN Women er sekretariat for FNs kvinnekommisjon og ledende for FNs arbeid med kvinner, fred og sikkerhet.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling. Bevilgningen skal bidra til at UN Women når sine strategiske mål for perioden 2022–2025, herunder:

- Styresett og offentlig deltakelse: Kvinner og jenter deltar likt og fullt ut i ledelse og avgjørelser, og drar nytte av kjønns sensitivt styresett.
- Økonomisk myndiggjøring og motstandsdyktighet: Kvinner har sikker inntekt, anstendig arbeid og økonomisk uavhengighet.
- Slutt på vold mot kvinner: Alle kvinner og jenter lever et liv fritt fra alle former for vold.
- Fred, sikkerhet, humanitær innsats og naturkatastroferisiko: Kvinner og jenter skal bidra til, og ha større innvirkning på, å skape bærekraftig fred og motstandsdyktighet. De skal ha likt utbytte fra forebygging av naturkatastrofer og konflikt, og få likt utbytte av humanitær innsats.

Prioriteringer 2024

Regjeringen vil bidra til at UN Women fortsetter å være den ledende globale aktøren for arbeidet med kvinners rettigheter og likestilling. Sentralt i arbeidet er støtte til å gjennomføre statenes likestillingsforpliktelser på landnivå og koordinering av FN-systemets innsats for kvinners rettigheter og likestilling. Norge vil også bidra til at UN Women følger opp prinsippet om at ingen skal utelates, og at de mest sårbare og marginaliserte kvinnene og jentene skal prioriteres.

Rapport 2022

Kjernestøtten til UN Women bidro til å holde kjønnslikestilling på agendaen internasjonalt og nasjonalt i 100 land. Samarbeidet med FNs utviklingsprogram (UNDP) om utvikling og bruk av en markør for likestillingstiltak i FNs generalsekretærs respons- og gjenoppbyggingsfond etter covid-19 har vært viktig for å styrke FNs samlede arbeid med kjønnslikestilling.

I 41 land samarbeidet UN Women med 868 partnere for å bekjempe kjønnsbasert vold. Over 2,8 millioner kvinner fikk tilgang til informasjon, tjenester og ressurser. 38 land vedtok ny eller styrket lovgivning mot kjønnsbasert vold, inkludert skadelige sosiale kjønnsnormer. 156 lover, policy, og planer med kjønnslikestilling som fokus ble justert eller vedtatt i 41 land.

44 land fikk bedre lovgivende, regulerende og politiske rammeverk for kvinners økonomiske deltakelse. 15 nasjonale sosiale sikkerhetsnett som inkluderer kjønnslikestilling, ble utviklet mens tilgang til omsorgstjenester og kvinners gjeninntreden i betalt arbeid økte. Mer enn 1 000 aktører som myndigheter, selskaper og internasjonale organisasjoner utviklet og gjennomførte tiltak for økt handel med kvinneledede bedrifter. 64 land har forbedret likestilling innen lover, planer og policy med fokus på skatt.

Over 100 land har nå handlingsplaner for kvinner, fred og sikkerhet. Andelen FN-ledede fredsprosesser med kvinner i meklingssteam og fredsavtaler med paragrafer for kjønnslikestilling har økt. UN Women ble fast medlem av Interagency Standing Committee (IASC) og bisto totalt 61 land med å styrke jenters og kvinners motstandskraft mot kriser og katastrofer.

Flere land har utviklet planer og strategier med et kjønns perspektiv for forebygging av kriser. Over 800 000 kvinner og jenter reduserte bruk av negative overlevelsesstrategier, blant annet gjennom økt tilgang til tjenester og informasjon. 1330 kvinneorganisasjoner mottok støtte for å delta i humanitært koordineringsarbeid og responsmekanismer.

I tillegg til kjernestøtte over denne bevilgningen gir Norge tematisk og geografisk støtte til UN Womens prioriterte områder over andre bevilgninger.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 100,3 mill. kroner for 2024.

Post 72 FNs befolkningsfond (UNFPA)

Bevilgningen dekker kjernestøtte til FNs befolkningsfond (UNFPA). Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) utgjør kjernen av UNFPAs mandat. Organisasjonens arbeid er viktig for at jenter og kvinner skal få fullverdige liv. Dette omfatter helsetilbud i forbindelse med svangerskap og fødsel, familieplanlegging, seksualitetsundervisning, innsats mot seksuell og kjønnsbasert vold, inkludert kjønnslemlestelse og barne- og tvangsekteskap. UNFPAs arbeid, normative rolle og rettighetsbaserte tilnærming er kontroversielt i mange land og møter derfor mye motstand. Bevilgningen bidrar til å oppfylle Norges forpliktelse til SRHR på 10,4 mrd. kroner til SRHR i perioden 2020–2025. Dette inkluderer 760 mill. kroner til kampen mot skadelige skikker for perioden 2020–2023.

Mål 2024

Det overordnede målet for UNFPA er bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.

Bevilgningen skal bidra til at UNFPA når tre hovedmål som angitt i deres strategiske plan (2022–2025):

- få slutt på udekket behov for familieplanlegging
- få slutt på mødredødsfall som kan forhindres
- få slutt på kjønnsbasert vold og skadelige skikker, herunder kjønnslemlestelse og barneekteskap, tidlig ekteskap og tvangsekteskap

Prioriteringer 2024

Norge vil bidra til at UNFPA fortsetter å være en ledende aktør i arbeidet for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Norge vil gjennom UNFPA bidra til å fremme kvinners rett til selv å bestemme over egen kropp. Tilgang til familieplanlegging, prevensjon og trygge aborter er prioritert. Innsats for å bekjempe seksuell og kjønnsbasert vold, inklusive barne- og tvangsekteskap og kjønnslemlestelse blir viktig. Fremme av seksualitetsundervisning er en annen sentral prioritering.

Norge vil arbeide for at UNFPA forblir en sterk, åpen og effektiv organisasjon. Norge vil støtte UNFPAs arbeid med å følge opp handlingsplanen fra FNs befolkningskonferanse gjennom 2030-agendaen. Her står prinsippet om at ingen skal utelates, og at de mest sårbare skal nås først, sterkt. Norge vil også fortsette å støtte UNFPAs viktige rolle i humanitære situasjoner.

Rapport 2022

For å øke tilgangen til familieplanlegging og prevensjonsmidler har UNFPA bidratt til å styrke finansieringen og tilgjengeliggjøring av reproduktive helseprodukter. 25 land har forpliktet seg til å bruke til sammen over 140 mill. kroner til prevensjonsmidler gjennom samarbeidsavtaler med UNFPA Supplies.

For å oppnå målet om at ingen kvinner og jenter skal dø som følge av graviditet og fødsler, bidro UNFPA til å utdanne 80 000 jordmødre. Som resultat av dette ble 30 800 dødsfall i forbindelse med svangerskap og fødsel unngått i 2022. UNFPAs arbeid er viktig ettersom trenden med nedgang i fødselsrelatert dødelighet har snudd og er økende. I Ukraina ble over en tredjedel av alle fødsler i 2022 gjennomført på en av de 51 helseklinikene støttet av UNFPA.

Som et resultat av UNFPAs arbeid med å redusere kjønnsbasert vold og skadelige skikker ble vel 111 400 jenter skånet for kjønnslemlestelse i 2022. Flere land har styrket det rettslige rammeverket mot kjønnsbasert vold, og antallet barneekteskap er på vei ned globalt. Samtidig har kjønnsbasert vold og skadelige skikker økt i områder med humanitære kriser. I Etiopia har det vært en økning i skadelige skikker under perioden med ekstremtørke.

I tillegg til kjernestøtte over denne bevilgningen ga Norge tematisk og geografisk støtte til UNFPAs prioriterte områder over andre bevilgninger.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 589,6 mill. kroner for 2024.

Kap. 170 Sivilt samfunn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	2 481 849	2 570 665	2 570 665
	Sum kap. 170	2 481 849	2 570 665	2 570 665

Post 70 Sivilt samfunn, kan overføres

Bevilgningen er den viktigste tilskuddsordningen for langsiktig bistand til norsk sivilsamfunn. Bevilgningen dekker tiltak som skal styrke sivilsamfunn i utviklingsland, inkludert deres evne og kapasitet til å fremme utvikling og samfunnsendring. Det er en global post med en bred tematisk portefølje.

Et mangfoldig og dynamisk sivilsamfunn bidrar til å korrigere myndighetsutøvelse på sentrale områder, og er viktig for å realisere menneskerettighetene, fremme demokrati og deltakelse, og bekjempe korrupsjon. Handlingsrommet for sivilsamfunnsorganisasjoner fortsetter å krympe etter som stadig flere stater går i en mer autoritær retning. Støtte til sivilsamfunn er derfor viktig. Organisasjonene møter utfordringer som truer deres eksistens samt grunnleggende demokratiske prinsipper som forsamlings-, organisasjons- og ytringsfrihet.

Det gis hovedsakelig støtte til norske organisasjoner, men også til internasjonale og nasjonale organisasjoner. De norske og internasjonale organisasjonene har nært samarbeid med nasjonale og lokale partnerorganisasjoner i utviklingsland. Samarbeidet tar sikte på å nå fram med støtten der behovet er størst og å styrke de lokale sivilsamfunnsorganisasjonenes evne og kapasitet til å fremme utvikling i eget land. Slik spiller sivilsamfunnsorganisasjonene en avgjørende rolle for å bekjempe fattigdom og ulikhet.

Mål 2024

Bevilgningen støtter opp under flere bærekraftsmål og spesielt bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Sivilt samfunn i utviklingsland har bedre evne og kapasitet til å fremme menneskerettigheter, demokrati, likestilling, matsikkerhet, landbruk, miljø, klima, og inkluderende vekst.

Prioriteringer 2024

Støtten til sivilsamfunn skal bidra til å skape varige samfunnsendringer basert på menneskerettigheter og demokratiske rettsstatsprinsipper. Sivilsamfunnsorganisasjonenes lokale nettverk er sentrale for endringer basert på folkelig støtte og å bygge robuste lokalsamfunn. Robuste lokalsamfunn gir mer motstandskraft til å møte sosiale, politiske og økonomiske konsekvenser av eksis-

terende og nye kriser slik som økte levekostnader, klimaendringer og krigen i Ukraina.

Støtten til sivilsamfunn er sentral for arbeidet mot innskrenkning av folkestyret, og for å styrke menneskerettighetene og demokratiets stilling i verden. Dette er spesielt viktig i en tid hvor autoritære regimer er på fremmarsj og hvor organisasjoner og menneskerettighetsforkjempere opplever innskrenket handlingsrom, forfølgelse og vold.

Støtten til sivilsamfunn skal bidra til kampen mot ulikhet gjennom å styrke arbeidet mot korrupsjon, for rettsstat og godt styresett, arbeide for bærekraftig økonomisk vekst, åpenhet om kapitalstrømmer og økte skatteinntekter, jobbskaping, et velorganisert arbeidsliv, rettferdig fordeling og sosiale sikkerhetsnett.

Bevilgningen skal bidra til å bekjempe diskriminering og styrke likestilling. Kvinners rettigheter, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, skal prioriteres. Det skal også rettighetene til marginaliserte grupper, inkludert personer med funksjonsnedsettelse, seksuelle minoriteter, og tros- og livssynsminoriteter. Dette omfatter også rettigheter i arbeidslivet for særlig utsatte grupper. En bred rettighetsinnretning er nødvendig for å sikre målet om at ingen skal utelates. Arbeid for klimatilpasning, økt matsikkerhet og bærekraftig forvaltning av naturressurser skal særlig prioriteres i 2024.

Det oppfordres til samarbeid med privat sektor, der dette kan bidra til bedre resultater og økte private investeringer i partnerlandene. Det skal fortsatt arbeides for økt kunnskap, engasjement og debatt om globale miljø- og utviklingsspørsmål. Tilskudd til demokratifremme gjennom samarbeidsprosjekter mellom politiske partier videreføres.

Rapport 2022

Sivilt samfunn i utviklingsland har bedre evne og kapasitet til å fremme menneskerettigheter, demokrati, likestilling, miljø, klima, landbruk, matsikkerhet, sårbare grupper og inkluderende vekst.

Norske og internasjonale organisasjoner rapporterte at støtte over denne posten i 2022 nådde fram til og styrket kapasitet hos mer enn 2 000 lokale sivilsamfunnsaktører i utviklingsland. Samlet sett dekket støtten føringene for posten.

20 pst. gikk til programmer hvor likestilling er hovedmålet, og 45 pst. hadde likestilling som delmål. Afrika sør for Sahara mottok 53 pst. av midlene over posten i 2022.

Samarbeidsavtaler norske organisasjoner

Norad forvaltet 44 avtaler med 38 norske organisasjoner i 2022, hvor avtaleperiodene varierer fra tre til fem år. De største partnerne var Atlasalliansen, Redd Barna, Digni, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, CARE og Regnskogfondet. Støtten bidro til å styrke lokale samarbeidspartners evne og kapasitet til å jobbe med viktige rettighetsspørsmål, samt til å gjennomføre tematiske programmer.

Lokale organisasjoner har en særlig viktig rolle i land med pågående kriser og konflikt. Lokale samarbeidspartnere har engasjert seg i viktige rettighetsspørsmål og gjennomført tematiske programmer. Avtalene med partnerne er tilpasset lokale forhold og særskilte behov.

I snitt gikk over 80 pst. av tilskuddet til landnivå og mer enn halvparten til lokale partnere fra de ti største norske organisasjonene.

Framveksten av stadig flere autokratiske regimer begrenser handlingsrommet for sivilsamfunn i mange samarbeidsland. Civicus Monitor, en undersøkelse utført av den globale sivile samsfunnsalliansen Civicus, finner at særlig rettighetsorganisasjoner ble angrepet, og at organisasjoner innen kvinneverdigheter, arbeidstakers rettigheter, miljø, LHBT+ og ungdom var utsatt. Støtten bidro til å styrke lokale samarbeidspartners evne og kapasitet til å jobbe med viktige rettighetsspørsmål.

Anstendig arbeid og sosial sikkerhet for arbeidere er hovedmålet for Landsorganisasjonen i Norge (LO) sin avtale for 2019-2023. Avtalen gjennomføres i partnerskap med representative fagbevegelser. Gjennom forhandlinger, påvirkningsarbeid og kampanjer lyktes LOs partner i Malawi å øke minstelønnen med 100 pst. i perioden 2018-2021. I Ghana ble bestemmelser om diskriminering og like rettigheter inkorporert i nye kollektive avtaler. På Filippinene oppnådde LOs partner i 2022 å sikre ratifisering av ILOs konvensjon 190 om avskaffelse av vold og trakassering i arbeidslivet. LOs partnere har bidratt til å forbedre foreldrepervisjonsordninger i tolv land i avtaleperioden. Det interne likestillingsarbeidet med partnere hadde også fremgang. I avtaleperioden har andelen kvinner i ledelsen i fagforeninger LO samarbeider med blitt nær doblet, fra 17 pst. i 2018 til 31 pst. i 2022.

Å gi tilgang til inkluderende utdanning av god kvalitet, økonomisk inkludering og jobbskaping for de fattigste er mål for Strømmestiftelsens avtale for 2019-2023. Gjennom en rettighetsbasert tilnærming, gir Strømmestiftelsen fattige og mar-

ginaliserte tilgang til kunnskap og bevissthet om egne rettigheter slik at de kan ta informerte beslutninger og kreve sine rettigheter. Etablering av grasrotbaserte organisasjoner gir fattige lokalsamfunn en stemme og muligheten til å stille krav til lokale myndigheter, og på den måten få tilgang til viktige grunnleggende tjenester som helse og utdanning.

I Nepal kom 67 pst. av vel 9 000 familier som mottok støtte, over den nasjonale fattigdomsgrensen i 2022. I Mali viste en midtveisevaluering i 2021 at andelen husholdninger som lever under fattigdomsgrensen var redusert fra 73 til 57 pst. I Vest-Afrika har til sammen om lag 86 400 barn, hvorav 50 pst. jenter, deltatt på Speed School siden 2019. 94 pst. har blitt overført til offentlig skole og 91 pst. er fremdeles innrullert ett år senere. Gjennom Strømmestiftelsens livsmestningskurs lærte ungdom om rettigheter samt seksuell og reproduktive helse. I Nepal har livsmestningskurset blitt inkludert i lokale læreplaner for barne- og ungdomsskoler i områder hvor dette har funnet sted.

Paraplyorganisasjonen Forum for kvinner og utviklingsspørsmål (FOKUS) har vektlagt styrking av sivilt samfunn, kvinner fred og sikkerhet, kjønnsbasert vold, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), og økonomisk deltakelse og rettigheter. FOKUS bidro i perioden 2019-2022 til at mer enn 7 000 kvinner og jenter har fått tilgang til grunnleggende helsetjenester og retts hjelp inkludert mulighet for trygg abort. I Uganda og Etiopia har FOKUS støttet lovreformer og næringsetablering, noe som ført til at omtrent 400 marginaliserte kvinners inntekt økte med minst 25 pst. og at det ble etablert 93 bedrifter eid av kvinner. FOKUS har styrket kvinners deltakelse og innflytelse i fredsbygging i Colombia og Sør-Sudan ved å øke kunnskapen om kvinner, fred og sikkerhet. Arbeidet med kommunikasjonsprodukter, kampanjer og opplæring av mer enn 4 000 kvinner har medvirket til å implementere sikkerhetsrådsresolusjon 1 325 om kvinner, fred og sikkerhet.

Norges Vel har jobbet for en mer bærekraftig matsektor i Mosambik, Tanzania og på Madagaskar. På Madagaskar har Norges Vel styrket bærekraften til samvirkeunionen Tilapia de l'Est (TDE) som består av åtte samvirker med til sammen 480 ferskvannsfiskoppdrettere. Produsentene får tilgang til innsatsvarer som yngel og fôr, kompetanseheving og stabile salgskanaler gjennom samvirkeunionene, noe som gjør at medlemmene har en inntekt som ligger godt over landets minimumslønn. Samvirkeunionen står tilnærmet på egne bein finansi-

elt og er et eksempel på at småskalaprodusenter gjennom sivilsamfunnsstøtten har etablert økonomisk bærekraftige organisasjoner. TDE har blitt anerkjent av landets fiskeriminister som en modell for akvakulturutvikling på Madagaskar.

Barns rettigheter, inkludert retten til utdanning og beskyttelse, er innsatsområdene i Redd Barnas avtale som dekker tolv land. I Colombia bidro Redd Barnas påvirkningsarbeid til at landet i 2021 vedtok en lov som forbyr fysisk og psykisk avstraffelse av barn, og at myndighetene i november 2022 signerte en erklæring om trygge skoler. Redd Barna har gitt faglige innspill i arbeidet som del av en koalisjon av sivilsamfunnsorganisasjoner og akademiske institusjoner. I arbeidet med å styrke offentlig investering i barns rettigheter i Palestina, bidro Redd Barnas pådriverarbeid, samt budsjettanalyse om utdanning og skattelegging, til en positiv endring i skatteloven. Skattepengene forblir nå i kommunene fremfor å gå til departementet, og kan dermed investeres i barns utdanning lokalt.

Konsortiet «Together for Inclusion» (TOFI), ledet av Atlas-alliansen, er ansvarlig for Norges største sivilsamfunnsavtale for å styrke rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. TOFI bidro blant annet til at organisasjoner til personer med funksjonsnedsettelse i seks afrikanske land fikk bedret sin evne og kapasitet til å drive rettighets- og politisk påvirkningsarbeid og siden avtalen ble inngått har TOFI bidratt til at 3 327 barn med nedsatt funksjonsevne har begynt på skole, 1 856 av disse ble identifisert og begynte skolen i 2022.

Internasjonale organisasjoner og nettverk

18 internasjonale organisasjoner mottok støtte i 2022. Det var i hovedsak organisasjoner som arbeider med seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), personer med nedsatt funksjonsevnes rettigheter, utdanning og anstendig arbeid, samt styrking av sivil samfunn.

International Planned Parenthood Federation (IPPF) er en føderasjon av nasjonale SRHR-organisasjoner i mer enn 120 land, med programmer i 147 land. I 2022 lanserte IPPF sin nye strategi som vektlegger ungdomssosiale bevegelser for seksuelle rettigheter for alle og økt arbeid med seksualitetsundervisning. Arbeidet mot angrep på likestilling, og særlig SRHR, fra organiserte og politiske grupperinger, ble styrket. Seksuelle og reproduktive helsetjenester, inklusive trygg abort, er kjernen i IPPFs arbeid. I 2022 leverte IPPF 226,9 millioner seksuelle og reproduktive helsetjenester, av

disse er 86 pst. anslått til å være blant sårbare marginaliserte grupper. IPPF bidro også til at 35 millioner ungdom mottok seksualitetsundervisning.

Norad har siden 2018 støttet Civicus som er en global sivilsamfunnsallianse med over 9 000 medlemmer i 175 land. Civicus har de siste tre årene økt antall medlemmer under 30 år fra 10 til over 20 pst. Civicus har i prosjektet jobbet med ungdomsaktivister, herunder utviklet modeller og publikasjoner om hvordan givere kan støtte ungdomsaktivister og sosiale bevegelser. Civicus har også jobbet med lokalt ledet utvikling i prosjektet og påvirket givere til å flytte mer makt og ressurser til organisasjoner i Sør.

Lokalt ledet utvikling fikk økt oppmerksomhet i 2022, og har blitt løftet i dialog med Norads partnere. Norad samarbeidet med Humanity and Inclusion (HI) for å styrke rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne. Siden avtalen ble inngått har HI blant annet bidratt til at 1 841 barn og unge med nedsatt funksjonsevne har begynt på skole eller annen profesjonell opplæring, og at 131 organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne fikk bedre kapasitet til å fremme sine interesser og rettigheter. I partnerdialog kom det likevel fram at lokale partnere opplevde skjev maktfordeling og liten reell påvirkningskraft i selve utformingen av tiltak. En partnergjennomgang av HI høsten 2022 fant at noen av HIs lokale partnere opplevde samarbeidet som lite demokratisk og klientpreget, og at det var lite rom for gjensidig læring. I samarbeid med en ekstern konsulent ser HI nærmere på hvordan dette kan forbedres.

Informasjons- og opplysningsarbeid

Norad forvalter 33 avtaler under ordningen 'tilskudd til informasjonsformål' (informasjonsstøtten). De tre største partnerne i 2022 var Forum for utvikling og miljø (ForUM), Framtiden i våre hender og prosjektsamarbeidet mellom Fellesrådet for Afrika og Støttekomiteen for Vest-Sahara. Avtalene varer med ett unntak ut 2025. Litteraturhuset, som er en av Norads partnere over ordningen, har økt kunnskapen om afrikansk litteratur blant både publikum, interesseorganisasjoner og norske forlag. Litteraturhuset har gjennomført en rekke arrangement, herunder en forestilling for barn basert på den sør-afrikanske barneboka *Ashraf of Africa* av Ingrid Mennen og Niki Daly. 1 300 barn fikk på en engasjerende og interaktiv måte økt kunnskap om Afrika. Forestillingen skal gjøres digitalt tilgjengelig for klasser rundt om i hele landet.

Demokratitiltak gjennom norske partier

Seks demokratiprosjekter ble gjennomført av norske politiske partier med et samlet tilskudd på 5,2 mill. kroner. Kristelig Folkepartis Ungdomsparti (KrFU) bidro til å gjennomføre to seminarer i Beirut med deltakelse fra alle de norske ungdomspartiene og lokale libanesiske ungdomspartier. Dette resulterte i at ungdomsrepresentanter fra de libanesiske partiene møttes fysisk for første gang på mange år og hadde konstruktive samtaler, til tross for store politiske uenigheter. Seminarene bidro også til at de libanesiske deltakerne var bedre forberedt til valgkamp før valget i mai og at nye relasjoner ble bygget mellom unge representanter på tvers av partier i Libanon.

Tros- og livssynsminoriteters rettigheter

Fire norske organisasjoner (Kirkens Nødhjelp, Caritas, Digni og Kristelig forening for unge kvinner – Kristelig forening for unge menn (KFUK-KFUM Global) og en internasjonal organisasjon (Minority Rights Group Europe) mottok støtte i 2022. I Kenya styrket KFUK-KFUM Global tros- og livssynsfriheten og ungdommers kapasitet til å engasjere seg i tverreligiøse dialoger og kampanjer for å motvirke religiøs ekstremisme og fremme fred. Ungdommer var sentrale bidragsytere i utarbeidelsen og lanseringen av fylkeshandlingsplaner for å forebygge og motvirke voldelig ekstremisme i Nairobi og Kisumu, i tillegg til at de bidro til gjennomgang og omstrukturering av fylkeshandlingsplanene i Mombasa og Kilifi. I en særskilt innsats for å forebygge vold i

før- og etterkant av valget høsten 2022 etablerte ungdommer over hele landet en felles nettkampanje med emneknaggen #MyFaithStandsForPeace. Initiativet genererte diskusjoner mellom ungdommer, sivilsamfunnsorganisasjoner, trosbaserede ledere og andre om de negative effektene av religiøs marginalisering, samt viktigheten av tverreligiøst samarbeid, og bidro til at valget ble gjennomført på fredelig vis.

Andre tematiske innsatser

Deler av støtten til sivilsamfunnsorganisasjoners innsats under Kunnskapsprogrammene Olje for utvikling, Fisk for utvikling og Skatt for utvikling ble dekket over denne budsjettposten.

Avtalen med Tax Justice Network – Africa (TJNA) ble avsluttet i 2022. TJN-A konkluderer i sin rapport med at offentlige rettssaker har vært effektive for å oppnå endring. TJN-A saksøkte kenyanske styresmakter og satte dermed i gang en prosess som førte til at dobbelskatteavtalen (DTA) mellom Kenya og skatteparadiset Mauritius ble kansellert. I etterkant har flere andre afrikanske land, Senegal, Uganda, Zambia, Lesotho og DR Kongo, inspirert av Kenya, kansellert sine skatteavtaler med Mauritius.

For øvrig rapportering se omtale under kap. 161 *Utdanning, forskning og offentlige institusjoner*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 2 570,7 mill. kroner for 2024.

Kap. 171 FNs utviklingsarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	414 400	454 400	454 400
71	FNs barnefond (UNICEF)	440 650	480 600	480 600
73	FN og multilateralt samarbeid, <i>kan overføres</i>	33 442	11 099	11 099
	Sum kap. 171	888 492	946 099	946 099

Under dette kapittelet dekkes kjernestøtte til FNs utviklingsprogram (UNDP) og FNs barnefond (UNICEF). Øremerket støtte til UNDP og UNICEF dekkes under tematiske og regionale

kapitler og poster. Kjernestøtte til andre FN-organisasjoner dekkes under tematiske poster.

Stedlig koordinator-systemet, som er kjernen i pågående reformer i FNs utviklingssystem, støt-

tes under kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 73 *FN og globale utfordringer*.

Norge vil, både bilateralt og gjennom styret, arbeide for at UNDP og UNICEF bidrar til et samordnet og resultatorientert FN, og til at organisasjonene innretter arbeidet på landnivå i tråd med målene for FN-reform.

Andelen kjernestøtte til FNs utviklingsarbeid er synkende. Dette svekker FN-organisasjonenes evne til å planlegge innsatsen effektivt og til å raskt tilpasse seg endringer. Mens andelen kjernestøtte går ned, har mykt øremerket tematisk støtte og støtte til fellesfond økt. Fellesfond bidrar til økt samarbeid mellom FN-organisasjoner. Medlemslandene og FNs gruppe for bærekraftig utvikling ble i 2019 enige om en avtale om hvordan FN kan finansieres bedre, kalt «Funding Compact». Medlemslandene forplikter seg der til mer fleksibel og forutsigbar finansiering gjennom økt kjernestøtte, mer tematisk støtte til enkeltorganisasjoner og økt bruk av fellesfond i FN. FN-organisasjonene forpliktet seg på sin side til mer samarbeid, bedre resultater og mer effektivitet.

Post 70 FNs utviklingsprogram (UNDP)

Bevilgningen dekker kjernestøtten til FNs utviklingsprogram, UNDP. UNDP er ryggraden i FNs virksomhet på landnivå. UNDP jobber med helhetlig innsats, i både humanitær-, utviklings- og freds-kontekster. Bevilgningen dekker også program-samarbeid med Oslo Governance Centre, som er en tankesmie i UNDP for styresettsspørsmål.

Mål 2024

UNDP er sentral i arbeidet med alle bærekraftsmålene på landnivå. De overordnede målene for UNDP er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem og 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge vel-fungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til at UNDP når sine tre strategiske mål for perioden 2022–2025:

- Oppnå strukturelle endringer, særlig grønne, inkluderende og digitale endringer.
- At ingen skal utelates, et prinsipp som ligger til grunn for en rettighetsbasert tilnærming for at mennesker skal evne å ta styring i eget liv.
- Styrke robusthet mot kriser.

UNDPs seks tematiske prioriteringsområder – fattigdom og ulikhet, styresett, robusthet, klima og miljø, energi og likestilling – videreføres.

Prioriteringer 2024

Norge har gjennom mange år vært en av de største givere av kjernestøtte til UNDP. Regjeringen vil bidra til at UNDP fortsetter å være en ledende utviklingsaktør i arbeidet for fattigdomsbekjempelse og demokratisk styresett. Det er viktig at UNDP fortsetter å fremme samordning på landnivå mellom humanitær hjelp, utviklingsbistand og fredsbygging. Norge vil også arbeide for at UNDP viderefører styrkingen av institusjonene i sårbare stater gjennom kapasitetsbygging, og fremmer demokratisk styresett, menneskerettigheter og likestilling.

I tråd med norske forpliktelser i avtalen om hvordan FN kan finansieres bedre («Funding Compact»), vil regjeringen holde kjernestøtten på et høyt nivå.

Programsamarbeidet inkluderer støtte til Oslo Governance Centre (OGC), som arbeider med demokratisk styresett på landnivå og fremmer internasjonal forskning og samarbeid for mer åpne og demokratiske samfunn.

Norge vil fortsette å delta aktivt i styret til UNDP, som er felles med FNs befolkningsfond (UNFPA) og FNs kontor for prosjektjenester (UNOPS), og følge opp organisasjonenes arbeid med tilsyn og internkontroll.

Rapport 2022

UNDP rapporterer bl.a. om følgende overordnede resultater i 2022:

- Fattigdom og ulikhet: UNDP støttet 47 land med å forbedre sosiale og økonomiske rettigheter og 44 land med å øke kvaliteten på, og dekningen av, grunnleggende tjenester. Som et eksempel bidro UNDP i Myanmar til at mer enn 250 000 mennesker fikk forbedrede levekår og til at mer enn 220 000 mennesker fikk sikrere mat- og vannforsyning.
- Styresett: UNDP bidro til at 27 millioner nye velgere registrerte seg i forbindelse med valg. UNDP støttet mer enn 60 land med sitt arbeid mot korrupsjon, gjennom bl.a. ny lovgivning. Lovendringer og digitale løsninger ga 3,3 millioner mennesker lovlig identitet.
- Motstandskraft: Sammen med partnere, forbedret UNDP 1,2 millioner menneskers tilgang til grunnleggende tjenester i Afghanistan. I Jemen fikk nærmere 3,9 millioner mennesker

tilgang til tjenester som utdanning, helse og vann. 3,3 millioner mennesker fikk forbedret sine livsvilkår gjennom støtte til arbeid.

- Klima og miljø: I kjølvannet av den nye globale naturavtalen, besluttet UNDP å mobilisere 189 mill. USD for å bistå urfolksgrupper og andre lokalsamfunn i 140 land med å nå målene for natur og biologisk mangfold.
- Energi: Mer enn 1 000 helsefasiliteter i 15 land fikk installert solcellesystemer gjennom UNDPs program for solceller i helsesektoren, noe som gjør operasjoner og fødsler tryggere.
- Likestilling: UNDP bisto 23 land med å redusere kjønnsdiskriminering i arbeidsmarkedet og mer enn 90 land med å redusere kjønnsbasert vold.

UNDP kan vise til en del substansielle, tallfestede resultater, men det mangler imidlertid en mer overordnet resultatrapportering for noen av temaene. For fattigdomsreduksjon vises det primært til eksempler i enkelte land, som Burkina Faso og Nepal, uten en mer overordnet vurdering av UNDPs samlede bidrag.

UNDP rapporterer lite om manglende resultatoppnåelse. UNDP har derimot med noe mer nyanserte betraktninger i årsrapporten om utfordringer de står overfor. En observasjon er at det er behov for raskere fremdrift i arbeidet med kvinners økonomiske deltakelse.

UNDPs Human Development Report 2021/22 gir oversikt over utfordringene verden står overfor etter to år med flere overlappende kriser. Aldri før har så mange land sett en nedgang i menneskelig velferd på så kort tid. Rapporten peker på tre hovedutfordringer; klima- og miljøkrisen, økende ulikheter og politisk polarisering. Rapporten ble lansert i Oslo under et felles arrangement i regi av UNDP, Utenriksdepartementet og Norad.

UNDP integrerer 2030-agendaens prinsipp om at ingen skal utelates i sine programmer. Mens ideene om hvordan prinsippet skal inkluderes er godt utviklet, skorter det mer på operasjonaliseringen.

I 2022 fokuserte UNDPs Oslo Governance Centre særlig på informasjonsintegritet i valg. Arbeidet med å forebygge voldelig ekstremisme samt forskning på sammenhengen mellom bærekraftsmål 16 og fattigdom og ulikhet (hhv. mål 1 og 10) ble avsluttet. Metodeutviklingen for spørreundersøkelsen knyttet til bærekraftsmål 16 ble ferdigstilt etter å ha blitt lagt fram for FNs statistiske kommisjon. Senteret publiserte en rekke

analyser innen disse temaene og deltok aktivt i den norske bistandsdebatten.

Norge har gjennom styret til UNDP/UNFPA/UNOPS deltatt aktivt for å følge opp organisasjonenes arbeid, blant annet med tilsyn og internkontroll, herunder også i UNOPS. I etterkant av misligholdssaken i UNOPS, har Norge samarbeidet tett med andre lands delegasjoner i styremøtene, og blant annet fremforhandlet vedtak om styrket internrevisjon og tydeliggjøring av UNOPS sitt mandat, og støttet vedtak om månedlig rapportering til styret.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 454,4 mill. kroner for 2024.

Post 71 FNs barnefond (UNICEF)

Bevilgningen dekker kjernestøtten til FNs barnefond (UNICEF). UNICEF er en av FNs største aktører for utvikling og humanitær innsats, og har et globalt mandat til å sikre barns rettigheter i henhold til FNs barnekonvensjon. Organisasjonen samarbeider med myndigheter, sivilt samfunn, privat sektor og andre multilaterale partnere, både globalt og på landnivå. UNICEF er en av Norges sentrale samarbeidspartnere i arbeidet for langsiktig innsats for barns rett til helse, utdanning, vann, sanitære forhold, beskyttelse og inkludering. UNICEF arbeider også med å forene utvikling og humanitær innsats.

Mål 2024

De overordnede målene for UNICEF er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse for alle og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling, 6 – Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle, 10 – Redusere ulikhet i og mellom land og 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til at UNICEF når sine strategiske mål for perioden 2022–2025:

- Alle barn er ved god helse.
- Alle barn mottar kvalitetsutdanning.

- Alle barn er beskyttet mot vold og utnyttning.
- Alle barn har tilgang til vann, helse og sanitær-tjenester, og et bærekraftig miljø og klima.
- Alle barn har tilgang til sosial beskyttelse.

Prioriteringer 2024

Bidraget gis til støtte for UNICEFs strategiske plan (2022–2025), som er et veikart for hvordan UNICEF vil nå sine strategiske mål for perioden. UNICEF vil forsterke sin tverrgående innsats for klima. Videre skal menneskerettighetsperspektivet, inkludert likestilling og rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse, styrkes.

Kjernestøtten til UNICEF er avgjørende for å sikre forutsigbarhet i organisasjonens arbeid og for å gi fleksibilitet og effektivitet i virksomheten, særlig i krisesituasjoner. Norge vil videreføre kjerne-støtten til UNICEF.

Rapport 2022

UNICEF var også i 2022 en ledende aktør for styrking av barns rettigheter. UNICEFs strategiske plan for 2022–2025 trådte i kraft og vektlegger i større grad systemiske endringer på samfunnsnivå. Gjennomgående rapporterer UNICEF svært høy måloppnåelse på aktivitetsnivå, mens rapporterte effekter på samfunnsnivå er noe lavere.

Til tross for pandemi og flere sammenfallende globale kriser, opprettholdt UNICEF sitt tjenestetilbud til samme antall som i 2021. 182,4 millioner barn ble undersøkt for underernæring i 2022, opp med 18 pst. fra 2021, og nærmere 7,3 millioner barn fikk behandling. Det er en økning på 30 pst. fra 2021.

UNICEF har bidratt til at antall foreldreløse barn plassert i familiebasert omsorg heller enn barnevernsinstitusjoner, økte fra 27 pst. i 2021 til 41 pst. i 2022. UNICEF sørget også for tilgang til rent drikkevann for 30,6 millioner mennesker og grunnleggende sanitærtjenester for 23,6 millioner i 2022. 88 pst. av disse var i sårbare situasjoner.

UNICEFs påvirkningsarbeid for å måle barnefattigdom har ført til viktige endringer. I Vietnam har dette ført til økte investeringer til barn og inkludering av indikatorer for barn i kommunale utviklingsplaner. Med UNICEFs støtte har myndigheter nådd mer enn 129 millioner barn med kontantoverføringsprogrammer. Imidlertid ble færre husholdninger nådd sammenlignet med 2021 grunnet avslutning av flere pandemi-relaterte innsatser. UNICEF støttet 143 land med å

administrere covid-19-vaksiner, gjennom innkjøp, distribusjon, informasjon, monitorering og evaluering. UNICEF, sammen med partnere, fortsatte å lede COVAX, det største vaksinesamarbeidet i historien, og leverte 977,8 millioner covid-19-vaksinedoser til 92 land i 2022.

Norge videreførte i 2022 støtte for å styrke UNICEFs arbeid med mangfold og inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne. Samarbeidet bidro til at 4,5 millioner barn med nedsatt funksjonsevne ble nådd med ulike tjenester og programmer i 2022. UNICEF utviklet en egen strategi for inkludering av personer med funksjonsnedsettelser.

Norsk støtte til UNICEFs arbeid med fødselsregistrering har sørget for at mer enn 12 millioner barn i Elfenbenskysten, Mosambik og Nigeria har fått en fødselsattest. Attesten dokumenterer barnets identitet og gir tilgang til grunnleggende rettigheter og tjenester, som helse og utdanning.

UNICEF arbeidet med utdanning i 148 land i 2022. Norsk støtte til UNICEF bidro til at 37,9 millioner barn som ikke gikk på skolen, fikk tilgang til utdanning, inkludert 18,6 millioner barn i humanitære kontekster. Av disse var 49 pst. jenter, 18,6 millioner var barn i kriser og 252 000 var barn med funksjonsnedsettelse. Videre bidro UNICEF bl.a. til at 28,3 millioner barn fikk tilgang på læremateriell i 2022, samt at 13,5 mill. barn fikk tilgang til utdanning gjennom digitale plattformer.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 480,6 mill. kroner for 2024.

Post 73 FN og multilateralt samarbeid, kan overføres

Bevilgningen dekker strategiske FN-tiltak. Posten dekker også Norges bidrag til nettverket for gjennomgang av multilaterale organisasjoner, MOPAN.

Mål 2024

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden og bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Multilateralt samarbeid for å oppnå bærekraftsmålene er styrket.

Prioriteringer 2024

Støtte til gjennomføringen av den multilaterale visjonen til FNs generalsekretær, «Our Common Agenda» (OCA), prioriteres.

For å sørge for at norsk bistand gir best mulige resultater, samt styrke og forbedre de multilaterale organisasjonene, vil støtte til MOPAN prioriteres.

Rapport 2022

Se omtale av MOPAN under kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 21 *Spesielle driftsutgifter*.

Flere nordmenn er rekruttert til viktige internasjonale organisasjoner Norge samarbeider nært med

Se omtale under kap. 144 *Direktoratet for utvekslingssamarbeid (Norec)*, post 71 *Rekruttering til internasjonale organisasjoner*.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 11,1 mill. kroner for 2024.

Kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	1 085 000	1 276 318	1 169 600
71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	932 696	988 451	1 021 400
72	Strategisk samarbeid, <i>kan overføres</i>	5 600	43 300	43 300
73	Gjeldslette, <i>kan overføres</i>	395 498	389 578	396 480
	Sum kap. 172	2 418 794	2 697 647	2 630 780

Kapitlet dekker Norges kjernestøtte til Verdensbankgruppen, inkl. Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), regionale utviklingsbanker og fond. I tillegg støtter Norge tematiske fond innen politisk prioriterte områder i samarbeid med andre land og bankene.

Kjernestøtte er kjøp av eierandeler gjennom kapitalinnskudd i utviklingsbankene, og gavebidrag til de respektive bankenes fond for de fattigste landene. Spesielt Verdensbanken mottar også betydelige øremerkede midler fra andre deler av bistandsbudsjettet. Se Vedlegg 7 for oversikt over alle utviklingsbankene. Kapitlet dekker også Norges forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale initiativer for sletting av fattige lands gjeld til multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner.

Norges kjernestøtte til utviklingsbankene bidrar til store, multilaterale krafttak etter den økonomiske krisen som har oppstått pga. covid-19-pandemien, og som er forsterket av klimaendringer og matvarekrise, særlig i de fattigste landene. Lån på fordelaktige vilkår er sentralt for å dempe gjeldsbyrden, og raske innsatser gjennom

budsjettstøtte er nødvendig for å dekke akutte utgifter i offentlig sektor i flere utviklingsland. Et konkret eksempel på dette er da Den europeiske banken for gjenoppbygging og utvikling (EBRD) etter Russlands angrepskrig raskt mobiliserte en krisepakke på 2 mrd. euro til Ukraina og nabolandene. For nærmere omtale av hvordan Norge støtter Verdensbankens og EBRDs innsats i Ukraina og nabolandene, se kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

Post 70 Verdensbanken, kan overføres

Bevilgningen dekker Norges kjernestøtte til Verdensbankgruppen. I 2024 dekker bevilgningen Norges forpliktelser til bankens fond for de fattigste landene, Det internasjonale utviklingsfondet (International Development Association – IDA) og kjernestøtte til Det internasjonale finansieringsinstituttet (International Finance Corporation – IFC). Den 20. påfyllingsperioden av IDA (IDA20) går fra 2023 til 2025. Norges deltakelse i kapitaløkingen til IFC ble vedtatt i 2018 og gjennomføres i perioden 2020–2025. Norges deltakelse i kapital-

økningen til Den internasjonale bank for gjenoppbygging og utvikling (International Bank for Reconstruction and Development – IBRD) i inneværende periode ble avsluttet i 2023.

Verdensbanken er sentral i arbeidet med å nå bærekraftsmålene og de internasjonale klimaforpliktelsene i Parisavtalen. Gjennom IDA gir Verdensbanken lån på fordelaktige vilkår og gavebi-stand til verdens 75 fattigste land, inkludert alle de minst utviklede landene (MUL). To tredeler av midlene i IDA går til land i Afrika.

Verdensbankgruppen er den største kilden til multilateral utviklingsfinansiering generelt, og til utdanning og klima spesielt. Banken har mobilisert raskt etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina og har bidratt med betydelig finansiering til myndighetene i Ukraina for å holde statsapparatet og kritisk infrastruktur i gang. Verdensbanken spiller også en viktig rolle i den globale responsen på ringvirkningene av Russland angrepskrig, spesielt for å øke matsikkerhet. Som under covid-19, har banken fremskyndet bruken av IDA-midler i inneværende periode for å svare på akutte behov for krisefinansiering i lavinntektsland knyttet til økende matusikkerhet.

Verdensbanken er også en sentral rådgiver for låntakerlandene, ikke minst for sårbare stater, der innsatsen over de siste årene har blitt vesentlig trappet opp. Banken har stor finansiell og faglig tyngde med sin globale tilstedeværelse. Den er en vesentlig kilde til erfaringsbasert kunnskap om utviklingsspørsmål, har et bredt tematisk engasjement og samarbeider direkte med finansdepartementene på landnivå. Banken skårer høyt på evalueringer, har klare retningslinjer for risikovurdering og gode sosiale og miljømessige sikringsmekanismer.

Norge har god innflytelse på Verdensbankens beslutninger og prioriteringer gjennom deltakelse i bankens styrende organer, hvor ett fast styre-medlem representerer de nordiske og baltiske landene. Hyppig høynivådialog og bidrag til tematiske fond gir også mulighet til å påvirke banken. Norge har siden juli 2021 ledet det nordisk-baltiske kontoret i banken og representert disse landene i Verdensbankens styre. Perioden med norsk ledelse avsluttes 30. juni 2024.

Den 20. IDA-påfyllingen resulterte i en rekordstor finansieringspakke på 93 mrd. USD (2023–2025). Beredskap og robusthet mot nye kriser, som klimakriser, sult eller pandemier, står sentralt i IDA20-forpliktelsene. Over en tredel av IDA20 vil bli brukt til klimatiltak. IDA responderer raskt og tungt på de globale ringvirkningene krigen i Ukraina har for lavinntektsland.

IFC åpnet for kapitalpåfylling fra 2020 og Norge vil betale sitt bidrag på totalt 38,1 mill. USD over seks år (2020–2025). IFC kan vise til gode resultater med å mobilisere privat kapital og innovative finansieringsløsninger, og har et sterkt fokus på klimafinansiering. Fra 2021 til 2025 planlegger IFC å øke sin klimafinansiering til et årlig snitt på 35 pst. av sin samlede aktivitet. IFC er en viktig finansiell samarbeidspartner for norske bedrifter og for Norfund i utviklingsland.

Mål 2024

Bevilgningen støtter alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, – 13 Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem og 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Ekstrem fattigdom og økonomisk ulikhet er redusert.
- Inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst er oppnådd.
- Klimagassutslipp er redusert og klimatilpasning styrket.
- Langsiktig og bærekraftig finansiering for utvikling er mobilisert.

Prioriteringer 2024

En hovedprioritering for 2024 vil være å følge opp Verdensbankens reformagenda og vedtatte endringer i bankens operasjonelle og finansielle modell. Målet er å styrke bankens respons på globale utfordringer som klima og pandemi, samtidig som støtten til langsiktig utvikling og andre kriser, spesielt i lavinntektsland, opprettholdes.

Norge vil arbeide for å mobilisere midler til bred respons mot de globale ringvirkningene av krigen i Ukraina og overlappende kriser som matsikkerhet, pandemi, konflikt og klima. Samtidig må banken fortsette å bruke hele sin verktøykasse for vekst, utvikling og fattigdomsbekjempelse. I 2024 ventes det fortsatt store behov for midler til å bøte på konsekvensene av brudd i globale og regionale forsyningskjeder, høy inflasjon og store flyktningestrømmer. Verdensbankgruppen vil ha en sentral rolle i styrking av helse- og pandemiberedskap, arbeidet med å finne løsninger på gjeldsutfordringer i lavinntektsland og innsatser for å ta igjen tapt framgang i å oppnå langsiktige utviklingsmål, inkludert klimamål.

Norge vil gjennom alle deler av Verdensbankgruppen (IBRD, IDA, IFC og Verdensbankens garantiinstitutt (Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA)) fremme sentrale norske utviklings- og klimapolitiske prioriteringer. Sammen med andre nordiske land vil Norge arbeide for økt vektlegging av kvinner og likestilling i bankens arbeid. En oppdatert likestillingsstrategi for Verdensbankgruppen forventes vedtatt første kvartal 2024.

Verdensbanken har som mål å mobilisere 200 mrd. USD i klimarelaterte utlån i perioden 2021–2025 og har en målsetning om at 35 pst. av den totale finansieringen fra Verdensbankgruppen på årlig basis skal gå til utslippsreduksjon og klimatilpasning. Norge vil aktivt arbeide for at bankens klimamål oppfylles og for effektiv gjennomføring av bankens klimahandlingsplan for perioden 2021–2025.

Norge vil arbeide for at Verdensbanken følger opp sine IDA20-forpliktelser innen klima, likestilling og kvinners økonomiske deltagelse og til sårbare stater. Utvikling av privat sektor og jobbskaping i stor skala vil bli helt sentralt for å skape ny vekstkraft. Kriseforebygging og beredskap vil også vektlegges, spesielt tiltak mot sult og matusikkerhet. En betydelig andel av finansiering fra IDA til låntakerland vil gå til investeringer i utdanning og helse.

Verdensbanken har i mange år vektlagt betydningen av sosiale sikkerhetsnett i utviklingsland, inkludert bruk av kontantoverføringer, som har vært svært viktig for å motvirke de negative effektene av covid-19. Norge har støttet flere av bankens fond som arbeider for at land videreutvikler offentlige ordninger. Slike ordninger står sentralt i bankens respons mot de globale ringvirkningene av krigen i Ukraina, ikke minst for matsikkerhet, og vil prioriteres i 2024.

Norge vil i 2024 prioritere godt økonomisk styresett, spesielt bærekraftig gjeldshåndtering, tiltak for å øke skatteinngangen i låntakerland og bekjempelse av ulovlig kapitalflyt. Økt teknisk bistand og rådgivning blir viktig, ettersom over halvparten av IDA-landene har høy risiko for å havne i, eller allerede er i, en gjeldskrise. Ringvirkningene av krigen i Ukraina vil øke gjeldsproblemene i mange land. Gjennom nordisk-baltisk valgkrets vil Norge arbeide for at Verdensbanken i 2025 dedikerer sin årlige «World Development Report» til skattelekking og ulikhet. Sammen med Verdensbanken vil Norge bidra til å fremme digital teknologiutvikling, spesielt i Afrika. Norge vil også legge vekt på bankens arbeid med mobilise-

ring av privat kapital, næringsutvikling og jobbskaping.

For IFC vil privat næringsutvikling i sårbare stater, jobbskaping, bedre rammevilkår for private investeringer og mobilisering av privat kapital til klimarelevante investeringer prioriteres. IFC trapper opp innsatsen for å stimulere privatsektorutvikling og jobbskaping i kjølvannet av krigen i Ukraina og globale ringvirkninger av denne. Et viktig instrument er privatsektorvinduet i IDA, som er et samarbeid mellom IDA, IFC og MIGA. De to sistnevnte jobber med å fremme investeringer i de fattigste landene og vanskeligste markedene, herunder i sårbare stater, med midler fra IDA.

Rapport 2022

Ekstrem fattigdom er redusert

Ekstrem fattigdom og økonomisk ulikhet økte i 2022 for første gang siden 1990-tallet. Den negative utviklingen tilskrives covid-19 og den relaterte økonomiske krisen, forsterket av økt konflikt og klimaendringer. Russlands invasjon av Ukraina med påfølgende prisøkning på mat, gjødsel og energi forsterket den negative utviklingen, mens høye og økende gjeldsbyrder i mange lav- og mellominntektsland hemmet lands evne til å håndtere tilbakegang og krise.

Verdensbankgruppen responderte raskt for å motvirke de negative konsekvensene av de mange krisene. Gjennom omdisponering og forsering av lånemidler, mobiliserte banken mer enn 200 mrd. USD i perioden april 2020 til mars 2022 for å respondere på konsekvensene av covid-19. Ytterligere 170 mrd. USD ble mobilisert i perioden april 2022 til juni 2023 for å avbøte de mange krisene i lav- og mellominntektsland. Støtte til utdanning, helse og sosiale sikkerhetsnett økte sterkt i 2020 og 2021, og forble høye også i 2022. Satsingen på mat og landbruk var rekordhøy og økte med nesten 83 pst. fra 2021 til 2022.

Utsatte grupper ble prioritert på tvers av prosjekter. IDAs evne til å tilpasse seg et raskt skiftende landskap har vært, og fortsetter å være, avgjørende for å kunne gi effektiv hjelp. Til tross for krevende omstendigheter, betydelige omprioriteringer og komprimering fra tre til to år av IDA19, leverte IDA på flertallet av sine mål innen bl.a. klima, likestilling, jobbskaping og økonomisk utvikling. Samtidig erkjenner banken at den ikke har oppnådd god nok framgang på områder som digitalisering, utbygging av fornybar energi og tiltak mot drivkrefter som skaper sårbarhet. Dette

tilskrives i hovedsak reiserestriksjoner og smittevern hensyn under pandemien.

Verdensbanken økte sin finansielle støtte til sårbare situasjoner opp til 32 mrd. USD i 2022, hvorav 16 mrd. USD gikk til de fattigste landene som også er rammet av konflikt. Verdensbanken har styrket sin tilstedeværelse på landnivå i sårbare og konfliktfylte situasjoner med 43 pst. siden 2019, og er i rute for å nå andre mål fra sin strategi for sårbarhet, konflikt og vold. Samtidig er utfordringene store, også i mellominntektsland.

IDA19 bidro i perioden juli 2020–juni 2022 bl.a. til følgende resultater:

- 170 millioner mennesker fikk tilgang til sosiale sikkerhetsnett, nær en tredobling sammenlignet med IDA18, som strakk seg over tre år (versus IDA19s to år).
- 2,4 millioner bønder tok i bruk forbedrede landbruksmetoder.
- 10,2 millioner mennesker fikk tilgang til forbedrede sanitæranlegg.
- 15,8 millioner mennesker fikk tilgang til sikrere vannkilder.
- 76,1 millioner barn ble vaksinert.
- 114,4 millioner kvinner og barn mottok grunnleggende ernæringstjenester.
- 7,9 mrd. USD ble mobilisert i private investeringer til de fattigste landene.
- 26,5 millioner mennesker deltok i jobbskapings tiltak.
- 19,3 millioner mennesker fikk tilgang til finansielle tjenester.

Økonomisk ulikhet er redusert

Den økonomiske gjenoppbyggingen etter pandemien har vært svært ujevnt fordelt. To tiårs fremgang i bekjempelse av fattigdom og ulikhet står i fare for å reverseres. Antallet ekstremt fattige i verden økte med 70 millioner under pandemien. For første gang siden målingene startet i 1990 ble det registrert en nedgang i den globale medianinntekten på 4 pst. Verdensbankens analyser viser også en økning i økonomisk ulikhet, både mellom land og innad i land. Det anslås at 2022 var det nest verste året for fattigdomsbekjempelse og ulikhet siden århundreskiftet, grunnet fortsatt virkninger av pandemien, inflasjon og Russlands angrepskrig i Ukraina. Økende ulikhet svekket lavinntektslands evne til å håndtere nye globale kriser.

I sin respons mot covid-19 skalerte Verdensbanken opp sin støtte til velferdsordninger og sosiale sikkerhetsnett. Denne prioriteringen ble opprettholdt i bankens globale respons på ring-

virkningene av Russlands angrepskrig, spesielt for å øke matsikkerhet.

Som del av sin kriserespons, trappet Verdensbankgruppen opp støtten til privat sektor for å sikre bærekraftig og inkluderende vekst i en tid der kostnadene og risikoen ved investeringer øker. IFC fokuserte i 2022 på å fremme økonomisk vekst ved å bygge forsyningskjeder, opprettholde handel, støtte klimarobuste forretningsmodeller og sikre matsikkerhet gjennom investeringer i matproduksjon- og distribusjon. Privatsektorevinduet i IDA har vært et viktig instrument for å fremme bærekraftige investeringer i de fattigste landene. Norske bidrag til flergiverfond i IFC har støttet oppunder IFCs kjernevirksomhet, og bidratt til reformer som har bedret rammevilkår og tilrettelagt for økte investeringer i sårbare stater i Afrika.

Klimagassutslipp er redusert og klimatilpasning styrket

Verdensbankgruppen lanserte i 2021 en ny klimahandlingsplan (2021–2025) og nye klimamål, inkludert et mål om å mobilisere 200 mrd. USD i klimafinansiering i løpet av perioden. Banken kunne i finansåret 2022 vise til rekordhøye 31,7 mrd. USD i klimafinansiering. Dette er en økning på 19 pst. fra et historisk høyt nivå året før, og overgår målsetningen i klimahandlingsplanen om 35 pst. til klima. Verdensbanken (IBRD og IDA) har også et mål om paritet, dvs. en 50/50 fordeling av midler til utslippsreduksjoner og klimatilpasning fram mot 2025, et mål de også er i rute med å nå. All finansiering fra IBRD og IDA er f.o.m. 1. juli 2023 i fullt samsvar med Parisavtalen. For IFC og MIGA er 85 pst. av finansieringen i samsvar med Parisavtalen fra samme dato, med målsetning om fullt samsvar fra 1. juli 2025.

Langsiktig og bærekraftig finansiering for utvikling er mobilisert

Verdensbankgruppen mobiliserte i perioden 2018–2022 over 400 mrd. USD i privat kapital til utviklingsformål. Dette inkluderer kapital innhentet i internasjonale finansmarkeder for å øke bankens utlånskapasitet. Mobilisering av privat kapital til samfinansiering av investeringsprosjekter utgjorde 142 mrd. USD. Bankens private kapitalmobilisering økte betraktelig i 2022, etter covid-19. Verdensbanken står for den største andelen multilateral klimafinansiering og har økt denne betydelig over de siste årene.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1 169,6 mill. kroner for 2024. Det er en reduksjon på 106,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023 som skyldes at 2023 var det siste året for inneværende kapitalpåfylling til IBRD.

Bevilgningen foreslås fordelt som følger:

- 1 098,2 mill. kroner til Norges forpliktelse i den 20. giverlandspåfyllingen av Verdensbankens utviklingsfond (IDA20).
- 71,4 mill. kroner til Norges forpliktelser for kapitaløkning for 2024 i Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC).

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall XII om deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonal banker og fond. Usikkerhet rundt endringer i valutakurser ved kapitaløkninger håndteres ved en fullmakt til overskridelse, jf. forslag til vedtak under romertall III.

Post 71 Regionale banker og fond, kan overføres

Bevilgningen dekker Norges kjernestøtte til kjøp av eierandeler i utviklingsbankene og gavebidrag til de respektive bankers fond for de fattigste landene:

- Den afrikanske utviklingsbanken og Afrika-fondet
- Den asiatiske utviklingsbanken og Asiafondet
- Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur
- Den interamerikanske utviklingsbanken og IDB Invest
- Nordisk utviklingsfond

De regionale utviklingsbankene er blant de største og viktigste kildene til utviklingsfinansiering og rådgivning til låntakerland. Regionalbankene er viktige i arbeidet for å nå bærekraftsmålene, oppfylle de internasjonale klimaforpliktelsene og for å mobilisere større midler fra flere kilder for å finansiere utviklings- og klimatiltak. Bankenes mål sammenfaller med Norges utviklingspolitiske prioriteringer. De skårer også høyt på uavhengige evalueringer av resultater og effektivitet. De har klare retningslinjer for risikovurdering og gode sosiale og miljømessige sikringsmekanismer. Norge følger opp prioriteringer i regionalbankene i tett samarbeid med de nordiske landene, noe som øker norsk innflytelse.

Mål 2024

Bevilgningen støtter alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, samt 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen skal bidra til at de regionale utviklingsbankene og fond kan nå sine strategiske mål:

- Ekstrem fattigdom og økonomisk ulikhet er redusert.
- Klimagassutslipp er redusert og klimatilpassing styrket.
- Langsiktig og bærekraftig finansiering for utvikling er mobilisert.
- Inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst er oppnådd.

Prioriteringer 2024*Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB)*

Afrikabankens prioriterte innsatsområder er energi, transport, landbruk, bærekraftige mat-systemer, industriell utvikling og regional integrasjon, med vekt på å integrere likestilling, klima, sårbarhet og konfliktforebygging, styresett og privatsektorutvikling. En ny 10-årsstrategi forventes vedtatt av styret høsten 2023, og vil legge føringer for prioriteringene fra 2024.

Prioriteringene for Afrikafondet for perioden 2023–2025 (AfDF-16) ble vedtatt i desember 2022. Forpliktelser knyttet til klima, ren energi, klimasmart landbruk, kvinner og likestilling, sårbare landsituasjoner, styresett, gjeldsbærekraft og ansvarlig låntaking er godt innarbeidet. AfDF tilbyr rådgivning og finansiering i form av sterkt subsidierte lån og gavebidrag for utviklingsformål til de 37 fattigste landene i Afrika.

Norges prioriteringer i 2024 er å støtte bankens evne til å gjennomføre sitt vedtatte arbeidsprogram, med særlig vekt på de fattigste landene, for effektivt å kunne støtte afrikanske land med rådgivning og finansiering i form av subsidierte lån og gavebidrag. Norge vil arbeide for et tydelig fattigdoms- og klimafokus, bl.a. gjennom å være pådriver for at bankens kvinne- og likestillingsstrategi og klimarammeverk gjennomføres. Norge vil arbeide for at banken løfter arbeidet med matsikkerhet, landbruk og fornybar energi, med vekt på jobbskaping og utvikling av privat sektor. Kvinners, ungdommers, samt sårbare

gruppers behov må også innlemmes bedre. Videre vil Norge arbeide for rådgivning og kapasitetsbygging for å løfte godt økonomisk styresett og nasjonal ressursmobilisering, herunder finansforvaltning, gjeldsbærekraft, skattereformer og bekjempelse av korrupsjon og ulovlig kapitalflyt.

Norge vil arbeide for fortsatt fremdrift i interne reformer, inkl. større grad av selektivitet og styrking av resultatorientering, bl.a. gjennom oppdatert resultatrammeverk og systematisk oppfølging av gjennomganger, evalueringer og revisjonsrapporter. Reformene innebærer også at banken tar grep for å kutte kostnader og styrke oppfølging av prosjekter. Banken skal arbeide gjennom gode partnerskap, med tydelig arbeidsdeling.

Årsmøtet i mai 2023 åpnet for å berede grunnen for at Afrikafondet kan låne i markedet og dermed øke utlån til lavinntektsland, på tilsvarende måte som Verdensbankens myke utlånsvindu IDA. Ambisjonen er at slik markedsopplåning skal starte fra 2026, og etter at givene i Afrikafondet har sluttet seg til nødvendige endringene i den grunnleggende ADF-avtalen. Norge vil støtte banken i reformer som kan øke bankens utlånskapasitet, inkl. at AfDF kan låne i markedet for å øke sin finansielle slagkraft i lavinntektsland. Norge stiller forventninger om at banken vurderer alle muligheter for å utnytte bankens kapitalbase. Reformen må samtidig sikre bankens finansielle posisjon og bærekraft, herunder dens trippel-A kredittverdighet. Norge vil bidra til tett oppfølging av styresaker innen prioriterte områder i en fortsatt godt koordinert valgkrets, bestående av de nordiske landene, Irland og India.

Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB)

Den asiatiske utviklingsbankens tematiske prioriteringer i inneværende programperiode er likestilling, klima og investering i privat sektor. Bankens overordnede styringsinstrument er Strategi 2030, godkjent av bankens styre i 2018. For Norge er det særlig viktig at Asiabanken når sitt mål om 100 mrd. USD i klimafinansiering frem til 2030. Asiabankens utviklingsfond for de fattigste landene (AsDF) gir gavebidrag til fattige og sårbare land i Asia og Stillehavsregionen. Prioriteringene til utviklingsfondet ble avtalt i 2020 da påfylingen for fireårsperioden 2021–2024 ble ferdigforhandlet. Norge støttet at følgende skal prioriteres:

- sårbare stater, konfliktherjede land og små øystater
- likestilling

- klimaendringer og forebygging av naturkatastrofer
- regionalt samarbeid og integrering, herunder grenseoverskridende helseproblemer, hav, biodiversitet og økosystemtjenester
- privatsektorutvikling
- gjeldshåndtering

Afghanistan har vært en betydelig mottaker av støtte fra Asiafondet. Etter Talibans maktovertakelse i Afghanistan, går all støtte til befolkningen i landet utelukkende gjennom programmer som utføres av FN-organisasjoner.

Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)

Innbetalingen av Norges kapitalinnskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB) på 110,1 mill. USD fordelt over fem år, ble fullført i 2020. AIIB er ikke en tradisjonell utviklingsbank, men en investeringsbank som gjennom å finansiere infrastrukturutbygging i form av lån, garantier og egenkapitalinvesteringer, bidrar til utvikling og fattigdomsreduksjon. Banken skal gi avkastning og overenskomsten mellom landene som har bidratt med kapital åpner for uttak av utbytte fra eiernes side.

Norge støtter at AIIB prioriterer grønn infrastruktur, regionalt samarbeid, teknologirettet infrastruktur og mobilisering av privat kapital. AIIB er fortsatt en ung bank og har store fordeler av prosjektsamarbeid med andre multilaterale utviklingsbanker, som Verdensbanken, EBRD og Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB). Lærings-effekten ved samfinansiering med andre banker er høy. For Norge er det viktig at banken i all hovedsak konsentrerer seg om infrastruktur. Budsjettstøtte, som har vært bevilget for å støtte land gjennom covid-19, bør bare gis i ekstraordinære situasjoner.

I styret har Norge først og fremst fokus på prosjektenes utviklingseffekt. Banken kan låne ut 15 pst. utenfor Asia-regionen, hvor utviklingseffekt vektlegges. For Norge er det også viktig at bankens administrasjon forblir slank og kostnads-effektiv. Valggruppen Norge er medlem av har derfor vært skeptisk til opprettelse av et stort antall landkontorer. Foreløpig er det kun vedtatt å opprette et kontor i Abu Dhabi, som ventelig vil være operativt i løpet av 2023. Det nye kontoret kan lette AIIBs arbeid med å rekruttere medarbeidere, som så langt har vært en utfordring.

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB)

Den interamerikanske utviklingsbankens (IDB) prioriteringer i 2024 sammenfaller med den nye brasilianske presidenten, Ilan Goldfajn, sine visjoner for banken, som ble presentert og godkjent på årsmøtet i 2023. De er også sammenfallende med norske prioriteringer. IDB fortsetter å være den viktigste regionale utviklingsbanken i regionen. IDBs hovedoppgave er fortsatt å bekjempe fattigdom og ulikhet samt å sikre tilgang på mat, adekvat utdanning og helsetilbud til regionens befolkning med vekt på de fattigste.

Det legges stor vekt på gjennomføring av reformer i IDB, herunder å forbedre IDBs utviklingsresultater. Statistikken viser at IDBs programmer og prosjekter har gjennomgående lav måloppnåelse. Metoden for måling er utdatert, og et nytt resultatrammeverk skal derfor utvikles med tilhørende opplæring og holdningsskapende arbeid. I tillegg forventes ytterligere tiltak for bedre utnyttelse av bankens kapital (Capital Adequacy Framework – CAF).

Banken viderefører sine høye ambisjoner for klimafinansiering og følger tidsplanen for Paris-samsvar, i tillegg til økt fokus på biodiversitet. Likestilling, mangfold og inkludering får fornyet fokus i IDB, etter at det er utarbeidet en ny strategi for dette arbeidet.

IDBs institusjonelle strategi skal oppdateres i løpet av 2024 for bl.a. å styrke organisasjonens resultatorientering. IDBs privatsektorarm, IDB Invest, skal følge opp en ny strategi, og en fremtidig kapitaløkning forventes vedtatt på årsmøtet i 2024.

Norge støtter banken for å bidra til en bærekraftig utvikling i regionen. Norge legger vekt på å forbedre IDBs utviklingsresultater, med vekt på fattigdomsbekjempelse, og å opprettholde høye ambisjoner for klimafinansiering, Parissamsvar og biodiversitet. Godt styresett, transparens og anti-korrupsjon er også sentrale tema som må løftes i den nye institusjonelle strategien. Likestilling er et annet viktig område, i tillegg til matsikkerhet. Nasjonal ressursmobilisering, som skattlegging, har stort utviklingspotensial i regionen.

I tillegg må godt styresett prioriteres av banken. Tilliten, både internt og eksternt, til IDB og dens ledelse, må gjenoppbygges etter en alvorlig varslingssak i 2022 mot den forrige presidenten som førte til at han måtte gå av.

Nordisk utviklingsfond (NDF)

Nordisk utviklingsfond (NDF) er et klimafond med fokus på klimatilpasning og klimautslippsreduksjon i lavinntektsland, primært i Afrika sør for Sahara. NDF har som mål å være en ledende nordisk stemme for å se klima og utvikling i sammenheng. NDF samarbeider både med privat og offentlig sektor og kan tilby fleksibel finansiering med en katalytisk effekt.

I 2024 vil innsatsen for klimatilpasning og utslippsreduksjon styrkes betydelig som følge av innbetalinger til kapitalpåfyllingen de nordiske landene vedtok i 2020. Minst 60 pst. av prosjektene skal gå til Afrika sør for Sahara, minst 50 pst. skal gå til klimatilpasning og minst 50 pst. skal finansieres på gavevilkår. Tildeling til nye prosjekter forventes å bli 75 mill. euro i 2024. Staben i NDF utvides fra 28 til 33 ansatte i løpet av året.

Norge deltar i kapitalpåfyllingen av fondet med 9,73 mill. euro hvert år i ti år, frem til 2031. Ledelsen av styret i fondet går på rotasjon, og Norge overtok ledelsen for ett år 1. mai 2023, etter Island. Under norsk formannskap skal det rekrutteres en ny direktør i NDF for perioden 2024–2028.

Rapport 2022

Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB)

Afrikabanken (AfDB) utbetalte 8,2 mrd. USD i lån og gavebidrag i 2022, hvorav 2,9 mrd. USD fra Afrikafondet (AfDF).

I henhold til bankens 2023-resultatrapportering kunne 84 pst. av prosjektene avsluttet i 2022 vise til tilfredstillende grad av måloppnåelse, mot hhv. 81 pst. i 2021 og 80 pst. i 2020. Likevel ble en tredel av bankens operasjoner forsinket sammenlignet med oppsatt gjennomføringsplan i 2022. Banken viser til at dette hovedsakelig skyldes utfordrende situasjoner i flere land preget av pandemi, sårbarhet og konflikt. Gjennom styrearbeidet følger Norge, sammen med andre land i vår valggruppe, opp bankens arbeid med å adressere disse utfordringene.

Afrikabanken ble nylig vurdert av nettverket for gjennomganger av multilaterale organisasjoner, MOPAN. Gjennomgangen viser en positiv utvikling fra forrige gang banken ble vurdert, i 2015–2016. Den viser til styrket integrering av likestilling, klima og sårbarhet i virksomheten og positive effekter fra omfattende desentralisering, bl.a. sterkere partnerskap og eierskap hos myndighetene. Likestillingshensyn er vurdert for

99 pst. av alle godkjente prosjekter i 2022. Rapporten peker også på forbedringsbehov, ikke minst for gjennomføring av prosjekter, som ofte preges av forsinkelser og overvurdering av partneres kapasitet til effektiv gjennomføring. Styret følger opp framdriftsrapporter om hvordan banken adresserer forbedringspunkter som evalueringer og gjennomganger peker på.

Banken lanserte sin nye strategi for engasjement i sårbare landsituasjoner i 2022, basert på erfaringsoppsummering og anbefalinger fra en uavhengig evaluering. Evalueringen og den nye strategien ble benyttet i forhandlinger mellom banken og givene i 2022 om hvordan AfDFs innsats i sårbare landsituasjoner kan styrkes i kommende treårsperiode.

Entreprenørskap og jobbskaping sto sentralt, med vekt på digitale verktøy for inkludering, også av ungdommer og sårbare grupper. Bankens strategi for sysselsetting av unge ga retning for innsatsen i 2022. Strategien skal evalueres, og rapport forventes siste del av 2023. Bankens investeringer i landbruk bidro til å utvikle entreprenørskap, matsikkerhet og bærekraftige matsystemer. I tillegg ble det gitt betydelig kriserespons som følge av økte priser på energi, gjødsel og andre innsatsfaktorer.

Alle godkjente utlån til offentlig sektor i 2022 ble gjennomgått og kategorisert i forhold til forventet effekt for kvinner og likestilling. Det ble utarbeidet ni landanalyser om likestilling og en regional analyse om Sahel for å styrke likestillingshensyn i programmer og prosjekter. Effekten av disse tiltakene vil bli vurdert i kommende midtveisgjennomgang av bankens likestillingsstrategi.

Banken bidro med kapasitetsbygging for å styrke offentlig finansforvaltning, finansiell åpenhet og nasjonal ressursmobilisering i flere land. Banken bidro til å forbedre kvalitet i budsjettering og offentlig finansforvaltning i tolv land, innsyn og kontroll i offentlig sektor i seks land, innkjøps-systemer i seks land og rammebetingelsene for næringsvirksomhet i 16 land.

Fra Afrikabankens årlige resultatrapport for 2022 kan følgende resultater fremheves:

- 1,3 millioner mennesker ble koblet til energinettet, hvorav 613 000 kvinner.
- 612 megawatt ny energi ble produsert, hvorav 113 megawatt fra fornybare energikilder. Økte investeringer i solenergi i Sør-Afrika og vindkraft i Kenya står for den største økningen.
- 12,3 millioner mennesker fikk ny eller bedre tilgang til vann og sanitær, hvorav 6 millioner kvinner.

- 2,9 millioner mennesker nøt godt av bankens investeringer i landbruk, hvorav 1,4 millioner kvinner.
- 2,9 millioner mennesker fikk bedre tilgang til transporttjenester, hvorav 1,5 millioner kvinner. 830 km vei ble utbedret eller bygget.
- Nær 400 000 små og mellomstore bedrifter fikk bedre tilgang til finansiering, noe som bidro til økonomisk fortjeneste og økte skatteinntekter.
- 600 000 mennesker fikk bedre tilgang til utdanning, hvorav 300 000 kvinner.

Klimahensyn er gjennomgått i 97 pst. av alle godkjente prosjekter i 2022. Banken økte sin klimafinansiering til 45 pst. av godkjente prosjekter i 2022. Tiltak for å redusere utslipp utgjorde 37 pst. og tiltak for klimatilpasning 63 pst. Alle bankens godkjente energiprojekter i 2022 gjaldt fornybar energi, mot 56 pst. i perioden 2010–2015.

Banken opplevde stor etterspørsel etter finansiering av klimatilpasningstiltak fra afrikanske land. For å svare på behovene etablerte banken et nytt klimavindu i AfDF, Climate Action Window (CAW), med finansielle bidrag på 429 mill. USD fra fire givere – Storbritannia, Nederland, Tyskland og Sveits. Forventningen er at flere givere vil komme til.

Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB)

Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB) finansierte i 2022 prosjekter for totalt 20,5 mrd. USD. Finansieringen ble hovedsakelig gitt som lån, men AsDB bidrar også med tilskudd, egenkapitalinvesteringer, garantier og faglig bistand til medlemslandene. Banken mobiliserte i tillegg 11,4 mrd. USD i samfinansiering fra andre kilder.

I 2022 fortsatte landene i Asia og Stillehavsregionen å reise seg etter pandemien. Samtidig opplevde mange land sterkt stigende matpriser og problemer i forsyningskjeden, særlig som følge av krigen i Ukraina. For å styrke matsikkerheten i regionen, annonserte banken en plan om å finansiere prosjekter for 14 mrd. USD i løpet av fireårsperioden 2022–2025. I 2022 ble prosjekter for til sammen 3,7 mrd. USD godkjent. Flere av prosjektene skal bidra til mer klimarobuste matsystemer.

AsDB innfridde målet om at deres prosjekter skal bidra til likestilling. I perioden 2020–2022 hadde 99 pst. av godkjente prosjekter likestillingselementer. Dette er betydelig høyere enn målet på 75 pst. i bankens strategi.

Banken er imidlertid klart på etterskudd i å oppnå målet om en samlet klimafinansiering på 100 mrd. USD i løpet av perioden 2019–2030. I 2022 økte finansieringen av slike prosjekter til 6,7 mrd. USD. Likevel har AsDB med dette kun finansiert klimaprojekter for 21 mrd. USD i løpet av de første fire årene av planperioden.

Asiabankens utviklingsfond (AsDF) ga gavebidrag til 18 spesielt fattige og sårbare land i Asia og Stillehavsregionen. De mest utsatte landene mottar ren gavebistand, mens de øvrige enten mottar en kombinasjon av gavebistand og subsidierte lån, eller kun subsidierte lån. De fleste mottakerlandene er små øystater i Stillehavet.

Støtten under AsDF til Myanmar og Afghanistan ble suspendert kort tid etter de udemokratiske maktovertakelsene i de to landene i 2021. I januar 2022 godkjente imidlertid banken en støtte på 405 mill. USD for å dekke grunnleggende behov for befolkningen i Afghanistan. AsDB anerkjenner ikke Taliban som rettmessige myndigheter i Afghanistan. Støtten blir derfor kanalisert gjennom ulike FN-organisasjoner.

Inneværende programperiode for AsDF dekker årene 2021–2024. Ved utgangen av 2022 var samlede utbetalinger fra fondet noe lavere enn planlagt. De viktigste årsakene til den forsinkede framdriften er covid-19, Talibans maktovertakelse i Afghanistan og konsekvensene av Russlands invasjon av Ukraina.

Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)

AIIB godkjente 42 nye prosjekter til en verdi av 6,8 mrd. USD i 2022, som var en nedgang fra 9,9 mrd. USD i 2021. Dette bringer AIIBs aktive portefølje av prosjekter til 28,6 mrd. USD ved utgangen av fjoråret. Av dette var 8,3 mrd. USD (29,4 pst.) gjennom AIIBs spesielle krisefasilitet for å støtte låntakerlandene gjennom covid-19. All budsjettstøtte gjennom fasiliteten er gitt som samfinansiering med andre utviklingsbanker. 4,9 mrd. USD av den aktive porteføljen er lån til privat sektor.

AIIBs utestående lån er sterkt konsentrert om de fem største låntakerlandene (etter størrelse på låneporteføljen) – India, Tyrkia, Kina, Indonesia og Bangladesh, som sto for hele 65 pst. av den aktive porteføljen ved utgangen av 2022. Den finansielle stillingen til AIIB er meget sterk med betydelig rom for å øke utlånene uten ny kapitalpåfylling.

Norge deltok aktivt i arbeidet med å revidere AIIBs energistrategi, som ble vedtatt av styret i banken høsten 2022. AIIB vil fokusere på å bistå låntakerland med å nå sine klimaforpliktelser og mål om netto-null utslipp. Målet er å bidra til sikker, kostnadseffektiv og bærekraftig energitilgang for alle. AIIB vil prioritere fornybar energi, energi-effektivisering, og utvikling av infrastruktur og teknologi.

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB)

IDBs finansielle situasjon er god selv etter to år med pandemi, og banken innehar fortsatt trippel-A kredittverdighet. IDB-gruppen godkjente prosjekter for i alt 14,7 mrd. USD i 2022, hvorav 5 mrd. USD ble utbetalt.

De økonomiske utfordringene i Latin-Amerika og Karibia var store også før covid-19, med høy ulikhet og sosial uro. Covid-19 rammet regionen hardt, med særlig høy dødsrate. Antall fattige økte med 25 millioner fra 2020 til 2022. Gjelden var 5 pst. høyere i 2022 enn før pandemien, og inflasjonen var i snitt 8 pst. Likevel var veksten i 2022 over 6 pst., men med store forskjeller fra land til land. Behovet for strukturelle reformer i regionen for å stimulere vekst, heve produktiviteten og redusere ulikhet er fortsatt stort.

IDBs største satsing på klima i 2022 var etableringen av et Amazonas-fond. Fondet har en foreløpig ramme på 279 mill. USD i tillegg til bidrag fra Det grønne klimafondet (GCF). Fondet har fokus på bærekraft og motstandskraft mot klimaendringer i regionen.

IDBs privatsektorarm, IDB Invest, finansierte prosjekter for 5 mrd. USD i 2022. Om lag en tredel av finansieringen var til små og mellomstore bedrifter. For 15 pst. av prosjektene var digitalisering et viktig mål. Målet om 30 pst. klimafinansiering ble ikke oppnådd i 2022, hovedsakelig som følge av pandemien.

I 2022 tok IDB et langt steg fremover ved å utarbeide et rammedokument for likestilling og mangfold, som utgjør en oversikt over utfordringene i regionen. Banken vedtok også en handlingsplan for likestilling og mangfold for perioden 2022–2025. Denne gjør likestilling til et tverrgående tema i IDBs prosjekter og programmer. Norge har oppfordret til å gi flere insentiver for å fremme økt likestilling i IDB-gruppen, som f.eks. å velge kvinner til lederposisjoner.

2022 var preget av en alvorlig varslingssak mot daværende president Mauricio Claver-Carone, som resulterte i at han måtte gå av i september. Presidenten hadde som mål å få vedtatt en kapital-

påfylling i IDB, uten å lykkes. Norges siste innbetaling under forrige kapitalpåfylling i IDB var til IDBs privatsektorarm IDB Invest og ble gjennomført i 2022.

Nordisk utviklingsfond (NDF)

NDF utvidet i 2022 sin virksomhet som følge av kapitalpåfyllingen på 350 mill. euro, som ble vedtatt i 2020. NDFs totale prosjektportefølje var i 2022 på 359 mill. euro, hvorav 60 mill. euro ble tildelt nye prosjekter. 56 pst. av disse skal gjennomføres i Afrika sør for Sahara. NDF økte andelen som gikk til klimatilpasning til 50 pst. i 2022. Det ble også lagt større vekt på prosjekter for å fremme biodiversitet og blå økonomi. Likestilling ble også prioritert i fordelingen av prosjektmidlene.

Det nye resultatrammeverket i NDF har bidratt til økt robusthet mot klimaendringer og katastrofer. Tilgangen til, og produksjon av, rimelig og bærekraftig energi, økte.

Den økende gjeldsbyrden for flere land i Afrika førte i 2022 til manglende innbetalinger på lån, bl.a. fra Ghana og Zambia. Det ble derfor satt i gang et arbeid for å bøte på denne type utfordringer.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 1 021,4 mill. kroner for 2024. Det er en økning på 32,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023 som i hovedsak skyldes endringer i valutakurser. Bevilgningen foreslås fordelt som følger:

- Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF): 749 mill. kroner
- Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB): 105,6 mill. kroner
- Det asiatiske utviklingsfondet (AsDF): 50,3 mill. kroner
- Nordic Development Fund (NDF): 116,4 mill. kroner

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall XII om deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonale banker og fond. Usikkerhet rundt endringer i valutakurser ved kapitaløkninger håndteres ved en fullmakt til overskridelse, jf. forslag til vedtak under romertall III.

Post 72 Strategisk samarbeid, kan overføres

Bevilgningen dekker bidrag til de multilaterale utviklingsbankene på områder av høy politisk prioritet der det er ønskelig å styrke bankenes arbeid. Dette skal være katalytisk finansiering som supplerer kjernestøtten og som bidrar til at de multilaterale bankenes innsats for effektiv fattigdomsbekjempelse og levering av fellesgoder styrkes, i tillegg til en inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst.

Mål 2024

Bevilgningen støtter alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, og 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- De multilaterale utviklingsbankenes samlede innsats for effektiv fattigdomsbekjempelse og levering av fellesgoder er styrket.
- Inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst er oppnådd.

Prioriteringer 2024

I 2024 går bevilgningen i sin helhet til å støtte Det internasjonale pengefondets (IMF) låneordninger for lavinntektsland, Poverty Reduction and Growth Trust (PRGT). Til sammen 130 mill. kroner fra Norge vil betales inn i løpet av perioden 2023–2025, med tre like årlige beløp. IMF har spisskompetanse på å håndtere økonomiske kriser og er en sentral, stabiliserende faktor i det globale finansielle og økonomiske systemet. Utlån fra IMF skal sikre midlertidig finansiering til land som har problemer med betalingsbalansen slik at de får tid til å omstille økonomien og unngår tiltak med svært negative konsekvenser.

Rapport 2022

Svak forhandlingsevne hindrer mange afrikanske land i å utnytte de langsiktige fortjenestene fra landets ressurser, noe som undergraver inkluderende bærekraftig økonomisk vekst. Norges støtte til African Legal Support Facility (ALSF) bidro med juridisk rådgivning og kapasitetsbygging i Afrikabankens medlemsland. ALSF ga i 2022 juridisk opplæring innen kommersielle transaksjoner og gjeldsforhandlinger til mer enn 1 200 personer. Rådgivning fra ALSF gav afrikanske

myndigheter innsparinger og inntekter tilsvarende 115 mill. USD i 2022. ALSF er samlokalisert med og mottar støtte fra Afrikabanken. Utenriksdepartementet og Norad fulgte også opp trust fund i utviklingsbankene som vi har støttet finansielt før 2022. Norge nyter fortsatt godt av mulighet for aktiv deltagelse og påvirkningsarbeid innen prioriterte tema. Resultatene sees i form av bankenes utforming og oppfølging av policy knyttet til tematiske områder, kapasitetsbygging og innsats i et utvalg av land.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 43,3 mill. kroner for 2024.

Post 73 Gjeldslette, kan overføres

Bevilgningen dekker Norges forpliktelser under de multilaterale gjeldsletteinitiativene «Heavily Indebted Poor Countries Initiative» (HIPC) fra 1996, og «Multilateral Debt Relief Initiative» (MDRI) fra 2005 for sletting av fattige lands gjeld til multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner. Norge er politisk forpliktet til å delta i disse store internasjonale spleiselagene fram til 2044 og 2054 for hhv. Verdensbanken og Afrikabanken. Norges juridisk bindende forpliktelser, som utvides hvert tredje år i forbindelse med giverlandspåfyllingene i IDA og Afrikafondet, er nedfelt i tidligere vedtatte romertallsvedtak fram til hhv. 2033 og 2035. Bevilgningsbehovet antas å øke fram mot et toppunkt rundt 2025.

Bevilgningen kan ved behov brukes til inndekning av bilateral gjeldslette overfor land med statsgjeld til Norge som ikke er omfattet av «Handlingsplanen for gjeldslette for utvikling» fra 2004, som hjemler gjeldslette uten bevilgning over bistandsbudsjettet.

Norge deltar aktivt i Parisklubben, som består av kreditorlandene i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), og støttet i 2020–2021 et gjeldsmoratorium pga. covid-19 (Debt Service Suspension Initiative – DSSI). Norge støtter også rammeverket for gjeldsrestrukturering som etterfulgte DSSI i Parisklubben, kalt Common Framework, og arbeider for fortgang i dette initiativet. Norge ønsker også velkommen etableringen av et initiativ for å drøfte gjeldsutfordringer i lav- og mellominntektsland og inkludere alle aktører, inklusive Kina, kalt Global Sovereign Debt Roundtable.

Mål 2024

Bevilgningen støtter alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norge oppfyller sine juridisk bindende forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale gjeldsletteinitiativer (HIPC og MDRI).

Prioriteringer 2024

Pandemien og Russlands fullskalainvasjon av Ukraina har forverret gjeldssituasjonen i mange utviklingsland, og ikke kun de fattigste. Ifølge Verdensbanken er over 60 pst. av alle lavinntektsland enten i gjeldskrise eller i stor fare for å havne i krise. Til sammenligning var det under 30 pst. i 2015.

Norge tok i 2023 initiativ til en felles nordisk-baltisk posisjon om gjeldsspørsmål i Verdensbanken. I 2024 vil Norge jobbe for at Verdensbanken arbeider for et globalt rammeverk for full åpenhet om statlige låneavtaler og lånevilkår og stiller større krav til ansvarlig gjeldshåndtering fra låntakerland. Verdensbanken planlegger å utarbeide en offentlig tilgjengelig kartoversikt for å synliggjøre lands aktuelle gjeldsproblemer. Fremdriften for Common Framework, gjeldsrammeverket i Parisklubben, vil søkes forbedret ved å fryse betaling av renter og avdrag for land som ber om gjeldslette.

Land som innvilges gjeldslette bør forplikte seg til å benytte frigjorte midler til å fremme inkluderende økonomisk vekst og bygge valutareserver som buffere mot fremtidige kriser. Hovedutfordringen er imidlertid å få flere land til å søke om gjeldsbehandling, samt å sikre deltakelse av kreditorer utenfor Parisklubben, som Kina og private kreditorer. Det er forventninger til at det nye rundbordet om gjeld vil styrke det internasjonale samarbeidet om gjeldsletteoperasjoner. Norge støtter dette.

Det vil fortsatt være viktig å arbeide for at det internasjonale samfunnet står sammen om de store multilaterale gjeldsinitiativene fra 1990- og 2000-tallet. Norge vil fortsette å innfri sine forpliktende andeler i HIPC og MDRI overfor Verdensbanken og Afrikabanken. Dersom det skulle bli behov for gjeldslette for land som ikke er omfattet av «Handlingsplan om gjeldslette for utvikling», vil dette i utgangspunktet måtte bevilges innenfor bistandsbudsjettet.

Rapport 2022

Norge har oppfylt sine juridisk bindende forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale gjeldsletteinitiativer (HIPC og MDRI)

Norge bidro til å oppfylle forpliktelsene under MDRI og HIPC i Verdensbanken (IDA) og Afrika-banken i 2022. De 39 berørte utviklingslandene fikk dermed frigjort et beløp tilsvarende renter og avdrag til formål som infrastrukturbygging, klimatiltak, helse og utdanning. Det politiske påvirkningsarbeidet for ansvarlig låntaking og långivning ble særlig videreført gjennom Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene og FNs generalforsamling. Norge støttet opp om G20 og Paris-klubbens rammeverk for gjeldslette, Common Framework. I 2022 søkte fire land om å få gjeldslette innenfor dette rammeverket; Etiopia, Ghana, Tsjad og Zambia. Beslutninger om gjeldslette tas i 2023.

Sudan, som kvalifiserte for multilateral gjeldslette i juni 2021, har likevel ikke fått slettet sin statsgjeld eller mottatt nye lån fra de multilaterale

utviklingsbankene som følge av statskuppet i oktober 2021.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 396,5 mill. kroner for 2024 for å innfri Norges juridisk bindende multilaterale gjeldsletteforpliktelser. Det er en økning på 6,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023 som skyldes økte forpliktelser.

Bevilgningen fordeles som følger:

- International Development Association IDA20
- MDRI: 231 mill. kroner
- IDA20 – HIPC: 18,1 mill. kroner
- Afrikafondet – MDRI: 116,8 mill. kroner
- Afrikafondet – HIPC: 30,6 mill. kroner

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall IX om ettergivelse av fordringer, XII om deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonale banker og fond og XIII om deltakelse i det internasjonale gjeldsletteinitiativet.

Kap. 179 Flykningiltak i Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
21	Spesielle driftsutgifter	4 689 182	1 650 476	3 770 482
	Sum kap. 179	4 689 182	1 650 476	3 770 482

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen dekker visse utgifter til flykninger og asylsøkeres opphold i løpet av det første året i Norge, som etter OECD/DACs retningslinjer kan klassifiseres som offisiell utviklingsbistand (ODA). Ansvar for tiltak for flykninger og asylsøkere i Norge ligger under hhv. Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet, jf. omtale i de respektive departementers fagproposisjoner. Det legges også til grunn at Helseforetakenes ekstraordinære utgifter til Medevac-pasienter som evakueres fra Ukraina, som Helse- og omsorgsdepartementet har ansvaret for, kan klassifiseres som bistand. ODA-andelen av tiltakene budsjetteres som internasjonal bistand på denne posten, og

avregnes mot utgifter til dette formålet under de nevnte departementene.

Rapport 2022

I 2022 var det 40 014 flykninger og asylsøkere som søkte om beskyttelse i Norge, av disse var 35 095 fra Ukraina som ba om midlertidig kollektiv beskyttelse pga. Russlands fullskalainvasjon. Det ble utbetalt 4 549,2 mill. kroner fra posten til Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. I tillegg ble det utbetalt 140 mill. kroner til Helse- og omsorgsdepartementet for Helseforetakenes ekstraordinære utgifter til Medevac-pasienter fra Ukraina i 2022. Se nærmere omtale i de respektive departementers fagproposisjoner.

Budsjett 2024

Det foreslås bevilget 3 770,5 mill. kroner for 2024. Det er en økning på 2 120 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2023.

For 2024 er det lagt til grunn en prognose på 25 000 ankomster av flyktninger og asylsøkere

der 20 000 av disse er fordrevne fra Ukraina etter Russlands angrepskrig mot landet. Prognosene og budsjettanslaget er basert på tall fra Utlendingsdirektorat og rapport fra Beregningsgruppen for utlendingsforvaltningen fra juni 2023 og er meget usikre, spesielt antallet fordrevne fra Ukraina.

Del III
Spesielle tema

8 2030-agendaen med bærekraftsmålene – status for måloppnåelse og Norges bidrag

2030-agendaen med de 17 bærekraftsmålene og 169 delmålene ble vedtatt i 2015 av alle FNs medlemsland og utgjør rammeverket for norsk utviklingspolitikk, så vel som for innenriks- og utenrikspolitikken. Bærekraftsmålene ser de tre dimensjonene av bærekraftig utvikling, miljø, økonomi og sosial utvikling, i sammenheng. De er forankret i de internasjonale menneskerettighetene og skal gjennomføres i tråd med statenes internasjonale forpliktelser.

Et sentralt prinsipp i 2030-agendaen er at ingen skal utelates. Den er derfor en agenda som overordnet fremmer økt likhet, likestilling og inkludering av minoriteter som både mål og forutsetninger for å lykkes med utvikling. Norge har bidratt aktivt til å inkludere dette prinsippet i arbeidet med flere av de tematiske målene.

For å kunne oppnås, krever bærekraftsmålene felles innsats fra myndigheter, sivilsamfunn, privat sektor og academia i alle land. Utenriksdepartementet har et overordnet ansvar for bærekraftsmål 17 som skal bidra til å styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Siden 2019 har utfordringene verden står overfor blitt dypere og mer sammenvevede. På noen områder har utviklingen gått i riktig retning, som for eksempel utviklingen av viktige nullutslipps-teknologier og vaksiner mot covid-19. Fremgangen har imidlertid stanset eller blitt reversert på mange andre områder på tvers av de tre dimensjonene av bærekraftig utvikling. En bærekraftig utvikling er blitt forhindret som følge av økende inflasjon og forverrede levekår, klimaendringer, miljøkrise, naturkatastrofer og mer sikkerhetspolitisk uro og krig. De sosioøkonomiske konsekvensene av covid-19 og krigen i Ukraina har forsterket den negative utviklingen, spesielt i utviklingsland.

Ifølge FNs generalsekretær António Guterres er bare 12 pst. av delmålene på rett spor. Like urovekkende er det at for 50 pst. av delmålene er fremgangen svak og utilstrekkelig, samt at utviklingen har stoppet opp eller gått bakover på mer enn 30 pst. av delmålene. Skjerpes ikke innsatsen

er det trolig at mange av bærekraftsmålene ikke vil bli nådd i 2030 og mange heller ikke i 2050. Anslaget på finansieringsgapet for utviklingslandene sett under ett økte fra 2 500 mrd. USD før pandemien til 4 200 mrd. USD dollar i 2021.¹

Utviklingstrekkene nevnt over øker risikoen for spenninger og konflikt i verden, gir mindre finansielle ressurser til utvikling og vanskeliggjør effektivt internasjonalt samarbeid. Dette kan i sin tur føre til et ytterligere forverret krisebilde. Bærekraftsagendaen befinner seg dermed i en dyp krise som må løses.

I dette bildet er det viktig å sikre at norsk utenriks- og utviklingspolitikk støtter opp om en fortsatt bærekraftig utvikling, slik at dagens mennesker og kommende generasjoner arver en planet der også de kan leve gode liv.² Bærekraft er en stadig mer integrert del av sentralforvaltningens arbeid i samtlige departementer jf. Meld. St. 40 (2020–2021) *Mål med mening – Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030*, vedtatt av Stortinget i 2022.

Under følger en statusoppdatering for måloppnåelse og Norges internasjonale bidrag, for alle bærekraftsmålene.

Mål 1: Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

Fremgang på bærekraftsmål 1 har stagnert. Andelen av verdens befolkning som levde i ekstrem fattigdom sank fra 15,7 pst. i 2010 til 8,3 pst. i 2019. Selv før pandemien så takten i fattigdomsreduksjonen ut til å stoppe opp, slik at målet om å utrydde ekstrem fattigdom ikke ville nås.

¹ OECD Global Outlook on Financing for Sustainable Development 2021

² Klima og miljø, økonomi og sosiale forhold blir ofte kalt de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling. Det er sammenhengen mellom disse tre dimensjonene som avgjør om noe er bærekraftig. Bærekraft betyr at vi balanserer belastningen på miljøet med forbruket og økonomien vår, og at vi må finne bedre måter å fordele ressursene på i dag, men også for kommende generasjoner.

Med tilbakeslagene covid-19 påførte kampen mot global fattigdom, er det anslått at andelen ekstremt fattige i verden steg i 2020, for første gang siden 1998, for så å falle igjen ned mot nivået før pandemien. Det anslås at andelen av verdens befolkning som lever i ekstrem fattigdom var på 8,4 pst. ved utgangen av 2022. Natur- og klimakrise, gjeldskrise og levekostnadskrise er blant faktorene som gjør det vanskeligere å redusere fattigdommen.

Norges offisielle utviklingsbistand (ODA) i 2022 utgjorde 49,6 mrd. kroner. Regjeringens hovedmål i utviklingspolitikken er å bidra til samfunnsendring gjennom å bekjempe ulikhet og fremme økonomisk utvikling og velferd i utviklingsland. Hovedveien ut av fattigdom går gjennom bærekraftig økonomisk vekst, jobbskaping, et velorganisert arbeidsliv og rettferdig fordeling.

Mål 2: Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Utviklingen for bærekraftsmål 2 går i negativ retning. Siden 2014 har sult og matusikkerhet økt. Over 828 millioner mennesker sulter, og mer enn 345 millioner står i fare for å rammes av hungersnød. Dette er dobbelt så mange som i 2020. Klimaendringer, krig og konflikter er hovedårsakene til økende sult. Rekordhøye priser på mat, energi og kunstgjødsel rammer de fattigste hardest.

Regjeringen har styrket innsatsen for økt bærekraftig matproduksjon og god ernæring. Småskala matprodusenter er en sentral målgruppe fordi $\frac{3}{4}$ av verdens fattigste bor på landsbygda i utviklingsland, og småskala matprodusenter står for om lag 80 pst. av maten som konsumeres i utviklingsland.

Regjeringens strategi *Kraftsamling mot svolt – ei strategi for auka sjølvforsyning* ble lansert høsten 2022. Den har som hovedmål å bidra til økt lokal og nasjonal matsikkerhet gjennom satsing på klimarobust småskala matproduksjon og småbønders deltakelse i lokale og regionale matverdikjeder. Afrikanske land prioriteres spesielt, fordi Afrika importerer mat for om lag 75 mrd. USD årlig, men har potensial til å brødfø seg selv. Økt matsuverenitet er et afrikansk mål som Norge støtter.

Matsystemene forårsaker en tredel av drivhusgassene, bruker 70 pst. av vannressursene og står for 80 pst. av tap av biologisk mangfold. Matstrategien skal også bidra til å oppnå Norges klimafinansieringsmål, med fokus på tiltak for klimatilpassning. Norge prioriterer sammenhengen mellom

plantehelse, dyrehelse, folkehelse og miljø (ofte omtalt som «én helse»).

Et viktig tiltak for genetisk mangfold og mat-sikkerhet er Svalbard globale frøhvelv, driftet i samarbeid mellom Landbruks- og matdepartementet, Nordisk Genressurssenter og Global Crop Diversity Trust. Dette sikrer langtidsbevaring av frø fra over 6 000 plantearter for framtiden.

Norge har sterke kompetansemiljøer innen sjømat og klimatilpasset landbruk med utstrakt faglig samarbeid i en rekke utviklingsland.

Støtte til kunnskapsbasert landbruksutvikling gjennom bl.a. Den konsultative gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR) gir gode resultater. Støtten bidrar til bl.a. værvarslingsstjerner og mer klimarobuste frøsorter.

Mål 3: Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Utviklingen på bærekraftsmål 3 har stagnert eller går i feil retning. Pandemien har ført til større ulikhet i helsetilgang, og det har spesielt gått ut over sårbare grupper og personer med underliggende sykdommer. 2022 var preget av flere parallelle helsekriser, og blant disse flere klimarelaterte kriser, inkludert flom og tørke som har ført til en økning i mat- og vannrelaterte sykdommer. I tillegg har konflikter, som i Ukraina og Etiopia, hatt betydelige negative helsekonsekvenser. Forekomsten av hjerte- og karsykdommer, kreft, luftveissykdommer, diabetes og psykiske lidelser øker. Disse ikke-smittsomme sykdommene står samlet for over 70 pst. av dødsfallene i verden. Veksten er spesielt høy i lav- og mellominntektsland, som er dårlig forberedt til å håndtere den økte sykdomsbyrden.

Det er positivt at det er gjort betydelige framskritt siden årtusenskiftet på mange områder relatert til helse og livskvalitet. Blant annet har det vært en betydelig reduksjon i barne- og mødredødelighet og i dødeligheten av smittsomme sykdommer som malaria, tuberkulose, polio og hiv/aids. Covid-19 har imidlertid satt helsesystemer over hele verden på prøve, og det har oppstått økte utfordringer også for disse sykdommene.

Global helse er en hovedprioritering i norsk utviklingspolitikk. Norge bidrar til bedre helsedekning, helsefremmende arbeid og helsesikkerhet i de fattigste landene, styrking av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, fremme av mødre- og barnehelse, og globalt samarbeid om pandemiberedskap, -forebygging og -respons. Norsk bistand legger vekt på institusjonssamarbeid for å styrke landenes primærhelsetjenester

og folkehelsefunksjoner, som et ledd i arbeidet med å sikre universell helsedekning, og på kampen mot smittsomme sykdommer, og da særlig gjennom de store globale helse-initiativene.

Norges og Sør-Afrikas lederskap i det globale samarbeidet for å øke lands tilgang på koronavaksiner, testutstyr og medisiner (ACT-A) ble avviklet høsten 2022. Nesten 2 milliarder vaksinedoser og 200 millioner tester var levert. Det ble ikke registrert økning i covid-19 dødsfall i 2022. Norge er aktiv i det videre arbeidet med å sikre likeverdig tilgang til medisinske tiltak mot epidemiske trusler.

Mål 4: Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Det er fremgang på bærekraftsmål 4, men det går for sakte. God og relevant utdanning er avgjørende for høy sysselsetting, bærekraftig økonomisk vekst, sosial utjevning og fattigdomsbekjempelse. De fleste av verdens barn får grunnutdanning, også i fattige land, men det er likevel 244 millioner barn og unge i verden som ikke går på skole.

Kvaliteten på utdanningen er lav i mange land, og antall barn og unge med lavt kunnskapsnivå har økt. Det er estimert at 70 pst. av 10-åringer i lav- og mellominntektsland ikke kan forstå en enkel tekst, mens tallet før pandemien var 57 pst.³

UNESCOs vurdering er at bærekraftsmål 4 om kvalitetsutdanning ikke vil nås⁴. Over halvparten av alle barn som ikke går på skole i dag bor i land preget av krise og konflikt. Jenter er fortsatt underrepresentert i utdanning i utviklingsland. Utdanning av jenter reduserer risikoen for barneekteskap og tidlig graviditet.

Utdanning er et viktig innsatsområde i utviklingspolitikken. Det blir særlig lagt vekt på utdanning i kriser og konflikt, jenters utdanning og seksualitetsundervisning, og utdanning og klima. Det blir også lagt vekt på skolemat og yrkesopplæring i sentrale næringer som klimasmart landbruk, ren energi og matsikkerhet. En stor del av utdanningsbistanden kanaliseres gjennom multilaterale organisasjoner og fond som UNICEF, UNESCO, Det globale partnerskapet for utdanning og Education Cannot Wait.

Norske og lokale sivilsamfunnsorganisasjoner og myndigheter i partnerland er også viktige kanaler for norsk støtte til utdanning.

Mål 5: Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling

Det er fremgang på bærekraftsmål 5, men det går for sakte. Kvinners rett til å bestemme over egen kropp er en av seks hovedsatsinger i utviklingspolitikken. Norge prioriterer særlig støtte til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Å motvirke vold mot kvinner, og å styrke deres økonomiske og politiske deltakelse, er andre prioriterte innsatser. Videre skal likestilling integreres på tvers av alle sektorer. Regjeringen viderefører målet om at minst 50 pst. av all bilateral bistand skal ha kjønnslikestilling som hoved- eller delmål.

FNs organisasjon for kvinners rettigheter likestilling (UN Women), FNs befolkningsfond (UNFPA) og sivilsamfunnsaktører er sentrale samarbeidspartnere i arbeidet for kjønnslikestilling.

Norge har tatt internasjonalt lederskap i bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold og i å bedre tilgangen til seksuelle og reproduktive helsetjenester i humanitære kriser. Gjennom FN og internasjonale sivil samfunnsorganisasjoner støttes arbeid for å bekjempe barneekteskap og kjønnslemlestelse.

I 2022 arbeidet Norge i FNs sikkerhetsråd spesielt med fornyelsen av FNs mandat i Afghanistan og med inkludering av kvinner i all innsats innen fred og sikkerhet. Arbeidet med utvikling av Norges femte nasjonale handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet startet i 2022. Norge har også støttet Ukraina sitt arbeid med oppdatering av den nasjonale handlingsplanen deres.

Mål 6: Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

Det er for lite fremgang på bærekraftsmål 6. Omtrent 2,2 milliarder mennesker mangler tilgang til trygt drikkevann, og 3,4 milliarder har ikke tilgang til gode sanitærløsninger. Innsatsen må ganges med seks for å nå målet om trygt drikkevann for alle, med fem for å nå sanitærmålet og med åtte for å nå hygienemålet.

Befolkningsvekst og klimaendringer fører til økt vannmangel mange steder og setter naturressursene under press. Klimaendringene forsterker forørkning, vannmangel og forringelse av landområder. Dette påvirker mat- og vannsikkerheten,

³ 70% of 10-Year-Olds now in Learning Poverty, Unable to Read and Understand a Simple Text (worldbank.org)

⁴ Policy Paper 49 fra Global Education Monitoring Report, april 2023.

menneskers helse og livsgrunnlag, infrastruktur og økosystemers tilstand.

Norges innsats for bærekraftsmål 6 er primært gjennom tiltak innen helse, utdanning, utvikling på landsbygda og humanitær bistand. Kirkens Nødhjelp er den største samarbeidspartneren for regjeringen innen vann, sanitær og hygiene (WASH). Norge arbeider også med å fremme bærekraftig forvaltning av, og samarbeid om, grenseoverskridende vannressurser som Nilen og elvene i Himalayaområdet.

Mål 7: Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

Det er til dels god fremgang på bærekraftsmål 7. 91 pst. av verdens befolkning har tilgang til elektrisitet, en økning fra 83 pst. i 2010. I 2021 manglet fortsatt 675 millioner mennesker tilgang til elektrisitet, og det er et stort skille mellom byer og landlige strøk. Omkring 2,3 milliarder mennesker bruker ineffektive og forurensende kokeovner. Situasjonen er særlig utfordrende i Afrika sør for Sahara, der om lag 566 millioner mennesker mangler tilgang til elektrisitet. Ifølge FN vil over 660 millioner mennesker fortsatt være uten tilgang i 2030 med dagens politikk og investeringer.

Andelen fornybar energi i den globale energimiksen øker, og investeringene dreies i økende grad mot fornybar energi. Investeringer i vindkraft og solkraft øker raskt, mens vannkraft fremdeles er den største fornybare energikilden.

For å nå klima- og bærekraftsmålene må den globale innsatsen styrkes, og investeringene må minst firedobles fram mot 2030. Norge støtter internasjonale initiativ som bidrar til varig energiomlegging og utfasing av kullkraft i utviklingsland. Norge er partner til større internasjonale program ledet av G7-landene for rettferdig omstilling av energisektoren og utfasing av kullkraftverk i Indonesia og Vietnam. Statsministeren leder alliansen «Global Energy Alliance for People and Planet» (GEAPP). Alliansen bidrar til å mobilisere privat og offentlig kapital til fornybar energi i utviklingsland.

Norfund er Norges hovedinstrument for utbygging av fornybar energi i utviklingsland. I 2022 forpliktet Norfund 1,073 mrd. kroner til investeringer i fornybar energi (innenfor utviklingsmandatet). Disse investeringene vil gi 1,415 MW i økt produksjonskapasitet. Klimainvesteringsfondet ble operativt i 2022. Norfund har gjennom dette forpliktet 2,14 mrd. kroner til investeringer i prosjekter i Sør-Afrika og India som vil gi 2,443 MW i økt produksjonskapasitet og vil

reduere forventede utslipp av klimagasser med 6,2 mill. tonn CO₂ ekvivalenter. Fondet får en årlig kapitaltilførsel på 1 mrd. kroner fra statsbudsjettet og 1 mrd. kroner fra Norfund. I 2022 ble det også gitt støtte til nye garantiinstrument gjennom internasjonale organisasjoner (MIGA og ATI). Kunnskapsprogrammet Energi for utvikling ble lansert i 2022. Den norske innsatsen fokuserer på tiltak som forbedrer investeringsklimaet og energiforvaltningen i samarbeidslandene, bygger ut strømmettet, støtter lokale strømløsninger, og bidrar til økt bruk av rene kokeovner, energieffektivisering, og utfasing av kull. Innsatsen er særlig rettet mot land i Afrika.

Mål 8: Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Det er delvis tilbakegang på bærekraftsmål 8. Omtrent halvparten av verdens befolkning tjener så lite at de ikke kan leve av lønnen sin. Å skape anstendige arbeidsplasser fram mot 2030 er en økende utfordring for alle land. Globalt går sysselsettingen ned og arbeidsledigheten opp.

En lønnsom og ansvarlig privat sektor som bidrar til jobbskaping og skatteinntekter er nøkkelen til bærekraftig vekst og fattigdomsreduksjon. Tilgang til markeder og finansiering, bedre rammevilkår og tilgang til ren energi er viktige forutsetninger for at næringslivet i utviklingsland kan få inntekter og skape arbeidsplasser.

Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund) er det viktigste norske verktøyet for å fremme bærekraftig næringsutvikling i fattige land. Gjennom investeringer, lån og garantier bidrar Norfund til å utvikle levedyktig, lønnsom virksomhet som ellers ikke ville blitt satt i gang på grunn av høy risiko. Norfund ble tilført 1,68 mrd. kroner over statsbudsjettet i 2022.

Norge har ledet forhandlingene om FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UN Guiding Principles – UNGP), om arbeidsgruppens mandat og om temaet ansvarlig næringsliv i FNs Menneskerettighetsråd. Sveits har nylig overtatt dette ansvaret. Videre støtter Norge en rekke bistandsprogrammer i regi av FNs spesialorganisasjon for arbeidslivet (ILO) der hovedmålet er å skape bærekraftige, anstendige arbeidsplasser og fremme arbeidstakernes rettigheter.

Handelsrettet utviklingsarbeid skal bidra til at utviklingsland er bedre rustet til å dra nytte av internasjonal handel som en kilde til utvikling. Norge bidrar til flere multilaterale fond opprettet

for dette formålet, blant annet som en av de viktigste bidragsyterne til programmet *Enhanced Integrated Framework (EIF)*, et program som eksplisitt nevnes under bærekraftsmål 8. EIF-rammeverket har bidratt til å styrke handel og nødvendig kapasitet ved institusjonene i de minst utviklede landene. Et annet eksempel er Norges støtte til at utviklingslandene kan oppfylle krav til mattrygghet og produktsikkerhet gjennom tilskudd til arbeidet i *WTOs Standards and Trade Development Facility (STDF)*.

Regjeringen har en målsetting om å øke norsk eksport, bortsett fra olje og gass, med 50 pst. innen 2030. Dette legger føringer også for Utenriksdepartementets arbeid med næringsfremme. Potensialet er stort i fremvoksende markeder, noe som stiller økte krav til bedrifters aktsomhetsvurderinger av menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, både i egen virksomhet og i leverandørkjedene. Den norske Åpenhetsloven som trådte i kraft 1. juli 2022 tar opp dette, og bygger på internasjonalt anerkjente prinsipper for bedrifters samfunnsansvar. Norge er blant de første landene som har vedtatt nasjonal lovgivning på feltet.

Mål 9: Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon

Det er noe fremgang på bærekraftsmål 9, men fremgangen er for liten. I et bærekraftig og velfungerende samfunn er effektiv og god infrastruktur avgjørende. Eksempler er skoler og helseinstitusjoner, fysisk infrastruktur for transport og energi, og informasjons- og kommunikasjonsteknologi. I mange utviklingsland er dette en betydelig utfordring, spesielt utenfor byene. Globalt har det vært store framskritt, særlig innen mobiltelefoni og mobiltjenester, og om lag 95 pst. av verdens befolkning bor i områder med mobil bredbåndsdekning. Likevel har mellom 2 og 3 milliarder mennesker fortsatt ikke tilgang til internett og det digitale gapet har vært særlig synlig gjennom pandemien. Tilgang hindres av bl.a. kostnader for bruk og innkjøp av mobile enheter, språkbarrierer, manglende digitale ferdigheter og kulturelle/religiøse barrierer. I deler av verden er det også et skille mellom kvinner og menn, der kvinner i større grad mangler tilgang.

Satsingen på digitalisering i utviklingspolitikken har gitt Norge en ledende rolle i arbeidet med å fremme globale digitale fellesgoder og åpen kildekode, åpne data og åpne modeller for kunstig intelligens som fundament for bærekraftig utvikling. Tilnærmingen med å gjøre fritt tilgjengelig

havdata, skogdata, værdata, helseinformasjonssystemer og ID-systemer mv., har gitt utviklingsland umiddelbar tilgang til tidligere svært kostbar digital infrastruktur og ressurser. Digitalisering er en integrert del av Norges utviklingspolitikk.

Norge støtter forskning, innovasjon og digitalisering i utviklingsland. Gjennom programmet Visjon 2030 samarbeider næringsliv, forskning og sivilsamfunn om å fremme fattigdomsreduksjon i land som mottar norsk bistand. Norge har konkrete innsatser inn mot bl.a. økte digitale ferdigheter hos unge, støtte til inkubatorer og innovasjonsknutepunkt for unge entreprenører, inkludert personer med funksjonsnedsettelse. Norge har bidratt til økt mobilisering av finansiering og teknologier fra partnere for grunnleggende digital infrastruktur gjennom lederskapet i Alliansen for digitale fellesgoder.

Mål 10: Redusere ulikhet i og mellom land

Det er fremgang, men ikke tilstrekkelig, på bærekraftsmål 10.

Vedvarende økonomisk vekst siden årtusenskiftet bidro til at forskjellene mellom land minket og antallet lavinntektsland ble redusert. Den sterke økonomiske veksten i Asia siden 1980 har gitt det største bidraget til økonomisk utjevning mellom land. Forskjellene innad i land har imidlertid blitt større. Covid-19 bidro til å øke ulikheten også mellom land. Den negative utviklingen skyldes økonomisk krise, forsterket av økt konflikt og klimaendringer. De 10 pst. rikeste av verdens befolkning mottar 52 pst. av global inntekt, mens den fattigste halvparten kun tjener 8,5 pst. av totalen, iht. *World Inequality Report 2022*.

Stor økonomisk ulikhet kan gi sosial uro, svekke tillit mellom mennesker og forverre økonomiske og andre kriser. Innsats mot ulikhet er en av hovedprioriteringene i Hurdalsplattformen. Norge har gjennom mange år arbeidet mot ulovlig kapitalflyt og korrupsjon og for mer inkluderende globale systemer. Nasjonale og globale prosesser må virke sammen om man skal lykkes i å oppnå redusert ulikhet mellom land og innad i land.

Verdensbanken har satt inkluderende vekst for de 40 pst. fattigste i verden som et overordnet mål for sitt arbeid. Norge og de andre nordiske landene har vært pådrivere for at Verdensbanken har styrket sitt utviklingssamarbeid for progressive skattesystemer, bekjempelse av ulovlig kapitalflyt og kamp mot korrupsjon.

Norge gir preferanse til de minst utviklede landene i utenrikshandelen. I tillegg arbeider Norge for bekjempelse av ulikhet gjennom deltakelse i

ILO og støtte til de multilaterale utviklingsbankene, spesielt Verdensbankens fond for de fattigste landene (IDA) og Afrikafondet.

Videre støtter Norge menneskerettighetsbaserte tilnærminger til ulikhet og støtter opp om internasjonale konvensjoner og gjennomføringsmekanismer mot diskriminering av kvinner, urfolk, personer med nedsatt funksjonsevne, LHBT+-personer, religiøse minoriteter og marginaliserte grupper.

Mål 11: Gjøre byer og samfunn inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige

Utviklingen på bærekraftsmål 11 går globalt i feil retning. Pandemien har ført til store endringer i migrasjonsmønstre, inkludert store bevegelser av mennesker inn og ut av byområder. Videre har klimaendringer og konflikter en tendens til å ha uforholdsmessig stor innvirkning på byer. Disse faktorene betyr at verden er langt fra å oppnå målet om bærekraftige byer. I mange utviklingsland har slumbeboere økt i antall, og dette truer målet om tilstrekkelig bolig for alle innen 2030.

Norge bidrar til å bekjempe luftforurensning i byer gjennom WHO, Verdensbanken og koalisjonen for klima og ren luft. Gjennom FN og Verdensbanken har Norge bidratt til at risikoreduksjon og katastrofeberedskap ble integrert i byutvikling og planlegging for å bygge motstandsdyktige byer. Norge støtter arbeidet for robuste og bærekraftige byer blant annet gjennom de multilaterale utviklingsbankene og FNs bosettingsprogram. Disse har bidratt til styresmaktenes arbeid med regulering av arealbruk, byplanlegging, bygging av boliger og infrastruktur, skattlegging og samfunnssikkerhet. Behovene til kvinner, ungdom, internt fordrevne og andre utsatte grupper er prioritert. Som oppfølging av prioriteringene i UNESCOs verdensarvkomité i perioden 2017–2021 har Norge hatt særlig fokus på å sikre de universelle verdiene til natur- og kulturarven. En særlig innsats har vært knyttet til kapasitetsbygging, blant annet gjennom finansiering av *World Heritage Leadership Programme* som skal bidra til globale kompetansehevingstiltak på verdensarvsområdet.

Samarbeidet med EU gir gevinster for byer både i Norge og EU-landene, blant annet gjennom EØS-midlene (se egen omtale under). Norske byer deltar i en rekke EU-program, bl.a. er Oslo, Trondheim og Stavanger valgt ut til å være tre av 112 europeiske byer som skal bli klimanøytrale

innen 2030 gjennom EUs samfunnsoppdrag om klimanøytrale og smarte byer.

Mål 12: Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre

Det er begrenset framgang på bærekraftsmål 12. Arbeidet for å oppnå målet skjer innenfor rammene av innsats mot samtlige hovedutfordringer for det globale miljøet, klima, biomangfold og forurensning. Avskogingsfrie verdikjeder er et satsingsområde hvor vi ser en viss fremgang. EUs Green Deal er en motor i konkrete tiltak for bærekraftig produksjon og forbruk der tiltakene ofte har effekter gjennom markedet langt utenfor EU. Det er imidlertid langt igjen til målet om å halvere matsvinn innen 2030. Om vi skal oppnå mål 12, er det behov for å frakople økonomisk vekst fra økt ressursbruk. Energieffektivisering og sirkulær økonomi er avgjørende for å fremme denne agendaen. Privat sektor har tredoblet rapporteringen på bærekraft siden 2015, men det er fortsatt behov for økt innsats fra privat sektor.

Utenriksdepartementet bidrar til regjeringens arbeid for en ambisiøs global avtale om plastforurensning. Under norsk formannskap vedtok FNs miljøforsamling i mars 2022 å nedsette en internasjonal forhandlingskomité om en rettslig bindende avtale. Komiteen hadde første møte i november 2022 og skal avslutte arbeidet innen utgangen av 2024. Norge leder en koalisjon sammen med Rwanda for å øke ambisjonsnivået i forhandlingene. Norge arbeider blant annet for rettslig bindende forpliktelser rettet mot hele plastens livssyklus og prioriterer tiltak så langt oppe i produksjonskjeden som mulig.

Bistandsprogrammet mot marin forsøpling har som målsetting å styrke avfallshåndtering i utviklingsland og fremme mer bærekraftig bruk av plastprodukter. Programmet gjør Norge til en av de største giverne til plastområdet globalt og bidrar til den høye profilen til Norge i plastforhandlingene.

Mål 13: Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem

Det er tilbakegang på bærekraftsmål 13. Klimaendringene er en global utfordring, men verden er ikke i rute med å begrense den globale oppvarmingen jf. målene i Parisavtalen.

Klima er et prioritert område i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Under klimaforhandlingene i Glasgow i 2021 annonserte Norge en dobling av klimafinansieringen senest innen utgangen av

2026. Innenfor dette målet skal støtten til klimatilpasning minst tredobles. Norges klimafinansiering var på om lag 15,5 mrd. kroner i 2022. Det er 1,5 mrd. kroner over målet fra Glasgow, bl.a. grunnet høy mobilisering av privat kapital (se omtale under kap. 163). Målet om å minst tre-doble støtten til klimatilpasning gjenstår.

Støtten til klimatilpasning skal bidra til å styrke utviklingslands evne til å tilpasse seg klimaendringene og forebygge og håndtere klimarelaterte farer og naturkatastrofer. I 2022 ble det arbeidet videre med styrkingen av støtten til klimatilpasning og forebygging. Det ble blant annet inngått nye avtaler om styrking av vær- og klimatjenester og klimatilpasset landbruk.

Det grønne klimafondet er en hovedkanal for norsk multilateral klimafinansiering. Norge vil bidra med inntil 3,2 mrd. kroner til fondet i perioden 2024–2027. Videre bidrar Norge også med betydelig finansiering gjennom utviklingsbankene, som gir en vesentlig andel av sine midler til klimarelaterte tiltak, og gjennom FN-systemet. Dette stimulerer langsiktig og forutsigbar finansiering av både utslippsreducerende tiltak, klimatilpasning og forebygging av klimarelaterte katastrofer i utviklingsland. I tillegg støtter Norge klimatilpasning gjennom det bilaterale samarbeidet på landnivå. Klima- og skoginitiativet er Norges største internasjonale enkeltstående tiltak på klimafeltet.

Norge skal bidra til å fremskynde finansieringen og utbyggingen av fornybar energi og klimateknologi i utviklingsland og fremvoksende økonomier. Klimainvesteringsfondet, som forvaltes av Norfund, ble operativt i 2022. Klimainvesteringsfondet skal bidra til å redusere eller unngå klimagassutslipp ved å finansiere utbygging av fornybar energi i utviklingsland med store utslipp fra fossil kraftproduksjon, særlig kullkraft. Fondet skal utløse investeringer som ellers ikke ville blitt realisert og yte risikoavlastende kapital. Ved utgangen av 2022 var total avtalefestet portefølje på 2,14 mrd. kroner. Klimainvesteringsfondet bidro i 2022 til finansiering av 2 443 MW fornybar energi og til estimerte unngåtte klimagassutslipp på 6,2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter.

Mål 14: Bevare og bruke havet og de marine ressursene på en måte som fremmer bærekraftig utvikling
Det er delvis tilbakegang på bærekraftsmål 14. Havet fortsetter å være truet av økende forurensning, tilbakegang i fiskebestander og økende marin forurensning. Selv om det har vært noe fremgang i utvi-

delsen av marine verneområder og bekjempelse av ulovlig, uregulert og urapportert fiske gjennom årene, er det behov for å styrke arbeidet med helhetlig havforvaltning

Norge er en pådriver for at alle kyst- og havstater skal ha en helhetlig, økosystembasert havforvaltning. Statsminister Støre leder, sammen med Paulaus president, Høynevåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet), som i dag består av 17 stats- og regjeringssjefer. Storbritannia har sluttet seg til panelet det siste året. Landene i panelet har forpliktet seg til en ambisiøs tiltaksliste, inkludert etablering av planmessig, bærekraftig forvaltning av sine hav- og kystområder innen 2025.

Norge er en av de største bidragsyterne til FNs havforskningskommisjon, UNESCO-IOC (Intergovernmental Oceanographic Commission). Støtten går hovedsakelig til kapasitetsbygging og gjennomføring av havforskningsåret. Statsminister Støre deltar som høy beskytter i Havtiårsalliansen.

Gjennom kunnskapsprogrammet Hav for utvikling (Hfu) ble det i 2022 inngått en samarbeidsavtale med Indonesia. Det ble også arbeidet videre med avklaringer av tematiske områder for etablering av et samarbeid med Mosambik. En samarbeidsavtale med Mosambik er forventet inngått i løpet av høsten 2023.

Arbeidet som blir gjort innenfor Fisk for utvikling-programmet (Ffu) er viktig med tanke på mat sikkerhet og ernæring. EAF Nansen-programmet er en sentral del av Ffu og bistår 32 kystland i Afrika og Bengalbukta med å utvikle en ansvarlig og bærekraftig fiskeriforvaltning. I 2022 startet arbeidet med planlegging av en ny fase av programmet for 2024–2028.

Arbeidet gjennom *Blue Justice-initiativet* blir videreført. Initiativet er en oppfølging av den internasjonale erklæringen mot grensekryssende organisert kriminalitet i den globale fiskeindustrien (Københavnserklæringen), som nå har blitt signert av 60 stater.

Regjeringen bidrar til å styrke utvalgte utviklingslands evne til å oppfylle Den internasjonale sjøfartsorganisasjonens (IMOs) krav om reduksjon av klimagasser fra skipsfart.

Det har det siste året vært flere møteplasser for å styrke det nordiske samarbeidet om bærekraftig havforvaltning. På det nordiske statsministermøtet i Oslo i august 2022 ble det undertegnet en erklæring om bærekraftig hav og grønn omstilling.

Mål 15: Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av arts- mangfold

Det er delvis tilbakegang på bærekraftsmål 15. Menneskelig aktivitet har endret naturen betydelig over hele kloden. Store deler av verdens våtmarksområder og skoger har gått tapt. Flere arter er truet av utryddelse. Globalt er endret bruk av arealer det som påvirker naturen mest, både på land og i ferskvann, tett fulgt av overhøsting, klimaendringer, forurensning og fremmede arter. Trenden med skogtap, landforringelse og utryddelse av arter er blitt verre og utgjør en alvorlig trussel mot planetens helse og mennesker.

Et rent og sunt miljø er en forutsetning for å nå bærekraftsmålene. Regjeringen støtter opp om det nye globale rammeverk for natur som ble vedtatt på partsmøtet i konvensjonen for biologisk mangfold i desember 2022. Rammeverket fastsetter at minst 30 pst. av land og hav innen 2030 skal bevares og forvaltes på en bærekraftig måte.

Norsk bistand støtter utviklingslands gjennomføring av globale avtaler på miljøområdet. Viktige samarbeidsaktører er FNs miljøprogram (UNEP) og Den globale miljøfasiliteten (GEF). Klima- og skoginitiativet er Norges største enkelt-satsing internasjonalt for å bidra til at verden når bærekraftsmål 15.

Kunnskapen og forståelsen av hvordan miljøeffekter ett sted henger sammen med adferd et helt annet sted er viktig å få fram. Regjeringen vil derfor bidra til kunnskap om konsekvensene av norsk politikk, adferd og verdiskaping i inn- og utland.

Mål 16: Fremme fredelige og inkluderende samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

Det er ingen eller lite fremgang på bærekraftsmål 16. Blant annet er fremveksten av anti-demokratiske strømninger og autoritære regimer bekymringsfull. Presset mot demokrati, menneskerettigheter, rettskjedene, opposisjon, sivilt samfunn og media har økt. Korrupsjon og andre former for økonomisk kriminalitet i land og på tvers av landegrensene hindrer bærekraftig utvikling. Likevel, antall land som har etablert nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner og fått på plass lover om informasjonstilgang for innbyggerne, har økt.

Norge er en pådriver i internasjonalt arbeid for å fremme menneskerettighetene, grunnleggende friheter og rettsstatsprinsipper. Norge har en rettighetstilnærming i nasjonal og internasjonal oppfølging av bærekraftsmålene. Menneskerettigheter, likestilling, anti-korrupsjon, klima og miljø er tverrgående hensyn i utviklings samarbeidet.

Finansiell åpenhet, ansvarlighet og integritet er nødvendig for å fremme inkluderende samfunnsendring og økt mobilisering av ressurser for bærekraftig utvikling. Regjeringen vil at Norge skal ha en ledende rolle i arbeidet med å styrke internasjonale normer, standarder og operative tiltak for å forebygge og bekjempe korrupsjon, bestikkelser, skatteunndragelser, hvitvasking og tilhørende ulovlig kapitalflyt. Arbeidet foregår i første rekke i FN, OECD, Globalt Forum for åpenhet og utveksling av informasjon for skatteformål, *Financial Action Task Force* (FATF) og utviklingsbankene, men også i Europarådet og OSSE.

Faglig samarbeid om skatt, anti-korrupsjon, statistikk, digitalisering, likestilling og naturressursforvaltning utgjør viktige byggesteiner i den langsiktige utviklingsinnsatsen for godt styresett og ressursmobilisering, -forvaltning og -fordeling.

Norge er en partner i konfliktforebygging, konfliktløsning og fredsbygging. I dialog- og fredsprosesser der Norge har en rolle, fremmes kvinners og sivilts samfunns deltakelse i tråd med handlingsplanene for kvinner, fred og sikkerhet (Se også kapittelet om bærekraft og sikkerhetspolitikk under).

Mål 17: Styrke virkemidlene som trengs for å gjennomføre arbeidet og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

Det er delvis fremgang på bærekraftsmål 17. Det har vært visse fremskritt innen områder som utviklingsbistand, pengeoverføringer og tilgang til teknologi. Likevel forblir finansiering av utvikling en stor utfordring, spesielt i lavinntektsland. Internasjonalt samarbeid er under press, men er helt nødvendig for å løse de globale utfordringene vi står overfor. For alle land vil bedre utnyttelse av egne ressurser, herunder begrensning av lekkasjer i form av ulovlig kapitalflyt, skatteunndragelse, korrupsjon og annen kriminalitet, være det viktigste bidraget for å nå bærekraftsmålene. Den globale tilliten mellom og innad i land er også under press og forsterker viktigheten av fortsatt innsats for fattige og sårbare land. Det er bekymring for at internasjonal bistand vil avta framover i takt med at mange land forventes å stramme inn

offentlig pengebruk samtidig som utfordringene og behovene øker.

Samlet var den internasjonale bistanden i 2022 for fjerde år på rad historisk høy. Til sammen ga OECD-landene 204 mrd. USD, en økning på 13,6 pst. fra året før. Mye av økningen skyldtes imidlertid flyktningutgifter i giverland og støtte til Ukraina, og i mindre grad støtte til fattige og sårbare land. I 2022 var det fem medlemsland i OECDs utviklingskomité (DAC) som nådde FN-målet om at 0,7 pst. av bruttonasjonalinntekten (BNI) skal gå til offisielt utviklingssamarbeid: Luxembourg, Norge, Sverige, Tyskland og Danmark.

Fra norsk side gis arbeid med systemiske løsninger prioritet. Faglig samarbeid, bl.a. gjennom Kunnskapsbanken, legger til rette for god ressursforvaltning og økt mobilisering av nasjonale ressurser for bærekraftig utvikling. Norske bistandsfaglige samarbeidsprogram (Kunnskapsbanken) har som overordnet mål å styrke kompetanse og kapasitet i offentlige institusjoner i samarbeidsland på områder der Norge har relevant og etterspurt kompetanse. Norske offentlige institusjoner, etater og departementer er sentrale partnere, mens multilaterale partnere, akademia, privat sektor og sivilt samfunn supplerer innsatsen.

Norge investerer også betydelig i utviklingsforskning, gjennom norske forskningsmiljøer og forskningsinstitutter i sør og i samarbeid med internasjonale partnere.

Statistisk sentralbyrå samarbeider med en rekke land for å bidra til bærekraftige nasjonale statistikkssystemer som gir pålitelig offisiell statistikk som faktagrunnlag for politikktutforming, evaluering og debatt. Norge deltar i og støtter OECDs utviklingskomités arbeid med regelverket for offisiell bistand og utvikling av statistikk. Norge deltar også i en arbeidsgruppe som er opprettet av FNs statistiske kommisjon og som har videreutviklet målingen av utviklingsfinansiering i tråd med 2030-agendaen.

Bærekraftsmålene og menneskerettighetene

Norge arbeider bredt for styrket respekt for menneskerettighetene og rettsstatlige prinsipper gjennom samarbeid med nasjonale, regionale og globale partnere og norsk medlemskap i regionale og globale organisasjoner. Overholdelse av menneskerettighetene, og et kompetent, upartisk og uavhengig rettsvesen, er forutsetninger for å sikre at ingen utelates fra en bærekraftig utvikling. Dette inkluderer at menneskerettighetene til ulike minoriteter, og personer i særlig sårbare

situasjoner, ivaretas på linje med majoritetsbefolkningen.

Norges innsats for bærekraft i våre nærområder

EU

Samarbeid med resten av Europa, både EU og andre europeiske land, er en hjørnestein i Norges utenrikspolitikk. Selv om Norge ikke er medlem av EU, har Norge svært nære forbindelser med EU, herunder særlig gjennom avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS-avtalen). I tillegg til å garantere tilgang til det indre markedet, dekker EØS-avtalen samarbeid på andre viktige områder som forskning og utvikling, utdanning, sosialpolitikk, miljø, forbrukervern, turisme og kultur. Å bekjempe klimendringer og fremme klimanøytral vekst er en viktig del av Norges samarbeid med EU og som medlemmer av EØS har Norge og EU et nært klimapartnerskap. Norge og EU har også en avtale fra 2019 om å samarbeide for å nå 2030-klimamålene. Norge deler EU-kommisjonens visjon «*Europas grønne giv*». Målet med strategien er å sikre en mer bærekraftig og sirkulær økonomisk utvikling med mindre forurensning og lavere klimagassutslipp, bedre helse, økt livskvalitet og nye arbeidsplasser. Den ambisiøse «Fit for 55»-pakken som EU la frem i 2021 inkluderer en rekke regelverk som har stor betydning for Norge. Pakken staker ut kursen for den industrielle og økonomiske omstillingen mot 55 pst. utslippskutt før 2030. Norge deltar aktivt i politikk- og reguleringsutvikling under Europas grønne giv i tråd med norske interesser. Store deler av dette vil være relevant for EØS-avtalen.

Statsminister Støre og kommisjonspresident von der Leyen annonserte i februar 2022 en ambisjon om et forsterket klima-, energi- og industri-samarbeid mellom Norge og EU. Denne enigheten ble fulgt opp gjennom året med blant annet politiske samtaler, og nedfelt i en grønn allianse som ble formelt inngått i april 2023. Denne grønne alliansen mellom Norge og EU gir regjeringen et politisk rammeverk for å videreutvikle samarbeidet med EU innenfor klima, miljø, energi, industri og grønn omstilling.

EØS-midlene – et viktig bidrag til å nå bærekraftsmålene

EØS-midlene er Norge, Island og Liechtensteins frivillige bidrag til økonomisk og sosial utjevning i 15 land i Europa. Midlene skal i tillegg bidra til å styrke de bilaterale relasjonene mellom Norge og

mottakerlandene. For inneværende finansieringsmekanisme (2014–2021) utgjør EØS-midlene 2,8 mrd. euro. Fokus for innsatsen er rettet mot et grønt, inkluderende og konkurransedyktig Europa. Det er godt samsvar mellom EØS-midlene og bærekraftsmålene. Hele 14 bærekraftsmål støttes eksplisitt gjennom EØS-midlene.

Effektiv og bærekraftig bruk av naturressurser, energisikkerhet, redusert sårbarhet for klimendringer og en overgang til lavkarbonøkonomi er viktig for økonomisk og sosial utvikling i Europa. God miljøforvaltning, klimatilpasning og økt bruk av fornybar energi er sentrale innsatsområder for EØS-midlene. Om lag 419 mill. euro av EØS-midlene er øremerket «Et grønt Europa».

EØS-midlene bidrar til vekst ved å støtte utviklingen av kunnskapsbaserte økonomier og konkurransedyktige arbeidsmarkeder. Tiltakene skal investere i utdanning, forskning, innovasjon, sysselsetting, og støtte mottakerlandenes komparative fortrinn innenfor kompetanse, kvalitet og likestilling. Gjennom å bekjempe ungdomsledighet og tilrettelegge for kvinners deltakelse og sosial dialog, er EØS-midlene med på å skape et sosialt og inkluderende arbeidsliv for alle. EØS-midlene er av betydelig merverdi på dette området gjennom arbeidet for innovative tilnærminger og muligheten for pilotprosjekter. Om lag 831 mill. euro av EØS-midlene er øremerket et konkurransedyktig Europa.

EØS-midlene fremmer velfungerende samfunn ved å støtte sosial inkludering og myndiggjøring av sårbare grupper, lik tilgang til utdanning, arbeid og helsetjenester, samt utvikling av kompetente og ansvarlige offentlige institusjoner. Innsatsen brukes på langsiktig forebygging, endring av samfunnsstrukturer, og muligheter for pilotprosjekter. Målet er å bidra til bærekraftig, inkluderende vekst og velstand, samt å styrke balansen mellom vekst og sosial utvikling. Mer enn 1 mrd. euro av programmidlene er øremerket dette formålet.

Nordisk samarbeid

De nordiske landene samarbeider tett i oppfølgingen av bærekraftsmålene. De nordiske statsministre vedtok i 2019 «Visjon 2030» om at Norden skal være verdens mest bærekraftige og integrerte region. Visjonen er førende for all aktivitet i Nordisk ministerråd. Den følges opp gjennom en handlingsplan for 2021–2024 med konkrete prosjekter langs tre strategiske prioriteringer: 1) Et grønt Norden, 2) Et konkurransedyktig Norden, og 3) Et sosialt bærekraftig Norden. Høsten 2022

ble det rapportert på status for arbeidet med handlingsplanen. Midtveisgjennomgangen viser at det er oppnådd konkrete resultater på en rekke områder. Et resultat er at man har styrket og videreutviklet det nordiske miljømerket Svanen for å hjelpe forbrukerne til å ta klimavennlige og bærekraftige valg. Det er også etablert en nordisk plattform for samarbeid innen sirkulær økonomi (Nordic Circular Hotspot). Gjennomgangen viser samtidig at «Et grønt Norden» fortsatt er det området der det gjenstår mest arbeid. Disse vurderingene vil være viktige inn i arbeidet med neste handlingsplan.

Østersjørådet

Norge er medlem av Østersjørådet. Sentralt for arbeidet i organisasjonen står 2030-agendaen, Parisavtalen og samarbeid om bærekraftsmålene. Handlingsplanen Baltic 2030 har seks fokusområder:

- partnerskap for bærekraftig utvikling
- overgang til en bærekraftig økonomi
- klimahandling
- likestilling og sosialt velvære for alle
- bærekraftige og robuste byer
- kvalitetsutdanning og livslang læring for alle

Særlig Russlands miljøutfordringer har lenge vært viet oppmerksomhet. Etter angrepet på Ukraina ble Russland suspendert fra rådet, og i mai 2022 trakk landet seg helt fra Østersjørådet. Rådet har etter Russlands uttreden konkludert med at arbeidet i Østersjørådet skal videreføres mest mulig uendret, inkludert mht. bærekraftig utvikling. Samtidig legges det vekt på å søke synergier mellom rådets arbeid og andre regionale fora for å unngå overlapp og duplisering.

Barentsrådet

Barentssamarbeidet har vært en hjørnestein i regionalt samarbeid i Arktis siden 1993. Barentsrådet har som mål å bygge en mer bærekraftig og motstandsdyktig Barentsregion i tråd med 2030-agendaen. Særlige innsatsområder er klima og miljø, helse, kultur, bærekraftig skogbruk og næringsutvikling, lavutslippstransport og infrastruktur, i tillegg til innsats for urfolk og ungdom. Etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina ble møtevirksomhet og aktiviteter under det finske formannskapet etter hvert videreført uten Russland i et «Friends of the Presidency»-format, med vekt på samarbeid mellom Norge, Finland og Sve-

rige. Det er i 2023 bl.a. initiert nytt samarbeid tilknyttet grønn omstilling i regionen.

Arktisk råd

Arktisk råd er det ledende mellomstatlige forumet for samarbeid mellom de arktiske statene og arktiske urfolk. Arbeidet i Arktisk råd utføres primært i seks arbeidsgrupper og en ekspertgruppe, som alle arbeider for å fremme Agenda 2030. Arbeidet omfatter reduksjon av utslipp av kortlevde klimadrivere, overvåking og vern av det arktiske miljøet, bevaring av biodiversitet, bærekraftig vekst og blå bioøkonomi. Rådet leverer vitenskapelig kunnskapsgrunnlag til FNs klimapanel og andre internasjonale organisasjoner om globale tiltak for å begrense utslipp av drivhusgasser og kortlevde klimadrivere. Etter Russlands invasjon av Ukraina ble Rådets arbeid en periode satt på pause. Aktiviteter uten Russland ble gjenopptatt i juni 2022. Norge overtok lederskapet i Arktisk råd i mai 2023 og har som mål å videreføre rådets viktige arbeid og gjennom dette bidra til innsatsen med bærekraftsmålene.

Bærekraft og sikkerhetspolitikk

Bærekraft er også relevant for sikkerhetspolitikken. Norge har arbeidet aktivt for at NATO skal sette klima høyere på dagsorden. NATOs nye strategiske konsept fra 2022 omtaler klimaendringer som en definerende utfordring for vår tid, og som en krise- og trusselmultiplikator som forsterker underliggende konflikter og geopolitisk konkurranse. NATO tar mål av seg å bli den ledende internasjonale organisasjonen for klima og sikkerhet, og organisasjonen har også mål om å kutte egne klimagassutslipp med 45 pst. innen 2030. Langsiktig arbeid med å fremme godt styret og sterke institusjoner er også et bidrag til økt sikkerhet, jf. bærekraftsmål 16 (fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner). Siden 2007 har Norge vært en pådriver for å styrke NATOs arbeid med integritetsbygging og anti-korrupsjon i forsvars- og sikkerhetssektoren. Dette bidrar til å styrke institusjoner både hos allierte og i partnerland slik at de lettere kan oppnå bærekraftsmålene.

Bærekraft og handelspolitikk

Deltakelse i det regelbaserte multilaterale handelssystemet, inkludert implementering av Verdens handelsorganisasjons (WTO) rettigheter og plikter, styrker utenlandske investeringer, næringsutvikling og konkurransekraft i land. Norges viktigste handelspolitiske prioritet er å bevare og styrke WTO. Bærekraftig utvikling må være kjernen i WTO og de pågående reformdiskusjonene. Som giver bidrar Norge med teknisk bistand og kapasitetsbygging innen handel, da dette er viktige komponenter i en mulig tilnærming for utviklingsland.

Norge deltar i forhandlinger om klima, handel og bærekraft (ACCTS) sammen med Costa Rica, Fiji, Island, New Zealand og Sveits. Formålet er å bruke handelspolitiske virkemidler for å styrke innsatsen mot klimautfordringen, som liberalisering av miljøvarer og -tjenester, miljømerking og reduksjon av skadelige fossilsubsidier.

Norge forhandler også frihandelsavtaler hovedsakelig gjennom Det europeiske frihandelsforbundet (*EFTA – European Free Trade Association*). I alle nåværende og fremtidige frihandelsavtaler tilstrebes det å inkludere omfattende kapitler om handel og bærekraftig utvikling. Disse legger vekt på krav til miljø, klima og likestilling.

Bærekraft i Utenriksdepartementets virksomhet

Bærekraft er en viktig del av Utenriksdepartementets virksomhetsstrategi, Strategi 25. Strategien slår fast at departementet skal ha høye miljø- og klimastandarder og bærekraftige løsninger.

Utenriksdepartementet deltar i miljøledelse- og sertifiseringsprogrammet som benyttes i departementsfelleskapet, EMAS (*Eco Management and Audit Scheme*). Gjennom dette har Utenriksdepartementet god oversikt over departementets miljøbelastning. Områder som vurderes inkludere avfall, flyreiser, vann- og energibruk, innkjøp og anskaffelser. Hvert år publiseres resultatene fra gjennomgangen av den samlede miljøbelastningen av departementenes drift. I 2022 innførte departementet energieffektiviseringstiltak som reduserte departementets energibruk betydelig med over 35 pst. fra 2019 til 2022. I 2023 innfører departementet nye reisebestemmelser som blant annet skal bidra til å redusere antall tjenestereiser og derigjennom utslipp fra flyreiser.

9 Rapport om norsk utviklingssamarbeid 2022

Nedenfor rapporteres det på samlet volum og fordeling av Norges offisielle bistand i 2022 basert på bistand innrapportert til OECD, iht. kodeverket til OECDs utviklingskomité DAC. Dette omfatter bistand under Utenriksdepartementet, Klima- og

miljødepartementet, Kunnskapsdepartementet og Finansdepartementet.

For 2022 utgjør norsk offisiell bistand 49,6 mrd. kroner, tilsvarende 0,86 pst. av BNI. Det vises til vedlegg 1–6 for mer detaljerte oversikter.

Tabell 9.1 Samlet ODA-godkjent bistand fordelt på bistandstype, 2019–2022 (i mill. kroner og pst.)

Bistandstype	2019		2020		2021		2022	
Øremerket bistand ¹	26 514	70 %	26 858	68 %	27 722	69 %	37 229	75 %
Kjernestøtte til multilaterale organisasjoner ²	9 039	24 %	10 412	26 %	10 226	25 %	10 022	20 %
Administrasjon	2 258	6 %	2 225	6 %	2 199	5 %	2 361	5 %
Totalt	37 811	100 %	39 495	100 %	40 148	100 %	49 612	100 %

¹ Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid

² Tilsvarende multilateral bistand

Gjennom finansieringsavtalen *Funding Compact* har FNs medlemsland forpliktet seg til mer fleksibel og forutsigbar finansiering gjennom økt kjernestøtte, mer tematisk støtte til enkeltorganisasjoner og økt bruk av fellesfond. FN-organisasjonene forpliktet seg på sin side til mer samarbeid, bedre resultater og større effektivitet.

Fordelingen mellom bistandstypene har holdt seg stabilt i de siste år med en fordeling på rundt

70 pst til øremerket bistand og rundt 25 pst. til kjernestøtte. I 2022 økte andelen øremerket bistand til 75 pst. mot en tilsvarende reduksjon til 20 pst. for andelen til kjernestøtte. Dette skyldes hovedsakelig støtte til Ukraina og utgifter til ODA-godkjente flyktningutgifter i Norge. Uten dette ville forholdet mellom øremerket støtte og kjernestøtte ligget stabilt, som i foregående år.

Tabell 9.2 Samlet bistand 2019–2022, fordelt på sektorer (i mill. kroner og pst.)

Sektor	2019		2020		2021		2022	
Multilateral kjernestøtte	9 039	24 %	10 412	26 %	10 226	25 %	10 022	20 %
Miljø og energi	4 753	13 %	4 031	10 %	4 108	10 %	7 818	16 %
Kostnader i Norge og uspesifisert ¹	2 935	8 %	2 775	7 %	2 762	7 %	7 132	14 %
Nødhjelp	4 652	12 %	4 435	11 %	4 578	11 %	6 622	13 %
Styresett, sivilt samfunn og konfliktforebygging	5 475	14 %	5 351	14 %	5 066	13 %	5 127	10 %
Helse og sosiale tjenester	2 936	8 %	4 435	11 %	5 538	14 %	3 503	7 %
Multisektor og annet	1 428	4 %	1 515	4 %	1 275	3 %	2 339	5 %
Utdanning	2 948	8 %	3 100	8 %	3 068	8 %	2 339	5 %
Produksjon og handel	1 301	3 %	1 348	3 %	1 541	4 %	1 868	4 %
Økonomisk utvikling tjenester	2 343	6 %	2 092	5 %	1 985	5 %	1 868	4 %
Totalt	37 811	100 %	39 495	100 %	40 148	100 %	49 612	100 %

¹ Inkluderer administrasjon.

Sektorfordelingen viser en økning i bistanden til miljø og energi på 3,7 mrd. kroner fra 2021 til 2022. Økningen kommer som følge av regjeringens satsing på ren energi og klima og at Norge bidro med 2 mrd. kroner til kjøp av gass til Ukraina gjennom EBRD.

ODA-godkjente flyktningsutgifter i Norge økte i 2022 som følge av Russlands fullskalainvasjon av Ukraina. Det var også rekordhøye bevilgninger på det humanitære området i 2022 grunnet tilleggsbevilgning som ble gitt til humanitær innsats i Ukraina og naboland etter krigens utbrudd.

Tabell 9.3 Samlet øremerket bistand¹ fordelt på hovedregion, 2019–2022 (i mill. kroner og pst.)

Hovedregion	2019		2020		2021		2022	
Afrika	6 973	26 %	7 053	26 %	7 052	25 %	7 751	21 %
Europa	691	3 %	656	2 %	520	2 %	6 190	17 %
Asia og Oseania	2 567	10 %	2 892	11 %	2 470	9 %	3 098	8 %
Midtøsten	3 508	13 %	3 036	11 %	2 837	10 %	2 730	7 %
Amerika	1 732	7 %	1 142	4 %	1 319	5 %	1 473	4 %
Geografisk uspesifisert	11 043	42 %	12 079	45 %	13 524	49 %	15 987	43 %
Totalt	26 514	100 %	26 858	100 %	27 722	100 %	37 229	100 %

¹ Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.

I tillegg til den øremerkede bistanden går mye norsk bistand som kjernestøtte til de multilaterale organisasjonene. Hoveddelen av Verdensbankens og FN-organisasjonenes samlede midler går til lavinntektsland i Afrika og Asia. FN-organisasjonene fordeler midler iht. retningslinjer som Norge

gjennom styrearbeidet har vært med på å vedta. Gjennom dialog og retningslinjer sikrer man at en stor andel av den tematiske støtten som kanaliseres gjennom multilaterale finansinstitusjoner går til de fattigste landene i Afrika.

Tabell 9.4 Landfordelt¹ bistand fordelt på inntektskategori, i perioden 2019–2022 (i mill. kroner)

Inntektskategori	2019	2020	2021	2022
Minst utviklede land	6 434	7 169	6 664	7 431
Andre lavinntektsland ²	85	67	51	835
Andre lavere middelinntektsland ³	3 711	3 507	3 103	8 109
Høyere middelinntektsland	2 662	2 061	2 227	2 689
<i>Total landfordelt bistand</i>	<i>12 892</i>	<i>12 804</i>	<i>12 045</i>	<i>19 064</i>
<i>Andel landfordelt bistand til minst utviklede land og andre lavinntektsland¹</i>	<i>51 %</i>	<i>57 %</i>	<i>56 %</i>	<i>1 %</i>

¹ Landfordelt bistand omfatter bistand gitt til enkeltland. Det inkluderer ikke bistand til landene kanalisert gjennom regionale og globale programmer/prosjekter eller bistand kodet som multilateral bistand (ikke-øremerkede bidrag til multilaterale bistandsaktører).

² Til og med 2021 er Syria kategorisert som et lavere mellominntektsland. Fra og med 2022 er Syria kategorisert som et lavinntektsland, noe som forklarer økningen i denne kategorien.

³ Ukraina er kategorisert som et lavere middelinntektsland og forklarer mye av økningen i 2022.

Tabell 9.5 De ti største mottakerlandene av norsk øremerket bistand¹ i perioden 2019–2022 (i mill. kroner)

Land/områder	2019	2020	2021	2022
Ukraina	227	226	159	5 599
Etiopia	698	736	762	869
Syria	1 194	948	895	831
Indonesia	419	554	261	785
Afghanistan	699	746	689	748
Sør-Sudan	604	638	606	676
Palestina	616	629	694	668
Somalia	564	614	527	642
Colombia	671	523	620	547
Mosambik	509	460	514	493

¹ Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid

Russlands fullskalainvasjon av Ukraina 24. februar 2022 er et tidsskille for Europa og en alvorlig trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Russlands angrepskrig truer Norges nasjonale interesser. Norges sivile støtte til Ukraina økte derfor markant i 2022. Støtten på Utenriksdepartementets budsjett gikk hovedsakelig til drift av den ukrainske staten, gjenoppbygging av sivil infrastruktur og innkjøp av gass, samt til humanitær bistand.

Økningen til Etiopia skyldes hovedsakelig at utbetalinger i klima- og skogsamarbeidet ble gjen-

opptatt. Utbetalingen ble satt på pause grunnet konflikten i Tigray, men startet opp igjen etter inngåelse av en fredsavtale. I tillegg ble det gitt en økt bevilgning på matsikkerhet grunnet tørke i landet. Også i Sør-Sudan og Somalia utløste matmangel som følge av tørke og flom, økte midler.

Økningen til Indonesia kommer av at landet har redusert sin avskoging betraktelig, hvilket innebærer økte resultatbaserte utbetalinger fra Norge i hht. det bilaterale klima- og skogpartner-skapet under Klima- og miljødepartementet.

Tabell 9.6 Multilaterale organisasjoner: De største mottakerne av norsk bistand 2019–2022 (i mill. kroner)

	2019	2020	2021	2022
Verdensbankgruppen	3 905	4 122	3 198	4 608
Regionale utviklingsbanker	1 244	1 208	1 271	3 326
WFP – Verdens matvareprogram	762	934	1 382	1 560
UNICEF – FNs barnefond	1 884	2 206	2 253	1 514
GAVI – Vaksinealliansen	1 452	1 542	2 050	1 179
UNFPA – FNs befolkningsfond	940	848	839	1 129
MPTF Office – FNs fondskontor	1 099	1 149	1 527	1 126
UNDP – FNs utviklingsprogram	1 340	1 120	972	1 058
UNDP – FNs utviklingsprogram og UN Multi-Partner Trust Fund Office ¹	2 221	2 439	2 269	2 498
UNHCR – FNs høykommissær for flyktninger	835	702	892	1 044
GCF – Det grønne klimafondet	400	1 000	630	820
<i>10 største, totalt</i>	<i>13 860</i>	<i>14 832</i>	<i>15 014</i>	<i>17 366</i>
Andre FN-organisasjoner	4 796	5 535	4 801	5 442
Andre multilaterale organisasjoner	2 836	2 729	3 441	2 669
Totalt	21 493	23 095	23 247	25 476

¹ Norsk bistand gjennom UNDP og MPTF-O er slått sammen i denne tabellen, ettersom fordelingen mellom avtaler hvor disse er avtalepartner og iverksetter overlapper i bistandsstatistikken. I tilsvarende vedlegg til tidligere års Prop. 1 S har totalvolumet for bistand gjennom UNDP også inkludert overføringer hvor UNDP ikke er iverksetter.

Verdens matvareprogram (WFP) og FNs barnefond (UNICEF) var de to FN-organisasjonene som mottok mest multilateral bistand fra Norge i 2022.

Andelen av multilateral bistand gjennom Verdensbankgruppen økte i 2022 sammenlignet med 2021. Nivået på støtten gjennom de regionale utviklingsbankene økte også fra 2021 til 2022. For begge postene ligger økningen utenom kjernebi-

drag, med unntak av kapitalinnskudd til Nordic Development Fund (NDF). Økningen skyldes primært bidrag til fond knyttet til Ukraina, kanalisert gjennom Verdensbanken og Den europeiske banken for gjenoppbygging og utvikling (EBRD).

Antall flyktninger og fordrevne er rekordhøyt, og støtten til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har økt betydelig de siste årene.

Tabell 9.7 Norske frivillige organisasjoner: De seks største mottakerne av norsk bistand i 2019–2022 (i mill. kroner)

	2019	2020	2021	2022
Norges Røde Kors	1 013	1 041	1 116	1 510
Flyktninghjelpen	1 084	1 135	1 139	1 506
Kirkens Nødhjelp	543	667	712	751
Norsk Folkehjelp	423	458	468	581
Redd Barna Norge	359	389	365	403
Atlas-alliansen	126	205	141	240
Andre	1 987	2 076	2 071	2 208
Totalt	5 535	5 971	6 012	7 200

Norges Røde Kors og Flyktninghjelpen er de to organisasjonene som mottar mest midler. Norges Røde Kors, Flyktninghjelpen, Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp er fire av seks organisasjoner som Utenriksdepartementet inngikk flerårige partnerskapsavtaler med under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*. De fem største organisasjonene mottok om lag to tredjedeler av støtten til norske frivillige organisasjoner i 2022. Humanitær støtte til

Ukraina gjennom det sivile samfunn er inkludert i disse tallene.

Norsk innsats gjennom sivilt samfunn ble støttet fra flere kapitler i henhold til formål, hvorav kap. 150 *Humanitær bistand*, kap. 170 *Sivilt samfunn* og kap. 159 *Regionbevilgninger*, står for de største andelene.

En mer detaljert oversikt på kapittel og post framgår av vedlegg 2 Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser.

Tabell 9.8 Bistand fordelt på type avtalepartner (inkludert administrasjonskostnader), 2019–2022 (i mill. kroner).

	2019		2020		2021		2022	
Offentlige aktører	5 101	13 %	4 355	11 %	4 070	10 %	10 877	22 %
<i>Offentlige aktører i utviklingsland</i>	1 058	3 %	958	2 %	800	2 %	1 535	3 %
<i>Norske offentlige aktører</i>	3 575	9 %	3 171	8 %	2 956	7 %	8 576	17 %
<i>Offentlige aktører i andre giverland</i>	469	1 %	227	1 %	314	1 %	765	1 %
Frivillige organisasjoner/ stiftelser	8 480	22 %	8 984	23 %	9 121	23 %	10 269	21 %
<i>Norske</i>	5 535	15 %	5 971	15 %	6 012	15 %	7 200	15 %
<i>Internasjonale</i>	1 438	4 %	1 529	4 %	1 590	4 %	1 514	3 %
<i>Lokale</i>	734	2 %	704	2 %	737	2 %	834	2 %
<i>Andre donorland</i>	773	2 %	779	2 %	782	2 %	722	1 %
Privat sektor	153	0 %	317	1 %	599	1 %	248	1 %
<i>Norsk privat sektor</i>	94	0 %	272	1 %	248	1 %	205	1 %
<i>Privat sektor i andre giverland</i>	9	0 %	5	0 %	310	1 %	15	0 %
<i>Privat sektor i utviklingsland</i>	50	0 %	39	0 %	41	0 %	29	0 %
Multilaterale organisasjoner	21 493	57 %	23 095	58 %	23 256	58 %	25 476	51 %
Offentlig-privat samarbeid	254	1 %	474	1 %	857	2 %	238	0 %
Nettverk og uspesifisert	71	0 %	46	0 %	46	0 %	142	0 %
Administrasjonskostnader	2 258	6 %	2 225	6 %	2 199	5 %	2 361	5 %
Totalt	37 811	100 %	39 495	100 %	40 138	100 %	49 612	100 %

Støtten gjennom norske frivillige organisasjon har holdt seg stabilt på 15 pst. Støtten gjennom norske offentlige aktører viser en økning i 2022, noe som i hovedsak skyldes økte flyktningutgifter i Norge samt en økning i kapitaloverføring til Norfund.

51 pst. av total bistand ble kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner, mens den både i 2020 og 2021 utgjorde 58 pst.

Støtte gjennom offentlige aktører i utviklingsland (stat-til-stat bistand) blir stadig redusert og utgjør nå under 1 pst. av total bistand.

10 Sektorovergripende miljø- og klimapolitikk

Regjeringens klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorer har et selvstendig ansvar for å legge miljøsinn til grunn for aktivitetene sine og for å medvirke til at de nasjonale klima- og miljømålene kan nås. For en omtale av regjeringens samlede klima- og miljørelevante saker, se Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Klima- og miljøområder, mål og utfordringer

Ifølge FNs klimapanel er rundt 3,5 milliarder mennesker i dag svært sårbare for klimaendringer. De fattigste landene er de mest sårbare. Regjeringen vil fortsette opptrappingen av støtten til klimatilpasning og forebygging av klimarelaterte katastrofer med utgangspunkt i strategien *Klima, sult og sårbarhet*. Innsatsen skal bidra til å bygge klimarobuste samfunn basert på landenes egne planer og prioriteringer og til å håndtere de negative følgene av klimaendringene.

Tap av biologisk mangfold og forringede økosystemer øker risikoen ytterligere for mennesker, miljø og utvikling. Regjeringen vil jobbe for å støtte opp om Det globale rammeverket for naturmangfold i 2023 i tråd med målene som ble vedtatt under Konvensjonen for biodiversitet på COP15. Regjeringen vil støtte tiltak i utviklingsland for gjennomføring av det nye globale rammeverket i tillegg til andre globale avtaler på miljøområdet.

Havretten vektlegger alle staters plikt til å bevare det marine miljø og rett til å utnytte egne ressurser. Dette ligger til grunn for norsk havpolitikk – både hjemme og ute. Klimaendringene, forurensing og overfiske har ført til et økende press på havmiljøet og marine ressurser over hele verden. I arbeidet for bærekraftige verdenshav vil regjeringen bruke norsk kompetanse og ressurser, og slik bidra til gode havbaserte løsninger som vektlegger miljø- og klimahensyn og bidrar til aktivitet og arbeidsplasser.

Plastforurensing og marin forsøpling er en av de raskest voksende miljøproblemene verden står overfor. Med havstrømmene blir avfall spredd til kyst og strender i nærheten av avfallskilden, men også til områder langt unna. Regjeringen vil lede

an i innsatsen for å stanse plastforurensing og marin forsøpling.

775 mill. mennesker manglet tilgang til elektrisitet i 2022 ifølge Det internasjonale Energibyrådet (IEA). Størstedelen av disse bor i Afrika sør for Sahara, hvor over 50 pst. av befolkningen fortsatt er uten tilgang på elektrisitet. Selv om veksten i fornybar energi økte, gikk andelen av fornybar i energiforbruket ned. Ca. 2/3 av de globale klimagassutslippene kommer fra produksjon eller bruk av karbonintensiv energi. Kullkraftverk er den største kilden til klimagassutslipp og må erstattes av fornybar energi.

Fortsatt mangler omtrent 2,3 milliarder mennesker tilgang til gode kokeløsninger, med omfattende utviklingsmessige og helsemessige konsekvenser. Regjeringen vil fortsette innsatsen for å skaffe tilgang til trygge og gode kokeløsninger. Norge har i samarbeid med mottakerlandene bidratt til energieffektivisering, bl.a. gjennom tilgang til moderne kokeovner.

Den globale matsikkerheten har blitt verre for hvert år siden 2014. 828 millioner opplever vedvarende matusikkerhet. Væpnede konflikter og klimaendringer er de viktigste årsakene til matmangel og sult. Afrika importerer mat for 75 mrd. USD hvert år. Det svekker økonomien. Samtidig har Afrika ressurser til å brødfø seg selv. Norge har som mål å øke lokal matproduksjon og lokal verdiskapning, redusere feil- og underernæring og redusere omfanget av sultkriser.

EØS-finansieringsordningene

Mange europeiske klima- og miljøutfordringer er grenseoverskridende og krever samarbeid på tvers av landegrensene. EØS-finansieringsordningene støtter tiltak som fremmer klima, miljø og fornybar energi. Midlene bidrar til at landene skal kunne oppfylle sine nasjonale og internasjonale forpliktelser, inkludert EU-direktiver. EØS-finansieringsordningene styrker også de bilaterale forbindelsene mellom Norge og mottakerlandene. Innenfor miljø og klima er miljøforvaltningens etater, herunder Miljødirektoratet, samt en rekke forskningsaktører og institusjoner aktive i flere

land. Samarbeidet mellom norske aktører og partnere i mottakerlandene er positivt for Norges nasjonale miljøarbeid, ettersom forvaltningen får ny kunnskap gjennom europeisk samarbeid.

Rapport for 2022

Arbeidet med å styrke støtten til klimatilpasning og forebygging i klimasårbare utviklingsland har fortsatt i 2022. Det har bidratt til å styrke landenes kapasitet til å redusere de negative konsekvensene av klimaendringene. Støtten har inkludert vær- og klimatjenester som styrking av nasjonal værvarsling og opprettelsen av et nytt fond for innovativ finansiering av landbaserte værobservasjoner i de fattigste landene og små øystater. Formålet er å bidra til å dekke gapet i værobservasjoner. Norsk støtte har videre blant annet bidratt til å styrke land som *Mosambik* sin evne til risikovurdering og -forebygging og gjenoppbygging av mer robust infrastruktur etter ekstremvær.

Regjeringen har støttet tiltak i utviklingsland og globale avtaler på miljøområdet. Noen hovedkanaler for dette er Den globale miljøfasiliteten (GEF) og FNs miljøprogram (UNEP). Norge arbeidet aktivt for etablering av naturavtalen (Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework) som ble vedtatt på det 15. partsmøte under FN-konvensjonen om biologisk mangfold i desember 2022. Rammeverket tar sikte på å reversere tapet av biologisk mangfold og gjenopprette alle økosystemer innen 2050 ved blant annet bevaring eller bærekraftig forvaltning av minst 30 pst. av alt land og hav på jorden. Minst 200 mrd. USD per år skal mobiliseres fra både offentlige og private kilder til finansiering av tiltak relatert til biologisk mangfold.

2022 ble kalt havets superår med FNs havkonferanse i Lisboa som høydepunkt, der hovedprioriteter fra norsk side var Havpanelet og FNs havforskningstiår. Målet er at alle hav- og kyststater skal etablere helhetlige forvaltningsplaner for nasjonale farvann innen 2030 hvor hensynet til klima og miljø er viktige og styrende elementer. Havpanelets arbeid viser at det haster med å utvikle god havforvaltning globalt for å oppnå de miljømessige, økonomiske og sosiale målene i 2030-agendaen om bærekraftig utvikling. Havpanelet hadde i 2022 et særskilt fokus på å løfte frem betydningen av havet som klimaløser og akselerere utvikling av havbaserte klimaløsninger. FNs havforskningstiår (2021–2030) er et globalt løft for å heve kunnskapen om havene. Det er ingen formell kobling mellom Havpanelet og FNs havforskningsskijons arbeid med havforskningstiåret, men det ble i

2022 knyttet tettere sammen med felles målsettinger om bærekraftig helhetlig havforvaltning.

Norge var en viktig pådriver for vedtaket i FNs miljøforsamling i februar 2022 om å opprette en forhandlingsprosess for å få på plass en rettslig bindende global avtale mot plastforurensning. Det første møtet i forhandlingskomiteen ble holdt i *Uruguay* i slutten av 2022. *Norge* og *Rwanda* etablerte en høyambisjonskoalisjon for forhandlingene i 2022, og koalisjonen teller i overkant av 50 land. Regjeringen videreførte bistandsprogrammet mot marin forsøpling i utviklingsland. I 2022 ble om lag 209 mill. kroner utbetalt til prosjekter i programmet.

Det er et stort behov for å engasjere privat sektor for å satse på fornybare energiinvesteringer i utviklingsland. Regjeringen har fått på plass en garantisatsing for private aktørers investeringer i fornybar energi i utviklingsland for å senke terskelen for private investeringer i land der risikoen er høy. Ordningen er på 1,5 mrd. kroner fordelt over fem år (2022–2027) og består av to deler. Den ene delen består av et garantisamarbeid med to internasjonale garantiinstitusjoner (det multilaterale investeringsgarantiselskapet MIGA og African Trade Insurance Agency). Den andre delen er en søknadsbasert subsidieordning til garantipremier som forvaltes av Norad.

Regjeringen opprettet Klimainvesteringsfondet i 2022. Fondet forvaltes av Norfund. Målet er å redusere eller unngå klimagassutslipp i utviklingsland som i dag har store utslipp fra fossil kraftproduksjon, særlig kullkraft. Det settes av 10 mrd. kroner over fem år for å oppkapitalisere fondet. Finansieringen kommer fra Stortingets årlige bevilgning over statsbudsjettet og overføring av totalt 5 mrd. kroner fra Norfunds overskuddskapital. I tillegg vil fondets kapital over tid kunne bidra til å utløse betydelige midler fra andre investorer.

I 2022 bidro Klimainvesteringsfondet til finansiering av 2 443 MW fornybar energi og til estimerte unngåtte klimagassutslipp på 6,2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Ved utgangen av 2022 var total avtalefestet portefølje for fondet på 2,14 mrd. kroner.

Matsikkerhet er en av regjeringens hovedsatsinger i utviklingspolitikken. Regjeringen lanserte en ny strategi for matsikkerhet i 2022. Økte priser på gjødsel og såkorn fikk, sammen med økte matpriser, gjennomgående store negative følger for matsikkerheten i lavinntektsland. For småbøndene var det spesielt viktig at innsatsmidler var tilgjengelig i tide til vekstsesongen slik at de kunne holde matproduksjonen oppe. De mest sårbare

landene og samfunnene mottok støtte både for å håndtere krisen og samtidig tilrettelegge for en langsiktig transformasjon til mer robuste og bærekraftige matsystemer.

EØS-finansieringsordningene

Miljø, energi, klima og lav-karbonøkonomi er blant prioriterte hovedsektorer under EØS-midlene for 2014–2021. Støtten til pilaren «Et grønt Europa» omfatter i alt 15 programmer med en samlet tildeling på om lag 419 mill. euro i tolv land.

I fuglereservatet Josefov Meadows i *Tsjekkia*, har tsjekkiske ornitologer fått støtte fra norske EØS-midler til å åpne gjengrodde dammer i et våtmarksområde. For å øke naturmangfoldet, beiter hester i området. Hestene gjødsler jorda og tiltrekker seg insekter, som er viktig mat for fuglene. Tiltakene har resultert i at sjeldne og truede fuglearter har kommet tilbake for å hekke. Fuglereservatet er åpent for publikum og brukes mye av skoleklasser og andre som vil lære om våtmarkers betydning for naturmangfold og klimatilpasning.

Med støtte fra EØS-midlene øker byen Snina i *Slovakia* sin motstandskraft mot klimaendringer. Støtten går til å utarbeide en klimaplan, flomreduerende tiltak, grønn infrastruktur, etterisolering av barnehager, ladestasjoner og ny offentlig belysning. Et av resultatene er et grønnere bymiljø gjennom installering av mer effektive parkeringsløsninger og lademuligheter for elbiler og elsykler. Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) bidrar med sin ekspertise i prosjektet.

Planer for videre arbeid

Regjeringen vil fortsette å styrke innsatsen for klimatilpasning og forebygging med utgangspunkt i strategien *Klima, sult og sårbarhet* fra 2021. Det vil inkludere støtte til å håndtere tap og skade som følger av klimaendringene. Støtten skal ses i sammenheng med arbeidet for matsikkerhet hvor klimatilpasning er en viktig del av innsatsen. I tillegg vil støtten bidra til bedre sammenheng mellom støtten til humanitær innsats og langsiktig bistand.

Sunne og bærekraftige hav er nødvendig for å nå bærekraftsmålene og klimamålene. Norge er en pådriver for å løfte havspørsmålene høyt på den internasjonale dagsorden, og jobber aktivt for bedre beskyttelse av havet og bærekraftig ressursutnyttelse. Havspørsmål er viktige i Norges forhold til en rekke land, og det er stor interesse

for norske havnæringer og for hvordan havet kan bidra til verdiskaping. Havbaserte klimaløsninger er viktige bidrag for å nå målene i Parisavtalen, og regjeringen vil sørge for at norsk kompetanse og ekspertise på områder som grønn skipsfart og bærekraftig havforvaltning bidrar inn i det internasjonale klimaarbeidet.

Forhandlingsprosessen om en global plastavtale fortsetter med høy norsk profil fram mot det avsluttende møtet mot slutten av 2024. Høyambisjonskoalisjonen vil være et viktig verktøy for å oppnå en ambisjøs avtale. Bistandsprogrammet mot marin forsøpling videreføres fram til utgangen av 2024. Programmet vil arbeide for å styrke nasjonale og regionale virkemidler for å forhindre marin forsøpling og mikroplast og på den måten støtte opp om forhandlingsprosessen om plastforurensing. Støtte til bedre avfallshåndtering og opprydning av plastavfall i samarbeidsland vil være sentralt. Programmet vil arbeide for å involvere privat sektor sterkere i innsatsen.

Tilgang til moderne energi og reduserte utslipp av klimagasser er sentrale forutsetninger for å nå bærekraftsmålene for fattigdomsbekjempelse og målene i Parisavtalen. Manglende tilgang og for lav andel fornybar energi krever satsing. Regjeringen vil, i tråd med Hurdalsplattformen, prioritere fornybar energi og gjøre ren energi til en hovedsatsing i norsk utviklingspolitikk.

Matsikkerhet har havnet høyt på den internasjonale agendaen. Norsk bistand til feltet er økt og skal både bidra til å avverge humanitære kriser og styrke matsikkerheten i utviklingsland. Det innebærer blant annet å bidra til et mer klimatilpasset og klimarobust landbruk i Afrika. Dette krever en helhetlig tilnærming til arbeidet og krever at tilskuddsmidler fra ulike poster virker sammen.

EØS-finansieringsordningene

Implementeringen av programmene vil fortsatt være hovedfokus. Totalt er det forventet at mottakerlandene årlig skal produsere 86 000 MWh med fornybar energi. Dette tilsvarer det årlige privatforbruket til om lag 5 100 husstander i Norge. Det årlige CO₂-utslippet i EØS-landene forventes å bli redusert med 980 000 tonn. Det tilsvarer det årlige utslippet til om lag 566 000 biler. Forventet årlig resultat fra energisparing er 810 000 MWh, noe som tilsvarer forbruket til rundt 30 000 husstander i Norge. Det vil i tillegg gjennomføres omfattende informasjonskampanjer for å øke forståelsen av klimaendringene og nødvendige tiltak.

11 Kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken

En likestilt verden er en rettferdig verden. Dette ligger til grunn for regjeringens satsing på likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken. *En rettferdig verden er en likestilt verden: Handlingsplan for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling i Norges utenriks- og utviklingspolitikk (2023–2030)* ble lansert høsten 2023. Kjønnslikestilling handler om en rettferdig fordeling av makt, innflytelse og ressurser mellom jenter, kvinner, gutter, menn og personer som bryter med binære normer for kjønn og seksualitet. Patriarkalske maktstrukturer og restriktive kjønnsnormer basert på bl.a. kulturelle og religiøse tradisjoner fører til systematiske og strukturelle ulikheter mellom kjønnene. Gjennom handlingsplanen vil regjeringen bidra til endring av normer og maktrelasjoner og styrking av kvinners individuelle og kollektive påvirkningskraft og beslutningsmyndighet.

Kvinnens rett til å bestemme over egen kropp er en av seks hovedsatsinger i utviklingspolitikken. Denne retten er under økende press internasjonalt. Høyretradikale krefter og religiøst motiverte organisasjoner og allianser fremmer ofte en konservativ agenda når det gjelder likestilling. De mener at familie og tradisjonelle verdier er truet av land og grupper som fremmer kjønnslikestilling. De er godt organisert og har solid finansiering. Det mobiliseres spesielt mot seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), inklusive abortrettigheter, seksualitetsundervisning og skeives rettigheter. Norge møter motstanden både i enkeltland, der rettighetene skal gjennomføres, og i FN-systemet og andre multilaterale fora, der normative rammeverk forhandles. Norge, sammen med andre likesinnede land, arbeider for å bidra til å bevare oppnådd enighet om kvinners rettigheter i internasjonale fora som FNs kvinnekommisjon og FNs befolkningskommisjon.

Effektene av covid-19 førte til reversering av framgangen i fattigdomsreduksjon i mange land, og forsterket ulikhetene mellom kjønnene. Likeledes rammer effektene av angrepskrigen mot Ukraina med økte globale matvare- og energipriser kvinner hardere enn menn. Beregninger fra FN anslår at minst 388 millioner kvinner og jenter

levde i ekstrem fattigdom i 2022. Seksuell og kjønnsbasert vold øker, ikke minst i områder preget av konflikt. Dette rammer også skeive. Mødre- og spedbarnsdødelighet, uønskede graviditeter, farlige aborter og barneekteskap har også økt.

Klimaendringer bidrar til å forsterke disse kjønnsforskjellene. Kvinner har gjennomgående mindre tilgang til ressurser, inkludert eiendom, inntekt, kreditt, teknologi, utdanning og opplæring. De har også mindre innflytelse på, og lavere deltakelse i, politiske beslutningsprosesser som er avgjørende for tilpasning til klimaendringene. Norge har forpliktet seg til å bidra til at kvinner i større grad inkluderes i slike prosesser, både nasjonalt og internasjonalt.

Digital teknologi får stadig større betydning for livene våre. Kvinner drar nytte av digital teknologi og en rekke enkeltprosjekter har vist seg å være effektive i å øke jenters og kvinners digitale kompetanse og samfunnsdeltakelse. Globale tall viser likevel at den digitale utviklingen har bidratt til å opprettholde og skape nye sosioøkonomiske, kulturelle og kjønnsmessige skillelinjer som begrenser kvinners muligheter. Jenter og kvinner har mindre tilgang og lavere digital kompetanse enn gutter og menn. Kvinner utsettes i stadig større grad for vold i form av overvåkning, hets og overgrep som springer ut av digital teknologi og digitale verktøy. Kvinner med nedsatt funksjonsevne, fra etniske minoriteter og marginaliserte grupper er mer utsatte. Likestilling og kvinners deltakelse prioriteres i norsk innsats for digitalisering for utvikling.

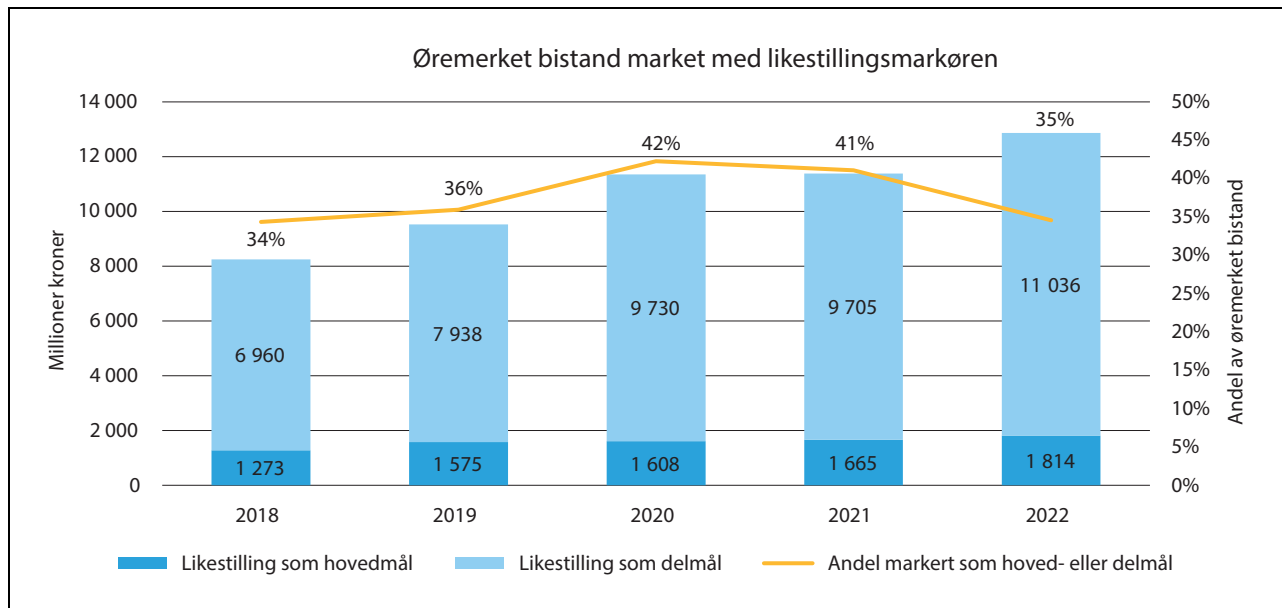
Kvinneorganisasjoner og menneskerettighetsforsvarere er viktige samarbeidspartnere for å fremme jenters og kvinners deltakelse på alle områder av samfunnet. De kjemper for kvinners rett til å ta beslutninger som angår egne liv, økonomisk uavhengighet og politisk deltakelse. Dialog og samarbeid med religiøse ledere og trosbaserede organisasjoner og nettverk som kan bidra til å fremme progressive stemmer, er også viktig for å fremme kjønnslikestilling.

Regjeringen har et mål om at minst 50 pst. av all bilateral bistand skal ha likestilling som hoved-

eller delmål. Det omfatter spesifikke likestillings-tiltak, inkludert støtte til arbeidet med seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR). Det innebærer også et kjønnsperspektiv i all bistand, inkludert de store satsingene som klima, ren energi, matsikkerhet, helse, utdanning og i arbeidet for et rettferdig arbeidsliv.

Statistikken nedenfor illustrerer utviklingen for perioden 2018–2022 i bruken av likestillings-

markøren til OECDs utviklingskomité (DAC). Tabellen viser en økning i volum fra 11,4 mrd. kroner i 2021 til 12,9 mrd. kroner i 2022. Prosentvis er det en nedgang fra 41 pst. i 2021 til 35 pst. i 2022. Dette skyldes hovedsakelig den store økningen i bistandsbudsjettet knyttet til støtte til Ukraina og utgifter til flyktninger i Norge.

Figur 11.1 Øremerket bistand markert med likestillingsmarkøren

¹ Øremerket bistand markert med likestillingsmarkøren som hoved- eller delmål. Kjernestøtte til multilaterale organisasjoner og administrasjon av bistandsforvaltningen er ikke inkludert, ettersom denne støtten ikke kan markeres med policymarkører.

Likestilling er også prioritert i det europeiske samarbeidet. Under EØS-midlene for 2014–2021 (jf. kap. 117 *EØS-finansieringsordningene*) er det to programområder som direkte fremmer likestilling; harmonisering av arbeidsliv og familie, og bekjempelse av vold i nære relasjoner og kjønnsbasert vold. Det er tildelt 35. mill. euro til likestillingsformål innen disse programområdene. Flere andre programområder i EØS-finansieringsordningene inkluderer også likestillingskomponenter. Dette gjelder bl.a. innenfor justissektoren, næringsliv og innovasjon, forskning og utdanning, helse, lokalutvikling, menneskerettigheter, inkludering av romfolk og migrasjon. Sivilsamfunnsfondene omfatter likestilling som et viktig område for støtte til frivillige organisasjoner, og kvinner er en av flere målgrupper for det regionale sysselsettingsfondet for unge. Også LHBT+-organisasjoner er en målgruppe for sivilsamfunnsfondene. Så langt er det

bevilget nærmere 47 mill. euro til kvinner- og likestillingsformål innenfor disse programområdene.

Nedenfor beskrives resultater på prioriterte innsatser i regjeringens arbeid med kjønnslikestilling i utenriks- og utviklingspolitikken.

Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

Norge støttet tilgangen til jenters og kvinners rett til å bestemme over egen kropp gjennom multilaterale organisasjoner og internasjonale og nasjonale sivilt samfunnsorganisasjoner. Norge bidro til å øke tilgang til prevensjonsmidler og familieplanlegging gjennom UNFPA, International Planned Parenthood Federation (IPPF) og MSI Reproductive Choices (MSI). Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse har over en femårsperiode bidratt til at 25 millioner flere unge jenter og kvinner har fått tilgang på tjenester innen prevensjon og andre SRHR-tjenester.

UNFPAs arbeid bidro i 2022 til at 13,3 millioner uønskede graviditeter ble unngått. Bruk av prevensjonsmidler er beregnet til å ha forhindret 3,7 millioner utrygge aborter. Samtidig har antall tenåringsgraviditeter økt de siste årene, blant annet som følge av nedstengingen av helsetjenester og skoler, samt redusert finansiering.

Seksualitetsundervisning i og utenfor skolen er viktig for unges kunnskap om SRHR, mangfold og likestilling. UNFPAs program om seksualitetsundervisning utenfor skolen nådde og involverte urfolksungdom, unge som lever med hiv, unge med funksjonsnedsettelse og skeiv ungdom i Colombia, Etiopia, Ghana og Malawi. Gjennom UNESCO bidro Norge til at 4,8 millioner elever i skoler i over 40 land fikk seksualitetsundervisning, inkludert undervisning om hiv. Flere enn 60 millioner ungdom i og utenfor skolen ble, via globale medieplattformer, nådd med informasjon om helhetlig seksualitetsundervisning.

Sivilsamfunnsorganisasjoner bidro til kapasitetsbygging i helsevesenet og økt tilbud av ungdomsvennlige seksuelle og reproduktive helse-tjenester. Deres pådriverarbeid førte også til styrking av formelle rettigheter innen SRHR og likestilling. Paraplyorganisasjonen Forum for kvinner og utviklingsspørsmål (FOKUS) bidro f.eks. i perioden 2019–2022 til at mer enn 8 500 kvinner og jenter fikk tilgang til trygg abort, grunnleggende helsetjenester og rettshjelp.

Kvinner deltakelse i innsats for matsikkerhet, klima og energi

Ifølge FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) vil det å fjerne kjønnsforskjeller i matsystemene kunne bidra til 1 mrd. USD ekstra i globalt bruttonasjonalprodukt. I tillegg vil det redusere antallet mennesker som lever med usikker tilgang til mat med 45 millioner.

I regjeringens strategi *Kraftsamling mot svolt*, som ble lansert høsten 2022, legges det vekt på å styrke kvinnene som matprodusenter og som aktører i hele verdikjeden og i matsystemene. Norge støtter blant annet et felles FN-program, *Rural Women Economic Empowerment (RWE)*. Programmet fokuserer på småskala kvinnelige bønder i Niger, Nepal, Rwanda, flere Stillehavsoyer, Tanzania og Tunisia. Hele husstander inkluderes i programmets aktiviteter. En evaluering dokumenterte at programmet har bidratt til bedre levekår for kvinnene og deres familier, herunder bedre ernæring, økte inntekter, endringer i sosiale normer og økt selvtillit hos kvinnene.

Innen miljø- og klimainnsats har Norges partnerne jobbet for kvinners rettigheter og likestilling både gjennom integrerte og målrettede innsatser. I Togo og Mosambik fikk 25 000 kvinner og deres barn bedre helse pga. mye mindre røyk fra forurensende ovner. Dette var resultatet av Naturvernforbundets innsats for å forbedre vedovner i de to landene. En ny avtale med UNDP om opplæring til klimaforhandlere skal bidra til å øke representasjon av særlig kvinner fra det globale sør i klimaforhandlinger.

Flyktninghjelpens program NORCAP integrerer likestillingshensyn i tiltak som skal gi energitilgang til flyktninger og interne fordrevne. 58 pst. av de som deltok i utformingen av energitjenester i 2022 var kvinner. Gjennom NORCAP Accelerator-programmet økte andelen kvinnelige energiekspertter fra 14 pst. i 2019 til 38 pst. i 2022. Utfordringen med manglende kvinnelige søkere til ekspertstillinger er forklaringen på at andelen ikke er økt som planlagt.

Norsk samarbeid om stipendordninger for mastergrader i miljøvennlig vannkraft ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) bidro til at åtte kvinner gjennomførte utdanning mellom 2019 og 2022. Kjønnbalansen i opptaket begrenses av få kvinnelige søkere.

Jenters rett til utdanning

Gjennom støtte til UNICEFs globale utdanningsinnsats, bidro Norge i 2022 til at 37,9 millioner barn som ikke gikk på skolen, fikk tilgang til utdanning. Av disse var 49 pst. jenter. Norge har også støttet UNICEF i arbeidet med å bidra til inkluderende kvalitetsutdanning for 3 millioner jenter og gutter i 18 land gjennom kjønnsstransformativ undervisning. I ti land har jenter og kvinner forbedret sine digitale ferdigheter og fått muligheter til utdanning i vitenskap, teknologi, ingeniør og matematikk.

Gjennom støtte til fondet for utdanning i krise og konflikt, Education Cannot Wait (ECW), bidro Norge til at vel 4,1 millioner barn og unge inkludert flyktninger og internt fordrevne i 30 land fikk støtte til utdanningstiltak i 2022. Av disse var 50 pst. jenter. ECW har i 2022 blant annet bidratt til opplæring av vel 72 000 lærere hvorav 50 pst. av hvert kjønn, tilgang til læremateriale for vel 2 millioner barn og unge og tilgang til skolemat for vel 319 000 barn.

Støtte til *Programmet for yrkesopplæring og syssetting* i Ghana, Kenya, Mosambik, Tanzania og Uganda bidro til at 43 000 personer fikk opplæring og 13 900 personer kom i arbeid. Kvinneandelen var henholdsvis 39 pst. og 34 pst.

I Malawi bidro UNICEF med norsk støtte til at over 2,4 millioner barn og unge, hvorav 1,5 millioner jenter fikk tilgang til utdanning, inkludert i kriser.

Kvinneres politiske rettigheter og deltakelse

Norge arbeidet i FNs sikkerhetsråd for å øke andelen kvinner på alle nivåer av freds- og forsoningsprosesser, gjennomføring av fredsavtaler, og i operasjoner og oppdrag. Norge jobbet systematisk for mer kontekstspesifikke og konkrete referanser til kvinners deltakelse i fred- og sikkerhetsprosesser i mandatene til FNs fredsoperasjoner i blant annet UNAMA (Afghanistan), MONUSCO (DR Kongo) og UNMISS (Sør-Sudan), og i resolusjonen om fredsoperasjoner i overgangsfaser (S/RES/2594). Norge sørget også for at represalier mot kvinnelige fredsbyggere og menneskerettighetsforsvarere for deres engasjement i freds- og sikkerhetsprosesser formelt ble satt på Sikkerhetsrådets agenda, og støtter oppfølging av dette gjennom bidrag til Women, Peace and Humanitarian Fund.

Norge har gjennom engasjement i freds- og forsoningsprosesser støttet opprettelsen av nye dialoginitiativer, inkluderende fredsprosesser og utarbeidelse av nye nasjonale handlingsplaner. Gode eksempler er handlingsplanene for Jemen og Jordan.

Norge støtter NHOs program *Female Future*, et lederutviklingsprogram for kvinner. I 2022 fullførte 86 pst. av kvinnene i Tanzanias parlament kurs gjennom programmet. Dette har forbedret og økt kvinnes selvbevissthet, aktive deltakelse i parlamentet og lederengasjement.

I Tanzania bidro også støtte til *Pastoral Women's Council* med å styrke kvinners politiske deltakelse gjennom bedre tilgang til inntekter, naturressurser og beslutningsprosesser i Ngorongoro og Longido-distriktene. I 2022 fikk 202 kvinnegrupper tilgang til mikrokredittjenester og 177 kvinner vant politiske tillitsverv på landsby- og distriktsnivå.

Kvinneres økonomiske rettigheter og deltakelse

Norge har, i samarbeid med de andre nordiske landene, vært en sentral pådriver for å styrke utviklingsbankenes bidrag for å legge til rette for deltakelse i produktiv og finansiell sektor, styrke kvinners myndiggjøring og lederskap, sikre tilgang til finansiering for kvinnelige entreprenører, og styrke kvinners kunnskap og kompetanse innen forretningsvirksomhet. Betydelige resulta-

ter er oppnådd det siste tiåret innen kvinners økonomiske rettigheter, samtidig som det er begrenset fremgang i å lukke kjønnsforskjeller på områder som tilgang til produktive ressurser som landrettigheter, bolig, teknologi og finansielle tjenester.

I samarbeid med International Finance Corporation (IFC), har Norge bidratt til å støtte rådgivning knyttet til utarbeidelse av kjønnsnøytrale lover, for å fremme økt deltakelse av kvinner i økonomien gjennom Verdensbankens «Women, Business and the Law» program. Women Entrepreneurs Finance Initiative (We-Fi) har også bidratt til å redusere gapet mellom kvinners og menns økonomiske deltakelse ved å bistå med lovreformarbeid og låneordninger til kvinnelige entreprenører. Siden oppstart i 2018 har We-Fi bistått over 50 000 små og mellomstore bedrifter eid av kvinner (WSMEs) i 60 land, hvorav 68 pst. er lavinntektsland⁵. Mer enn 40 000 WSME-er har fått økt tilgang til finansiering. Fondet har en mobiliseringsratio på 1:10, som betyr at for hver krone Norge investerer, så mobiliserer de multilaterale utviklingsbankene 10 kroner.

Norfund – Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland – er vårt viktigste virkemiddel for næringsutvikling og jobbskaping. Fondet er opptatt av likestilling i egen organisasjon, i de virksomhetene de investerer og i tilskuddsordningen Business Support Program. Eksempelvis støttet denne ordningen programmet Equity Bank's Entrepreneurship, som hjelper mikro, små- og mellomstore bedrifter til å kunne vokse. Norfund krever at minst 50 pst. av deltakerne er kvinner, eller foretak eid av kvinner.

Norfund samler årlig data fra alle porteføljeselskaper, brutt ned på kjønn, slik at man kan analysere investeringer i et likestillingsperspektiv, på selskaps- og porteføljenivå. I 2022 økte andelen kvinnelige sysselsatte i porteføljeselskapene med 11 200, eller nærmere 10 pst. (dette gjelder kun i selskaper som har rapportert to år på rad). Samme tall for 2021 var 3 300 jobber og 3 pst. vekst.

I Pakistan har støtte gjennom UN Women gitt opplæring til over 3500 hjemmearbeidende kvinner, og bidratt til å forberede politiske og rettslige

⁵ We-Fis gjennomføringspartnere er de seks store multilaterale utviklingsbankene; Asia Development Bank (ADB), African Development Bank (AfDB), Islamic Development Bank (IsDB), European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), Inter-American Development Bank Group (IDBG) og World Bank, inkludert Internasjonal Finance Cooperation (IFC).

vedtak som sikrer rettighetene til kvinner som arbeidere hjemmefra.

Gjennom samarbeid med sivilsamfunnsparterne har CARE Norge over lengre tid engasjert seg i arbeidet med spare- og lånegrupper i flere land. Norsk støtte til deres arbeid i Rwanda har over tid resultert i nesten 40 000 slike grupper, med over 1 million medlemmer. I 2022 sparte medlemmene til sammen 25 mill. USD og lånte 22 mill. USD. 38 pst. av medlemmene har etablert egne bankkontoer, og 59 pst. har fått tilgang til formelle finansielle tjenester.

Gjennom EØS-midlene er det satt av 6 mill. euro til et bredt likestillingsprogram i Portugal for å fremme likelønn og motvirke stereotypier og kjønnsdeling i utdanning, opplæring og arbeidsliv.

Et liv fritt for vold og skadelige skikker

Støtte til FNs fellesprogrammer mot kjønnslemlestelse og barneekteskap var sentralt i arbeidet mot skadelige skikker. Gjennom en helhetlig og tverrsektoriell tilnærming, som retter seg mot alle nivåer i samfunnet, bidro norsk støtte til at 14 av 17 land i fellesprogrammet nå har lover som forbyr kjønnslemlestelse, og tilhørende nasjonale handlingsplaner som enten er igangsatt eller under utvikling. I Egypt, Kenya og Mauritania rapporteres det om nedgang i antall tilfeller i 2022.

Det globale programmet mot barneekteskap engasjerte over 6 millioner unge jenter gjennom fokus på livsmestring og helhetlig seksualitetsundervisning. I samme periode ble 94 retningslinjer eller juridiske instrumenter utarbeidet, foreslått eller vedtatt på nasjonalt og sub-nasjonalt nivå. Av disse har 28 blitt vedtatt. I Zambia var det globale programmet sentralt i utviklingen av ny lovgiving for barn som ble vedtatt i august 2022. (The Children's Code Act)

Norsk støtte til FN-fondet *Trust Fund to End Violence against Women*, bidro til å støtte 186 kvinneledete, lokale sivilsamfunnsorganisasjoner i 70 land og territorier. Fondet har gitt støtte til kvinner som er særlig utsatt som følge av klimaendringer, ekstrem fattigdom, konflikt og tilbakegang i kvinners rettigheter. Fondet jobber på tvers av nasjonale myndigheter, sivilsamfunnsorganisasjoner, FN og med volds ofre.

I krig og konflikt utsettes jenter og kvinner, men også gutter, menn og seksuelle minoriteter for seksualisert vold som gir lidelse for den enkelte, og som virker destabiliserende for lokal-

samfunn. Norge har tatt internasjonalt lederskap i bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold (SGBV). Fokus har vært på etterlevelse av relevante folkerettslige forpliktelser, forebygging og å fremme økt beskyttelse, sikre bedre SGBV-tjenester, samt å bedre tilgangen til seksuelle og reproduktive helsetjenester i humanitære kriser. Norge jobbet systematisk for å styrke Sikkerhetsrådets arbeid på disse områdene. Dette bidro til styrket språk om SGBV og konfliktrelatert seksuell vold i flere resolusjoner og mandater for FNs fredsbevarende operasjoner. I 2022 bidro Norge med i underkant av 400 mill. kroner fra det humanitære budsjettet til bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold, inkludert i Ukraina-responsen. Norges viktigste partnere var den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC), norske humanitære organisasjoner, med Kirkens nødhjelp i spissen, samt FN, inkludert en ny flerårig avtale med FNs befolkningsfond (UNFPA). Norske midler har spesielt gått til Afghanistan, Etiopia, Irak, Jemen, Jordan, Sahel, Tsjadsjøregionen, Syria samt Ukraina og berørte naboland. Gjennom norsk støtte til FN har millioner av overlevende etter kjønnsbasert vold fått tilgang til tjenester i mer enn 12 000 trygge områder støttet av UNFPA i 38 land.

Også utviklingsbankene bidrar betydelig i arbeidet mot kjønnsbasert vold. Verdensbanken støtter overlevende fra kjønnsbasert vold, arbeider med forebygging og med datasamling i partnerskap med andre aktører, inkludert lokale partnere. Arbeidet mot kjønnsbasert vold integreres i økende grad i storskalaprosjekter på tvers av ulike sektorer. Verdensbankens kjønnsdataportal gjør data om vold mot kvinner i 161 land tilgjengelig for beslutningstakere over hele verden.

Gjennom ambassadene i bl.a. Etiopia, Indonesia, Mali, Sri Lanka og Tanzania er det gitt støtte til å forebygge vold mot kvinner, styrke lovgiving og gi tilbud til kvinner som er utsatt for kjønnsbasert vold.

Gjennom EØS-midlene er det avsatt om lag 28 mill. euro til innsats mot kjønnsbasert vold og vold i nære relasjoner i Estland, Latvia, Litauen, Polen, Portugal, Romania, Slovakia og Tsjekkia. Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner, Istanbul-konvensjonen, ligger til grunn for programmene, og det er etablert et nettverk, *Synergy*, for involverte aktører i mottaker- og giverlandene.

12 Likestilling og ikke-diskriminering i utenriktjenesten

Overordnede mål

Utenriktjenesten har som strategisk mål å være en arbeidsplass som rekrutterer, utvikler og beholder dyktige medarbeidere uavhengig av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller kombinasjoner av disse grunnlagene. Det er også forbudt å diskriminere på grunn av politisk syn, med-

lemskap i arbeidstakerorganisasjon eller alder, samt arbeidstaker som arbeider deltid eller er midlertidig.

Utenriktjenestens personalpolitikk skal i samsvar med lovpålagte krav, bidra til at alle medarbeidere har like reelle muligheter til faglig, personlig og karrieremessig utvikling og til å bruke sin kompetanse. Likestilling og mangfold skal være integrert i hele departementets virksomhet og gjøres relevant i alle organisasjonsledd og på alle nivåer.

Kjønnsfordeling i Utenriksdepartementet

Tabell 12.1 Overordnet kjønnsfordeling pr 31.12.2022 (i pst.)

	Andel kvinner	Andel menn
Samlet UD	54,4	45,6
Utsendte ved utenriksstasjonene	50,7	49,3
I UD/Oslo	57,0	43,0

Mål

Det er departementets mål å ha en god kjønnsfordeling på alle nivåer og stillingskategorier.

Tilstandsrapport

Den overordnede kjønnsfordelingen viser en overvekt av kvinner i tjenesten samlet og i departementet.

Tabell 12.2 Kjønnsfordeling i departementet fordelt på andel kvinner i stillingskategori (i pst.)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Utenriksråd, ass. utenriksråd, ekspedisjonssjef	60	42	45	50	50	36	36	33	42	42
Stasjonssjefer	31	35	38	39	39	39	41	43	41	45
Avdelingsdirektører	47	47	47	45	48	46	44	55	59	58
Underdirektører	54	57	57	61	60	63	69	69	65	64

Prosentvis andel kvinnelige ledere i utenriktjenesten totalt er 54 pst. i 2022.

Tiltak

Antallet kvinner som søker stasjonssjefstillinger har hatt en positiv utvikling siste årene og ved

utgangen av 2022 var 45 pst. av stasjonssjefene ved Norges utenriksstasjoner kvinner. Utenriksdepartementet vil fortsatt benytte tiltak for å opprettholde en god kjønnsbalanse i lederstillingene, herunder motivere kvalifiserte kvinner til å søke flere stasjonssjefstillinger.

Lønn**Mål**

Utenriksdepartementet har konkrete mål om kjønnsbalanse og likelønn, bl.a. i lønnspolitisk dokument og personalpolitisk dokument. Likestilling og mangfold skal være integrert i hele uten-

riktstjenesten og gjøres relevant i alle organisasjonsledd og på alle nivåer. Dette skal gjelde alle medarbeidere og skal bl.a. omfatte lønnsutvikling. Det skal ikke utvikle seg ubegrunnede lønnsforskjeller. Formuleringene er i tråd med bestemmelsene i likestillings- og diskrimineringsloven.

Tabell 12.3 Kjønnsfordeling lønn og stilling

Stillingstittel	År	Antall	Andel kvinner (i pst.)	Andel menn (i pst.)	Lønn kvinner	Lønn menn	Kvinnerns andel av menns lønn (i pst.)
Ambassadør	2022	91	43	57	1 094 439	1 114 885	98
Ambassadør	2021	89	39	61	1 081 073	1 088 280	99
Generalkonsul	2022	8	75	25	992 767	993 000	100
Generalkonsul	2021	9	78	22	953 221	956 722	100
Avdelingsdirektør	2022	67	58	42	966 265	959 553	101
Avdelingsdirektør	2021	61	41	59	933 679	938 480	99
Underdirektør	2022	80	64	36	795 220	805 324	99
Underdirektør	2021	80	65	35	766 473	770 519	98
Fagdirektør	2022	53	64	36	894 768	898 055	100
Fagdirektør	2021	76	74	26	864 580	896 516	96
Seniorrådgiver	2022	908	53	47	738 533	772 433	96
Seniorrådgiver	2021	854	53	47	706 777	748 401	94
Rådgiver	2022	251	59	41	597 849	593 868	101
Rådgiver	2021	235	54	46	573 209	572 269	100

Tilstandsrapport

Arbeidsgiver utarbeider kjønnsdelt lønnsstatistikk fordelt på stillingskategorier før og etter lokale lønnsforhandlinger.

Totalt sett har menn noe høyere lønn enn kvinner, men det er små forskjeller innen de forskjellige stillingskodene. Generelt kan lønnsforskjellen forklares med at menn fortsatt har noe lenger tjenestetid enn kvinner, spesielt på høyeste ledernivå. Dette forholdet er i endring, ettersom antallet kvinner med ledererfaring øker.

Hovedsakelig skjer lønnsdannelsen i de lokale lønnsforhandlingene, der de fleste får sin lønnsutvikling.

Permisjoner/Fravær**Tilstandsrapport**

Menn i utenriktstjenesten tar ut fedrekvoten under hjemmetjeneste, men ikke alltid under utestasjonering når mor f.eks. mangler rettigheter til permisjon og heller ikke oppfyller aktivitetskravet. Menn tar ofte ut mindre av fellesperioden.

Kvinner har et høyere sykefravær enn menn, men det totale sykefraværet er lavt og departementet ser ikke behov for konkrete tiltak som retter seg spesielt mot kvinner. Sykefraværet på individnivå følges opp i tråd med aktuelt (IA-avtalen, annet) regelverk og lovpålagte krav om tett oppfølging. Bedre opplæring av ledere og digitale løsninger gjør oppfølgingsarbeidet og kontakten med den sykemeldte raskere og enklere.

Tabell 12.4 Kjønnsfordeling sykefravær.
Sykefraværsprosent 2019–2021 (i pst.)

	2020	2021	2022
Menn	1,5	1,7	2,9
Kvinner	3,2	3,4	4,0
Totalt	2,4	2,5	3,5

Ansettelsesforhold

Tabell 12.5 Kjønnsfordeling heltids- og deltidansatte

	Andel kvinner	Andel menn	Andel av total
Heltid 2022	54 pst.	46 pst.	99 pst.
Heltid 2021	54 pst.	46 pst.	99 pst.
Deltid 2022	75 pst.	25 pst.	1 pst.
Deltid 2021	82 pst.	18 pst.	1 pst.

1 pst. av stillingene i utenriktjenesten er deltidstillinger. Av disse er de fleste kvinner. Bakgrunnen for deltidarbeidet er bl.a. kombinasjon av AFP med arbeid, helsemessige utfordringer eller studenter som arbeider deltid. Ingen medarbeidere er pålagt deltid. Gitt det lave antallet deltidstillinger anses det ikke nødvendig å iverksette tiltak på dette området.

Tabell 12.6 Kjønnsfordeling fast/midlertidig (i pst.)

	Andel av total	Andel kvinner
Fast 2022	85 pst.	56 pst.
Fast 2021	86 pst.	56 pst.
Midlertidig 2022	15 pst.	46 pst.
Midlertidig 2021	14 pst.	41 pst.

Mål

Utenriksdepartementet har som mål at bruken av midlertidige stillinger skal begrenses til det som følger av utenriktjenestens særtrekk.

Tilstandsrapport

Som en følge av blant annet rotasjonsordningen og gruppeopptakene er 15 pst. av stillingene i utenriktjenesten midlertidige. Dette gjelder i hovedsak personer som tilsettes fra andre offentlige etater/departementer i spesialiststillinger på en utenriksstasjon og som har permisjon fra egen etat mens de arbeider i en stilling med normert tjenestetid ute. Hovedtyngden av tilsatte i disse stillingene har altså fast arbeid i andre statlige virksomheter, og spesialutsendingene ved utenriksstasjonene utgjør eksempelvis en stor andel av denne gruppen. Ved gruppeopptakene av aspiranter og administrativt personell til utenriktjenesten går de tilsatte gjennom en opplæringsperiode og blir fast ansatte ved utløpet av opplæringen. Kvinner utgjør et lite mindretall av de som er midlertidig ansatt i utenriktjenesten.

Tiltak

Utenriksdepartementet legger stor vekt på å begrense bruken av reelle midlertidige stillinger.

Mangfold

Utenriksdepartementet har som personalpolitisk mål å sikre at utenriktjenesten gjenspeiler mangfoldet i befolkningen. Departementet ønsker medarbeidere med ulike kompetanser, livserfaringer og perspektiver for å bidra til en best mulig oppgaveløsning. Et viktig element i dette arbeidet er at Utenriksdepartementets eksterne utlysningstekster er utformet slik at de er inkluderende og at departementet aktivt anmoder søkere om å informere om at de er i målgruppen. Dette gjelder også for Utenriksdepartementets to underliggende etater, Norad og Norec. Dersom det er kvalifiserte søkere med funksjonsnedsettelse, hull i CV-en eller innvandrerbakgrunn, skal minst én søker i hver av disse gruppene innkalles til intervju. Departementet ønsker å tilrettelegge for medarbeidere som har behov for det. En utfordring er at medarbeidere, som rekrutteres til utenriktjenesten, vil veksle mellom tjeneste i Oslo og utlandet. De fleste stillingene ved utenriksstasjonene krever god fysisk og psykisk helse, noe som er spesielt viktig i en krise- og beredskapssammenheng. Det betyr at forholdene ved ulike utenriksstasjoner, der tilrettelegging ikke er fullt ut gjennomført, vil kunne variere for medarbeidere med nedsatt funksjonsevne.

Alle ansatte i utenriktjenesten må sikkerhetsklareres. Dette vanskeliggjør mangfoldsarbeidet i utenriktjenesten ettersom det dessverre viser seg mer utfordrende for kandidater med hull i CV-en og personer med flerkulturell bakgrunn å bli

sikkerhetsklarert. I 2022 ble det ansatt totalt 134 nye personer i Utenriksdepartementet, Norad og Norec. Av disse var det fem personer med flerkulturell bakgrunn, og to med funksjonsnedsettelse eller hull i CV-en.

Norad – likestillingsredegjørelse

Tabell 12.7 Kjønnssfordeling stilling

pr. 31.12.2022		Ansatte	Pst. menn/kvinner	
			Menn	Kvinner
Totalt i Norad (inkl. direktør) ¹	2022	278	37	63
Totalt i Norad (inkl. direktør) ¹	2021	284	36	64
Totalt i Norad (inkl. direktør) ¹	2020	274	36	64
Avdelingsledelse	2022	7	43	57
Avdelingsledelse	2021	8	63	27
Avdelingsledelse	2020	11	55	45
Fagdirektører	2022	15	47	53
Fagdirektører	2021	9	66	34
Fagdirektører	2020	13	31	69
Mellomledelse	2022	26	27	73
Mellomledelse	2021	25	24	76
Mellomledelse	2020	20	25	75
Seniorrådgivere	2022	196	38	62
Seniorrådgivere	2021	207	37	63
Seniorrådgivere	2020	192	37	63
Rådgivere	2022	30	30	70
Rådgivere	2021	32	25	75
Rådgivere	2020	31	29	71
Konsulent, første- og seniorkonsulent	2022	0	0	0
Konsulent, første- og seniorkonsulent	2021	3	100	0
Konsulent, første- og seniorkonsulent	2020	7	57	43

¹ Inkludert stillinger finansiert av Utenriksdepartementet og Klima- og miljødepartementet, både hel- og deltid

Tabell 12.8 Prosentvis fordeling mellom kvinner og menn

År	Deltid		Midlertidig ansatte		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær ¹		Samlet sykefravær (lege og egenmeldt)
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Prosent av totalt ansatte
2022	50	50	30	70	40	60	3,5	4,8	3,8
2021	78	22	29	71	31	69	2,1	3,1	3,2

¹ % legemeldt fravær av totalt sykefravær

Norec – likestillingsredegjørelse

Tabell 12.9 Kjønnssfordeling stilling

pr. 31.12.2022	År	Ansatte		Pst. menn/kvinner	
		Antall	Menn	Kvinner	
Totalt i Norec (inkl. direktør)	2022	46		28	72
Totalt i Norec (inkl. direktør)	2021	44		30	70
Ledelse (inkl. avdelingsdirektører)	2022	3		66	34
Ledelse (inkl. avdelingsdirektører)	2021	3		66	34
Mellomledelse (seksjonsledere)	2022	5		20	80
Mellomledelse (seksjonsledere)	2021	5		20	80
Seniorrådgivere	2022	12		25	75
Seniorrådgivere	2021	11		18	82
Rådgivere	2022	21		34	66
Rådgivere	2021	23		30	70
Traineer	2022	1		0	100
Traineer	2021	2		50	50

Tabell 12.10 Prosentvis fordeling mellom menn og kvinner (i pst.)

År	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon		Sykefravær		Samlet sykefravær (lege og egenmeldt)
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Pst. av totalt ansatte
2022	0	100	30	70	30	70	3,1	6,3	5,3
2021	0	100	13	87	25	75	2,8	5,1	5,3

13 Redegjørelse for likestilling som offentlig myndighet

I Utenriksdepartementet skal arbeidet med likestilling og ikke-diskriminering være integrert i hele departementets virksomhet og gjøres relevant i alle organisasjonsledd og på alle nivåer. Fremme av likestilling og ikke-diskriminering er en sentral del av departementets virksomhet. Dette arbeidet foregår ved bruk av ulike virkemidler og på ulike arenaer. Det framgår av utenriksstjenestens virksomhetsstrategi for perioden 2022–2025 – Strategi 25, at tjenesten skal ha fokus på likestilling og mangfold.

Likestilling i bistanden

Norsk bistand skal være rettighetsbasert og fremme likestilling. Å styrke kvinners rett til å bestemme over egen kropp er et av regjeringens seks satsingsområder i utviklingspolitikken. Likestilling skal også integreres i øvrig bistand.

Det er et mål at minst 50 pst. av norsk bilateral bistand skal støtte kjønnslikestilling. Bistandsstatistikken for 2022 viser at volumet økte, men prosentandelen gikk ned, hovedsakelig på grunn av den store økningen i bistandsbudsjettet knyttet til støtte til Ukraina og utgifter til flyktninger i Norge. Dette er omtalt i del III, kapittel 12 Kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken. I dette kapitlet omtales også kjønnslikestilling i ulike tematiske bistandsinnsatser. Kjønnslikestilling er videre et tverrgående hensyn i all bistand. I tillegg kommer en målrettet satsing på kvinners rettigheter og likestilling, slik det framkommer under omtale av kap. 164 *Likestilling*.

Utenriksstasjonene, som har ansvar for storparten av den bilaterale delen av norsk bistand, jobber strategisk med partnere om kvinners rettigheter og likestilling. Likestillingsspørsmål er en integrert del av dialogen med partnere om nye initiativer og i oppfølgingen av løpende samarbeid. Interne strategier har kvinners rettigheter og likestilling som klar prioritering. Bekjempelse av vold mot kvinner, inkludert konfliktrelatert seksualisert vold, er et satsingsområde i flere land. Innsatsen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter løftes som særlig prioritering i likestillingsar-

beidet. Norge har videre tatt en rolle i å øke bevisstheten om menns rolle for likestilling. Utenriksstasjonene er aktive i å profilere og løfte lokale likestillingstiltak og -samarbeid, ofte i nordisk krets.

Innsats for å fremme likestilling og bekjempe diskriminering er høyt prioritert i den målrettede satsingen på menneskerettigheter, slik det framkommer i omtalen av kap. 152 *Menneskerettigheter*. Dette inkluderer særskilte tiltak og satsinger for å bekjempe diskriminering ut fra kjønn, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Likeledes er det et målrettet arbeid for å styrke rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen la i 2022 frem en egen strategi for dette, *Likestilling for alle – Styrket innsats for inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne i utviklingspolitikken (2022–2025)*. Arbeidet for tros- og livssynsfrihet inkluderer et særlig fokus på beskyttelse av religiøse minoriteter. Norge spiller også en aktiv rolle internasjonalt for urfolks rettigheter.

Innsats for å fremme kvinners rettigheter og likestilling er en integrert del av de tematiske menneskerettighetssatsingene. Eksempelvis innen arbeidet med ytringsfrihet er opplæring av kvinnelige journalister, både med sikte på profesjonalisering og rettet mot deres sikkerhet, høyt prioritert. Likeledes er det et sterkt fokus på støtte til og beskyttelse av kvinnelige menneskerettighetsforvarere innenfor satsingen på menneskerettighetsforvarere.

Mange av utenriksstasjonene samarbeider med en rekke lokale menneskerettighetsorganisasjoner som jobber mot diskriminering basert på seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk. Utenriksstasjonene har et langsiktig og strategisk perspektiv på innsatsen for å skape større aksept for universelle menneskerettigheter.

Freds- og forsoningsarbeid

I freds- og forsoningsarbeidet vektlegges prinsipper og mål om likestilling og ikke-diskriminering i alle prosesser og arbeid der Norge er involvert. Interseksjonalitet blir vektlagt og analysert i arbei-

det og kjønnsperspektivet ivaretas i alle stadier av en fredsprosess. Kjønnssensitive konfliktanalyser blir systematisk utarbeidet, og setter fokus på hvordan konflikt påvirker ulike grupper, barrierer og tiltak for kjønnsbalanse i deltakelse, samt hvordan man best kan ivareta kjønnsperspektivet i fredsavtaler.

Humanitært arbeid

Kvinnens rettigheter og likestilling gjenspeiles også i den humanitære innsatsen. I tråd med den humanitære strategien legger Utenriksdepartementet særlig vekt på beskyttelse av sårbare grupper, inkludert religiøse og seksuelle minoriteter, barn, eldre og personer med nedsatt funksjonsevne. Som beskrevet i omtalen av kap. 150 *Humanitær bistand* post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*, har beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold høy prioritet i den norske humanitære innsatsen. Norge jobber for å fremme forebygging og respons, sikre bedre tjenester i arbeidet mot seksualisert og kjønnsbasert vold, etterlevelse av relevante folkerettslige forpliktelser, samt å bedre tilgangen til seksuelle og reproduktive helsetjenester i humanitære kriser. Dette er synliggjort gjennom oppfølgingen av Norges nylige medlemskap i Sikkerhetsrådet og den internasjonale konferansen i Oslo om bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold i 2019. Alle partnerorganisasjoner må rapportere om integreringen av kjønnsperspektivet i sitt arbeid og oppgi kjønnsdelt data i rapporteringen til Utenriksdepartementet, der det er mulig.

Utenriksdepartementet legger også stor vekt på forebygging og oppfølging av seksuell utnyttelse og overgrep i dialogen med humanitære partnerorganisasjoner.

Likestilling og ikke-diskriminering i sikkerhetspolitikken

Utenriksdepartementet legger vekt på å følge opp handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet. Den nye handlingsplanen gjelder perioden 2023 til 2030. Planen er blant annet relevant for departementets arbeid med internasjonale fredsoperasjoner og dertil hørende prosesser i FN og NATO. Utenriksdepartementet har en egen spesialrepresentant for kvinner, fred og sikkerhet som arbeider for å styrke kvinners rolle i all innsats for fred og sikkerhet.

Norge er en aktiv pådriver i FNs og NATOs arbeid for kvinner, fred og sikkerhet. Regjeringen støtter også FN-sekretariatets arbeid med å sikre

at kvinner og menns ulike behov vektlegges i planlegging og gjennomføring av operasjoner, og at personellet forholder seg aktivt både til kvinner og menn i vertslandet i all innsats for å legge til rette for langsiktig stabilitet og utvikling. I tillegg støtter Norge Canadas Elsie-initiativ for å øke andelen kvinner som deltar i FNs fredsoperasjoner.

Innenfor global sikkerhet og nedrustning støttes tiltak direkte rettet mot kvinner. Årsaken er at kvinner kan være viktige endringsagenter mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme og organisert kriminalitet. Tiltakene skal også sikre at kvinner kjenner sine rettigheter i møte med ekstremisme. Kjønnsperspektivet står sentralt i Norges arbeid med nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet. I perioden da Norge satt i FNs sikkerhetsråd ble mandatet i 1540-komiteen utvidet til å omfatte kvinners fulle og meningsfulle deltakelse i alle aktiviteter. Kjønnsperspektivet kan øke forståelsen for at kvinner og jenter kan påvirkes på ulikt vis ved bruk av kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen. Kjønnsbalansen er også ivarettatt i Norges delegasjoner til møter og konferanser innen nedrustning og ikke-spredning.

Fremme av likestilling og ikke-diskriminering gjennom tilskuddsforvaltningen

Universelle menneskerettigheter som likeverd for alle uansett alder, etnisitet, funksjonsnedsettelse eller seksuell legning, og kvinners rettigheter og likestilling, er tverrgående hensyn i utviklingspolitikken. I tilskuddsforvaltningen skal det alltid vurderes om et prosjekt som støttes kan påvirke disse rettighetene negativt.

Hvis det er risiko for at prosjektet kan ha negativ innvirkning på menneskerettighetene, må konkrete risikoreduserende tiltak settes inn. I tilfeller hvor det er fare for alvorlige brudd på hensynet til kvinners rettigheter, likestilling eller menneskerettigheter, kan det være nødvendig å avslutte prosjektet eller samarbeidet med en partner. Organisasjonene som mottar tilskuddsmidler fra Utenriksdepartementet skal varsle departementet ved mistanke om seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering i utviklingssamarbeidet, enten direkte eller via ekstern varslingskanal, hvor det også kan varsles anonymt.

Norsk bistand skal være rettighetsbasert og fremme en rettighetsbasert utvikling. Med utgangspunkt i det internasjonale menneskerettighetslovverket skal bistanden bidra til å fremme bl.a. deltakelse, ikke-diskriminering og menneskelig verdighet.

EØS-finansieringsordningene

Likestilling og ikke-diskriminering inngår også som tverrgående hensyn i samarbeidet om EØS-finansieringsordningene. Det er et førende prinsipp at alle programmene som finansieres av midlene og forvaltningen av disse skal være basert på prinsippene for godt styresett, bærekraftig utvikling, likestilling og ikke-diskriminering. Polske kommuner og provinser/regioner som vedtok målrettede erklæringer mot LHBT+ eller såkalt LHBT+-ideologi ble en periode avskåret fra støtte, da de ikke lenger oppfylte målsettingene om aktivt å dele og fremme grunnleggende rettigheter og friheter. Suspensjonen ble først opphevet etter at de berørte kommunene fjernet sine erklæringer. Under EØS-midlene for 2014–2021 er det to programområder som direkte fremmer likestilling; harmonisering av arbeidsliv og familie, og bekjempelse av vold i nære relasjoner og kjønnsbasert vold. Til grunn for voldsprogrammet ligger Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner, Istanbulkonvensjonen, og det er etablert et nettverk for involverte aktører i mottaker- og giverlandene. Egne komponenter for likestilling og ikke-diskriminering inngår også i flere andre programmer som mottar støtte av midlene, herunder rettsstat, justis, næringsutvikling og innovasjon, forskning, helse, menneskerettigheter, lokal utvikling, godt styresett, samt inkludering og myndiggjøring av rombefolkningen. I tillegg inngår likestilling og ikke-diskriminering som et særlig fokus i fondene for sivilt samfunn, ungdomsledighet og regionalt samarbeid.

Likestilling og ikke-diskriminering i multilaterale fora

Norge er en forkjemper for likestilling og ikke-diskriminering globalt, bl.a. gjennom vårt politiske engasjement i multilaterale fora. Norge forsvaret disse prinsippene bl.a. i forhandlinger i kvinnekommisjonen, befolkningskommisjonen og øvrige FN-fora, inkludert FNs menneskerettighetsråd. De norske FN-resolusjonene om menneskerettighetsforsvarere bidrar til å fremme og styrke internasjonale normer for beskyttelse av organisasjoner og personer som arbeider for å fremme menneskerettighetene til marginaliserte grupper. Dette er av relevans for alle angitte diskrimineringsgrunnlag, og kvinnelige menneskerettighetsforsvarere trekkes spesielt fram i flere av resolusjonene. Norge deltar også i en rekke koalisjoner

og internasjonale initiativ for å fremme kvinners rettigheter, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, rettigheter for LHBT+-personer, og rettighetene til tros- og livssynsminoriteter.

Kjernestøtten til henholdsvis FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women) under kap. 164 *Likestilling*, post 71 *FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling*, og FNs befolkningsfond (UNFPA) under kap. 164 *Likestilling*, post 72 *FNs befolkningsfond*, er særlig relevant for å motvirke diskriminering basert på kjønn, og fremme respekt for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Norge arbeider aktivt for å fremme en tydelig rettighetstilnærming i disse organisasjonenes arbeid gjennom styredeltakelse.

I Nordisk ministerråds handlingsplan for «Visjon 2030» fokuserer Ministerrådet i perioden 2021–2024 bl.a. på tillit og samhold i Norden gjennom særskilt fokus på bl.a. likestilling, inkludering og ikke-diskriminering. Fra 2020 er likestilling ett av tre tverrgående hensyn som skal være integrert i all virksomhet i regi av rådet. Nordisk ministerråd har også et eget nordisk samarbeidsprogram for likestilling (2019–2022). De nordiske utenriksministrene vedtok i 2020 å fortsette den nordiske innsatsen for kvinner, fred og sikkerhet, med sikte på full deltakelse av kvinner i konfliktforebygging og fredsarbeid. Østersjørådet har også en egen handlingsplan, «Baltic 2030 Action Plan», der likestilling inngår som ett av syv fokusområder.

Normativt arbeid

Norge arbeider for at framforhandlede konvensjoner, erklæringer, resolusjoner og andre relevante FN-dokumenter er kjønnsensitive og ikke-diskriminerende. Likestilling og inkludering er viktige prioriteter for Norge som medlem av FNs generalforsamling og er nedfelt i hovedinstruksen og komitéinstrukser.

Likestilling i internasjonale organisasjoner

Norge arbeider for likestilling og ikke-diskriminering når det gjelder rekruttering og personalbehandling i FNs sekretariat og mange organisasjoner, og i de internasjonale utviklingsbankene. Dette gjør vi løpende gjennom styrearbeid, årlige møter, resolusjonsforhandlinger og annen kontakt med de forskjellige organisasjonene.

Konsulær bistand

Utenriktjenesten har et grunnleggende prinsipp om likebehandling i den konsulære bistanden som ytes norske borgere i utlandet. Alle konsulære saker er forskjellige, og det er ikke mulig eller riktig å håndtere alle saker på samme måte. Samtidig skal forskjellsbehandling på grunn av eksempelvis etnisk bakgrunn, kjønn, religiøs tilhørighet eller seksuell legning ikke finne sted. Likebehandlingsprinsippet er nedfelt i instruksverk for konsulær saksbehandling i utenriktjenesten.

Integreringsrådgivere, som er utplassert ved enkelte norske utenriksstasjoner, yter bistand til enkeltpersoner og arbeider særskilt for å forebygge negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og æresrelatert vold. De bidrar samtidig med kompetanseheving av utenriktjenesten.

I utenriktjenestens reiseinformasjon i appen Reiseklar og på regjeringen.no er det informasjon om sikkerhet til norske LHBT+-personer på reise i utlandet. Utenriksdepartementet jobber for at reiseinformasjonen skal være så treffsikker og tydelig som mulig.

Utenriktjenesten vektlegger generelt informasjonsarbeidet om konsulær bistand, men ser behov for å nå enda bedre ut med informasjon til norske borgere som har begrensede norskkunnskaper eller som har lite kontakt med det norske samfunnet. Vi søker alternative muligheter for å spre nyttig og viktig informasjon om reise og opphold i utlandet.

Likestilling og ikke-diskriminering på utlendingsfeltet

Utenriktjenesten har tjenesteutsatt mottak av søknader om visum og oppholdstillatelser. I avtalen med tjenesteyteren (VFS Global) stilles det blant annet krav om at lokalene skal være tilgjengelige for personer med funksjonshemninger. Videre skal tjenesteyteren ha utstyr og ressurser tilgjengelig for å kunne bistå personer som ikke er datakyndige, eller av andre grunner ikke selv kan ferdigstille søknader på internett. Det stilles også

krav om høy grad av profesjonalitet i møtet med brukerne av tjenestene, herunder en null-toleranse for diskriminering av søkere. Oppfølgingen av disse vilkårene gjøres ved regelmessige kontroller av søknadmottakssenterne. Kontrollene gjøres enten av utenriksstasjonene, fra departementet, av andre Schengen-land som har tilsvarende samarbeid med tjenesteyteren eller av innleide konsulenter fra Norge.

Likestilling og ikke-diskriminering i arbeidet med kultur og protokoll

I planlegging og gjennomføring av program for statsbesøk og andre offisielle høynivåbesøk til Norge, samt kongelige besøk til utlandet, arbeides det aktivt for å integrere hensynet til likestilling og ikke-diskriminering. Prinsipper for fremme av likestilling og ikke-diskriminering brukes som både del av målformuleringer, programinnhold og deltakelse på programelementer for besøkene.

Utenriksdepartementet har ansvar for å utstede diplomat-, tjeneste- og spesialpass til tjenestepersoner i departementene og andre deler av det offentlige. I vurderingene som gjøres av om sikkerhetsmessig behov for offisielt pass er til stede, vil seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk kunne være relevante momenter.

Departementet arrangerer en rekke møter for utenlandske ambassadører og diplomater til Norge med statsråder og andre relevante aktører. Departementet legger vekt på å bruke denne plattformen til å formidle norske interesser og verdier, herunder norsk politikk for likestilling og mot diskriminering. Hensyn til kjønnsbalanse vektlegges videre i utformingen av program og sammensetningen av paneldeltakere til slike møter.

Over kap. 115 *Næringsfremme, kultur og informasjon* støttes en rekke kunst- og kulturprosjekter der temaet likestilling og ikke-diskriminering inngår, f.eks. er samisk kultur en særskilt satsing. Videre organiserer utenriksstasjonene mange arrangementer med fokus på likestilling og ikke-diskriminering.

14 Omtale av lederes ansettelsesvilkår i statlige foretak under Utenriksdepartementet

Norfund

Daglig leder i Norfund, Jan Tellef Thorleifsson, mottok i 2022 kr 3 187 938 i godtgjørelse, bestående av kr 2 966 629 i lønn, kr 201 069 i pensjon og kr 20 239 i andre godtgjørelser.

Godtgjøring av øvrige ansatte i Norfunds ledergruppe kommer frem av note 4 i Norfunds årsregnskap for 2022. Styret fastsetter lønn til daglig leder, og daglig leder fastsetter lønn til avdelingsledere som rapporterer til ham. Ved fastset-

telse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte følger Norfund regjeringens retningslinjer av 12. desember 2022.

Norfunds daglige leder har en pensjonsalder på 70 år. Daglig leder har avtale om etterlønn tilsvarende seks måneders lønn, jf. arbeidsmiljøloven § 15-16. Daglig leder mottar ikke bonus.

Daglig leder har en innskuddsbasert pensjonsordning der det avsettes 7 pst. av lønn fra 0 til 7 G og 20 pst. av lønn fra 7,1 til 12 G.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2023–2024) om statsbudsjettet for år 2024 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Utenriksdepartementet føres det i Prop. 1 S (2023–2024) statsbudsjettet for budsjettåret 2024 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 100–179, 3100

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken			
100	Utenriksdepartementet		
	01 Driftsutgifter	2 835 245 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	34 368 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	43 717 000	
	70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader	1 298 000	
	71 Hjelp til norske borgere i utlandet	150 000	
	90 Lån til norske borgere i utlandet	450 000	2 915 228 000
103	Regjeringens representasjon		
	01 Driftsutgifter	55 800 000	55 800 000
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet		
	01 Driftsutgifter	11 255 000	11 255 000
	Sum Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken		2 982 283 000
Programkategori 02.10 Utenriksformål			
115	Næringsfremme, kultur og informasjon		
	21 Spesielle driftsutgifter – kulturfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	10 606 000	
	22 Spesielle driftsutgifter – næringsfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 71</i>	14 658 000	
	70 Kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	42 537 000	
	71 Næringsfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 22</i>	15 382 000	83 183 000
116	Internasjonale organisasjoner		
	70 Pliktige bidrag	1 555 390 000	1 555 390 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
117	EØS-finansieringsordningene		
	77 EØS-finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	644 000 000	
	78 Den norske finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	747 000 000	1 391 000 000
118	Utenrikspolitiske satsinger		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73</i>	99 736 000	
	50 Norges forskningsråd – utenriksområdet	51 798 000	
	70 Nordområdene, Russland og atomsikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	119 634 000	
	71 Globale sikkerhetsspørsmål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	7 300 000	
	72 Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	14 390 000	
	73 Klima, miljøtiltak og hav mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	10 943 000	
	74 Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	32 161 000	335 962 000
	Sum Programkategori 02.10 Utenriksformål		3 365 535 000
	Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet		
140	Utenriksdepartementet		
	01 Driftsutgifter	1 978 461 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	115 494 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	57 779 000	2 151 734 000
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)		
	01 Driftsutgifter	370 360 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	40 925 000	411 285 000
144	Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)		
	01 Driftsutgifter	59 434 000	
	70 Utvekslingsordninger, <i>kan overføres</i>	133 477 000	
	71 Rekruttering til internasjonale organisasjoner, <i>kan overføres</i>	50 000 000	242 911 000
	Sum Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet		2 805 930 000
	Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet		
150	Humanitær bistand		
	70 Nødhjelp og humanitær bistand, <i>kan overføres</i>	3 901 289 000	
	71 Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	430 000 000	4 331 289 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid		
	70 Fred og forsoning, <i>kan overføres</i>	415 260 000	
	71 Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, <i>kan overføres</i>	144 060 000	
	73 FN og globale utfordringer, <i>kan overføres</i>	268 138 000	
	74 Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	423 819 000	1 251 277 000
152	Menneskerettigheter		
	70 Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	741 617 000	
	71 FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), <i>kan overføres</i>	197 000 000	938 617 000
153	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn		
	70 Flyktninger og internt fordrevne, <i>kan overføres</i>	1 320 000 000	
	71 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), <i>kan overføres</i>	630 000 000	
	72 Bærekraftige løsninger og vertssamfunn, <i>kan overføres</i>	719 504 000	2 669 504 000
159	Regionbevilgninger		
	70 Midtøsten, <i>kan overføres</i>	519 311 000	
	71 Europa og Sentral-Asia, <i>kan overføres</i>	467 634 000	
	72 Afghanistan, <i>kan overføres</i>	401 241 000	
	73 Ukraina og naboland, <i>kan overføres</i>	7 448 200 000	
	75 Afrika, <i>kan overføres</i>	2 517 022 000	
	76 Asia, <i>kan overføres</i>	476 503 000	
	77 Latin-Amerika og Karibia, <i>kan overføres</i>	176 432 000	12 006 343 000
160	Helse		
	70 Helse, <i>kan overføres</i>	3 720 797 000	
	71 Verdens helseorganisasjon (WHO), <i>kan overføres</i>	235 500 000	
	72 FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	20 000 000	3 976 297 000
161	Utdanning, forskning og offentlige institusjoner		
	50 Norges forskningsråd – utviklingsområdet	199 650 000	
	70 Utdanning, <i>kan overføres</i>	996 798 000	
	71 Forskning, <i>kan overføres</i>	67 196 000	
	73 Styresett og offentlige institusjoner, <i>kan overføres</i>	487 423 000	1 751 067 000
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi		
	70 Bærekraftig jobbskaping, næringsutvikling og handel, <i>kan overføres</i>	234 536 000	
	71 Matsikkerhet, fisk og landbruk, <i>kan overføres</i>	1 897 966 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	72	Fornybar energi, <i>kan overføres</i>	1 019 358 000	
	75	Norfund – risikokapital	438 288 000	
	76	Norfund klimainvesteringsfond – risikokapital	250 000 000	
	95	Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	1 239 864 000	
	96	Norfund klimainvesteringsfond – kapitalinnskudd	750 000 000	5 830 012 000
163		Klima, miljø og hav		
	70	Miljø og klima, <i>kan overføres</i>	1 744 431 000	
	71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forurensning, <i>kan overføres</i>	282 100 000	2 026 531 000
164		Likestilling		
	70	Likestilling, <i>kan overføres</i>	203 319 000	
	71	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>	100 300 000	
	72	FNs befolkningsfond (UNFPA)	589 600 000	893 219 000
170		Sivilt samfunn		
	70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	2 570 665 000	2 570 665 000
171		FNs utviklingsarbeid		
	70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	454 400 000	
	71	FNs barnefond (UNICEF)	480 600 000	
	73	FN og multilateralt samarbeid, <i>kan overføres</i>	11 099 000	946 099 000
172		Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette		
	70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	1 169 600 000	
	71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	1 021 400 000	
	72	Strategisk samarbeid, <i>kan overføres</i>	43 300 000	
	73	Gjeldslette, <i>kan overføres</i>	396 480 000	2 630 780 000
179		Flyktningtiltak i Norge		
	21	Spesielle driftsutgifter	3 770 482 000	3 770 482 000
		Sum Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet		45 592 182 000
		Sum departementets utgifter		54 745 930 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner
Diverse inntekter				
3100	Utenriksdepartementet			
	01	Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene	31 007 000	
	02	Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene	256 417 000	
	05	Refusjon spesialutsendinger mv.	45 040 000	
	90	Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet	450 000	332 914 000
		Sum Diverse inntekter		332 914 000
		Sum departementets inntekter		332 914 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2024 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 100 post 01	kap. 3100 post 05
kap. 140 post 01	kap. 3140 post 05

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse, skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

III

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2024 kan:

- overskride bevilgningen under kap. 100 Utenriksdepartementet, post 90 Lån til norske borgere i utlandet, ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand.
- overskride bevilgningene under kap. 117 EØS-finansieringsordningene, post 77 EØS-finansieringsordningen 2014–2021, og post 78 Den norske finansieringsordningen 2014–2021,

- med en samlet øvre ramme på 139 mill. kroner som følge av usikkerhet i fremdrift og valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser gjennom avtale inngått med EU.
- overskride bevilgningen under kap. 172 Multi-laterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken med inntil 8 mill. kroner som følge av valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser som dekkes av bevilgningen på posten.
  - overskride bevilgningen under kap. 172 Multi-laterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post

71 Regionale banker og fond med inntil 22 mill. kroner som følge av valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser som dekkes av bevilgningen på posten.

5. overskride bevilgningen under kap. 159 Regionbevilgninger, post 73 Ukraina og naboland angående kapitaløkningen i Europarådets utviklingsbank (CEB) med inntil 9 mill. kroner som følge av valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser som dekkes av bevilgningen på posten.

IV

Valutatap (disagio)/ Valutagevinst (agio)

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2024 gis fullmakt til å utgiftsføre/inntektsføre

uten bevilgning valutatap (disagio)/valutagevinst (agio) som følge av justering av midlene ved utenriksstasjonene under kap. 100/3100 Utenriksdepartementet og kap. 140/3140 Utenriksdepartementet, postene 89 Valutatap (disagio)/Valutagevinst (agio).

V

Bruk av opptjente rentemidler

Stortinget samtykker i at opptjente renter på tilskudd som er utbetalt kan benyttes til tiltak som avtales mellom Utenriksdepartementet og den enkelte mottaker.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2024 kan gi tilsagn om:

1. støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
117		EØS-finansieringsordningene	
	77	EØS-finansieringsordningen 2014–2021	3 179 mill. kroner
	78	Den norske finansieringsordningen 2014–2021	2 442 mill. kroner
162		Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	
	70	Bærekraftig jobbskaping, næringsutvikling og handel	100 mill. kroner
	72	Fornybar energi	100 mill. kroner

2. tilskudd til Vaksinekoalisjonen CEPI med inntil 1 600 mill. kroner under kap. 160 Helse, post 70 Helse, og fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån. Inntil 1 000 mill. kroner gis i direkte støtte til CEPI i årene 2017–2021, og inntil 600 mill. kroner i årene 2021–2025. Hele eller deler av disse midlene har fra 2019 kunnet gå via en finansieringsmekanisme forvaltet av Verdensbanken eller IFFIm.
3. tilskudd til Vaksinekoalisjonen CEPI med inntil 1 000 mill. kroner samlet i perioden 2022–2026 under kap. 160 Helse, post 70 Helse.
4. tilskudd til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) med inntil 2 000 mill. kroner samlet i perioden 2023–2025 under kap. 160 Helse, post 70 Helse.
5. tilskudd til International Finance Facility for Immunisation (IFFIm) med inntil 2 000 mill. kroner i perioden 2021–2030 under kap. 160 Helse, post 70 Helse, og fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene

- og bruke tilskudd som sikkerhet for lån. Tilsagnet skal finansiere epidemi- og pandemibekjempelse gjennom Vaksinekoalisjonen CEPI.
6. tilskudd til International Finance Facility for Immunisation (IFFIm) med inntil 4 000 mill. kroner i perioden 2021–2030 under kap. 160 Helse, post 70 Helse, og fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån.
  7. tilskudd til International Finance Facility for Immunisation (IFFIm) med inntil 1 000 mill. kroner i perioden 2021–2030 under kap. 160 Helse, post 70 Helse, og fravike Stortinget sitt vedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån.
  8. tilskudd til Vaksinealliansen Gavi med inntil 6 250 mill. kroner i perioden 2021–2025 under kap. 160 Helse, post 70 Helse.
  9. tilskudd til Det globale partnerskapet for utdanning (GPE) med inntil 1 850 mill. kroner i perioden 2021–2025 under kap. 161 Utdanning, forskning og offentlige institusjoner, post 70 Utdanning.
  10. tilskudd til Education Cannot Wait (ECW) for utdanning i krise og konflikt med inntil 500 mill. kroner samlet, fordelt på 380 mill. kroner under kap. 161 Utdanning, forskning og

- offentlige institusjoner, post 70 Utdanning i perioden 2023–2026 og 120 mill. kroner under kap. 150 Humanitær bistand, post 70 Nødhjelp og humanitær bistand i perioden 2023–2025.
11. tilskudd til Det grønne klimafondet (GCF) med inntil 3 200 mill. kroner i perioden 2024–2027 under kap. 163 Klima, miljø og hav, post 70 Miljø og klima.

VII

Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2024 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en total ramme for gamle og nye garantier på inntil 500 mill. kroner. Forsikringsansvaret omfatter tap og skade under transport, lagring og i visningsperioden.

VIII

Toårige budsjettvedtak

Stortinget samtykker i at Norge kan slutte seg til toårige budsjettvedtak i FAO, WHO, ILO, UNIDO, OECD, WTO, IAEA, IEA, Havbunnsmyndigheten, Den internasjonale havrettsdomstolen, Mekanismen for internasjonale straffedomstoler (MICT) og for regulært bidrag til FN.

Andre fullmakter

IX

Ettergivelse av fordringer

Stortinget samtykker i at Kongen i 2024 kan ettergi statlige fordringer på utviklingsland i samsvar med kriteriene i handlingsplanen av 2004 *Om gjeldslette for utvikling* innenfor den resterende ramme på 834 mill. kroner under Eksportfinansiering Norges (Eksfin) gamle portefølje (gammel alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til faktisk utestående beløp på ettergivelsestidspunktet inklusive påløpte renter, belastes gjeldsplanens ramme og ettergis uten bevilgning over bistandsbudsjettet. Rammen belastes ikke ved en eventuell ettergivelse av statlige fordringer på Sudan som stammer fra den norske skipseksportkampanjen (1976–1980), jf. Prop. 110 S (2012–2013).

X

Utbetaling av tilskudd

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2024 gis unntak fra bestemmelsene i stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av gitte bevilgninger på følgende måte:

1. Utbetalinger av norske medlemskapskontingenter, pliktige bidrag og andre bidrag til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av, kan foretas en gang i året.
2. Utbetalinger av tilskudd til utviklingsformål kan foretas en gang i året dersom avtaler om samfinansiering med andre givere innenfor utviklingssamarbeidet tilsier det.
3. Eventuelle utbetalinger av regjeringens gave til TV-aksjoner kan i sin helhet utbetales som et engangsbeløp.

4. Utbetalinger av tilskudd til Climate Investment Funds (CIF) kan foretas i samsvar med fondets prosedyrer for fondsoppbygging.
5. Utbetalinger av tilskudd til fond forvaltet av Verdensbankgruppen, Det internasjonale pengefondet (IMF), Afrikabanken, Asiabanken, Den interamerikanske utviklingsbanken, Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD), Nordisk utviklingsfond (NDF) og Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD) kan foretas i henhold til regelverket til det enkelte fond.
6. Utbetalinger av tilskudd til Ukraine Trust Fund for Military Career Transition forvaltet av NATO, kan foretas i henhold til fondets regelverk.
7. Utbetalinger av tilskudd til akutt nødhjelpsarbeid kan i enkelte tilfeller foretas for opptil ett år frem i tid når dette er påkrevd for å sikre raske og nødvendige investeringer.
8. Utbetalinger til Vaksinealliansen Gavi, Vaksinekoalisjonen CEPI og Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) kan foretas årlig i tråd med organisasjonens finanseringsstrategi og regelverk.
9. Utbetalinger av tilskudd til Det grønne klimafondet (GCF) kan foretas i samsvar med fondets strategi og prosedyrer for fondsoppbygging.
10. Utbetalinger under kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 72 Fornybar energi av samlet tilskudd på inntil 300 mill. kroner til garantiinstrumenter for fornybar energi i utviklingsland kan skje i samsvar med regelverket til den enkelte garantiinstitusjonen.
11. Tilskudd under kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 70 Bærekraftig jobbskaping, næringsutvikling og handel, post 71 Matsikkerhet, fisk og landbruk, post 72 Fornybar energi, og kap. 163 Klima, miljø og hav, post 71 Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, kan utbetales til avsetning for tap ved utlåns-, egenkapital- eller garantiinstrumenter hos tilskuddsmottaker.
12. Utbetalinger av tilskudd til fondsforvalter for fellesfond i FN kan skje i henhold til regelverket for det enkelte fond.

XI

Bruk av gjeldsbrev og raskere trekk på gjeldsbrev

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2024 kan fravike Bevilgningsreglementet § 3 annet ledd ved utstedelse av gjeldsbrev i forbin-

delse med fondspåfyllinger under Det internasjonale utviklingsfondet, Det asiatiske utviklingsfondet, Det afrikanske utviklingsfondet og Den globale miljøfasiliteten.

XII

Deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonale banker og fond

Stortinget samtykker i at:

1. Norge deltar i kapitaløkningen i Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av inntil USD 38,1 mill. innbetalt over perioden 2020–2025 som belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken.
2. Norge deltar i den åttende kapitalpåfyllingen i Den globale miljøfasiliteten (GEF) med en innbetalt andel på 780 mill. kroner i perioden 1. juli 2022–30. juni 2025. Innbetalingene belastes kap. 163 Klima, miljø og hav, post 70 Miljø og klima.
3. Norge deltar i den 12. kapitalpåfylling i Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD-12) med et bidrag på inntil 648 mill. kroner for perioden 2022–2024, innbetalt i tre bidrag på 216 mill. kroner per år. Innbetalingene belastes kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 71 Matsikkerhet, fisk og landbruk.
4. Norge deltar i den 7. generelle kapitaløkningen i Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av UA 56,78 mill. (UA tilsvarende IMF's spesielle trekkrettigheter SDR) i perioden 2020–2027. Innbetalingene foretas i åtte like årlige beløp og belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond. Kapitaløkningen innebærer også en økning i den norske statsgarantien i AfDB med UA 889,52 mill. Garantioøkningen ble i sin helhet utløst ved første innbetaling av kapitaløkning i 2020. Forpliktelser inngås i UA, og kronebeløpet må valutajusteres i forbindelse med årlige utbetalinger.
5. Norge deltar i den 13. påfyllingen av Den asiatiske utviklingsbankens fond for de fattigste landene for fireårsperioden 2021–2024, med til sammen 201,1 mill. kroner. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond.

6. Norge deltar i den femte kapitalpåfyllingen i Nordisk utviklingsfond (Nordic Development Fund, NDF) med totalt 97,3 mill. euro, innbetalt i ti årlige bidrag tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet, for perioden 2022–2031.
7. Norge deltar i den 20. giverlandspåfyllingen av Det internasjonale utviklingsfondet (IDA20) med et bidrag på til sammen 3 294,5 mill. kroner for perioden 2023–2025, innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken.
8. Norge deltar, i forbindelse med den 20. kapitalpåfyllingen av Det internasjonale utviklingsfondet (IDA20) for perioden 2023–2025, i det internasjonale gjeldsletteinitiativet for de fattigste landene, Heavily Indebted Poor Countries Initiative (HIPC), med et bidrag på 54,4 mill. kroner innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.
9. Norge deltar i den 16. påfyllingen av giverlandsbidrag til Den afrikanske utviklingsbankens fond for de fattigste landene, Afrikafondet (AfDF16), med et bidrag på til sammen inntil 2 247 mill. kroner for perioden 2023–2025, innbetalt i tre like årlige beløp. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond.
10. Norge deltar, i forbindelse med den 16. påfyllingen av AfDF for perioden 2023–2025, i Det internasjonale gjeldsletteinitiativet for de fattigste landene, Heavily Indebted Poor Countries Initiative (HIPC), med et bidrag på til sammen 97,5 mill. kroner til «Grant Compensation» som er kompensasjon til Afrikafondet for at land med gjeldsproblemer delvis mottar gaver fremfor lån på myke vilkår. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.
11. Norge deltar i kapitaløkningen til Europarådets utviklingsbank (CEB) med 15,3 mill. euro, gjennom innbetaling av 7,7 mill. euro i 2024 og 3,8 mill. euro i hhv. 2025 og 2026. Innbetalingene belastes kap. 159 Regionbevilgninger, post 73 Ukraina og naboland. Kapitaløkningen innebærer også en økning i den norske statsgarantien i CEB med 38,9 mill. euro. Garantiøkningen blir i sin helhet utløst ved første innbetaling av kapitaløkning.

XIII

Det internasjonale gjeldsletteinitiativet (MDRI)

Stortinget samtykker i at:

1. Norge deltar, i forbindelse med den 16. påfyllingen av AfDF for perioden 2023–2025, i Det internasjonale gjeldsletteinitiativet (MDRI), med et bidrag på til sammen 373,7 mill. kroner. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.
2. Norge deltar i forbindelse med kapitalpåfyllingen i Det internasjonale utviklingsfondet (IDA 20) for perioden 2023–2025, i det internasjonale gjeldsletteinitiativet, Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI) med til sammen 691,8 mill. kroner. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.

XIV

Fullmakt til postering mot mellomværende med statskassen

Stortinget samtykker til at Utenriksdepartementet i 2024 kan:

1. føre utlegg som skal viderefaktureres kunde og tilhørende innbetalinger mot mellomværende med statskassen.
2. føre utbetalinger knyttet til refunderbart depositum for utenriksstasjonenes leide eiendommer og refunderbart depositum ved opptak til skole eller barnehage i utlandet som dekkes av arbeidsgiver mot mellomværende med statskassen. Fullmakten gis for inntil 50 mill. kroner for Utenriksdepartementets totale føringer av depositum, for å ta høyde for pris- og kurssvingninger i stedlige markeder.

XV

Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2024 kan gi Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad) fullmakt til å gi tilsagn om nye statsgarantier for inntil 5 mrd. kroner til fornybarinvesteringer i utviklingsland.

XVI

Nansen-programmet for Ukraina

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet kan pådra forpliktelse

ser om sivil og militær støtte gjennom Nansen-programmet for Ukraina innenfor en samlet ramme på 75 mrd. kroner i perioden 2023–2027.

Vedlegg 1

Bilateral bistand i 2022

Kategori	Regioner										Andre land/vesstfart	Afrika total	
	Europa	Sør-Sudan	Somalia	Mosambik	Mali	Tanzania	Uganda	Dan Rep. Konger	Sudan	Mali			
Kapittel	Post												
144 - Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)	100				9 491	6 373	-340					49 460	65 084
150 - Humanitær bistand	123 310	122 355	157 692	9 438				69 512	81 879	25 704		293 149	883 040
70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.													
72 - Flyktninger og fordrevne, kan overf.	19 500	24 500	39 500	22 500		9 500	22 650	31 500	25 500	22 000		162 050	379 200
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	2 992	4 220	12 168			2 000			295	1 000		19 703	40 378
70 - Fred og forsøning, kan overf.												30 275	32 275
71 - Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, kan overf.													
72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.	10 209	65 000	56 300	25 000					8 300			38 342	203 151
70 - Menneskerettigheter, kan overf.	9 000			7 130	7 500							66 187	99 517
70 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overf.												33 967	33 967
159 - Regionbevilgninger	4 750												4 750
73 - Ukraina og naboland, kan overf.													
75 - Afrika, kan overf.	215 960	322 527	270 725	260 874	340 894	235 699	148 913	72 188	114 616	70 926		467 207	2 520 529
70 - Helse, kan overf.						14 000				-304		44 864	58 561
70 - Utdanning, kan overf.	47 843	6 308		9 562	22 343	32 194	32 168	1 815	747	910		74 411	228 299
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	5 822											37 174	42 996
71 - Forskning, kan overf.	2 440		178	27 092	240	1 070	29 301	1 445	8 793				
72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.													
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	14 371			2 762	11 461							53 949	84 040
70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.	41 255	12 531	4	29 878	15 241	39 409	15 470	10 000		7 500		427 132	598 420
71 - Matsikkerhet, fisk og landbruk, kan overf.		716		4 195	4 444	4 583						169 995	183 933
72 - Fornybar energi, kan overf.													
163 - Klima, miljø og hav												18 370	18 370
70 - Miljø og klima, kan overf.													
71 - Bærekraftig hav og tiltak mot marin forurensning, kan overf.												14 676	14 676
164 - Likestilling	88 171	116 236	98 176	94 363	82 917	82 743	121 888	61 237	19 001	113 148		506 771	1 384 652
70 - Likestilling, kan overf.													
70 - Sivilts samfunn													
171 - FNs utviklingsarbeid													
71 - FNs barnefond (UNICEF)													
172 - Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette													
73 - Int. rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN, kan overf.		2 028						1 448				2 229	7 567
72 - Strategisk samarbeid, kan overf.												5 600	5 600
73 - Gjeldslette, kan overf.													
21 - Spesielle driftsutgifter			3 064									20 739	20 739
179 - Flyktningtiltak i Norge													
51 - Riksrevisjonen													
1482 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	283 774												
5309 - Tilbakeføringer	-660	-685	-89	-1	-106	-2 950	-325	-207	-12 695	-17 171			
29 - Tilbakeføringer													
Totalt	868 836	675 743	641 815	493 219	482 942	451 415	381 380	270 800	258 807	240 678	2 985 632	7 751 267	

Figur 1.1 Øremerket bistand¹ til største mottakerland i Afrika fordelt på kapittel og post, 2022² (i 1000 kr)

- Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Kapittel	Post	Indonesia	Kambodsja	Malaysia	India	China	Sri Lanka	Kambodsja	Andre land/regioner	Asia totalt
144 - Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Nonec)	70 - Utvekslingsordninger, kan overf.		364	438	2 545		24 432	12 983	12 052	15 399
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.	133 392	43 164	13 560	63 700				57 875	349 106
	72 - Fyltninger og fordrive, kan overf.	60 800	25 500	50 400					10 000	146 700
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forskning kan overf.	16 055	3 500		2 652		2 109		6 884	31 200
	71 - Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, kan overf.			4 000					8 875	16 409
	72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.	3 534	10 400	20 000						30 400
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.	2 779	11 835		6 451		5 494		10 173	38 907
159 - Regionbevilgninger	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overf.		800						68 774	68 774
	72 - Afghanistan, kan overf.	466 861							466 861	466 861
161 - Utdannning, forskning og faglig samarbeid	76 - Asia, kan overf.	10 928	221 107	22 000	44 820	48 385	13 045	1 000	53 546	489 140
	70 - Utannning, kan overf.	5 461	18 911	1 121		381	1 179		2 069	29 628
	71 - Forskning, kan overf.					18 050	19 000		20 000	57 050
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.	9 537	4 681	3 503		24 000	31 512	2 978	2 553	78 764
	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.	1 043	673		2 020		439		1 036	5 212
	71 - Matsikkerhet, fisk og landbruk, kan overf.	8 685	250	5 000			5 000		13 209	32 143
163 - Klima, miljø og hav	72 - Fornybar energi, kan overf.	3 181					81		5 000	8 624
	70 - Miljø og klima, kan overf.								14 431	14 314
	71 - Bærekraftig hav og tiltak mot marin forurensning, kan overf.								18 155	18 155
164 - Likestilling	70 - Likestilling, kan overf.			2 592					3 367	5 959
170 - Sivilt samfunn	70 - Sivilt samfunn, kan overf.	24 684	82 467	102 441	15 131	11 497	28 949	15 192	32 412	428 776
171 - FNs utviklingsarbeid	73 - Int. rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN, kan overf.									1 007
179 - Flykningstiltak i Norge	21 - Spesielle driftsutgifter	7 910		1 007						7 910
1482 - Internasjonale klima- og skogsatsinger	73 - Klima- og skogsatsingen	723 711	204				8 683		7 862	740 460
5309 - Tilbakeføringer	29 - Tilbakeføringer	-64	-1 022		-2 722		-631		-97	-5 655
Totalt		784 795	747 513	327 194	106 878	97 214	67 759	45 606	348 173	3 075 240

Figur 1.2 Øremerket bistand¹ til største mottakerland i Asia fordelt på kapittel og post, 2022² (1 000 kroner)

- Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Kapittel	Post	Sya		Palestina		Libanon		Jordan		Irak		Andre land/regioner		Midøsten totalt	
		580 953	47 702	140 071	209 212	33 000	70 605	18 000	17 900	100 000	7 342	1 088 885	17 900	8 176	32 630
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.	170 000	13 700	67 200	33 500	30 000	18 000	17 900	100 000	7 342	1 088 885	17 900	8 176	32 630	
	72 - Flyktninger og fordrevne, kan overf.	10 962	1 562	3 953	6 908		1 069								
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forsøning kan overf.			2 057	-64									1 993	
	71 - Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, kan overf.														
	72 - Stabilitetsprosjekt og konflikter, kan overf.	59 917	33 701	12 500	99 428	74 723	6 300	61 371	6 300	61 371	427 199	6 300	61 371	427 199	
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.		493 041	5 500	9 500				8 433	516 473					
159 - Regionbevilgninger	70 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overf.		16 329							16 329					
161 - Utdannning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utdannning, kan overf.			1 984			2 555			4 539					
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Kunningsbanken og faglig samarbeid, kan overf.		1 800		6 970					6 970					
	71 - Næringsutvikling og handel, kan overf.		1 800												
170 - Sivilt samfunn	70 - Næringsutvikling, fisk og landbruk, kan overf.	9 650	60 442	36 551			14 372		4 122	125 146					
171 - FNs utviklingsarbeid	70 - Sivilt samfunn, kan overf.	50	50		507	39	1 398		1 398	1 994					
5309 - Tilbakeføringer	73 - Int. rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN, kan overf.		-265	-3 956	-231	-3			-1 090	-5 584					
	29 - Tilbakeføringer														
Totalt		831 462	667 561	430 850	278 258	185 579	183 255	19 298	133 283	2 729 547					

Figur 1.3 Øremerket bistand¹ til Midtøsten fordelt på kapittel og post, 2022² (1 000 kroner)

- Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.
  - Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.
- Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Kapittel	Post	Colombia		Brasil		Ecuador		Peru		Venezuela		Guatemala		Bolivia		Cuba		Andre land/regioner		Latin-Amerika totalt	
		-30	858	150	15 000	37 005	29 500	23 600	74 100	5 840	111 339	3 972	17 200	37 972	2 693	3 522	12 510	83 535	23 600	74 100	5 840
144 - Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)	70 - Utvekslingsordninger, kan overf.																				
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.	18 870	21 000																		
	72 - Flyktninger og fordrevne, kan overf.	103 838	13 200	400																	
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forsøning kan overf.																				
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.	13 200	400																		
159 - Regionbevilgninger	71 - Latin-Amerika og Karibia, kan overf.	107 619	3 000																		
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.	0																			
161 - Utdannning, forskning og faglig samarbeid	70 - Helse, kan overf.	5 995		1 910																	
	70 - Utdannning, kan overf.	13 682																			
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	72 - Kunningsbanken og faglig samarbeid, kan overf.	3 259																			
	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.	3 036		1 200																	
170 - Sivilt samfunn	71 - Matsikkerhet, fisk og landbruk, kan overf.	42 361	19 717	17 980	17 331	3 204															
1482 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	70 - Sivilt samfunn, kan overf.	214 254	264 894	142 966	59 773																
5309 - Tilbakeføringer	73 - Klima- og skogsatsingen																				
	29 - Tilbakeføringer	-9			-298																
Totalt		547 075	288 869	164 055	77 254	72 513	68 966	46 090	44 737	21 109	15 007	126 978	1 472 654								

Figur 1.4 Øremerket bistand¹ til største mottakerland i Latin-Amerika fordelt på kapittel og post, 2022² (1000 kroner)

- Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.
  - Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.
- Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Kapittel	Post	Regioner					Totalt
		Afrika	Europa	Asia	Middelen	Lan-Amerika	
144 - Norsk senter for utvekslings samarbeid (Norec)	70 - Utvekslingsordninger, kan overf.	65 084	1 188 381	15 399	3 522	84 005	
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.	883 040	349 106	1 088 885	83 535	3 592 946	
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Flyktninger og fordrevne, kan overf.	379 200	250 900	449 800	74 100	1 300 700	
	70 - Fred og forskning, kan overf.	40 378	31 200	32 630	111 339	215 548	
	71 - Globale sikkerhetsmessige spørsmål og nedrustning, kan overf.	32 275	2 000	16 409	1 993	52 677	
	72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.	203 151	30 400	427 199	660 751	2 661 011	
152 - Memneskerettigheter	70 - Memneskerettigheter, kan overf.	99 517	23 244	38 907	61 371	261 011	
159 - Regionbevilgninger	70 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overf.	33 967	700 820	68 774	516 473	550 441	
	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overf.			466 861		769 594	
	72 - Afghanistan, kan overf.	4 750	3 965 250			466 861	
	73 - Ukraina og naboland, kan overf.	2 520 529				3 970 000	
	75 - Afrika, kan overf.			489 140		2 520 529	
	76 - Asia, kan overf.				192 363	489 140	
	77 - Latin-Amerika og Karibia, kan overf.				0	192 363	
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.	58 561	78	29 628	16 329	58 561	
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utdanning, kan overf.	42 896	57 050	78 764	25 386	298 920	
	71 - Forskning, kan overf.	188 308	5 212	6 970	3 259	100 046	
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.	84 040	50 000	32 143	1 800	256 997	
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.	598 420	8 624	18 370	14 314	99 480	
	71 - Matikkerhet, fisk og landbruk, kan overf.	183 933		18 155		686 851	
	72 - Fornybar energi, kan overf.	14 676		5 959		192 557	
163 - Klima, miljø og hav	71 - Bærekraftig hav og tiltak mot marin forurensning, kan overf.	11 668	1 929	428 776	125 146	32 684	
	70 - Løststilling, kan overf.	11 490				18 155	
164 - Løststilling	70 - Sivilt samfunn, kan overf.	11 490				32 830	
170 - Sivilt samfunn	71 - FNs utviklingsarbeid	1 384 652	1 994	1 007	185 391	17 627	
171 - FNs utviklingsarbeid	71 - FNs barnefond (UNICEF)	7 567	2 585	1 994		11 490	
172 - Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	73 - Int. rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN, kan overf.	5 600				13 153	
	72 - Strategisk samarbeid, kan overf.	20 739				5 600	
179 - Flyktningtiltak i Norge	73 - Gjeldslette, kan overf.	10 875	4 133	7 910		20 739	
51 - Risikseksjonen	71 - Spesielle driftsutgifter	6 035	2 079			22 923	
1482 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	73 - Klima- og skogsatsingen	670 863	1 689	740 460	739 665	8 112	
5309 - Tilbakeføringer	29 - Klima- og skogsatsingen	-17 717	-3 076	-5 655	-307	2 155 944	
	29 - Tilbakeføringer	7 751 267	6 190 021	3 075 240	2 729 547	-32 340	
Totalt		7 751 267	6 190 021	3 075 240	2 729 547	21 241 790	

Figur 1.5 Øremerket bistand¹ til hovedregionene fordelt på kapittel og post, 2022² (1 000 kroner)

¹ Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.

² Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Vedlegg 2

Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser i 2022

Post	Norges Røde Kors	Erkjenningsspen	Krisesmidjeid	Korsettskoleid	Redd Barna Norge	Kristenliansen	Refugeerndet	Dignit	Caritas Norge	CARE Norge	Sinnfide norske org.	Norade org. bistid
Kapittel												
144- Norsk senter for utvekslings samarbeid (Norec)	-184	263 623	252 037	270 998	137 006				62 993		40 963	40 779
150- Humanitær bistand	1 273 726	742 485	2 992	2 000							58 942	2 319 325
151- Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	100 000	21 475	2 992	2 000					13 153		842 485	842 485
70- Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.												
72- Flyktninger og fordrevne, kan overf.												
70- Fred og forskning kan overf.												
71- Globale sikkerhetsoppgaver og nedrustning, kan overf.												
72- Stabilitetsbygging i land i krise og konflikt, kan overf.												
73- FN og globale utfordringer, kan overf.												
70- Memeskeretigheter, kan overf.												
71- Ukraina og naboland, kan overf.												
72- Afrika, kan overf.												
73- Ukraina og naboland, kan overf.												
75- Afrika, kan overf.												
76- Asia, kan overf.												
77- Latin-Amerika og Karibia, kan overf.												
70- Helse, kan overf.												
70- Utdanning, kan overf.												
161- Utdanning, forskning og faglig samarbeid												
71- Forskning, kan overf.												
72- Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.												
162- Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi												
70- Næringsutvikling og handel, kan overf.												
71- Matikkerhet, fisk og landbruk, kan overf.												
72- Fornybar energi, kan overf.												
163- Klima, miljø og hav												
70- Miljø og klima, kan overf.												
71- Bærekraftig hav og tiltak mot marin forurensning, kan overf.												
170- Sivilts samfunn												
1482- Internasjonale klima- og utviklings tiltak												
5509- Tilbakeløpinger												
Totalt	1 509 855	1 506 281	751 476	581 398	403 272	240 375	228 725	219 046	181 699	177 096	1 401 176	7 200 399

Figur 2.1 Bistand gjennom norske ikke-statlige organisasjoner/stiftelser fordelt på kapittel og post, 2022¹ (1 000 kroner)

¹ Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Vedlegg 3

Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner og stiftelser i 2022

Kapittel	Post	WFP - World Resources Institute	IPF - International Planned Parenthood Federation	CIWAWorks Foundation	ICI - (formerly) International Centre for Technical Cooperation and Development	ICTD - Agency for Technical Cooperation and Development	The FAO Trust	Finns - Finnska Riksförbundet	The Global Centre for Applied Gender Studies	Keyi - Duress Centre for Applied Gender Studies	Sum av andre ikke-norske org.	Ikke-norske og lokale
144 - Norsk senter for utviklings samarbeid (Norec)	70 - Utvekslingsordninger, kan overf.										43 368	43 368
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.			13 421			45 125				106 237	164 783
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forskning, kan overf.								48 067		132 759	180 826
	71 - Globale sikkerhetsprosjekt og nedrustning, kan overf.										47 489	47 489
	72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.										25 745	25 745
	73 - FN og globale utfordringer, kan overf.										5 500	5 500
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.										241 613	241 613
159 - Regionbevilgninger	70 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overf.										40 726	40 726
	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overf.										59 786	59 786
	72 - Afghanistan, kan overf.	10 000				60 000					46 861	116 861
	73 - Ukraina og naboland, kan overf.						12 000				3 000	15 000
	75 - Afrika, kan overf.						28 000				227 738	250 738
	76 - Asia, kan overf.										97 685	97 685
	77 - Latin-Amerika og Karibia, kan overf.						1 257				3 743	5 000
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.										52 275	52 275
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utdanning, kan overf.										-10	-10
	71 - Forskning, kan overf.										21 824	21 824
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.										21 973	21 973
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.										64 887	64 887
	71 - Matikkerhet, fisk og landbruk, kan overf.										28 871	60 652
	72 - Fornybar energi, kan overf.					31 781					13 133	13 133
163 - Klima, miljø og hav	70 - Miljø og klima, kan overf.										40 960	90 960
	71 - Bærekraftig hav og tiltak mot marin forurensning, kan overf.								50 000		13 822	13 822
164 - Ukestilling	70 - Ukestilling, kan overf.										33 391	67 041
170 - Sivilt samfunn	70 - Sivilt samfunn, kan overf.	33 650									178 132	278 121
51 - Riserevisjonen	75 - Internasjonale organisasjoner og nettverk			50 482							28 600	28 600
1482 - Internasjonale klima- og utviklings tiltak	73 - Klima- og skogsdriften	139 178									592 526	865 679
5309 - Tilbakeføringer	29 - Tilbakeføringer	-236							55 297		855	-1 091
Totalt		138 942	98 157 78 678	63 903	60 000	59 781 57 125	56 554	50 000	48 067	2 362 777	3 068 983	

Figur 3.1 Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner/stiftelser¹ fordelt på kapittel og post, 2022² (1 000 kroner)

- 1 Internasjonale, lokale og nasjonale ikke-statlige organisasjoner/stiftelser (NGOer) i andre donorland.
- 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Vedlegg 4

Bistand gjennom multilaterale organisasjoner i 2022

Kapittel	Post	Verdensbanken			UNICEF - United Nations Children's Fund			GAM - Global Alliance for Vaccines and Immunisation			UNEP - UN Population Fund			UNEP - UN Development Programme			UNICEF - UN Office of the High Commissioner for Refugees			GCF - Green Climate Fund			Samrettede multilaterale org.			Klimatiske pensjoner			
		Regionale utviklingsbanker	WFP - World Food Programme	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	UNICEF - United Nations Children's Fund	
116 - Internasjonale organisasjoner	70 - Pliktige bidrag																												
144 - Norsk senter for utviklings samarbeid (Norec)	70 - Uvekslingsordninger, kan overf.		594 183	207 800																									
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.		400 000																										
	71 - Verdens matvareprogram (WFP), kan overf.		79 000	44 000																									
	72 - Ryktninger og fordrøve, kan overf.																												
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forskning, kan overf.																												
	71 - Globale sikkerhetsperspektiv og nedrustning, kan overf.																												
	72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.		64 994	63 006																									
	73 - FN og globale utfordringer, kan overf.																												
	74 - Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., kan overf.																												
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.																												
	71 - FN's høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)																												
159 - Regionbevilgninger	71 - FN's høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)																												
	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overf.																												
	71 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overf.																												
	72 - Afghanistan, kan overf.																												
	73 - Ukraina og rasboland, kan overf.																												
	75 - Afrika, kan overf.																												
	76 - Asia, kan overf.																												
	77 - Latin-Amerika og Karibia, kan overf.																												
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.																												
	71 - Verdens helseorganisasjon (WHO)																												
	72 - FN's aidsprogram (UNAIDS), kan overf.																												
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid																												
	71 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.																												
162 - Næringsutvikling, landbruk og fomyrbar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.																												
	71 - Næringsutvikling og handel, kan overf.																												
	71 - Bærekraft, fisk og landbruk, kan overf.																												
	72 - Fomyrbar energi, kan overf.																												
	73 - Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFI), kan overf.																												
163 - Klima, miljø og hav	70 - Miljø og klima, kan overf.																												
	71 - Bærekraftig hav og tilknytning til andre tiltak i FN, kan overf.																												
164 - Likestilling	70 - Likestilling, kan overf.																												
	71 - FN's organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling, kan overføres (UNWomen)																												
171 - FN's utviklingsarbeid	70 - FN's utviklingsprogram (UNDP)																												
	71 - FN's barnefond (UNICEF)																												
172 - Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	70 - Internasjonale finansinstitusjoner og gjeldslette																												
	71 - Internasjonale finansinstitusjoner og gjeldslette																												
179 - Fylknings tiltak i Norge	70 - Fylknings tiltak i Norge																												
1882 - Internasjonale klima- og utviklings tiltak	70 - Internasjonale klima- og utviklings tiltak																												
710 - Vaksiner mv.	70 - Vaksiner og vaksinasjon mot covid-19																												
5309 - Tilbaketringer	70 - Tilbaketringer																												
Totalt			4 807 853	3 326 479	1 560 448	1 515 954	1 179 363	1 129 355	1 125 665	1 088 122	1 044 179	820 160	8 110 941	25 476 458	8 110 941	25 476 458	8 110 941	25 476 458	8 110 941	25 476 458	8 110 941	25 476 458	8 110 941	25 476 458	8 110 941	25 476 458	8 110 941	25 476 458	

Figur 4.1 Bistand gjennom multilaterale organisasjoner fordelt på kapittel og post, 2022¹ (1 000 kroner)

1 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Vedlegg 5

Største mottakerland av bilateral bistand i 2022

	Ukraina	Brasil	Svea	India	Argentina	USA	Frankrike	Spania	Canada	Mexiko	Land/regioner	Totalt mottakerland
DAC- Hovedsektor	3 460	13 978	413	46 656	50 209	95 147	14 342	11 195	295 093	530 494		
111- Utdanning, spesielt	65 831	19 000	46 058	1 608	5 968	32 000	3 720	1 482 772	180 834	189 830		
112- Grunnutdanning	12 138	48 256	5 461	1 608	5 968	32 000	3 720	1 482 772	180 834	189 830		
113- Videregående utdanning												
114- Høyere utdanning												
121- Helse, generell	10 657	5 294	681	17 930	2 105	1 390	1 043	83 000				
122- Primærhelse												
123- Ikke-smittsomme sykdommer												
130- Befolkningspolitikk og reproduktiv helse												
140- Vannforsyning og sanitær	32 494	4 664	32 553	17 089	49 449	2 709	9 724	7 800	499 819	612 522		
151- Offentlig forvaltning og sivilsamfunn	76 623	12 082	12 711	84 676	96 267	73 820	151 632	69 021	86 534	2 800 549	3 496 409	
152- Konfliktløsning og forebygging	114 275	2 992	39 570	32 299	111 650	21 201	90 618	220 722	15 000	981 176	1 630 503	
160- Sosial infrastruktur og tjenester	14 157	13 668		3 615	3 760	57 609	2 987	2 552	31 753	538 405	668 507	
210- Transport og lagerhold												
220- Kommunikasjon												
231- Energi	83 000											
232- Energitilførsel, fornybare kilder												
233- Elektriske kraftverk, kjernekraft												
235- Elektriske kraftverk, kjernekraft												
256- Oppvarming, kjøling og energidistribusjon	2 000 000											
240- Bank- og finansielle tjenester												
250- Næringsliv	131 138			110	1 635		-28	10 123	61 082	80 018		
311- Landbruk	37 701			28 288	129 269		12 697	1 920	84 760	1 120 116	1 508 187	
312- Skog												
313- Fiske												
321- Industri												
322- Mineralressurser og gruvedrift												
331- Handelspolitikk og reguleringer	5 464											
410- Miljøvern	246 840			749 583								
430- Multisektor	1 054 000	15 901	413	265 170	12 000	10 291	1 968	191 679	3 834	2 255 021	3 459 216	
510- Budsjettstøtte	300 000											
520- Naturovervåking og sikkerhet												
600- Gjeldstilsk												
720- Nødhjelp	1 981 059	147 560	716 887	182 905	150 745	57 950	204 022	22 500	31 938	3 047 267	6 542 833	
730- Gjenoppbygging og rehabilitering	439		44 933									
740- Katastrofe forebygging og beredskap												
900- Flyktninger i Norge												
995- Uspesifisert												
Totalt	5 995 006	868 836	831 462	784 795	747 513	675 743	641 815	547 075	493 219	25 372 217	37 229 242	

Figur 5.1 Største mottakerland av øremerket bistand¹ fordelt på sektorer, 2022² (1 000 kroner)

- Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Vedlegg 6**Bistand som andel av BNI i OECD/DAC-land 2022¹**

DAC land:	2022
Luxembourg	1,0
Sverige	0,90
Norge	0,86
Tyskland	0,83
Danmark	0,70
Nederland	0,67
Irland	0,64
Finland	0,58
Sveits	0,56
Frankrike	0,56
Polen	0,51
Storbritannia	0,51
Belgia	0,45
Østerrike	0,39
Japan	0,39
Canada	0,37
Tsjekkia	0,36
Island	0,34
Italia	0,32
Spania	0,30
Litauen	0,29
Ungarn	0,28
Slovenia	0,27
New Zealand	0,23
Portugal	0,23
USA	0,22
Australia	0,19
Sør-Korea	0,17
Slovakia	0,15
Hellas	0,14
DAC Total	0,36

¹ Basert på foreløpig rapporterte tall, tilgjengelig på <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/official-development-assistance.htm>

Vedlegg 7**Utviklingsbankene**

Tabell 7.1 Utviklingsbankene 2022

	Verdensbank- gruppen (IBRD, IDA, IFC, MIGA)	Den inter- amerikanske utviklings- banken (IDB)	Afrikabanken	Asiabanken	Den asiatiske investerings- banken for infrastruktur (AIIB)
Etablert	1944	1959	1964	1966	2016
Hovedsete	Washington	Washington	Abidjan	Manila	Beijing
President	David Malpass (USA)	Ilan Goldfajn (Brasil)	Akinwumi Adesina (Nigeria)	Masatsugu Asakawa (Japan)	Jin Liqun (Kina)
Antall ansatte	12 528	2 000	2 123	3 769	454
Utlån 2022	72,8 mrd. USD ¹	14,7 mrd. USD inkl. 5 mrd. USD i IIC	8,2 mrd. USD	20,5 mrd. USD	6,8 mrd. USD
Antall medlemsland	189	48, hvorav 20 ikke- regionale	81, hvorav 27 ikke- regionale	68, hvorav 19 ikke- regionale	92 medlemmer, og 14 land med søknad i prosess
Norsk årlig kjernebidrag 2022	976 mill. kroner (IDA) 109 mill. kroner (IBRD) 46,7 mill. kroner (IFC)	4,2 mill. kroner (Inter- American Investment Corporation – IIC)	Bank: 88,8 mill. kroner. Fond: 694 mill. kroner	Asiabankens utviklingsfond: 50,3 mill. kroner	
Garantiansvar pr. 31.12.2022	17,4 mrd. kroner	2,8 mrd. kroner	21,1 mrd. kroner	4,5 mrd. kroner	4,3 mrd. kroner
Norsk eierandel, pst. i 2022	IBRD: 0,6 IDA: 1,10 IFC: 0,69 MIGA: 0,67	Bank: 0,17 IIC: 0,67	Bank: 1,13 Fond: 3,72	Bank: 0,34 Fond: 1,38	Bank: 0,568

Tabell 7.1 Utviklingsbankene 2022

	Verdensbank- gruppen (IBRD, IDA, IFC, MIGA)	Den inter- amerikanske utviklings- banken (IDB)	Afrikabanken	Asiabanken	Den asiatiske investerings- banken for infrastruktur (AIIB)
Valggruppe med felles styremed- lem	Sverige, Danmark, Finland, Island, Latvia, Estland, Litauen	Sverige, Danmark, Finland, Spania, Frankrike, Østerrike	Sverige, Danmark, Finland, India, Irland	Sverige, Danmark, Finland, Canada, Nederland, Irland	Sverige, Danmark, Island, Storbritannia, Sveits, Polen, Ungarn, Romania

¹ Tallet er hentet fra Audited statement og dekker Verdensbankens finansår (1. juli 2022 – 30. juni 2023), kategorien forpliktet finansiering.

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: Aksell AS – 10/2023

